

สูตร เว่ยหล่าง

โดย พุทธทาส อินทปัญโญ

คำอนุโมทนา

ตามที่พุทธบริษัทกลุ่มหนึ่ง มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือเรื่อง สูตรของเว่ยหล่างอาตมามีความยินดีในการอนุญาต และ รู้สึก อนุโมทนาในการกระทำด้วยเป็นอย่างสูง

หนังสือเรื่องเว่ยหล่างนี้ เป็นหนังสือสำหรับปัญญาชนโดยแท้ ผู้ที่ยึดมั่นในความรู้เดิมของตนอย่างเหนียวแน่น ไม่ชอบคิด เอาแต่จะฟังง่ายๆ ท่องจำง่ายๆ ย่อมไม่เหมาะที่จะอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลยก็ว่าได้

อีกอย่างหนึ่ง ผู้อ่านจะต้องมีใจกว้าง กล่าวคือ ถ้าได้ฟังคำที่ผิดจากความเชื่อ เดิมๆ ของตน ก็อย่าเพิ่งคัดค้าน อย่าเพิ่งโยนทิ้ง แต่ต้องทำใจเป็นคนใหม่ อ่านของใหม่ ด้วยจิตใจใหม่ สติปัญญาใหม่ และพยายามค้นให้พบ หรือเข้าใจให้จนได้ ว่าเขาหมายความว่าอย่างไร ส่วนที่จะวินิจฉัยว่าถูกหรือผิดนั้น ไว้ค่อยวินิจฉัยกันทีหลัง ในเมื่อได้อ่านและศึกษาไปหลายเที่ยวแล้ว ถูกอย่างของเรา อาจจะไม่ถูกอย่างของเว่ยหล่าง แต่ทั้งสองอย่างนั้น อาจจะถูกอย่างของพระพุทธเจ้าด้วยกันก็ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะวิธีพูด หรือชี้แจงในแง่ของธรรมะนั้นต่างกัน พวกหนึ่งอาจใช้วิธี จูงใจคนที่ไม่รู้ให้เดินตามมาข้างหลัง แต่อีกพวกหนึ่งอาจใช้วิธี *ต้อน* คนที่ไม่รู้ให้ออกไปข้างหน้า ก็ได้ เราจะ ชอบวิธีไหน เลือกดูให้เหมาะเอง คือจะให้เขาจูงงมุกดี หรือว่าเราเพียงแต่เดินไปข้างหน้าในความดูแลหรือบอกใบ้ของเขาเพียงเล็กน้อยดี ถ้าชอบอย่างหลัง หนังสือเว่ยหล่างจะมีประโยชน์มากที่สุดแก่ท่าน

พุทธศาสนาไม่มีอย่างจีน อย่างไทย หรืออย่างแขก ฝรั่งเศส เป็นต้นเลย มีแต่ พุทธศาสนาอย่างของพระพุทธเจ้า อย่างเดียวเท่านั้น แต่ว่ามีวิธีพูด หรือวิธีบอก หรือวิธีนำไปเข้าถึงนั้นต่างกันมากทีเดียว คือ

ต่างกันตามยุค ตามสมัย และตามถิ่น พุทธศาสนาเป็นเรื่องของคนฉลาดอยู่แล้วก็จริง แต่ครั้งเข้าไปในประเทศจีนสมัยซึ่งคลั่งไป ด้วยกลิ่นไอแห่งสติปัญญาของเล่าจื้อ ขงจื้อ ฯลฯ อยู่อย่างเต็มที่ แล้วจะไปพูดด้วยถ้อยคำ อย่างเดียวกัน หรือวิธีเดียวกัน กับที่จะพูดให้แก่คนที่รู้จักแต่เพียงเลี้ยงวัวและรีคนมวัวไปวันหนึ่งๆ ได้อย่างไรเล่า? ฉะนั้นถ้ามันมีอะไรผิดกันมากขนาดรู้สึกว่าการนำมือเป็นหลังมือก็ตาม มันก็ยังเป็นเรื่องเดียวกันอยู่นั่นเอง จงมองดูให้ดี ในข้อนี้เถิด จะพบ เพชรพลอย ที่เว่ยหล่างโพรยไว้ให้อย่างมากมาย โดยไม่ต้องสงสัยเลย

ขออนุโมทนาด้วยเป็นอย่างสูง แก่ทุกๆ ท่านที่มีความกล้าหาญพอที่จะ กิน และ ย่อย ถ้อยคำที่กล่าวตามแบบของ เว่ยหล่าง หรือ ฮวงโป ซึ่งเมื่อทำได้แล้วจะ หล่อเลี้ยงนามกาย ให้เจริญเติบโตพริบเดียวเท่าห้องฟ้า หรือมหาสมุทร เป็นอย่างน้อยทีเดียว

พุทธทาส อินทปัญโญ

สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา

๘ กรกฎาคม ๒๕๓๐

คำชี้แจง

เกี่ยวกับการศึกษา-สูตรของเว่ยหล่าง

เกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ มีเรื่องที่จะต้องทราบกันเสียก่อนในเบื้องต้น อยู่ ๒ ข้อ ข้อแรก หนังสือเล่มนี้จะไม่เป็นที่เข้าใจได้สำหรับผู้อ่านที่ยังไม่เคยศึกษาทางพุทธศาสนามาก่อนเลย มันไม่ใช่หนังสือเล่มแรกสำหรับผู้ริเริ่มการศึกษาพุทธศาสนา อย่างน้อยที่สุดผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้ แม้จะไม่เคยอ่านหนังสือของทางฝ่ายมหายานมาบ้างแล้ว ก็ควรจะได้อ่านศึกษาหลักแห่งพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมาบ้างพอสมควร จนถึงกับจับใจความได้อย่างใดอย่างหนึ่งว่า พุทธศาสนาที่ตนศึกษาแล้วนั้นมีหลักอย่างไร หรือปฏิบัติอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์ได้ โดยเฉพาะ และอีกทางหนึ่งสำหรับผู้ที่เคยศึกษาแต่ฝ่ายเถรวาทมาอย่างเคร่งครัด และยังมีมติดิถีหรืออย่างใดอย่างหนึ่งไว้อย่างเหนียวแน่นนั้น อาจจะมองเห็นไปว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ผิดหลักพระพุทธศาสนาเป็นมิฉาภิภูริ หรือเป็นสิ่งที่น่าอันตรายเป็นอย่างยิ่งไปได้ ทั้งนี้เพราะเหตุที่ *หลักคิด* และ *แนวปฏิบัติ* เดินกันคนละแนว เหมือนการเดินทางของคนที่เดินตามทางใหญ่ที่อ้อมค้อม กับคนที่เดินทางลัด หรือถึงกับดำดิ่งไปผุดขึ้นในที่ที่ตนต้องการจะให้ไปถึงเสียเลย ฉันใดก็ฉันนั้น

ข้อที่สอง ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้ด้วยความสนใจ ควรทราบไว้เสียก่อนว่า หลักนิกายเซ็นและโดยเฉพาะของพระสังฆปริณายกชื่อ เว่ยหล่างนี้ นอกจากจะเป็นวิธีการที่ลัดสั้นแล้ว ยังเป็นวิธีปฏิบัติที่อิงหลักธรรมชาติทางจิตใจของคนทั่วไป แม้ที่ไม่รู้หนังสือ หรือไม่เข้าใจพิธีรีตองต่างๆ จึงเป็นเหตุให้ลัทธินี้ถูกขนานนามว่า "ลัทธิพุทธศาสนาที่อยู่นอกพระไตรปิฎก" หรืออะไรอื่นทำนองนี้อีกมากมาย ที่จริงผู้ที่อ่านหนังสือนี้ ควรจะได้รับการชักชวนให้ลืมนะอะไรต่างๆ ที่เคยยึดถือไว้แต่ก่อนให้หมดสิ้นเสียก่อน จึงจะเป็นการง่าย ในการอ่านและเข้าใจ โดยเฉพาะก็คือ

ให้ลืมนะไตรปิฎก ลืมระเบียบพิธีต่างๆ ทางศาสนา ลืมความคิดดีๆ ด้านเดียว ที่ตนเคยยึดถือ กระทั่งลืมความเป็นพุทธบริษัทของตนเสีย คงเอาไว้แต่ใจล้วนๆ ของมนุษย์ ซึ่งไม่จำกัดว่าชาติใดภาษาใด หรือถือศาสนาไหน เป็นใจซึ่งกำลังทำการคิดเพื่อแก้ปัญหาที่ว่า ทำอย่างไร จิตของมนุษย์ทุกคนในลักษณะที่เป็นสากลนี้ จักหลุดพ้นจากความบีบคั้น หุ้มห่อพัวพันได้โดยสิ้นเชิง? เท่านั้น การทำเช่นนั้นจักเป็นประโยชน์อย่างสูงแก่ผู้อ่าน ในการที่จะได้ทราบอย่างชัดแจ้งถึงความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนาในขอบเขตของคัมภีร์ กับพุทธศาสนาซึ่งอยู่เหนือคัมภีร์ พุทธศาสนาที่อิงอยู่กับพิธีรีตองต่างๆ กับพุทธศาสนาที่เป็นอิสระตามธรรมชาติ และเดินตามหลักธรรมชาติ พุทธศาสนาที่ให้เชื่อก่อนทำ กับพุทธศาสนาที่ให้ลองทำก่อนเชื่อ พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นวรรณคดี กับพุทธศาสนาประยุกต์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างพุทธศาสนาที่ใช้ได้แต่กับคนบางคนกับพุทธศาสนาที่อาจใช้ให้สำเร็จประโยชน์ได้แก่ บุคคลทุกคน แม้ที่ไม่รู้หนังสือ ขอเพียงแต่ให้มีสติปัญญาตามปรกติสามัญมนุษย์เท่านั้น ผู้ที่ได้ทราบเช่นนี้แล้วจะได้รับพุทธศาสนาชนิดที่ปฏิบัติได้จริง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มาปฏิบัติอย่างเหลือเฟือ และลัดคั้งไปสู่สิ่งที่จะให้เกิดความอิ่ม ความพอ ได้โดยเร็ว ถ้ามีจะนั้นแล้วเขาก็จะเป็นตัวนอนที่มัวแต่กัดแทะหนังสือ หรือเป็นนักก่อการทะเลาะวิวาทตามทางปรัชญาไปตามเดิมแต่อย่างเดียว

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้เองเมื่ออ่านในตอนแรกๆ ว่า หนังสือเรื่องนี้ไม่ใช่หนังสือที่บรรจุไว้ด้วยข้อความที่ง่ายๆ หรืออ่านเข้าใจได้ง่ายๆ เพราะเหตุว่าเรื่องการทำใจให้หลุดพ้นจากทุกข์จริงๆ นั้น ไม่ใช่ของง่ายเลย แต่เป็นสิ่งที่น่าแปลกประหลาดอย่างยิ่งว่า ถ้าอ่านไปจนเข้าใจแล้ว จะพบว่าทั้งที่มันเข้าใจยากมาก ก็ยังอาจเป็นที่เข้าใจได้ แม้แต่ผู้ที่ไม่รู้หนังสือหรือไม่เคยศึกษาพระไตรปิฎกมาก่อนอยู่นั่นเอง และทั้งไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากสิ่งที่มนุษย์ควรรู้และอาจรู้ได้โดยไม่เหลือวิสัย ข้อ

ความทุกข์ข้อเขี้ยวที่เรียนไปที่ตัวชีวิตนั่นเอง และได้ถือเอาความพลิกแพลงแห่งกลไกในชีวิตโดยเฉพา คือจิต ซึ่งเป็นโจทย์เลขหรือปัญหาที่ต้องตีให้แตกกระจายไป และจับสั่นกันเพียงเท่านั้น คือเท่าที่จำเป็นจริงๆ ไม่มีปัญหาเหลือเฟือชนิดที่ตีปัญหาโลกแตก ที่ชอบถกเถียงกันในกลุ่มบุคคล ที่อ้างตัวว่าเป็นพุทธบริษัทอันเคร่งครัดเท่านั้นเลย

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มิได้เป็นหนังสือในลักษณะตำราธรรมะ โดยตรงเป็นเพียงบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประวัติและคำสอนของเจ้าลัทธิท่านหนึ่งเท่านั้น เราไม่อาจจับเอาหลักธรรมะต่างๆ ที่จัดเป็นระเบียบเรียบร้อยจนสะดวกแก่การศึกษาไว้ก่อนแล้วโดยง่ายเลย ผู้ศึกษาจะต้องเลือกเก็บใจความที่เป็นหลักธรรมต่างๆ เอาจากเรื่องราวที่เป็นประวัติ หรือบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้น จากข้อความที่เข้าใจได้ยากๆ นั้นแหละ ผู้ศึกษาจะต้องทำการขุดเพชรในหินด้วยตนเอง

หนังสือเล่มนี้ แม้จะเป็นหนังสือของทางฝ่ายมหายานก็จริง แต่ทำให้มหายานชนิดที่ชาวไทยเราเคยได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง หรือเข้าใจกันอยู่โดยมากไม่ มหายานที่เราเคยได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังกันอยู่เป็นปรกตินั้น ก็เป็นชนิดที่เกี่ยวข้องติดแน่นกันอยู่กับพระไตรปิฎกและพิธีกรรมต่างๆ และไหลเลื่อนไปในทางเป็นของขลังและของศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน ส่วนใจความของหนังสือเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น คงเป็นไปแต่ในทางปฏิบัติธรรมทางใจโดยอาศัยปัญญาเป็นใหญ่หรือที่เราเรียกกันว่าวิปัสสนาธุระล้วนๆ และทั้งเป็นแบบหนึ่งของตนซึ่งไม่ซ้ำใคร เพราะมุ่งหมายจะให้ เป็นวิธีลัดสั้นที่สุด ดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นผู้ที่เคยตั้งข้อรังเกียจต่อฝ่ายมหายาน และมีความยึดมั่นมาก จนถึงกับพอเอ่ยชื่อว่ามหายานแล้ว ก็ส่ายหน้าดูถูกเหยียดหยาม ไม่อยากฟังเอาเสียทีเดียวนั้น ควรทำในใจเสียใหม่ในการที่จะอ่านหนังสือเล่มนี้ ซึ่งจะช่วยให้คุณเกิดความรู้สึกอันตรงกันข้ามจากที่แล้วๆ มาและเกิดความคิดใหม่ขึ้นมาแทนว่า การตั้งข้อรังเกียจเดิมๆ ของตนนั้นมันมากและโง่เกินไป

เมื่อกล่าวโดยหลักกว้างๆแล้ว ลัทธิของเว่ยหล่างนี้ เป็นวิธีลัดที่พุ่งแรงบทหนึ่งอย่างน่าพิศวง ถ้าจะชี้ให้เห็นง่าย ๆ ว่า ลัทธินี้มีหลักหรือวิธีการอย่างใดแล้ว ก็ต้องชี้ไปในทางที่จะวางหลักสั้นๆ ว่า *ก็เมื่อบุคคลคนธรรมดาสามัญทั่วไปย่อมเป็นผู้ที่กำลังมีความเห็นหรือความเข้าใจที่ผิดจากความจริงเป็นปรกติอยู่แล้ว สิ่งที่ตรงกันข้ามจากที่คนธรรมดาสามัญคิดเห็นหรือเข้าใจนั้นแหละ เป็นความเห็นที่ถูก เพราะฉะนั้นเว่ยหล่างจึงได้วางหลักให้คิดชนิดที่เรียกว่า "กลับหน้าเป็นหลัง"* เอาทีเดียว ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้อื่นกล่าวว่าจงพยายามชำระใจให้สะอาดเกิดเว่ยหล่างกลับกล่าวเสียว่าใจของคนทุกคนสะอาดอยู่แล้ว จะไปชำระมันทำไมอีก สิ่งที่ไม่สะอาดนั้นไม่ใช่ใจ จะไปยุ่งกับมันทำไม หรือถ้าจะกล่าวให้ถูกยิ่งขึ้นไปกว่านั้นก็กล่าวว่า เว่ยหล่าง ถือว่าใจไม่มีตัวตนแล้วจะไปชำระอะไรให้แก่ใคร การที่จะไปเห็นว่าใจเป็นใจและไม่สะอาดนั้นเป็นอวิชชาของผู้นั่นเองต่างหาก ดังนั้นเป็นต้น โทอาณหรือปริศนาธรรมที่ลัทธินี้วางไว้ให้ขบคิด ก็ล้วนแต่ทำให้คนสามัญทั่วไปงงงวย เพราะแต่ละข้อมีหลักให้คิดเพื่อให้เห็นสิ่งตรงกันข้าม จากที่คนธรรมดาคิดกันอยู่ หรือเห็นกันอยู่ ตัวอย่างเช่น ถ้าหากว่ากามีสีดำ นกยางก็ ต้องมีสีดำด้วย หรือ ถ้าเห็นว่านกยางมีสีขาว กาก็ต้องขาวด้วย และถ้าให้ถูกยิ่งไปกว่านั้น ก็คือนกยางนั้นแหละสีดำ กานั้นแหละสีขาว สันสารวิภูกับนิพพานเป็นของสิ่งเดียวกัน ที่ที่เย็นที่สุดนั้นคือที่ท่ามกลางกองเพลิงแห่งเตาหลอมเหล็ก ดังนั้นเป็นต้น

ถ้าใครมองเห็นความจริงตามแบบของเว่ยหล่างนี้แล้ว ก็ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า เขาได้เห็นสิ่งต่างๆ จนลึกถึงขั้นที่มันตรงกันข้ามจากที่คนสามัญทั่วไปเขามองเห็นกันอยู่เป็นปรกติ ฉะนั้น สำหรับการสรุปใจความของลัทธินี้อย่างสั้นๆที่สุด ก็สรุปได้ว่า พยายามคิดจนเห็นตรงกันข้ามจากความคิดของคนที่ยังมีอวิชชาหุ้มห่อแล้ว ก็เป็นอันนับได้ว่า ได้เข้าถึงความจริงถึงที่สุด และวิธีการแห่งลัทธินี้ได้วางรูป

ปริศนาให้คิด ชนิดที่ผิดตรงกันข้ามไปเสียตั้งแต่เริ่มแรกทีเดียว ใครคิดออก ก็แปลว่า คนนั้นผ่านไปได้ หรืออย่างน้อยที่สุดก็เห็นวิธีที่จะทำให้ผ่านไปได้โดยเร็วที่สุด นั่นเอง คิดให้ตรงข้ามจากสามัญสัจธรรมทั่วไปเถิด ก็จะเข้าถึงความคิดของพระอรียเจ้าขึ้นมาเอง ฉะนั้น นิภายนี้จึงเรียกตัวเองว่า "นิภายฉับพลัน" ซึ่งหมายความว่า จะทำผู้ปฏิบัติตามวิธีลัดนี้ ให้บรรลุธรรมได้อย่างฉับพลัน โดยไม่มีพิธีรีตอง

ส่วนปาฐกถาอีก ๓ เรื่อง ของนายแพทย์ ต้นม่อเซียง ซึ่งพิมพ์ไว้ต่อท้ายเรื่องสูตรของเว่ยหลางนั้นเล่า ก็เป็นข้อความที่จะให้ผู้อ่านได้เข้าใจวิธีการปฏิบัติของ "นิภายฉับพลัน" ได้เป็นอย่างดี จากข้อความทั้งหมดนั้น ผู้ศึกษาจะได้ความรู้ที่แน่นอนข้อหนึ่งว่า วิธีการที่ "ฉับพลัน" นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือของอาจารย์ หรือผู้ควบคุมที่สามารถจริงๆ เป็นส่วนใหญ่ เพราะตามธรรมดาแล้ว "การเขี่ยให้ถูกจุด" นั้นแหละ เป็นความสำเร็จที่ฉับพลันเหนือความสำเร็จทั้งปวง ถ้ามีความจำเป็นถึงขนาดที่จะต้องให้ตัวเองเป็นอาจารย์ตัวเองแล้ว ขอจงได้พยายามศึกษา และจับใจความสำคัญแห่งข้อความนั้นๆ ให้ได้จริงๆ จงทุกคนเถิด

ธรรมะนั้น ไม่มีอะไรมากไปกว่าเรื่องของคนเราๆ ทุกคน เพราะมันเข้าไปยกขึ้นให้สูง เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์หรือของศักดิ์สิทธิ์ไปเสียทำเดียว ก็เลยกลายเป็นเรื่องพันวิสัยของคนไป เว่ยหลางมีความมุ่งหมายให้ธรรมะนั้น กลับกลายเป็นเรื่องของคนธรรมดาสามัญแม้ที่ไม่รู้หนังสือ เพื่อประโยชน์แก่คนตามความหมายของคำว่า "มหายาน" หวังว่าผู้ที่คิดกรุ่นอยู่ในใจเสมอว่า ตนเป็นคนฉลาด เพราะรู้หนังสือดีนั้น จัดได้ทำตนให้เป็นบุคคลที่ไม่เสียเปรียบผู้ที่ไม่รู้หนังสือได้คนหนึ่งเป็นแน่

พุทธทาส อินทปัญโญ

โมกขพาราม ไชยา
๓๑ มีนาคม ๒๕๓๖

คำนำ

(ของ มร.ดิ ปิง เซ ผู้ขอร้องไปแปลจากภาษาจีน สู่ภาษาอังกฤษ)

ข้าพเจ้ามีความปรารถนามานานแล้ว ที่จะให้มีการแปลถ่ายทอดพระสูตรฯ นี้ออกเป็นภาษาของชาวยุโรป เพื่อให้เรื่องราวของเซ็น (ชฺยานะ) ไปแพร่หลายทางซีกโลกตะวันตกบ้าง ความคิดอันนี้ ได้รบเร้าอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้าไม่หยุดหย่อน ตลอดเวลาเกือบ ๓๐ ปี เพราะหาตัวผู้ที่ทำการแปลเรื่องนี้ไม่ได้ จนกระทั่งได้พบ มร.ล่ำ เมื่อฤดูใบไม้ผลิที่แล้งมานี้ ด้วยความยินดีเหลือประมาณ ข้าพเจ้าได้ขอร้องให้เขาพักที่บ้านข้าพเจ้าเสียเลย เพื่อทำการแปลสูตรฯนี้ ออกเป็นภาษาอังกฤษ เขาแปลไปบ้าง หยุดไปบ้าง กินเวลาถึงเกือบปีครึ่ง จึงแปลจบ ความปรารถนาของข้าพเจ้าสมบูรณ์แล้ว จะเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ด้วยว่า เป็นเหตุการณ์ที่นำความปิติปราโมทย์อันใหญ่หลวงที่สุด มาให้อันหนึ่งในบรรดาเหตุการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในระยะ ๑,๒๐๐ ปี ที่แล้งมา

เมื่อได้ลงแรงหว่านพระธรรมอันประเสริฐออกไปรอบๆ ไปในภาคตะวันตกของโลกแล้ว ข้าพเจ้าก็เฝ้าคำนึงถึงวันเวลา ซึ่งยุโรปและอเมริกา จะได้สร้างนักพงศานทางแบบนิกายชฺยานะขึ้นสักแบบหนึ่ง ซึ่งมีความเนียนแหลมและความเห็นแจ้งด้วยตนเอง ในการขจัด "ปัญหาสูงสุด" ของนักพงศานคณะนี้ จะไปได้สูงและไกลกว่าพวกเราชาวตะวันออกอย่างมากมาย เมื่อได้คิดว่า ข้าพเจ้าได้สร้างห้วงสัมพันธ์เหมาะสมที่สุด กับบรรดาประเทศทั้งหลายทางตะวันตกขึ้นแล้ว ความสุขใจของข้าพเจ้าก็เปี่ยมล้นเหลือที่จะคณนา

ดิ ปิง เซ

เชียงใหม่ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๐

คำนำ

(ของ มร. ว่อง มู ล่ำ ผู้แปลจากภาษาจีน สู่ภาษาอังกฤษ)

ข้อความต่อไปนี้ คือคำแปลของ *สูตรอันประกาศบนมหาบัลลังก์แห่ง "ธรรมรถ" ของพระสังฆปริณายก (นิกายเซ็น) องค์ที่หก* (ตามบัญชีอันดับหนังสือของ นันซีโอ เป็นอันดับเรื่องที่ ๑๕๒๕) มีข้อความกล่าวถึงคำเทศนา และคำกล่าวต่างๆ ของเว่ยหล่าง (ค.ศ. ๖๓๘-๗๑๓) ซึ่งเป็นอาจารย์องค์ที่มีชื่อเสียงของนิกายธยานะ ในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang) ควรจะเป็นที่สังเกตไว้ด้วยความน่าอัศจรรย์ว่า บรรดาคัมภีร์ฝ่ายจีน ซึ่งสงเคราะห์นับเนื่องเข้าไปในพระไตรปิฎกฝ่ายจีนนั้น มีแต่เรื่องนี้เรื่องเดียวเท่านั้น ที่ได้รับการขนานนามว่า เป็นสูตรฯหนึ่ง ซึ่งคำว่าสูตรนั้น สงวนไว้ใช้เรียกสำหรับธรรมเทศนา ฉะนั้น จึงเป็นการชอบแล้ว ในการที่จะเรียกสูตรนี้ ดังเช่นบางคนเรียกว่า *สูตรเดียวเท่านั้น ที่แสดงโดยผู้เป็นชาวจีน*

เรื่องมันขนาดเดียวกันกับที่จะต้องใช้กวีจริงๆ จึงสามารถแปลเรื่องของ Virgil (โรมันสมัย ก.ศ. ๗๐-๑๙) ได้ ฉะนั้น ผู้แปลจึงรู้สึกหนักใจอย่างยิ่งว่า ความสามารถของคนไม่คู่ควรกับงานอันยากนี้ เพราะยังหย่อนทั้งความรู้ทางศาสนา และความรู้ทางภาษา แต่อย่างไรก็ตาม ผู้แปลก็จำต้องรับแปลเรื่องนี้เป็นภาษาอังกฤษ เพราะถูกขอร้องโดยครูของเขาเอง ครูซึ่งเห็นใจในความไม่ถนัดจะสามารถของศิษย์ แต่ก็ขึ้นรับไว้ใน การแปล โดยอ้างเหตุผลดังต่อไปนี้

(๑) เพื่อฝึกตนเอง สำหรับเป็นนักแปลเรื่องทางพุทธศาสนาในอนาคต แล้วเรื่องที่จะแปลนี้ เป็นเรื่องที่สมควรแปลอย่างยิ่ง

(๒) เมื่อแปลขึ้นแล้ว จะมีโอกาสได้รับการแก้ไขตรวจทานให้ถูกต้องสมบูรณ์ โดยน้ำมือของบุคคลที่มีความรู้สูงกว่า แต่ไม่มีเวลาพอที่

จะแปลให้จบเรื่องได้ด้วยตนเอง

(๓) แม้ถึงหากสมมติว่าที่แปลไปนั้น จะมีผิดบ้าง หนังสือนั้นก็ยังเป็นประโยชน์แก่บุคคลที่ไม่สามารถจะอ่านเองได้จากต้นฉบับเดิมที่เป็นภาษาจีน แต่เขาเคยชำนาญในเรื่องนี้มาแล้วในชาติก่อนๆ ของเขา ซึ่งเพียงแต่ให้เขาได้ยินได้ฟังมันอีกเพียงสักข้อหนึ่ง หรือสองข้อ หรือแม้แต่สักคำหนึ่งหรือสองคำ เขาก็สามารถเรียกความจำแต่ชาติหนหลังของเขามาได้ทั้งหมด ในความรู้อันมีค่า ซึ่งเขากำลังนึกไม่ได้อยู่ในบัดนี้

เพราะความคิดเห็นดังกล่าวมานี้ ผู้แปลจึงลงมือแปล และผลงานที่ทำได้ต่างๆ ที่หย่อนความสามารถในเรื่องนี้ ก็ถูกนำออกเผยแพร่ในวงประชาคม เพื่อให้ทราบกันเอาเองว่ามันควรจะมีค่าสักเท่าใด เท่าที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลรู้สึกห่วงอยู่ว่าตอนที่สำคัญของเรื่องนี้ อาจแปร่งหู (คือฟังไม่เข้าใจ) สำหรับผู้อ่านที่ไม่เคยมีความรู้ในเรื่องนิยายอุทยานะ (ฉาน) มาก่อนก็ได้ ขอหวังให้เหตุการณ์อันหนึ่งจงบังเกิดขึ้นในเร็ววัน คือจะเป็นผู้แปลนี้เองก็ตาม หรือผู้เชี่ยวชาญในนิยายอุทยานะ คนหนึ่งคนใดก็ตาม จัดทำหนังสือเรื่องนี้ขึ้นอีกเล่มหนึ่งเป็นคำแปลซึ่งมีบันทึก และอธิบายอย่างสมบูรณ์ จนถึงกับสูตรอันลึกซึ้งนี้ สามารถอ่านเข้าใจได้ทุกคนด้วย

หนังสือนี้แปลจากต้นฉบับพิมพ์ภาษาจีน ของ ดร. ติง โฟ โบ สำหรับสุภาพบุรุษผู้คงแก่เรียนผู้นี้ ซึ่งผู้แปลได้อาศัยคำอธิบายของท่านเป็นอันมากก็ตาม และสำหรับมิตรสหายอื่นๆ ที่ได้ให้คำแนะนำอันมีค่า และความช่วยเหลืออันไม่มีขอบเขตจำกัดก็ตาม ข้าพเจ้าผู้แปลรู้สึกในพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

"นักแปลชั้นศิษย์"

(ว่อง มู ล่ำ)

เซียงไฮ้

๒๐ พฤศจิกายน ๑๙๒๙

สูตรเวทย์กลาง

สารบัญ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยชีวประวัติที่ท่านเล่าเอง	๑
หมวดที่ ๒ ว่าด้วยปรัชญา	๒๑
หมวดที่ ๓ ว่าด้วยข้อปุจฉา-แลวิสัชนา	๓๙
หมวดที่ ๔ ว่าด้วยสมาธิและปรัชญา	๔๙
หมวดที่ ๕ ว่าด้วยธนาายะ	๕๗
หมวดที่ ๖ ว่าด้วยบาปสำนึก (การสำนึกบาป)	๖๑
หมวดที่ ๗ ว่าด้วยคำสอนอันเหมาะแก่อุปนิสัย และสิ่งแวดล้อม	๗๙
บันทึกของผู้แปลสูตรเว่ยหล่าง	๑๑๑
หมวดที่ ๘ สำนักฉัพพลัน และสำนักเชื่องช้า	๑๑๓
หมวดที่ ๙ พระบรมราชาอุปถัมภ์	๑๒๕
หมวดที่ ๑๐ คำสอนครั้งสุดท้าย	๑๓๑

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยชีวประวัติของท่านเล่าเอง

ครั้งหนึ่ง เมื่อพระสังฆปริณายกองค์นี้ ได้มาที่วัดเปาลัม ข้าหลวงไว้ แห่งเมืองชีวเจา กับข้าราชการ
อีกหลายคน ได้พากันไปที่วัดนั้น เพื่อขอให้ท่านกล่าวธรรมกถาแก่ประชาชนทั่วไป ณ ห้องโถง
แห่งวิหารไทฟิ่น ในนครกวางตุ้ง

ในไม่ช้า มีผู้มาประชุมฟัง ณ โรงธรรมสถานนั้น คือข้าหลวงไว้แห่งชีวเจา พวกข้าราชการ
และนักศึกษาฝ่ายขงจื้อ อย่างละประมาณ ๓๐ คน ภิกษุ ภิกษุณี นักพรตแห่งลัทธิเต๋า และ
คฤหัสถ์ทั่วไป รวมเบ็ดเสร็จประมาณหนึ่งพันคน

ครั้นพระสังฆปริณายก ได้ขึ้นนั่งบนอาสนะเรียบร้อยแล้ว ที่ประชุมได้ทำการเคารพ
และอาราธนาขอให้ท่านแสดงธรรมว่าด้วยหลักสำคัญแห่งพุทธศาสนา ในอันดับนั้น ท่าน
สาธุคุณองค์นั้น ได้เริ่มแสดงมีข้อความดังต่อไปนี้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย *จิตเดิมแท้ (Essence of Mind)*
ของเรา ซึ่งเป็นเมล็ดพืชหรือแก่นของการตรัสรู้ นั้น เป็นของบริสุทธิ์ตาม
ธรรมชาติ (Pure by nature) และต้องอาศัย จิตเดิมแท้ นี้เท่านั้น
มนุษย์เราจึงเข้าถึงความเป็นพุทธะได้โดยตรงๆ อาตมาจะเล่าให้ฟัง
ถึงประวัติของอาตมาเองบางตอน และเล่าถึงข้อที่ว่า อาตมาได้รับคำสอน
อันเร้นลับ แห่งนิกายธยานะ (คือนิกายเซ็น) มาด้วยอาการอย่างไร

บิดาของอาตมาเป็นชาวเมืองฝินยาง ถูกถอดจากตำแหน่งราชการ
ถูกเนรเทศไปอยู่อย่างราษฎรสามัญที่ขุนเจาในมณฑลกวางตุ้ง อาตมา
โชคร้าย โดยที่บิดาได้ถึงแก่กรรมเสียแต่ในขณะที่อาตมายังเล็กเหลือเกิน
และละทิ้งมารดาไว้ในสภาพที่ยากจนทนทุกข์ เราสองคนจึงย้ายไปอยู่
ทางกวางเจา (แคนตอน) และอยู่ที่นั่นด้วยความทุกข์ยากเรื่อยมา

วันหนึ่ง อาตมากำลังนำพินไปขายอยู่ที่ตลาดเพราะเจ้าจำหน่ายคน
หนึ่งเขาสั่งให้นำไปขายให้เขาถึงร้าน เมื่อส่งของและรับเงินเสร็จแล้ว

อาตมาก็ออกจากบ้าน ได้พบชายคนหนึ่ง กำลังบริกรรมสูตรฯ หนึ่ง อยู่แถวหน้าร้านนั่นเอง พอได้ยินข้อความแห่งสูตรนั้นเท่านั้น ใจของอาตมาก็ถูกโพล่งสว่างไสวในพุทธธรรม อาตมาจึงถามชื่อคัมภีร์ที่เขา กำลังสวดอยู่ ก็ได้รับความจากชายคนนั้นเองว่า สูตรนั้นชื่อ วัชรสูตร (วัชรเจตสิกสูตร หรือสูตรอันกล่าวด้วยเพชรสำหรับตัด) อาตมาจึงไล่เสียงต่อไปว่า เขามาจากไหน ทำไมเขาจึงจำเพาะมาท่องบ่นแต่สูตรนี้ ชายคนนั้นตอบว่าเขามาจากวัดคุงชัน ตำบลวงมุย เมืองคิเจา เจ้าอาวาสในขณะนี้มีนามว่าหวางยัน (ฮ่งยิม) เป็นพระสังฆปริณายก (แห่งนิกายเซ็น) องค์ที่ห้า มีศิษย์รับการสั่งสอนอยู่ประมาณพันคน เมื่อเขาไปไหว้พระสังฆปริณายกที่วัดนั้น เขาได้ฟังเทศน์หลายครั้งเกี่ยวกับสูตรฯนี้ เขาเล่าต่อไปว่า ท่านสาธุคุณองค์นั้นเคยบเร้าทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต อยู่เสมอ ให้พากันบริกรรมสูตรฯนี้ เพื่อว่าเมื่อเขาพากันบริกรรมอยู่ เขาจะสามารถเห็น จิตเดิมแท้ ของตนเอง และจะเข้าถึงความเป็นพุทธะได้โดยตรงๆ เพราะเหตุนี้

คงเป็นด้วยกุศลที่อาตมาได้ทำไว้แต่ชาติก่อนๆ จึงเป็นเหตุให้อาตมาได้ทราบเรื่องราวเหล่านี้ และอาตมายังได้รับเงินอีก ๑๐ ตำลึง จากชายผู้อารีคนหนึ่งให้มาเพื่อมอบให้มารดาไว้ใช้สอย ในระหว่างที่อาตมาไม่อยู่ ทั้งเขาเองเป็นผู้แนะนำให้อาตมารีบไปยังตำบลวงมุย เพื่อพบพระสังฆปริณายกองค์นั้น เมื่อได้จัดแจงให้มีคนช่วยดูแลมารดาเสร็จแล้ว อาตมาก็ได้ออกเดินทางไปยังวงมุย และถึงที่นั่นได้ในช่วงเวลาไม่ถึงสามสัปดาห์

ครั้นถึงตำบลวงมุยแล้ว อาตมาได้ไปนมัสการพระสังฆปริณายก ท่านถามว่ามาจากไหน และต้องประสงค์อะไร อาตมาได้ตอบว่า "กระผมเป็นคนพื้นเมืองชุนเจา แห่งมณฑลกวางตุ้ง เดินทางมาแสวงไกลเพื่อทำสักการะเคารพแด่คุณพ่อ และกระผมไม่ต้องการอะไร นอกจากธรรม-ชาติแห่งความเป็นพุทธะ (Buddha-nature) อย่างเดียวเท่านั้น"

ท่านถามอาตมาว่า "เป็นชาววางตุ้งหรือ? เป็นคนป่าคนเถิงแล้ว เธอจะหวังเป็นพุทธะได้อย่างไรกัน?"

อาตมาเรียนตอบท่านว่า "แม้ว่าจะมีคนชาวเหนือและคนชาวใต้ ก็จริง แต่ทิศเหนือหรือทิศใต้นั้น หาได้ทำให้ความเป็นพุทธะซึ่งมีอยู่ใน คนนั้นๆแตกต่างกันได้ไม่ คนป่าคนเถิงจะแตกต่างจากคุณพ่อ ก็แต่ ในทางร่างกายเท่านั้น แต่ไม่มีความผิดแปลกแตกต่างกัน ในส่วน ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะของเราทั้งหลาย" พระสังฆปริณายกทำท่า จะกล่าวกะอาตมาต่อไปอีก แต่เมื่อผู้มีศิษย์ของท่านเข้ามาหลายคน ท่านจึงชะงัก และเลยสั่งให้อาตมาไปสมทบทำงานกับคนงานหมู่หนึ่ง

อาตมากล่าวขึ้นว่า "กระผมขอกราบเรียนคุณพ่อว่า วิปัสสนาปัญญา เกิดขึ้นในใจของกระผมเสมอๆ เมื่อผู้ใดผู้หนึ่งไม่ได้มีจิตเลื่อนลอยไป จาก จิตเดิมแท้ (Esence of Mind) ของตนแล้ว ก็ควรจะเรียกเขา ผู้นั้นว่า "ผู้เป็นเนื้อนาบุญของโลก"^๑ เหมือนกัน กระผมจึงไม่ทราบว่าจะ งานอะไร ที่คุณพ่อจะให้กระผมทำ?"

พระสังฆปริณายกได้มีบัญชาว่า "เจ้าคนป่านี้เจสียวจฉลาดเกินตัว ไปเสียแล้ว จงไปที่โรงนั้น แล้วอย่าพูดอะไรอีกเลย" อาตมาจึงถอย หลีกไปทางลานข้างหลัง มีคนวัดที่ไม่ใช่บรรพชิตคนหนึ่ง มาบอกให้ ผ่าฟัน และตำข้าว

ต่อมาไม่น้อยกว่าแปดเดือน วันหนึ่งพระสังฆปริณายกได้พบอาตมา และท่านได้กล่าวว่า "ฉันทราบดีว่า ความรู้ในพุทธธรรมของเธอนั้น มันคงดีมาก แต่ฉันต้องคอยหลีกเลี่ยงไม่พูดกับเธอ มิฉะนั้นจะมีคนทุศีล บางคนทำอันตรายเธอ เธอเข้าใจไหม?" อาตมาตอบว่า "ขอรับคุณพ่อ

๑ ปุณฺณกเขตต โลกสส นาบุญของโลก หรือเรียกกันสั้นๆ ว่า บุญเขต เป็นคุณนาม ใช้เรียกภิกษุในศาสนา โดยหมายความว่า ทำให้หายกที่หว่านพืชบุญ (คือทาน) ลงไป ได้รับ ผลดี ว่อง มู ล้ำ

กระผมเข้าใจ เพื่อไม่ให้ใครสังเกตเห็นกระผมในข้อนี้ กระผมก็ไม่กล้า
เข้าไปใกล้ๆ ห้องของคุณพ่อ

* * * * *

อยู่มาวันหนึ่ง พระสังฆปริณายกเรียกประชุมบรรดาศิษย์ทั้งหมด
แล้วประกาศว่า "ปัญหาแห่งการเวียนเกิดไม่มีที่สิ้นสุด เป็นปัญหาเฉพาะ
หน้าเวลานี้ วันแล้ววันเล่า แทนที่จะพยายามเปลื้องตัวเองออกมาเสีย
จากทะเลแห่งการเกิดตายอันขึ้นขม ดูเหมือนว่าพวกเธอกลับทมกมุ่น
อยู่แต่ในบุญกุศลชนิดที่ถูกตัดหน้าลูกปลาเสียแล้ว อย่างเดียวเท่านั้น
(กล่าวคือบุญกุศลที่เป็นเหตุให้เกิดใหม่) ถ้า จิตเดิมแท้ ของพวกเธอ
ยังมีมัดมัวอยู่ บุญกุศลทั้งหลายก็ยังไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย จงตั้ง
หน้าค้นหาปรัชญา (ปัญญา) ในใจของเธอเอง แล้วเขียนโคลง (คาถา)
มาให้เราโคลงหนึ่ง ว่าด้วยเรื่อง จิตเดิมแท้ ผู้ใดเข้าใจได้ถูกต้องว่า จิต
เดิมแท้เป็นอย่างไร ผู้นั้นจะได้รับมอบผ้ากาสาวพัสตร์ (อันเป็นเครื่อง
หมายตำแหน่งพระสังฆปริณายก) พร้อมทั้งธรรมะ (อันเป็นคำสอน
เร้นลับของนิกายอุยานะ) และฉันจะสถาปนาผู้นั้นเป็นสังฆปริณายก
องค์ที่หก (แห่งนิกายนี้) จงไปโดยเร็วอย่ารีรอในการเขียนโคลง การ
มัดตรึงตรองไม่จำเป็น และไม่มีประโยชน์อะไร ผู้ที่รู้แจ้งชัดในจิตเดิม
แท้ จะพูดได้ทันทีที่มีใครมาชวนพูดด้วยเรื่องนั้น และมันจะไม่ละไป
จากคลองแห่งญาณจักขุของเขา แม้ว่าเขาจะกำลังรบพุ่งซุลมุนอยู่กลาง
สนามรบก็ตามที"

เมื่อได้รับคำสั่งดังนั้น ศิษย์อื่นๆ (เว้นแต่ชินเซาหัวหน้าศิษย์)
พากันดอยออกไปและกล่าวแก่กันและกันว่า "ไม่มีประโยชน์อะไร
สำหรับคนชั้นพวกเราที่จะไปตั้งสมาธิเพ่งจิตเขียนโคลง ถวายคุณ
พ่อ เพราะว่าตำแหน่งสังฆปริณายกนั้น ใครๆก็เห็นว่าจะไม่พินมื่อ
ท่านชินเซา ผู้เป็นหัวหน้าศิษย์ไปได้ เมื่อเราเขียนใช้ไม่ได้ มันก็เป็น

การลงแรงเสียเปล่าๆ" เมื่อได้ปรับทุกข์กันดังนี้แล้ว ศิษย์เหล่านั้นทุกคนได้พากันเลิกล้มความตั้งใจในการเขียน และว่าแก่กันว่า "เราจะไปทำให้มันเหนียวทำไม? ต่อไปนี้ เราคอยติดตามหัวหน้าของเรา คือชินเซา เท่านั้นก็พอแล้ว ไม่ว่าจะไปข้างไหน เราจะตามเขาไปในฐานะเป็นผู้นำ"

ในขณะที่เดียวกันนั้น ชินเซา ผู้เป็นเขฏรูอันเดวาลิก ก็ยังทราบความเรื่องนี้ได้ด้วยตนเอง เขารำพึงว่า "เมื่อพิจารณาถึงข้อที่ว่า เราเป็นครูสั่งสอนเขาอยู่ คงไม่มีใครเข้ามาเป็นคู่แข่งชั้น ในการเขียนโคลกกับเรา แต่เรายังจงงอยู่ว่า เราจะเขียนโคลกถวายพระสังฆปริณายกดีหรือไม่ ถ้าเราไม่เขียน พระสังฆปริณายกจะทราบได้อย่างไรว่า ความรู้ของเราลึกซึ้งหรือผิวเผินเพียงไหน ถ้าวัตถุประสงค์ในการเขียนของเราในครั้งนี้ ได้แก่ความหวังจะได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระสังฆปริณายก ก็แปลว่าเจตนาของเราบริสุทธิ์ แต่ถ้าเราเขียนเพราะอยากได้ตำแหน่งสังฆปริณายก นั้นแปลว่ามันเป็นความมีเจตนาชั่ว ในกรณีดังกล่าว จิตของเราก็เป็นจิตที่ข้องอยู่ในโลก และการกระทำของเราก็คือ การปล้นยื้อแย่งบัลลังก์อันศักดิ์สิทธิ์ของพระสังฆปริณายก แต่ถ้าเราจะไม่เขียนโคลกยื่นท่าน เราก็ไม่มีโอกาสจะได้รับทราบพระบรมราชูปถัมภ์นั้น มันช่างยากที่จะตัดสินใจเสียจริงๆ"

ที่หน้าหอสำนักของพระสังฆปริณายกนั้น มีช่องทางเดินตลอดสามช่อง ที่ผนังของช่องเหล่านี้ โสชุน จิตรกรเอกแห่งราชสำนักได้เขียนภาพต่าง ๆ จาก "ลังกาวดารสูตร" แสดงถึงการกลับกลายร่างของผู้ที่เข้าประชุม และเขียนภาพอันแสดงถึงชาติวงศ์ ของพระสังฆปริณายกทั้งห้าองค์ เพื่อเป็นความรู้ของประชาชน และให้ประชาชนได้ทำสักการบูชา

เมื่อชินเซาแต่งโคลกเสร็จแล้ว ได้พยายามที่จะส่งต่อพระสังฆปริณายกตั้งหลายหน แต่เมื่อเดินเข้าไปใกล้จะถึงหอสำนักของพระสังฆปริณายกที่ไร หัวใจเต้นเหงื่อภาพิแตกท่วมตัวทุกที เขาไม่สามารถ

ที่จะแข็งใจเข้าไปส่งได้สำเร็จ ชั่วโมงเพียง ๔ วัน เขาพยายามตั้ง ๑๓ ครั้ง ในที่สุดเขาก็ตกลงใจว่า "เราจะเขียนมันไว้ที่ฝาผนังช่องทางเดิน ให้พระสังฆปริณายกท่านเห็นเองดีกว่า ถ้าถูกใจท่าน เราจึงค่อยออกมานมัสการท่าน และเรียนท่านว่าเราเป็นผู้เขียน ถ้าท่านเห็นว่ามันผิดใช้ไม่ได้ ก็แปลว่าเราได้เสียเวลาไปหลายปีในการมาอยู่บนภูเขานี้ และทำให้ชาวบ้านหลงคารพกราบไหว้เสียเป็นนาน โดยไม่คู่ควรกันเลย และเมื่อเป็นเช่นนี้ ก็แปลว่าเราไม่ได้ก้าวหน้าในการศึกษาพระธรรมเลยแม้แต่น้อย มีใช้หรือ?"

ครั้นถึงเวลาเที่ยงคืนในวันนั้น ชินเซาถือตะเกียงลอบไปเขียนโคลงที่เขาแต่งขึ้นไว้ ที่ผนังช่องทางเดินทางทิศใต้ โดยหวังอยู่ว่า พระสังฆปริณายกจะได้เห็นและหยิ่งทราบถึงวิปัสสนาญาณที่เขาได้บรรลุ โคลงนั้นมีว่า :

"กายของเราคือต้นโพธิ์

ใจของเราคือกระจกเงาอันใส

เราขีดมันโดยระมัดระวังทุก ๆ ชั่งโมง

และไม่ยอมให้ฝุ่นละอองจับ"

พอเขียนเสร็จ เขาก็รีบกลับไปห้องของเขาทันที โดยไม่มีใครทราบการกระทำของเขา ครั้นไปถึงแล้วเขาวิตกกังวลไปว่า "พຽงนี้ถ้าพระสังฆปริณายกเห็นโคลงของเรา และพอใจ ก็แปลว่าเราพร้อมที่จะได้รับธรรมะอันลึกซึ้งของท่าน แต่ถ้าท่านคิดว่าใช้ไม่ได้ มันก็แปลว่าเรายังไม่

๐ ต้นโพธิ์ในที่นี้ หมายถึงไม้เนื้ออ่อนไม่มีแก่น ได้แก่ไม้ตระกูลมะเดื่อ (Ficus) ทั่วไป ข้อนี้หมายถึงความไม่มีแก่นสารของร่างกาย และเห็นความสำคัญอยู่ที่ใจ ซึ่งจะต้องคอยรักษาให้สะอาดตามสภาพเดิมอยู่เสมอ ขอเตือนผู้อ่านและผู้ศึกษาให้กำหนดจำข้อความในตอนนี้ให้ดี เพราะเป็นข้อความที่ชี้ให้เห็นว่า เห็นไม่เห็นพ้องกับมติที่ว่ามโอดมัน ซึ่งจะทราบได้เมื่ออ่านต่อไปถึงตอนข้างหน้า ซึ่งปฏิเสธความมีอยู่แห่งกระจก ผู้แปลเป็นไทย

สมควรที่จะได้รับธรรมะอันนั้น เนื่องจากความชั่วที่เราทำไว้แต่ชาติ
ก่อนๆ มาหุ้มห่อใจเราอย่างหนาแน่น มันเป็นการยากเย็นเหลือเกิน
ในการที่จะทายว่า พระสังฆปริณายกจะมีความรู้สึกอย่างไรในโศลกอัน
นั้น" เขาได้คิดทบทวนอยู่เช่นนั้นจนกระทั่งคืนยังรุ่ง นิ่งก็ไม่เป็นสุข
นอนก็ไม่เป็นสุข

แต่พระสังฆปริณายกได้ทราบอยู่ก่อนแล้วว่า ชินเขาผู้นี้ยังไม่ได้
ก้าวเข้าไปในประตูแห่งการตรัสรู้ และเขายังไม่ซึมทราบในจิตเดิมแท้
(Essence of Mind)

พระสังฆปริณายก ได้กล่าวแก่โลชุนช่างเขียนว่า "เสียใจที่ได้
รบกวนท่านให้มาจนถึงนี้ บัดนี้เห็นว่า ผนังเหล่านี้ไม่ต้องเขียนภาพเสีย
แล้ว เพราะสูตรๆ นั้นได้กล่าวไว้ว่า 'สรรพสิ่งที่มีรูป หรือมีความปรากฏ
กิริยาอาการ ย่อมเป็นอนิจจังและเป็นมายา' ฉะนั้นควรปล่อยโศลกนั้น
ไว้บนผนังอย่างนั้น เพื่อให้มหาชนได้ศึกษาและท่องบ่น และถ้าเขา
ปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อความที่สอนไว้นั้น เขาก็จะพ้นทุกข์ ไม่ต้องไป
เกิดในอบายภูมิ อาณิสสส์ที่ผู้ปฏิบัติตามจะพึงได้รับนั้นมีมากนัก"

ครั้นกล่าวดังนั้นแล้ว พระสังฆปริณายกได้สั่งให้นำเอารูปเทียนมา
จุดบูชาที่ตรงหน้าโศลกนั้น และสั่งให้ศิษย์ของท่านทุกคนทำความเคารพ
แล้วจำเอาไปท่องบ่น เพื่อให้เขาสามารถพิจารณาเห็น จิตเดิมแท้ เมื่อ
ศิษย์เหล่านั้นท่องได้แล้ว ทุกคนพากันออกอุทานว่า "สาธุ!"

ครั้นเวลาเที่ยงคืน พระสังฆปริณายกได้ให้คนไปตามตัวชินเขามา
ที่หอ แล้วถามว่าเขาเป็นผู้เขียนโศลกนั้นใช่หรือไม่ ชินเขาได้ตอบว่า
"ใช่ขอรับ" กระผมมิได้เท่อเหิมเพื่อตำแหน่งสังฆปริณายก เพียงแต่หวัง
ว่าคุณพ่อจะกรุณาบอกให้ทราบ ว่า โศลกนั้นแสดงว่ามีแหว่งแห่งปัญญาอยู่
ในนั้นบ้างสักเล็กน้อย หรือหาไม่"

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า "โศลกของเจ้าแสดงว่าเจ้ายังไม่ได้รู้

แจ้จิดเดิมแท้ เจ้ามาถึงประตูแห่งการบรรลุนิยามแล้วเป็นนาน แต่
เจ้ายังไม่ได้ก้าวข้ามธรณีประตูเข้าไป การแสวงหาการตรัสรู้อันสูงสุด
ด้วยความเข้าใจอย่างของเจ้าที่มีอยู่ในขณะนั้นนั้น ยากที่จะสำเร็จได้"

การที่ใครจะบรรลุนิยามธรรมสัมโพธิ์ได้นั้น ผู้นั้นจะต้องสามารถ
รู้แจ้จิดด้วยใจเอง ในธรรมชาติแท้ของตัวเอง หรือที่เรียกว่า จิดเดิมแท้
อันเป็นสิ่งที่ใครสร้างขึ้นไม่ได้ หรือทำลายให้สูญหายไปก็ไม่ได้ ชั่วเวลา
ขณะจิตเดียวเท่านั้น ผู้นั้นสามารถเห็นแจ้จิดเดิมแท้ได้โดยตลอดกาล
ทั้งปวง ต่อจากนั้นทุกๆ สิ่งก็จะเป็นอิสระจากการถูกกักขัง กล่าวคือ
จะเป็นวิมุติหลุดพ้นไป *ตตคา* (คือความเป็นแต่ที่เป็นอยู่เช่นนั้น ไม่
อาจเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งเป็นชื่อของจิตเดิมแท้ชื่อหนึ่ง) ปรากฏ
ขึ้นเป็นครั้งเดียวหรือชั่วขณะจิตเดียว ผู้นั้นก็จะเป็นอิสระจากความหลงได้
ตลอดกาลไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าจะสวดมนต์หรือภาวนาจะเป็นเช่นไร ใจของผู้
นั้น ก็ยังคงอยู่ในสภาพแห่ง "*ความเป็นเช่นนั้น*" สถานะเช่นนี้ ที่จิต
ได้หลุดพ้นนั้นแหละคือตัวสังขารแท้ ถ้าเจ้าสามารถเห็นสิ่งทั้งปวง โดย
ลักษณะการเช่นนี้ เจ้าจะได้รู้แจ้จิดเดิมแท้ ซึ่งเป็นการตรัสรู้อันสูงสุด"

"เจ้ากลับไปเสียก่อนดีกว่า ไปคิดมันอีกสักสองวัน แล้วเขียนโคลง
อันใหม่มาให้ฉัน ถ้าโคลงของเจ้าแสดงว่า เจ้าเข้าพ้นประตูไปแล้ว ฉันจะ
มอบผ้ากาสาวพัตร์ และธรรมะ (แห่งนิกายชยานะ) ให้แก่เจ้าสืบทอดไป"

ชินเซา กราบพระสังฆปริณายกแล้วหลีกไป เวลาล่วงเลยมาหลายวัน
เขาก็ยังจนปัญญา ในการที่จะเขียนโคลงอันใหม่ มันทำให้ใจของเขาท
หวั่นกลับ ไม่รู้บนล่างเหมือนคนถูกผีอำ เป็นใช้ทั้งที่ตัวเย็นชืดเหมือนกับที่
คนกำลังฝันร้ายจะนั่งหรือเดินอย่างไร ก็ไม่พบอริยาบถที่ผาสุก

* * * *

เวลาล่วงมาอีกสองวัน บังเอิญเด็กหนุ่มคนหนึ่งเดินผ่านมาทางห้อง
ที่อาตมา ดำข้าวอยู่ เด็กคนนั้น ได้เดินท่องโคลงของชินเซา ที่จำมาจาก

ฝาผนัง อย่างต่างๆ พอได้ยินโคลกนั้น อาตมาก็ทราบได้ทันทีว่าผู้แต่ง
โคลกนั้น ยังไม่ใช่ผู้เห็นแจ้งใน จิตเดิมแท้ แม้ว่าในเวลานั้น อาตมา
ยังมีได้รับคำอธิบายอะไรเกี่ยวกับข้อความในโคลกนั้น อาตมาก็ยังเข้าใจใน
ความหมายต่างๆ ไปของมันได้เป็นอย่างดี อยู่เองแล้ว

อาตมาถามเด็กนั้นว่า "โคลกอะไรกันนี้?" เด็กเขาตอบว่า "ท่านคน
ป่าคนเถิง ท่านไม่ทราบเรื่องโคลกนี้ดอกหรือ? พระสังฆปริณายกได้
ประกาศแก่ศิษย์ทั้งหลายว่า ปัญหาเรื่องการเกิดใหม่ไม่รู้สิ้นสุดนั้น เป็น
ปัญหาเฉพาะหน้าของคนทั้งหลาย และว่าผู้ใดปรารถนาจะได้รับมอบผ้า
กาสาฬหพัศตร์และธรรมะ (แห่งนิกายเซ็น) จะต้องเขียนโคลกให้ท่าน
โคลกหนึ่ง และว่าผู้ที่รู้แจ้งจิตเดิมแท้ จะได้รับมอบของเหล่านั้นและ
จะถูกแต่งตั้งเป็นพระสังฆปริณายกองค์ที่หก ท่านชินเซาศิษย์ผู้อาวุโส
ได้เขียนโคลกเรื่อง "ไม่มีรูป" โคลกนี้ไว้ที่ผนัง ทางเดินด้านทิศใต้ และ
พระสังฆปริณายกให้สั่งให้พวกเราท่องบ่นโคลกอันนี้ไว้ และท่านยังได้
กล่าวไว้ด้วยว่า ผู้ใดเก็บเอาคำสอนนี้ไปปฏิบัติ ผู้นั้นจะได้รับอานิสงส์
เป็นอันมาก จะพ้นจากทุกข์แห่งการเกิดในอบายภูมิ"

อาตมาได้บอกแก่เด็กหนุ่มคนนั้นว่า อาตมาก็ปรารถนาที่จะท่อง
บ่นโคลกนั้นเหมือนกัน เพราะว่าในภพเบื้องหน้า จะได้พบคำสอนเช่น
นั้นอีก อาตมาได้บอกเขาด้วยว่า แม้อาตมาจะได้คำข้าวอยู่ที่นี้ตั้งแต่
เดือนมาแล้ว ก็ไม่เคยเดินผ่านไปแถวช่องทางเดินเหล่านั้นเลย เขาจะ
ต้องนำอาตมาไปถึงที่ที่โคลกนั้นเขียนไว้บนผนัง เพื่อให้อาตมาได้มีโอกาส
ทำการบูชาโคลกนั้น ด้วยตนเอง

เด็กหนุ่มนั้น นำอาตมาไปยังที่นั้น อาตมาขอร้องให้เขาช่วยอ่านให้
ฟัง เพราะอาตมาไม่รู้หนังสือ เจ้าหน้าที่เสมียนพนักงานแห่งตำบลกองเงา
คนหนึ่ง ชื่อ จางต๋ดุง ผนัญญมาอยู่ที่นั่นด้วย ได้ช่วยอ่านให้ฟัง เมื่อ
เขาอ่านจบ อาตมาได้บอกแก่เขาว่า อาตมาก็ได้แต่งโคลกไว้โคลกหนึ่ง
เหมือนกัน และขอให้เขาช่วยเขียนให้อาตมาด้วย เขาออกอุทานว่า

"พิลึกกึกกือเหลือเกิน ที่ท่านก็มาแต่งโคลงกับเขาได้ด้วย"

อาดมาได้ตอบว่า "ถ้าท่านเป็นผู้ที่เสาะแสวงหาการบรรลุธรรมอันสูงสุดคนหนึ่งกะเขาด้วยละก็ ท่านอย่าดูถูกคนเพิ่งเริ่มต้น ท่านควรจะรู้ว่า คนที่ถูกจัดเป็นคนชั้นต่ำ ก็อาจมีปฏิภาณสูงได้เหมือนกัน และคนชั้นสูง ก็ปรากฏว่า ยังขาดสติปัญญาอยู่บ่อยๆ ถ้าท่านดูถูกคน ก็ชื่อว่า ท่านทำบาปหนัก"

เขากล่าวว่า "ไหนเล่า จงบอกโคลงของท่านมาซิ ฉันจะช่วยเขียนให้ท่าน แต่อย่าลืมช่วยฉันนะ ขอให้ท่านประสบความสำเร็จในธรรมของท่านเถิด"

โคลงของอาดมาว่ามีว่า :

"ไม่มีต้นโพธิ์

ทั้งไม่มีกระเจาอันใสสะอาด

เมื่อทุกสิ่งว่างเปล่าแล้ว

ฝุ่นจะลงจับอะไร?"

เมื่อเขาเขียนโคลงนี้ลงที่ผนังแล้ว ทั้งพวกศิษย์และคนนอกทุกคน ที่อยู่ที่นั่น ต่างพากันประหลาดใจอย่างยิ่ง จิตใจเต็มตื่นไปด้วยความชื่นชม เขาพากันกล่าวแก่กันและกันว่า "น่าประหลาดเหลือเกิน ไม่ต้องสงสัยเลย เราไม่ควรตัดสินใครว่าเป็นอย่างไร ด้วยการเอารูปร่างภายนอกเป็นประมาณ มันเป็นไปได้อย่างไรกันหนอ ที่เราพากันใช้สอยโพธิสัตว์ผู้อวดสาร ให้ทำงานหนักให้แก่เรา มานานถึงเพียงนี้?"

พระสังฆปริณายก เห็นคนเหล่านั้นพากันเต็มตื่น ไปด้วยความอัศจรรย์ใจ ท่านจึงเอารองเท้าลบโคลง อันที่เป็นของอาดมาออกเสีย ถ้าไม่ทำดังนั้น พวกคนที่มักริษยาจะพากันทำร้ายอาดมา พระสังฆปริณายก แสดงความรู้สึกบางอย่างออกมา ซึ่งทำให้คนเหล่านั้นพอใจที่

จะคิดว่า แม้ผู้ที่เขียนโคลกอันนี้ก็ยังไม่ใช่ว่าเป็นผู้ที่เห็นแจ้ง จิตเดิมแท้ เหมือนกัน!

วันรุ่งขึ้น พระสังฆปริณายกได้ลอบมาที่โรงตำข้าวอย่างเงียบๆ ครั้นเห็นอาตมาตำข้าวอยู่ด้วยสากหิน ท่านกล่าวแก่อาตมาว่า "ผู้ค้นหาหนทางต้องยอมเสี่ยงชีวิตของตนเพื่อธรรมะ เขาควรทำเช่นนั้นมิใช่หรือ?" แล้วท่านถามอาตมาต่อไปว่า "ข้าวได้ที่แล้วหรือ?" อาตมาตอบท่านว่า "ได้ที่นานแล้ว ยังรอคอยอยู่ที่แต่ตะแกรงสำหรับร่อนเท่านั้น" ท่านเคาะครกตำข้าวด้วยไม้เท้า ๓ ครั้ง แล้วก็ออกเดินไป

อาตมาทราบดีว่าการบอกไข่เช่นนั้น หมายความว่าอะไร ดังนั้นในเวลาสามยามแห่งคืนนั้น อาตมาจึงไปที่ห้องท่าน ท่านใช้จิวรขึ้นชิงบังมิให้ใครเห็นเราทั้งสอง แล้วท่านได้อธิบายข้อความอันลึกซึ้งในวัชรสูตร (กัมกังกัง) ให้แก่อาตมา เมื่อท่านได้อธิบายมาถึงข้อความที่ว่า "คนเราควรจะใช้จิตของตน ในวิถีทางที่มันจะเป็นอิสระได้จากเครื่องข้องทั้งหลาย"^๑ ทันใดนั้น อาตมาก็ได้บรรลุการตรัสรู้ธรรมโดยสมบูรณ์

๑ บันทึก ออน คณาจารย์แห่งนิทายุธยานะผู้หนึ่ง มีว่า

คำว่า "เป็นอิสระได้จากเครื่องข้องทั้งหลาย" นั้น หมายความว่า ไม่ข้องแวะอยู่ในรูป หรือวัตถุ ไม่ข้องแวะอยู่ในเสียง ไม่ข้องแวะอยู่ในความหลง ไม่ข้องแวะอยู่ในการตรัสรู้ ไม่ข้องแวะอยู่ในสิ่งอันเป็นตัวยืนโรง ไม่ข้องแวะอยู่ในสิ่งอันเป็นคุณลักษณะที่อาศัย (อยู่กับตัวที่ยืนโรง) คำว่า "ใช้จิต" นั้น หมายความว่า ให้ "จิตเอก" (กล่าวคือ ตัวจิตร่วมของสากลโลก) ได้ปรากฏตัวมันเองในที่ทุกแห่ง อธิบายว่า เมื่อใดจิตประกอบอยู่ด้วยเมตตา หรือโทสะก็ตาม เมื่อนั้นตัวเมตตาหรือตัวโทสะก็ปรากฏแทนเสีย ส่วนตัว "จิตเดิมแท้" ลับหายไป แต่เมื่อจิตของเราไม่ประกอบอยู่ด้วยอะไรเลย เราก็มองเห็นได้โดยประจักษ์ว่า โลกนี้ทั้งสิบภาค (หรือ สิบทิศ) ไม่ใช่อะไรอื่นไกล นอกไปจากความปรากฏของ "จิตเอก" นั้น เท่านั้น

คำอธิบายข้างบนนี้แน่นแฟ้นและตรงจุด นักศึกษาที่เป็นเจ้าตำรานั้น ไม่สามารถให้คำอธิบายที่น่าพอใจเช่นนี้ได้ เพราะเหตุนั้น คณาจารย์ฝ่ายธยานะ (รวมทั้งท่าน ออน อาจารย์ฝ่ายธยานะมีชื่อของประเทศด้วย ผู้หนึ่ง) จึงอยู่สูงกว่าพวกที่เทศนาสั่งสอน ตามพระไตรปิฎก

ดิ ปิง เช่

และได้เห็นแจ้งชัดว่า "ที่แท้ทุก ๆ สิ่งในสากลโลกนี้ก็คือตัว จิตเดิมแท้
นั่นเอง มิใช่อื่นไกล"

อาตมาได้ร้องขึ้นในที่เฉพาะหน้าพระสังฆปริณายก ในที่นั้นว่า
"แหม! ใครจะไปคิดว่า จิตเดิมแท้ นั้น เป็นของบริสุทธิ์ อย่างบริสุทธิ์
แท้จริง! ใครจะไปคิดว่า จิตเดิมแท้ นั้น เป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้อำนาจ
ความต้องการเป็นอยู่ หรือภายใต้ความดับสูญ อย่างอิสระแท้จริง! ใครจะ
ไปคิดว่า จิตเดิมแท้ นั้น เป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตัวมันเอง
อย่างสมบูรณ์แท้จริง! ใครจะไปคิดว่า จิตเดิมแท้ นั้น เป็นสิ่งที่อยู่นอก
เหนือความเปลี่ยนแปลง อย่างนอกเหนือแท้จริง! ใครจะไปคิดว่า ทุก
สิ่งทุกอย่างที่ปรากฏออกมานี้ ไหลเทออกมาจากตัว จิตเดิมแท้!"

เมื่อพระสังฆปริณายก สังเกตเห็นว่า อาตมาได้เห็นแจ้งแล้วใน
จิตเดิมแท้ ท่านได้กล่าวว่ "สำหรับผู้ที่ไม่รู้จักจิตใจของตนเอง ว่าคือ
อะไร ก็ปวงการที่ผู้นั้นจะศึกษาพุทธศาสนา ตรงกันข้าม ถ้าผู้ใดรู้จัก
จิตใจของตนเองว่าเป็นอะไร และเห็นด้วยปัญญาอย่างซื่อซาบว่า ธรรมชาติ
แท้ของตนเองคืออะไรด้วยแล้ว ผู้นั้นคือวิรมนุษย์ (นายโรงโลก) คือ
ครูของเทวดาและมนุษย์ คือพุทธะ"

ดังนั้น ในฐานะที่ความรู้ย่อมไม่เป็นของบุคคลใดแต่ผู้เดียว
ธรรมะอันนั้นจึงถูกมอบตกทอดมายังอาตมาในเที่ยงคืนวันนั้นเอง ผล
ก็คืออาตมาเป็นทายาทผู้ได้รับมอบทอดช่วง คำสั่งสอนแห่งนิกาย "ฉับ
พลัน" (Sudden School) พร้อมทั้งจีวรและบาตร (อันเป็นเครื่องหมาย
หมายตำแหน่งสังฆปริณายกแห่งนิกายนี้สืบลงมาตั้งแต่สังฆปริณายก
องค์แรก)

พระสังฆปริณายกได้กล่าวสืบไปว่า "บัดนี้ ท่านเป็นสังฆปริณายก
องค์ที่หก ท่านต้องคุ้มครองตัวท่านให้ดี จงช่วยมนุษย์ให้มากพอที่
จะช่วยได้ จงทำการเผยแพร่คำสั่งสอน และสืบอายุคำสั่งสอนไว้อย่าให้ขาด

ตอนลงได้" จงจำโศลกโคลงอันนี้ของเราไว้

"สัตว์ที่มีความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเราหว่านเมล็ดพืชพันธุ์แห่งการตรัสรู้ ลงในเนื้อนาแห่งความเป็นไปตามอำนาจแห่งเหตุผลแล้ว จะเก็บเกี่ยวผลถึงพุทธภูมิ

วัตถุมิใช่สัตว์ที่มีความรู้สึกนึกคิด เป็นสิ่งว่างเปล่าจากธรรมชาติ แห่งพุทธะ

ย่อมไม่หว่าน และไม่เก็บเกี่ยวเลย"

แล้วท่านได้กล่าวสืบไปว่า "เมื่อพระสังฆปริณายกนามว่า โปธิธรรม ได้มาสู่ประเทศจีนนี้เป็นครั้งแรก ชาวจีนส่วนมากไม่ยอมเชื่อในท่าน ดังนั้น ฝ่ากาสาวพัสดร์นี้ จึงเกิดเป็นธรรมเนียมที่จะต้องมอบต่อกันไป จากพระสังฆปริณายกองค์หนึ่งไปยังอีกองค์หนึ่ง ในฐานะเป็น เครื่องหมาย สำหรับธรรมะนั้นแล้ว ก็มอบทอดช่วงกันไปตัวต่อตัวโดย ทางใจ (จิตถึงจิต) ไม่เกี่ยวกับคัมภีร์และผู้รับมอบนั้น ต้องเป็นผู้ที่เห็น ธรรมะนั้นแล้วอย่างแจ่มแจ้ง ด้วยความพยายามของตนเองโดยเฉพาะ นับตั้งแต่อดีตกาลอันกำหนดนับไม่ได้เป็นต้นมา เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ กันสำหรับพระพุทธรเจ้าองค์หนึ่ง ก็จะมีมอบหัวใจคำสอนของพระองค์ให้ แก่ผู้จะสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไป แม้สำหรับพระสังฆปริณายก หัวหน้าแห่งนิกายองค์หนึ่ง ๆ ก็เหมือนกัน ย่อมจะมีมอบคำสอนอัน เร้นลับแห่งนิกายนั้นโดยตัวต่อตัว ให้แก่พระสังฆปริณายกที่รองลำดับ ลงไปโดยความรู้ทางใจ (ไม่เกี่ยวกับคำรา) แต่สำหรับฝ่ากาสาวพัสดร์ และบาตรนี้อาจเป็นต้นเหตุแห่งการยื้อแย่งเถียงสิทธิกันขึ้นก็ได้ ท่าน เป็นคนสุดท้ายที่ได้รับมอบในเวลานี้ ท่านควรมอบมันไปเสียแก่ผู้ที่จะ รับสืบต่อจากท่านได้ ชีวิตของท่านกำลังล่อแหลมต่ออันตราย จงเดินทางไปเสียจากที่นี่ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ มิฉะนั้นจะมีคนทำอันตราย ท่าน"

อาตมาถามท่านว่า ควรจะไปทางไหน ท่านตอบว่า "จงหยุดที่ตำบล เวย แล้วซ่อนอยู่ผู้เดียวที่ตำบลเวย"

เมื่อได้รับมอบผ้ากาสาหวัดและบาตรในตอนที่ยิงคืนเสร็จแล้ว อาตมาได้กล่าวกะท่านว่า เนื่องจากตัวเป็นชาวใต้ จะรู้จักเดินทางไปตาม ภูเขาได้อย่างไร และไม่สามารถเดินไป (เพื่อลงเรือ) ที่ปากแม่น้ำได้ ท่านตอบว่า "อย่าร้อนใจ เราจะไปด้วย"

ท่านได้มาเป็นเพื่อนอาตมา จนถึงกิวเกียง ณ ที่นั้นท่านได้บอก ให้อาตมาลงเรือลำหนึ่ง ท่านแจวเรื่อนั้นด้วยตนเอง อาตมาจึงขอร้อง ให้ท่านนั่งลงเรือ และอาตมาจะแจวเอง ท่านตอบว่า "มันเป็นสิทธิฝ่าย เราผู้เดียวเท่านั้นในการที่จะพาท่านข้ามไป (ในที่นี้หมายถึงทะเลแห่ง การเกิดตาย ซึ่งคนเราจะต้องข้าม ก่อนแต่จะลุดึงฝั่งคือนิพพาน)" อาตมาจึงตอบท่านว่า "เมื่อกระผมยังอยู่ภายใต้โมหะ ก็เป็นหน้าที่ที่คุณ พ่อจะต้องพากระผมข้ามไป แต่เมื่อได้บรรลุธรรมเป็นการตรัสรู้แล้ว กระผมก็ควรจะข้ามมันด้วยตนเอง (คำว่า 'ข้าม' ทั้งสองแห่งนั้น แม้ เขียนเหมือนกัน แต่ความหมายต่างกัน) โดยที่กระผมเกิดที่บ้านนอก ชายแดน แม้การพูดจาของกระผมยังแปร่งไม่ถูกต้องในการออกเสียง ก็ตาม แต่กระผมก็ได้รับเกียรติจากคุณพ่อ ในการที่ได้รับมอบธรรมะ อันนั้นจากคุณพ่อ ฉะนั้นก็แปลว่ากระผมได้บรรลุธรรมแล้ว มันควร จะเป็นสิทธิของกระผม ในการที่จะพาตัวเองข้ามทะเลแห่งความเกิด ตายไปได้ด้วยการที่ตนเห็นแจ้ง จิตเดิมแท้ของตนเองแล้ว"

"ถูกแล้ว ถูกแล้ว" ท่านรับรอง แล้วท่านกล่าวต่อไปว่า "นับจำ เดิมแต่นี้เป็นต้นไป เพราะอาศัยท่านเป็นเหตุ พุทธศาสนา (หมายถึง นิกายอุยานะ) จะแผ่กว้างขวางไพศาล นับตั้งแต่จากกันวันนี้แล้ว อีก สามปีเราก็จะลาจากโลกนี้ไป ท่านจงเริ่มต้นการจาริกของท่านตั้งแต่ บัดนี้เถิด จงลงไปทางใต้ให้เร็วเท่าที่จะเร็วได้ อย่าด่วนทำการเผยแพร่

ให้เร็วเกินไป เพราะว่าพุทธธรรมนี้ (หมายถึงนิกายอุยานะ) ไม่เป็นของที่เผยแพร่ได้โดยง่ายเลย"

เมื่อได้กล่าวคำอำลาท่านแล้ว อาตมาก็จากท่าน เดินทางลงมาทางทิศใต้ เป็นเวลาประมาณสองเดือน อาตมาก็มาถึงภูเขาได้ยู ฌ ที่นี้ อาตมาได้สังเกตเห็นว่ามีคนหลายร้อยคนติดตามรอยอาตมามา ด้วยหวังจะขี้อย่างผ้ากาสาหวัดสตรี และบาตร (เป็นปูชนียวัตถุของพระพุทธเจ้า)

ในจำพวกคนที่ติดตามมานั้น มีภิกษุอยู่ด้วยรูปหนึ่งชื่อไวมิง เมื่อเป็นมราวาสใช้แซ่สกุลว่า เซิน และมีศนายทหารเป็นนายพลจัตวา มีภิกษุหลายร้อยคนติดตามอาตมามา นั้น เขาเป็นคนที่สะกดรอยเก่งที่สุด ครั้นเขามาใกล้จวนจะถึงตัวอาตมา อาตมาก็วางผ้ากาสาหวัดสตรีกับบาตรลงบนก้อนหิน ประกาศว่า "ผ้านี้ไม่เป็นอะไรอื่น นอกจากจะเป็นเครื่องหมายเท่านั้น จะมีประโยชน์อะไร ในการที่จะขี้อย่างเอาไปด้วยกำลัง" (แล้วอาตมาก็หลบไปซ่อนเสีย)

ครั้นภิกษุไวมิงมาถึงก้อนหินนั้น เขาพยายามที่จะหยิบมันขึ้น แต่กลับปรากฏว่าเขาไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ แล้วเขาได้ตะโกนว่า "พี่น้องชาย พี่น้องชาย ฉันมาเพื่อหาธรรมะ ไม่ใช่มาเพื่อเอาผ้า" (ฟังทราบว่าเวลานี้ พระสังฆปริณายกองค์ที่หกนี้ยังมิได้รับการอุปสมบท จึงถูกเรียกว่า พี่น้องชาย เหมือนที่มราวาสเขาเรียกกัน)

ต่อจากนั้น อาตมาก็ออกจากที่ซ่อน นั่งลงบนก้อนหินนั้น ภิกษุไวมิงทำความเคารพ แล้วกล่าวว่า "น้องชาย แสดงธรรมแก่ฉันเถิด ช่วยที"

อาตมาได้กล่าวกะภิกษุไวมิงว่า "เมื่อความประสงค์แห่งการมาเป็นความประสงค์เพื่อจะฟังธรรมแล้ว ก็จงระงับใจไม่ให้คิดถึงสิ่งใดๆ แล้วทำใจของท่านให้ว่างเปล่า เมื่อนั้นข้าพเจ้าจึงจะสอนท่าน" ครั้นเขา

ทำดังนั้นช่วงเวลาพอสมควรแล้ว อาตมาได้กล่าวว่ "เมื่อท่านทำในใจไม่คิดทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว (รู้จักสิ่งที่ไม่ดีและไม่ชั่ว) แล้ว ในเวลานั้นเป็นอะไร ท่านที่นับถือ นั่นคือธรรมชาติแท้ของท่าน (ตามตัวหนังสือเรียก หน้าตาดั้งเดิมของท่าน) มีใช่หรือ?"

พอกิกขุไวมิงได้ฟังดังนั้น ท่านก็บรรลุธรรมทันที แต่ท่านได้ถามต่อไปว่า "นอกจากคำสอนและข้อคิดอันเร้นลับ ที่พระสังฆปริณายก ท่านมอบต่อๆกันลงไป หลายชั่วพระสังฆปริณายกมากันแล้วนั้น ยังมีคำสอนเร้นลับอะไรอีกบ้างไหม?" อาตมาตอบว่า "สิ่งที่ข้าพเจ้านำมาสอนให้ท่านได้นั้น ไม่ใช่ข้อเร้นลับอะไร คือถ้าท่านมองย้อนเข้าข้างใน ท่านจะเห็นสิ่งซึ่งเร้นลับมีอยู่ในตัวท่านแล้ว"

กิกขุไวมิงได้กล่าวขึ้นว่า "แม้ฉันจะอยู่ที่ว่องมุขมานมนาน ฉันก็ไม่ได้เห็นแจ้งตัวธรรมชาติแท้ของจิตฉันเลย บัดนี้รู้สึกชอบคุณเหลือเกินในการชี้ทางของท่าน ฉันรู้สิ่งนั้นชัดแจ้ง เหมือนที่คนตีมน้ำเขารู้แจ้งชัดว่า น้ำที่เขาตีมนั้นร้อนหรือเย็นอย่างไร พ่อน้องชายเอ๋ย บัดนี้ท่านเป็นครูของฉันแล้ว"

๑. หลักสำคัญที่สุดในคำสอนของนิทายุธยานะนั้น คือ "การมองด้านใน" หรือ "การเฝ้าดูแลภายใน" หมายถึงการหมั่นให้ "แสง" ของตัวเอง ฉายกลับเข้าภายใน ถ้าจะเปรียบ เราควรจะเปรียบกับตะเกียง คือเราทราบดีว่าแสงของตะเกียงนั้น เมื่อมีปิยะครอบอยู่โดยรอบ ก็ย่อมกระท้อนกลับเข้าภายใน พร้อมทั้งรัศมีทั้งหมดไปรวมจุดศูนย์กลางอยู่ที่ดวงไฟ ผิดกับตะเกียงที่ไม่มีการปิยะครอบ แสงก็จะพร่าจางหายไปภายนอก เมื่อเราคอยแต่จะวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่เรามักเคยทำกันจนเคยตัว ก็เป็นการยากที่จะหมั่นความนึกให้มาสนใจแต่ตัวเอง โดยเฉพาะ เพราะเหตุนี้ จึงเป็นการยากที่จะทราบเรื่องต่าง ๆ ของตัวเอง โดยลักษณะตรงกันข้าม พวกนิทายุธยานะหมั่นความสนใจส่องกลับเข้าภายในทั้งหมด และส่องระดมลงไป "ธรรมชาติแท้" ของตัวเอง ซึ่งเรียกกันเ็นระหว่างชนชาวจีนว่า "หน้าตาดั้งเดิม" ของตัวเอง

เพื่อมิให้ผู้อ่านผ่านพ้นความสำคัญตอนนีไปเสีย จึงควรบันทึกข้อความนี้ไว้เป็นเครื่องสะกิดใจว่า ในประเทศจีนแห่งเดียวเท่านั้น พุทธบริษัทจำนวนพัน ๆ ได้บรรลุธรรมถึงขั้นสูง โดยการปฏิบัติตามคำสอนอันฉลาด (ในการลัดทางตรง) ของพระสังฆปริณายกองค์ที่หกนี้

ติ ปิง เช่

อาตมาตอบว่า "ถ้าเป็นดังนั้นจริงแล้ว ท่านกับข้าพเจ้า ก็เป็นศิษย์ร่วมอาจารย์เดียวกัน ของพระสังฆปริณายกองค์ที่ห้า ท่านจงคุ้มครองตัวของท่านให้ดีเถิด" เมื่อเขาถามอาตมาว่าต่อจากนี้ไป เขาควรจะไปทางไหน อาตมาก็ตอบแก่เขาว่า ให้เขาหยุดที่ตำบลยี่วน แล้วตั้งสำนักอาศัยที่ตำบลมือง เขาก็ทำความเคารพแล้วจากกันไป

* * * *

ต่อมาไม่นาน อาตมาก็ไปถึงตำบลโชกาย ณ ที่นั้น พวกโจรบาปได้ตามจงล้างจงผลาญอาตมาอีก ทำให้อาตมาต้องหลบซ่อนอยู่ที่ซ็วยันเป็นที่ยี่ซึ่งอาตมาได้อาศัยอยู่กับพวกพรานป่าตลอดเวลาถึง ๑๕ ปี ในบางโอกาส อาตมาก็หาทางสั่งสอนเขาตามที่เขาพอจะเข้าใจได้บ้าง เขาเคยใช้อาตมาให้นั่งเฝ้าช่วยดักจับสัตว์ของเขา เมื่ออาตมาเห็นสัตว์มาติดที่ขายนั้น ก็ปลดปล่อยให้รอดชีวิตไป ในเวลาหุงต้มอาหาร อาตมานำผักมาใส่ลงไป ในหม้อที่เขากำลังต้ม หรือแกงเนื้อ บางคนสงสัยก็ถามอาตมา อาตมาตอบให้ฟังว่า แม้เนื้อนั้นแกงรวมกันอยู่กับผัก อาตมาก็จะคัดเลือกรับประทานแต่ผักอย่างเดียวเท่านั้น^๐

วันหนึ่ง อาตมารำพึงในใจตนเองว่า อาตมาไม่ควรจะเก็บตัวซ่อนอยู่เช่นนี้ตลอดไป มันถึงเวลาแล้ว ที่อาตมาจะทำการประกาศธรรม ดังนั้นอาตมาจึงออกจากที่นั้น และได้ไปสู่อาวาสพิศฉันในนครกวางตุ้ง

ในขณะนั้น ภิกษุเขนซุง ผู้เป็นธรรมอาจารย์มีชื่อองค์หนึ่ง กำลังเทศนาว่าด้วยมหาปริณิรวาณสูตร อยู่ในอาวาสนั้น มันเป็นการบังเอิญในวันนั้น เมื่อธรรมาจารย์กำลังถูกลมพัดสะบัดพริ้วๆ อยู่ในสายลม ภิกษุสองรูปเกิดโต้เถียงกันขึ้นว่าสิ่งที่กำลังไหวสั่นระรัวอยู่นั้น ได้แก่ลมหรือได้แก่แก่นั่นเล่า เมื่อไม่มีทางที่จะตกลงกันได้ อาตมาจึงเสนอข้อตัดสินใจให้แก่ภิกษุสองรูปนั้นว่า ไม่ใช่ลมหรือธรรมาจารย์ทั้งสองอย่าง ที่แท้จริง

๑. พระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่คิดจะแสวงหาสิ่งใดที่เป็นบุญกุศลหรือปฏิบัติธรรม แม้เมตตาจิตกันจริงๆแล้ว สมควรที่จะเจริญรอยตามแบบอย่างนั้น - อิศราศ

ที่หัวนโหวงจริงๆนั้นได้แก่จิตของภิกษุทั้งสองรูปนั้นเองต่างหาก ที่ประชุม
ที่กำลังประชุมกันอยู่ในที่นั้น พวกกันตื่นตะลึงในถ้อยคำที่อาตมาได้
กล่าวออกไป และภิกษุเอนชุง ได้อารธนาอาตมาให้ขึ้นนั่งบนอาสนะ
อันสูง แล้วได้ซักถามปัญหาที่เป็นปมยุ่งต่างๆในพระสูตรที่สำคัญๆ
หลายสูตร

เมื่อได้เห็นว่ คำตอบของอาตมาชัดเจนแจ่มแจ้งและมั่นคง และ
เห็นว่าเป็นคำตอบที่มีอะไรสูงยิ่งไปกว่าความรู้ ที่จะทำได้จากตำราแล้ว
ภิกษุเอนชุงได้กล่าวแก่อาตมาว่า "น้องชาย, ท่านต้องเป็นบุคคลพิเศษ
เหนือธรรมดาเป็นแน่ เราได้ฟังข่าวมานานแล้วว่ บุคคลผู้ได้รับ
มอบผ้ากาสาวพัสตร์ และธรรมะจากพระสังฆปริณายกองค์ที่ท่านั้น บัดนี้
ได้เดินทางลงมาทางทิศใต้แล้ว ท่านต้องเป็นบุคคลผู้นั้น เสียแน่แล้ว"

อาตมา ได้แสดงกริยายอมรับโดยอ่อนน้อม ทันใดนั้น ภิกษุเอนชุง
ได้ทำความเคารพ และขอให้อาตมานำผ้าและบาตร ซึ่งได้รับมอบ ออก
มาให้ที่ประชุมดูด้วย แล้วได้ถามอาตมาสืบไปว่ เมื่อพระสังฆปริณายก
องค์ที่ห้ามอบธรรมะอันเร้นลับสำหรับสังฆปริณายก ให้แก่อาตมานั้น
อาตมาได้รับคำสั่งสอนอะไรอย่างใดบ้าง

อาตมาตอบว่ "นอกจากการคู้ยเชื่อมว่เรื่องการเห็นแจ้งชัดใน
จิตเดิมแท้แล้ว ท่านไม่ได้ให้คำสอนอะไรอีกเลย ท่านไม่ได้เอ่ยถึงแม้
แต่เรื่องธยานะ (คือฌาน) และวิมุติ" ภิกษุเอนชุงสงสัย จึงถามอาตมา
ว่ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น อาตมาตอบว่ เพราะว่มันจะทำให้เกิดความ
หมายว่ มีหนทางขึ้นถึงสองทาง ก็ทางในพุทธธรรมนี้ จะมีถึงสองทาง
ไม่ได้ มันมีแต่ทางเดียวเท่านั้น

ภิกษุเอนชุง ถามอาตมาต่อไปว่ ที่ว่ามีแต่ทางเดียวนั้นคืออะไร
อาตมาตอบว่ "ก็มหาปริณิรวาณสูตรซึ่งท่านนำออกเทศนาอยู่นั้นเอง
ยอมชี้ให้เห็นอยู่แล้วว่ *ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ* (ซึ่งมีอยู่ในคน

ทุกคน) นั่นแหละคือทางทางเดียว ยกตัวอย่างตอนหนึ่งในสูตรนั้นมี
ว่า พระเจ้าโกโกวกัก ซึ่งเป็นโพธิสัตว์องค์หนึ่ง ได้กราบทูลถามพระ-
พุทธเจ้าว่า บุคคลที่ล่วงปาราชิกสี่อย่างก็ดี หรือทำอนันตริยกรรมห้า
อย่างก็ดี และพวกอัจฉนติกะ (คือมิชฌาทิฎฐิอกศาสนา) ก็ดี ฯลฯ
คนเหล่านี้ จะได้ชื่อว่าถอนรากเง้าแห่งความมืด และทำลาย ธรรมชาติ
แห่งความเป็นพุทธะ ของตนเองเสียแล้ว โดยสิ้นเชิงหรือหาไม่? พระ-
พุทธเจ้าได้คำตอบว่า รากเง้าของความดีนั้น มีอยู่สองชนิดคือ ชนิดที่
ถาวรตลอดอนันตกาล กับไม่ถาวร (Eternal, and Non-eternal.)
เพราะเหตุที่ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะนั้น จะเป็นของถาวรตลอด
อนันตการก็ไม่ใช่ จะว่าไม่ถาวรก็ไม่ใช่ เพราะฉะนั้น รากเง้าแห่งความ
ดีของเขา จึงไม่ถูกถอนขึ้นโดยสิ้นเชิง" ในบัดนี้ก็เป็นที่น่าประหลาดแล้วว่า
พุทธธรรมมิได้มีทางสองทาง ที่ว่าทางฝ่ายดีก็มี ทางฝ่ายชั่วก็มี นั้นจริง
อยู่ แต่เพราะเหตุที่ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะนั้น เป็นของไม่
ไม่ชั่ว เพราะฉะนั้น พุทธธรรมจึงเป็นที่ปรากฏว่าไม่มีทางถึงสองทาง
ตามความคิดของคนธรรมดาทั่วไปนั้นเข้าใจว่า ส่วนย่อยๆ ของขั้น
และธาตุทั้งหลายนั้น เป็นของที่แบ่งแยกออกได้เป็นสองอย่าง แต่ผู้ที่
ได้บรรลุธรรมแล้ว ย่อมเข้าใจได้ว่า สิ่งเหล่านั้นตามธรรมชาติไม่ได้เป็น
ของคู่เลย พุทธภาวะหรือธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะนั้นไม่ใช่เป็น
ของคู่"

ภิกษุเยนชุง พอใจในคำตอบของอาตมาเป็นอย่างสูง ได้ประนม
มือทั้งสองขึ้นเป็นการแสดงความเคารพ แล้วท่านได้กล่าวแก่อาตมาว่า
"คำอธิบายความในพระสูตรที่ข้าพเจ้าเองอธิบายไปแล้วนั้น ไร้มูลค่า
เช่นเดียวกับกองขยะมูลฝอยอันระเกะระกะไปหมด ส่วนคำอธิบาย
ของท่านนั้น เต็มไปด้วยคุณค่าเปรียบเหมือนทองคำเนื้อบริสุทธิ์" ครั้น
แล้วท่านได้จัดการให้อาตมาได้รับการประกอบพิธีปลงผม และรับการ

บรรพชาอุปสมบท เป็นภิกษุในพุทธศาสนา และได้ขอร้องให้อาตมา
รับท่านไว้ในฐานะเป็นศิษย์คนหนึ่งด้วย

จำเดิมแต่นั้นมา อาตมาก็ได้ทำการเผยแพร่คำสอนแห่งสำนักคุณ
คือสำนักแห่งพระสังฆปริณายกองค์ที่สี่ และองค์ที่ห้า ซึ่งอยู่ในวัดตุงขันธ์
ตลอดมาภายใต้ร่มเงาของต้นโพธิ์^๑

นับตั้งแต่อาตมาได้รับมอบพระธรรมมาจากสำนักตุงขันธ์แล้ว อาตมา
ต้องตระกัมภ์ลำบากหลายครั้งหลายหน ชีวิตปรีดิ์จะออกจากร่างอยู่
บ่อยๆ วันนี้อาตมาได้มีเกียรติมาพบกับท่านทั้งหลาย ในที่ประชุมนี้
ทั้งนี้ อาตมาต้องถือว่า เป็นเพราะเราได้เคยติดต่อสัมพันธ์กันมาเป็น
อย่างดีแล้วแต่ในกาลก่อนๆรวมทั้งอานิสงส์แห่งบุญกุศล ที่เราได้
สะสมกันไว้ ในการถวายไทยธรรมร่วมกันมาแต่พระพุทธเจ้าหลาย
พระองค์ในชาติก่อนๆของเรานั้นเอง มิฉะนั้นแล้ว โฉนเราจะมี
โอกาสได้ยินได้ฟังคำสอนแห่ง "สำนักบรรลุฉับพลัน" (Sudden
School) อันเป็นรากฐานที่ทำให้เราเข้าใจพระธรรมได้แจ่มแจ้ง
ในอนาคตนั่นเล่า

คำสอนอันนี้ เป็นคำสอนที่ "ได้มอบสืบทอดต่อกันลงมาจาก
พระสังฆปริณายกองค์ก่อนๆหาใช่เป็นคำสอนที่อาตมาประดิษฐ์คิดขึ้น
ด้วยตนเองไม่ ผู้ที่ปรารถนาจะสดับพระธรรมนั้น ในขั้นแรกควรจะ
ชำระใจของตนให้บริสุทธิ์เสียก่อน ครั้นได้ฟังแล้ว ก็ควรจะชะล้าง
ความสงสัยของตน ให้เกลี้ยงเกลาไปเฉพาะตนๆโดยทำนองที่พระมุณี
ทั้งหลายในกาลก่อนได้เคยกระทำกันมา จงทุกคนเถิด"

ครั้นจบพระธรรมเทศนา ผู้ฟังพากันปลาบปลื้มด้วยปิติ ทำความเคารพแล้วลาไป

* * * *

๑. คำว่าต้นโพธิ์ในที่นี้ เข้าใจว่าหมายถึงบารมีของพระพุทธเจ้า หรือมิฉะนั้นก็หมายถึงพุทธภาวะ
หรือธรรมชาติแห่งพุทธะ ซึ่งถือเป็นของสำคัญเพียงอย่างเดียวในนิภาณนี้ - ผู้แปลเป็นไทย

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยปรัชญา

วันต่อมา ข้าหลวงไว้ ได้นิมนต์ขอให้พระสังฆปริณายกแสดงธรรมอีก เมื่อพระสังฆปริณายกได้ขึ้นธรรมาสน์ และได้ขอร้องให้ที่ประชุมทั้งสิ้นทำจิตให้ผ่องใส และสวดข้อความแห่งมหาปรัชญาปารมิตาสูตตรต่างๆพร้อมกันจบลงแล้ว ท่านได้แสดงธรรมด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้ :

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ปัญญาที่ทำสัตว์ให้ลุถึงการตรัสรู้ นั้น มีอยู่ในตัวเราทุก ๆ คนแล้ว แต่เป็นเพราะมีอวิชชาความมืดบอดที่ครอบงำใจของเราไว้ เราจึงไม่มองเห็นมันด้วยตัวเอง จนเราต้องเที่ยวเสาะแสวงคำแนะนำจากผู้อื่น ที่เขาได้เห็นแจ้งแล้วก่อนหน้าที่เราจะรู้จัก จิตเดิมแท้ ของเราเอง ท่านทั้งหลายควรจะทราบเอาไว้ว่า ถ้าธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ ยังถูกห่อหุ้มเกี่ยวพันอยู่เพียงใดแล้ว มันไม่มีความแตกต่างอะไรกันระหว่างผู้ที่เห็นแจ้งกับผู้ที่มีมืดบอด ข้อที่แตกต่างกันนั้น มันอยู่ที่คนหนึ่งได้ตรัสรู้แจ้งแล้ว (เพราะพุทธภาวะอันเกี่ยวกับผู้นั้น ถูกเพิกถอนเครื่องห่อหุ้มได้หมดจดแล้ว) ส่วนอีกคนหนึ่งยังมีมืดบอดอยู่เอาละ บัดนี้อตมมาจะได้กล่าวถึงเรื่อง มหาปรัชญาปารมิตากะท่านทั้งหลาย เพราะท่านทุกๆ คนสามารถบรรลุถึงปัญญาอันนั้น

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย บรรดพวกคนที่สวดร้องถึงคำว่า "ปรัชญา"^๑ อยู่ตลอดทั้งๆ วัน ก็ดูเหมือนว่าเขาเหล่านั้นไม่ได้ทราบ

๑. คำว่าปรัชญา เป็นคำสันสกฤต ตรงกับคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลี หรือภาษาไทย แต่ในภาษาไทยนำคำนี้ไปใช้มีความหมายเป็นอย่างอื่นจากคำว่าปัญญา ตามที่ใช้กันอยู่ โดยมากใช้หมายถึงหลักความคิด ที่แสดงภูมิแห่งปัญญาอันสูงสุดสายใดสายหนึ่ง แล้วแต่เรียกว่าปรัชญาอะไร หรือปรัชญาของใคร แต่ในสูตรนี้ใช้คำว่า "ปรัชญา" หมายถึงปัญญาชนิดที่เพียงพอในการที่จะช่วยตัวให้พ้นทุกข์ทั้งปวงและถือว่าปรัชญานั้น มีตามธรรมชาติติดมาในคนทุกๆคนแล้วแต่ดั้งเดิม หากแต่ว่ามีโหมทะมาปกคลุมเสีย คนจึงไม่รู้ถึงปัญญาชนิดนี้ของตนเอง ทั้งที่มีอยู่แล้ว กลับไปหลงหาปัญญาภายนอก ซึ่งเปรียบกับปัญญานี้ไม่ได้ - ผู้แปลเป็นไทย

เลยว่่าปรัชญาน้ันมันมีอยู่ในธรรมชาติเดิมของเขาเองแล้ว ก็การที่เพียงแต่พูดกันถึงอาหาร ย่อมไม่อาจบ่่าบ้ดความทิวได้จ้ันใด ในกรณีของบุคคลผู้เอ่ยถึงปรัชญาแต่ปาก ก็ไม่อาจข้จ้ดความมืดบอดได้จ้ันน้ัน เราอาจพูดกันถึงเรื่อง ศูนยตา (*ความว่าง*) เป็นเวลาตั้งแสนกัลปีก็ได้ แต่ว่่าล่่าฟังการพูดอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เราเห็นแจ่มแจ้้งในจิตเดิมแท้ได้ และในที่สุดก็ไม่ได้อะไร ตามที่ตนประสงค์เลย

ค่่าว่่า "มหา ปรัชญาปารมิตา"น้ี เป็นค่่าสันสกฤต มีความหมายว่่า "ปัญญาอันใหญ่หลวง เพื่อให้ลู่ถึงฝั่งปากโน้ัน (แห่งทะเลสังสารวัฏ) สิ่งที่เราต้องทำน้ัน คือต้องปฏิบัติมันด้วยใจของเรา จะท่องบ่นมันหรือไม่น้ัน ไม่ใช่ข้อสำคัญ การท่องบ่นมันเฉยๆ โดยปราศจากการปฏิบัติด้วยใจน้ัน จะได้ผลเหมือนกะเราไปเล่นกับอสุรกาย หรือเหมือนกับการพรางตาของพวกเขาเล่นกลด้วยเวทมนต์ เหมือนกับสายฟ้าแลบ เหมือนกับหยาดน้ำค้างตามใบหญ้า แต่อีกทางหนึ่งน้ัน ถ้าเราทำทั้งสองอย่าง (คือทั้งท่องและปฏิบัติด้วยใจ) แล้วใจของเราก็จะประเสริฐสมคัลยกับสิ่งที่ปากของเรากำลังท่อง ธรรมชาติแท้ของเราน้ัน คือธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ และนอกไปจากธรรมชาติอันน้ันแล้ว หามีพุทธะที่ไหนดอีกไม่เลย

ค่่าว่่า "มหา" หมายความว่าอะไร หมายความว่า "ใหญ่หลวง" ขนาดของใจน้ันใหญ่หลวงเหมือนกันกับของอวกาศ^๑ มันเป็นสิ่งบัญญัติไม่ได้ คือมันไม่ใช่ของกลมหรือของเป็นเหลี่ยม ไม่ใช่ของโตหรือของเล็ก ไม่ใช่ของเขียวหรือเหลือง แดงหรือขาว ไม่ใช่ของซึ่งมีบนมีล่าง ไม่ใช่ของสั้นหรือยาว ไม่ใช่ความข้งหรือความขึ้น ไม่ใช่ความถูกหรือความผิด ไม่ใช่

๑. อวกาศ หรือ Space ในสูตรน้ัน หมายถึงเนื้อที่ทั้งหมด ที่สากลจักรวาลน้ีไปบรรจุอยู่ และรวมทั้งที่ยังมีเหลือเป็นที่ว่างเปล่า เช่นท้องฟ้าระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวทั้งหลาย เป็นต้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง เท่ากับเนื้อที่ของพาหิรากาศ (Ether) ทั้งหมดน้ันเอง - ผู้แปลเป็นไทย

ของดีหรือของชั่ว ไม่ใช่ของอันแรกหรือของอันสุดท้าย พุทธเกษตร (คือ
ขอบเขตของพุทธะหนึ่งๆ) ทุกๆ เกษตรนั้น ว่างเหมือนกันกับอวกาศ
อย่างที่จะเป็นอื่นไปไม่ได้เลย แม้ธรรมชาติ (แห่งความเป็นพุทธะ) อัน
ประเสริฐของเรา ก็ว้างเช่นเดียวกัน และไม่ใช่เป็นภูมิธรรมอันเดียวเรื่อง
เดียวกันเท่านั้น ที่เราลู่ถึงด้วยการตรัสรู้ (เพราะว่าธรรมชาติอันนั้น) มันเป็น
ของสิ่งเดียวกันกับจิตเดิมแท้ ซึ่งเป็นภาวะแห่ง "ความว่างเด็ดขาด" (กล่าว
คือความว่างของสิ่งซึ่งมีอยู่แท้ๆ)

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายได้ฟังอาตมากล่าวถึง
ความว่างอันนั้น ขอท่านทั้งหลายอย่าเข้าใจผิดไปจับเอาลัทธิที่ว่าขาดสูญ
ไม่มีอะไรขึ้นมาว่าเป็นอันเดียวกัน (เพราะว่าความเห็นที่ว่า ขาดสูญเช่นนั้น
รวมอยู่ในมิจฉาทิฎฐิ พวกอุจเจตทิฎฐิ) มันเป็นสิ่งสำคัญอย่างที่สุด ที่เรา
จะต้องไม่ตกดิ่งลงไป ในมิจฉาทิฎฐิอันนี้ เพราะว่าเมื่อคนเรานั่งอยู่เฉยๆ
ทำใจของเขาให้ว่างๆ เขาก็จะตั้งอยู่ในภาวะแห่ง "ความว่างเพราะว่างเฉย"
ได้เหมือนกัน

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ความว่างอันไม่มีขอบเขตจำกัดของ
สากลจักรวาล เป็นสิ่งที่มีควมจุ่มากพอที่จะรวมเอาสิ่งต่างๆตั้งแสนๆ
สิ่ง ซึ่งมีรูปและสัณฐานแปลกๆกันเข้าไว้ในตัวมันได้ สิ่งเหล่านั้น เช่น
ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวทั้งหลาย ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน น้ำพุ ลำธาร
พุ่มไม้ ป่าไม้ คนดี คนชั่ว ธรรมะฝ่ายดี ธรรมะฝ่ายชั่ว เมืองสวรรค์
เมืองนรก มหาสมุทร ภูเขาทั้งหลายในเทือกเขามหาเมรุ (หิมาลัย) อวกาศ
นั้น ซึมเข้าไปมีอยู่ทั่วในสิ่งต่างๆ ที่กล่าวนามมาแล้วทั้งหมดนี้ และ
"ความว่าง" แห่งธรรมชาติแท้ของเรา ก็เข้าไปมีอยู่ในสิ่งต่างๆ อย่าง
เดียวกัน เรากล่าว จิตเดิมแท้ ว่าเป็นของใหญ่หลวง ก็เพราะว่ามันรวม
สิ่งต่างๆเข้าไว้หมด โดยที่สิ่งทุกสิ่งนั้นมันอยู่ในตัวธรรมชาติแท้ของเรา
เมื่อเราพบเห็นความดี หรือความชั่วก็ตามของบุคคลอื่น เราไม่ถูกดึงดูด

ให้ชอบ หรือไม่ถูกมันผลักดันให้ขัง หรือเราไม่เกาะเกี่ยวกับมัน เมื่อนั้น ลักษณะแห่งจิตใจของเราเป็นของว่างเท่ากับอวกาศ ด้วยเหตุนี้เรา จึงกล่าวว่า ใจของเราใหญ่หลวง (ไม่มีขอบเขตเหมือนอวกาศ) เพราะ ฉะนั้น เราจึงเรียกมันว่า "มหา"

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย *สิ่งใดที่พวกเขาคนเขลาพากันเพียงแต่ พุดถึงเปล่าๆ ปล้ำ สิ่งนั้นคนมีปัญญาได้นำเอามาปฏิบัติด้วยจิตใจของ เขาเกิดมรรคเกิดผลจนได้* ยังแถมมีคนเขลาอีกพวกหนึ่ง ซึ่งนั่งนิ่งๆ เจียบๆ และพยายามที่จะทำจิตของตนให้ว่าง เขาเว้นการคิดถึงสิ่งใดๆ หมด แล้วก็เรียกตัวเขาเองว่า "มหา" เมื่อเขามีความเห็นนอกกลุ่มนอกทาง เช่นนี้ ก็เป็นการยากที่เราจะกล่าวถึงเขาว่าอย่างไรให้ถูกต้องได้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ท่านควรจะทราบไว้ว่า ใจนั้นมีขนาด แห่งความจุอันใหญ่หลวง โดยเหตุที่ใจนั้นสิ่งซีมี^๑ (ติดเนื่องเป็นอันเดียวกัน อยู่ทั่วไป) ตลอดสากลธรรมชาติ (คือวงแห่งธรรมาณาจักร กล่าวคือ สากลจักรวาล) เมื่อเรานำมันมาใช้ เราก็สามารถจะทราบอะไรได้หลายสิ่ง จากบรรดาสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมด แต่เมื่อใดเราใช้มันเต็มขนาดของมัน เมื่อนั้นเราก็ทราบได้สารพัดสิ่งไม่มีอะไรเหลือ *รู้ทุกๆ สิ่งภายในสิ่งหนึ่ง และ หนึ่งสิ่งภายในทุกๆ สิ่ง* เมื่อใดใจของเราทำหน้าที่ของมันโดยไม่ ติดขัด และเป็นอิสระที่จะ "ไป" หรือ "มา" เมื่อนั้นชื่อว่ามันอยู่ใน ภาวะแห่ง "ปรัชญา"

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ปรัชญาทั้งสี่อันย่อมาจากจิตเดิมแท้ และมีได้มาจากวิถีภายนอกเลย ท่านทั้งหลายจงอย่าได้มีความเข้าใจผิด ในเรื่องนี้ ชื่อนี้เรียกว่า *"การใช้ประโยชน์ในตัวมันเอง ของสิ่งที่เป็น"*

๑. คำว่าใจในสูตรนี้ หมายถึงวิญญาณธาตุที่ประจำอยู่ในที่ทั่วไป มีอยู่ทั่วไป ทำนองเดียวกับที่ ฝ่ายรูปธาตุ ย่อมถือว่า มีอเธอร์อยู่ในที่ทั่วไป ไม่ว่าในที่นั้นกำลังมีแต่อากาศหรือมีวัตถุอื่นใด ตั้งอยู่ด้วย โดยถือว่าสรรพสิ่งตั้งอยู่ในอเธอร์อีกทีหนึ่ง ใจในสูตรนี้ทำหน้าที่เหมือนกับอเธอร์ โดยเปรียบเทียบ - ผู้แปลเป็นไทย

ตัวธรรมชาติเดิมแท้" ตกดตา (ความเป็นแต่อย่างนั้นอย่างเดียวเท่านั้น เป็นอย่างอื่นไม่ได้ กล่าวคือจิตเดิมแท้) ปรากฏขึ้นครั้งเดียวเท่านั้น แก่ผู้นั้นแล้วเขาก็เป็นอิสระจากโมหะ ไปชั่ววันนั้น

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เพราะเหตุที่ใจนั้นมีรัศมีทำงานกว้าง ขวางใหญ่หลวง เราจึงไม่ควรใช้มันทำงานกระจัดไร้เดียงสา (เช่นการ นั่งเฉยๆ ทำใจว่างๆ เเฉยๆ) อย่างพูดกันถึง "ความว่าง" เป็นวันๆ โดยไม่ได้ทำจิตให้พบกับความว่างนั้น คนที่ (พร่ำแต่ปากว่าว่างๆ แต่ จิตไม่ได้สัมผัสกับความว่างจริงๆ เลย) ทำเช่นนี้ ควรถูกเปรียบกันกับ คนที่ประกาศตัวเองเป็นกษัตริย์ด้วยปากของเขา แต่ที่จริงเขาก็เป็น ราษฎรธรรมดา โดยวิถีทางปฏิบัติเช่นนี้ จะไม่ได้ลุถึงปรัชญาเลย และ ผู้ที่ปฏิบัติทำนองนี้ จะเรียกว่าเป็นศิษย์ของอาตมาไม่ได้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย คำว่า *ปรัชญา* หมายความว่าอย่างไร? คำนี้หมายถึง "ปัญญาความรู้รอบแจ้งชัด" คือเมื่อใดเราสามารถรักษา จิตของเรา ไม่ให้ถูกพัวพันด้วยความทะเยอทะยานอันโง่เขลาได้ทุกกาละ ทุกเทศะ ทำอะไรด้วยความฉลาดไปทุกโอกาส เมื่อนั้นชื่อว่าเรา *กำลัง ประพฤติอบรมปรัชญาอยู่* ที่เดียว ความรู้สึกที่โง่เขลาข้อเดียวเท่านั้น ก็สามารถผลักปรัชญาให้หายวับไป แต่ความคิดที่ปรีชาฉลาด เป็นสิ่งที่ อาจดึงเอาปรัชญากลับมาได้อีก บุคคลพวกที่ตกอยู่ใต้อำนาจอวิชชา หรือโมหะ ย่อมไม่มองเห็นปรัชญา *เขาพูดถึงปรัชญาด้วยลิ้น (ไม่ใช่ พูดด้วยใจ)* ส่วนในใจของเขานั้นยังคงงมงายอยู่ตามเดิม เขาพูดเสมอ ไปว่า เขาประพฤติปรัชญา และพูดถึง "ความขาดสูญ" (อจุฉะทะ) ไม่ หยุดปาก แต่เขาไม่ได้ทราบถึง "ความว่างเด็ดขาด" (ศุนยตา) เลย *"เหตุแห่งความรอบรู้ชัดแจ้ง"* นั้นแหละคือตัวปรัชญาอันเป็นสิ่งที่ ไม่มีรูปร่าง ไม่มีท่าทางเครื่องให้สังเกตเสียเลย ถ้าเราตีความหมายของ คำว่าปรัชญากันโดยทำนองนี้ เมื่อนั้นชื่อว่าพูดกันถึงความรู้รอบรู้แจ้งชัด

ของปรัชญาตัวจริง อย่างถูกแท้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย คำว่า *ปารมิตา* หมายความว่าอะไร? คำนี้เป็นคำสันสกฤต มีความหมายว่า "ผู้ฝั่งข้างโน้น" โดยกิริยาจริงมัน หมายถึง "พ้นการเกิดและการดับ" โดยอุปาทานการยึดถือในขั้นนี้ทั้งหลาย อันเป็นวัตถุประสงค์ของความรู้อีกทางวิญญูณ เมื่อนั้นย่อมมีความเกิด และมีความดับผลุบโผล่เหมือนทะเลที่มีคลื่น ภาวะเช่นนี้ เราเรียกโดยอุปมาว่า "ฝั่งข้างนี้" แต่เมื่อใดตัดอุปาทานเสียได้เด็ดขาด และลุดถึงภาวะที่พ้นจากการเกิดและการตาย สงบเสียบเหมือนน้ำไหลนิ่ง นั่นแหละ เรียกว่า "ฝั่งโน้น" การพ้นจากการเกิดและการดับนี้แหละ ที่ทำให้ปรัชญานี้ ได้นามว่า "ปารมิตา"

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย คนเป็นอันมาก ซึ่งอยู่ภายใต้โมหะ พากันท่องบ่น "มหาปรัชญาปารมิตา" ด้วยลิ้นเท่านั้น และเมื่อเขากำลังท่องอยู่นั้น ความคิดที่งมงายเป็นอกุศลกลับเกิดขึ้นแก่เขา แต่ถ้าเขาจะ ได้ปฏิบัติมันด้วยใจโดยไม่หยุดหย่อน ดังกล่าวจริงๆ เขาย่อมเห็นประจักษ์ชัดซึ่ง "ตัวจริง" ของมหาปรัชญาปารมิตา การรู้ธรรมะอันนี้ ก็คือการรู้ธรรมชาติของปรัชญา การปฏิบัติธรรมะอันนี้ ก็คือปฏิบัติปรัชญา ผู้ที่ไม่ประพฤติธรรมอันนี้ คือปุณฺชน บุคคลผู้ตั้งใจจดจ่อเพื่อปฏิบัติธรรมอันนี้ แม้เพียงชั่วขณะหนึ่ง เขาเป็นผู้เทียบเท่ากับพุทธะ

คนสามัญญ์^๑เอง คือพระพุทฺธเจ้า และกิเลส ก็คือโพธิ (ปัญญา สำหรับการตรัสรู้)^๑ ความคิดที่โง่เขลา ที่ผ่านเข้าออกทางจิตนั้น ทำให้

๑. คนธรรมดาคือพุทธะ กิเลสคือโพธิ เช่นนี้ เป็นอภิไฉวหารของนิกายนี้ ซึ่งพยายามอธิบายว่า ความเป็นพระพุทฺธเจ้านั้น มีอยู่แล้วในทุกๆ คน หากแต่ว่าของคนส่วนมากนั้น ถูกความมืด ท่อหุ้มเสีย หรือยังไม่ได้เจียรไนออกมา ทำนองเพชรทุกเม็ด มีน้ำเพชรมาแล้วด้วยกันทั้งนั้น แต่บางเม็ดไม่มีโอกาสได้เจียรไน เพชรทุกเม็ดทั้งที่เจียรไนแล้ว และยังไม่ได้เจียรไน ก็ตาม ล้วนแต่เป็นเพชรเหมือนกัน ทำนองเดียวกับที่คนทุกคนเป็นพระพุทฺธเจ้าได้ด้วยกัน ทั้งนั้น เป็นแต่ของบางคน เจ้าตัวไม่มีโอกาสทำให้ปรากฏออกมาได้ในเวลานี้ - ผู้แปลเป็นไทย

คนเป็นคนธรรมดาสามัญ แต่ความคิดที่หายโง่ ประกอบด้วยความ
แจ่มแจ้งที่ตามมาทีหลัง ทำคนให้เป็นพระพุทธเจ้า ความคิดที่ผ่านเข้าออก
ที่ทำให้จิตใจติดในอารมณ์นั้นคือกิเลส แต่ความคิดที่มาเปลื้องจิตใจจากความ
ความติดแน่น อันเป็นความคิดซึ่งเกิดทีหลัง นั้นคือโพธิ์

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย มหาปรัชญาปารมิตา (กล่าวคือปัญญา
อันใหญ่หลวง ที่ทำสัตว์ ให้ข้ามถึงฝั่งโน้น) นั้น เป็นของสูงสุด ใหญ่ยิ่ง
และเด่นดวง มันไม่หยุด ไม่ไป และไม่มา โดยอำนาจของปัญญา อัน
ชื่อว่า มหาปรัชญาปารมิตานี้เอง ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายในปัจจุบัน ใน
อดีต และในอนาคต ได้บรรลุถึงความ เป็นพระพุทธเจ้า เราควรใช้ปัญญา
อันสูงสุดดวงนี้เพื่อทำลาย (ความยึดถือใน) ชันธ์ทั้งห้าเสีย^๑ เพราะ
เหตุว่าการทำเช่นนี้ ย่อมช่วยให้การได้บรรลุถึงพุทธภูมิ เป็นสิ่งที่แน่นอน
แล้วอภุศลมูลทั้งสาม (โลภะ โทสะ โมหะ) ก็จะกลายเป็นศีล สมาธิ
ปัญญา ไปเอง

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ตามวิถีปฏิบัติแบบของอาตมานี้ ปัญญา
ดวงเดียวเท่านั้น จะสร้างความรอบรู้ขึ้นถึงแปดหมื่นสี่พันวิธี คือเท่ากับ
จำนวนของกิเลสที่เราจะต้องผจญ แต่ว่าเมื่อผู้ใดพ้นจากอำนาจของ
กิเลส ปัญญาย่อมแสดงตัวปรากฏให้เห็นเอง ที่ตัว จิตเดิมแท้ ไม่แยก
จากกันได้ ผู้ใดเข้าใจหลักธรรมปฏิบัติอันนี้ ผู้นั้นจะมีจิตปราศจาก
ความคิดอันท้อแท้เหนียวซา การเป็นอิสระจากการหลงรักเพราะความคิด
หมกมุ่น สยบจากการยึดติดในอารมณ์อันเร้าจิตใจให้ทะเยอทะยาน และ
จากสิ่งอันเป็นของหลอกลวงมาया การให้ตัวตกตา (ความคงที่แต่อย่างนั้น
เท่านั้น เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไม่ได้) ทำหน้าที่ของมัน การใช้ปัญญาพิจารณา

๑. คำว่า ใช้ปัญญาทำลายความยึดถือในชันธ์ทั้งห้าเสีย ประโยคนี้ มักพูดกันสั้นๆ แต่เพียงว่า
ทำลายชันธ์ทั้งห้าเสีย แม้ในต้นฉบับเดิมของสูตรนี้ก็ใช้สั้น ๆ เช่นนั้นเหมือนกัน จึงเดิมเข้าใจ
ความขัด กันความเข้าใจผิดสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับคำประเพณีนี้ - ผู้แปลเป็นไทย

หาความจริงในสิ่งทั้งปวง และการมีเท่าที่ (อันสงบ) ซึ่งไม่เป็นทั้งการ
ผลักดันหรือการดึงดูดต่อสรรพสิ่งทั้งมวล เหล่านี้ คือการรู้แจ้งแทงตลอด
ซึ่งตัว จิตเดิมแท้ เพื่อการบรรลุถึงพุทธภูมิ (ความเป็นพุทธะ)

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ถ้าท่านปรารถนาจะแทงตลอดความ
ลึกซึ้งของธรรมชาติ และสมาธิที่เป็นฝ่ายปัญญา ท่านจะต้องอบรมปรัชญา
โดยการท่องบ่น และศึกษาไตร่ตรองในวัชรจเฉทิกสูตร (สูตรคัจจะ
สำหรับตัด) อันเป็นสูตรที่สามารถทำให้ท่านรู้แจ้งแทงตลอดซึ่งจิตเดิม
แท้ ท่านควรจะทราบไว้ว่า กุศลผลความดีอันเกิดจากการศึกษาสูตรนี้
ตามที่ปรากฏชัดอยู่ในพระบาลี นั้นมีมากเหลือประมาณ ไม่มีขอบเขต
จำกัด ไม่สามารถพรรณนาให้ละเอียดได้ สูตรๆ นี้ เป็นของฝ่ายนิกาย
สูงสุดในพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสสูตรๆ นี้ เฉพาะแก่บุคคลที่มี
ปัญญาแก่กล้า และสามารถเข้าใจธรรมอันลึกได้ในทันที^๑ ถ้าหากว่าคน
มีปัญญาน้อย และทึบต่อการเข้าใจธรรมอันลึก เมื่อได้ฟังสูตร
ชนิดนี้เข้า เขาจะเกิดความสงสัยไม่เชื่อข้อความในสูตรนั้น ทำไมจึง
เป็นเช่นนั้น? ข้อนี้อุปมาได้ว่า ถ้าหากว่าเกิดฝนตกหนักในชมพูทวีปนี้
ด้วยอำนาจพญานาคในสวรรค์แล้ว นคร เมือง และหมู่บ้าน จะพากัน
ไหลล่อยไปตามกระแสน้ำ เช่นเดียวกับใบของต้นอินทผลัม แต่ถ้าหาก
ว่าฝนนั้นไปตกในมหาสมุทร โดยทั่วไป ก็เหมือนกับไม่ได้รับความ
กระทบกระเทือนอะไรเลย เมื่อนักศึกษาฝ่ายมหายาน ได้ฟังสูตรชื่อ
วัชรจเฉทนี้แล้ว ใจของเขาจะใสสว่าง เขาทราบได้ว่าปัญญา (ที่จะ
ทำให้สัตว์ถึงฝั่งโน้น) นั้น มีอยู่ใน จิตเดิมแท้ ของเขาแล้ว และเชื่อ

๑. ทางฝ่ายมหายานยึดเป็นหลักอันแน่นแฟ้นว่า สูตรบางสูตร ตรัสเฉพาะแก่บุคคลพวก
อุคคิตตัณญา คืออาจเข้าใจได้ในทันทีทันใดนั้น แม้ในฝ่ายเถรวาท หรือหินยาน ก็ยอมรับหลัก
อันนี้ เช่นอนุปพุทพิกดา ตรัสเฉพาะผู้จะบรรลุโสดาในที่นั่งอันนั่นเอง ไม่ตรัสแก่คนที่ยังหนา
เป็นปุกฤษณกินไปเป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง นิกายบางนิกายจึงยืนยันหลักธรรมของตน ว่าเป็น
คำที่ตรัสเฉพาะคนพวกหนึ่งประเภทหนึ่ง - ผู้แปลเป็นไทย

ตัวเองว่า เขาไม่ต้องอาศัยพระไตรปิฎก เพราะว่าเขาสามารถใช้ปัญญาในตัวเอง ให้เป็นประโยชน์โดยการเจริญวิปัสสนากาวนาเป็นนิจ นั่นเอง

ปรัชญาซึ่งมีประจำอยู่ใน จิตเดิมแท้ ของทุกๆคนนั้นแล้ว อาจจะเปรียบเทียบได้กับฝน ซึ่งความชุ่มชื้นของมัน ย่อมทำความสดชื่นให้แก่สิ่งที่มีชีวิตทุก ๆ สิ่ง รวมทั้งต้นไม้และพืชพันธุ์ธัญญาหาร ตลอดจนสัตว์ทุกชนิด เมื่อแม่น้ำและลำธารไหลไปถึงทะเล น้ำฝนที่มันพาไปย่อมผสมเป็นอันเดียวกันกับน้ำในมหาสมุทร นี่คือข้ออุปมาอีกข้อหนึ่ง ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ที่นี้หากว่าฝน (ที่ทำความสดชื่นให้แก่สิ่งมีชีวิตนั่นเอง) ได้ตกกระหน่ำลงมาขนาดใหญ่ ต้นไม้ซึ่งรากไม่ลึกพอ ก็จะถูกน้ำพัดชะดอนรากขึ้นลอยตามน้ำ และสูญหายไป ในที่สุดไม่มีเหลือ ข้อนี้เปรียบเทียบได้กับคนมีปัญญาที่บ่เข้าใจอะไรได้ยาก ที่ได้ฟังคำสอนของชั้น "นิกายฉับพลัน" แท้ที่จริง ปรัชญาซึ่งมีอยู่ในบุคคลจำพวกนี้ ก็เป็นอย่างเดียวกันกับที่มีอยู่ในบุคคลจำพวกปัญญาโง่ หากแต่ว่าเขาไม่สามารถทำตนให้ตรัสรู้ได้ ในขณะที่มีผู้สอนเขาด้วยธรรมะนั้น เพราะเหตุใด? เพราะว่าเขาถูกปกคลุมเสียหนาแน่น ด้วยความคิดเห็นผิด และกิเลสซึ่งได้ลงรากลึกแล้ว ทำนองเดียวกับดวงอาทิตย์ถูกบดบังด้วยเมฆ ไม่สามารถส่องแสงของตนลงมา (ทั้งที่แสงนั้นมีอยู่) จนกว่าจะมีลมมากวาดเอาเมฆนั้นไปเสีย ฉะนั้นใดก็ฉะนั้น

ปรัชญานั้น ไม่แตกต่างกัน แม้ว่าตัวบุคคลจะแตกต่างกัน ข้อที่แตกต่างกันนั้น อยู่ตรงที่ว่าใจของเขาสว่างไสว หรือมืดมนเท่านั้นเอง คนที่ไม่รู้จักจิตเดิมแท้ ของตนเอง และยังแถมมีความเขลาไปว่า การบรรลุพุทธธรรมนั้น มีได้ด้วยศาสนาพิธีต่างๆที่กระทำกันทางกายภายนอก (ไม่เกี่ยวกับจิต) นี้แหละคือคนจำพวกที่เข้าใจอะไรได้ยาก คนจำพวกที่เข้าใจคำสอนของ "นิกายฉับพลัน" ไม่รู้สึกว่ามีพิธีต้องต่างๆ เป็นของสำคัญ และใจของเขาก็ทำหน้าที่พิจารณาอยู่ด้วยสัมมาทิฐิอย่างเดียว จนกระทั่งเขาหลุดพ้นเด็ดขาดจากกิเลสหรือมลทินต่างๆ คน

ชนิดนี้แหละท่านกล่าวว่าเป็นผู้ที่ได้รู้จัก จิตเดิมแท้ ของตนเองแล้ว

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าใจ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการจัดวางไว้ในกรอบของการปฏิบัติ ชนิดที่มันจะเป็นอิสระจากอารมณ์ ทั้งที่เป็นภายนอกและภายใน ให้มีอิสระที่จะมาหรือจะไป ไม่ถูกพัวพัน และใสสว่างโดยทั่วถึง ปราศจากสิ่งบดบังแม้แต่ชนิดเดียว บุคคลที่สามารถทำได้เช่นนี้ ถือว่าดีถึงขนาดที่บัญญัติไว้ในสูตรทั้งหลายของนิกาย(มหา)ปรัชญา (ปารมิตา)

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย สูตรและปิฎกทั้งสิ้น ทั้งของฝ่ายมหายานและหินยาน รวมทั้งคัมภีร์อรรถกถาทั้งสิบสองภาค ทั้งหมดถูกจำแนกไว้เป็นชั้นๆ ก็เพื่อให้เหมาะกับความต้องการและอุปนิสัย ของบุคคลผู้มีอินทรีย์ยิ่งหย่อนกว่ากันเป็นชั้นๆ นั่นเอง โอวาทต่างๆ มีสอนที่อยู่ในพระคัมภีร์เหล่านั้น บัญญัติขึ้นมาโดยยึดหลักใหญ่ๆ ว่า ตัวปรัชญามีแฝงอยู่ในบุคคลทุกคนแล้ว ถ้าไม่มีคน ก็ไม่จำเป็นต้องมีธรรมะ เหตุนั้น เราจึงทราบได้ว่า ธรรมะนั้นๆ บัญญัติขึ้นสำหรับคนโดยตรง และสูตรต่างๆ นั้นเกิดขึ้นเพราะศาสดาผู้ประกาศสูตรนั้นๆ นั่นเอง เพราะเหตุที่คนบางพวกเป็นคนฉลาด ซึ่งเราเรียกกันว่า คน เด่น และคนบางพวกเป็นคนโง่เขลา ซึ่งเราเรียกกันว่า คน ด้อย ดังนั้น คนฉลาดจึงแสดงโอวาทแก่คนเขลา ในเมื่อคนเขลาประสงค์จะให้สอน ด้วยการทำเช่นนี้ คนเขลา ก็อาจลุถึงความสว่างไสวชนิดรวดเร็วได้ และใจของเขา ก็แจ่มแจ้งได้ด้วยเหตุนี้ แล้วคนเขลาเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรแตกต่างจากคนฉลาดอีกต่อไป

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ถ้าเอาการตรัสรู้ออกเสียแล้ว ก็ไม่มีอะไรแตกต่างกันระหว่างพระพุทธเจ้ากับคนสามัญอื่นๆ ความสว่างไสววาบเดียวเท่านั้น ก็เพียงพอแล้ว ที่จะทำใครก็ได้ให้กลายเป็นเสมอกันกับพระพุทธเจ้า เพราะเหตุที่ธรรมะทั้งหลาย เป็นของมีประจำอยู่

ในใจของเราแล้ว จึงไม่มีเหตุผลในข้อที่ว่า เราไม่สามารถเห็นซิมชาบ
แจ่งซัด ในสภาวะแท้ของ ตตตา (สภาพที่มีแต่ความเป็นเช่นนั้น จะ
เปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไม่ได้) มีข้อความกล่าวไว้ในสูตรชื่อ โพธิสัตว์ศีลสูตร
ว่า "จิตเดิมแท้ของเรา เป็นของบริสุทธิ์โดยเด็ดขาด และถ้าเราได้รู้จัก
ใจของเราเอง และรู้แจ่งซัดว่า ตัวธรรมชาติแท้ของเราคืออะไรแล้ว เรา
จะถึงพุทธภาวะได้ทุกๆ คน (ที่มีความรู้เช่นนั้น)" ข้อความในสูตร
ชื่อ วมลภิตินิเทศสูตร ก็ได้กล่าวว่า "ทันใดนั้น เขาตรัสรู้แจ่มแจ้ง
สว่างไสว และได้รับใจของเขาเองกลับคืนมา"^๑

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อพระสังฆปริณายกองค์ที่ทำ ได้
เทศน์ให้อาตมาฟัง อาตมาได้เกิดความรู้แจ่มสว่างไสว ตรัสรู้ข้อธรรมะ
นั้น ในทันทีที่ท่านพูดจบ และทันใดนั้นเอง ได้เห็นแจ่มประจักษ์ชัดใน
ตัวธรรมชาติแท้ของตตตา ด้วยเหตุนี้เอง อาตมาจึงมีความมุ่งหมาย
โดยเฉพาะ ในการที่จะประกาศคำสอนแห่ง "นิกายฉับพลัน" นี้ต่อไป
เพื่อว่าผู้ศึกษาจะได้ประสบกับโพธิ และเห็นแจ่งซัดในตัวธรรมชาติแท้
ของตนเอง ด้วยการอบรมจิตในวิปัสสนากาวนา

ถ้าหากว่า เขาไม่สามารถช่วยตัวเองให้เกิดความสว่างไสวได้ เขาก็
จะได้ขอร้องต่อเพื่อนพุทธบริษัทผู้คงแก่เรียนและใจอารี ซึ่งมีความรู้
ความเข้าใจคำสั่งสอนของสำนักชั้นสูง ให้ช่วยชี้หนทางถูกให้แก่เขา สำนัก
หลักแหล่ง ของพุทธบริษัทผู้คงแก่เรียนและมีใจอารี ทำหน้าที่นำจูง
ผู้อื่นให้เห็นแจ่มในจิตเดิมแท้นั้น เป็นสำนักซึ่งอยู่ในตำแหน่งสูงสุด
ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลชนิดนี้ ผู้อื่นจะถูกชักจูงเข้ามาสู่ธรรมะ
อันเป็นฝ่ายกุศลทุกๆประการ บรรดาปัญญาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งความรู้ที่เป็นหลักคำสอน ใน

๑. คำว่าได้รับใจของเขากลับคืนมา นี้หมายความว่า จิตเดิมที่บริสุทธิ์และสว่างไสว ไม่ได้ถูก
กิเลสหุ้มห่อ นั้นเรียกว่าใจของเขาแท้ ในปัจจุบันนี้ กิเลสหุ้มห่อจนไม่เป็นใจของเขาเสียแล้ว
เขาสู้รบกับกิเลสออกไปเสีย และเอาใจของเขากลับคืนมาได้ - ผู้แปลเป็นไทย

พระคัมภีร์ทั้งสิบสองหมวดนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มียูอยู่ในใจของเรา มาแต่เดิมแล้ว ในกรณีที่เราเองไม่สามารถปลุกให้สว่างไสวขึ้นมาได้ด้วยตนเองนั้น เราจำเป็นต้องแสวงคำแนะนำจากบุคคลผู้คงแก่เรียน และมีใจอารีเหล่านั้น แต่ในทางที่ตรงกันข้าม พวกที่ทำความสว่างไสวให้แก่ตนเองได้โดยลำพังนั้น ย่อมไม่ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก มันเป็นเรื่องผิดในการที่จะไปถือคติว่า ถ้าปราศจากคำแนะนำของผู้คงแก่เรียน และมีใจอารีแล้ว เราไม่สามารถจะลุดถึงวิมุตติ เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่ามันเป็นเพราะปัญญาภายในของเราเองต่างหาก ที่ทำให้เราเกิดความสว่างไสวได้ ถึงแม้ความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก และคำพร่ำสอนของเพื่อนผู้คงแก่เรียน และใจอารี ก็ยังอาจเป็นหมันไร้ประโยชน์ได้เหมือนกัน ถ้าหากว่าเราทำไม่ถูก หลงงมงามายเสียแล้วโดยคำสอนที่ผิดและความเห็นผิด เราควรเพ่งจิตของเราด้วยปัญญาตัวจริง ความเห็นผิดทั้งมวลก็จะถูกเพิกถอนไปในขณะนั้น และในทันทีทันใดที่เราได้รู้จักตัว จิตเดิมแท้ เราย่อมลุดถึงสถานะแห่งความเป็นพุทธในทันทีนั้น

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อเราใช้ปรัชญา (ปัญญาดั้งเดิม) ของเราในการเพ่งพิจารณาในภายใน เราย่อมมีความสว่างแจ่มแจ้ง ทั้งภายในและภายนอก และเราอยู่ในฐานะที่จะรู้จักใจของเราเอง การรู้จักใจของเราเองก็คือการลุดถึงวิมุตติ (การหลุดเป็นอิสระ) การลุดถึงวิมุตติ ก็คือการลุดถึงสมาธิฝ่ายปรัชญา ซึ่งเป็น "ความไม่ต้องคิด" "ความไม่ต้องคิด" คืออะไร? "ความไม่ต้องคิด" คือการเห็นและการรู้สิ่งทั้งหลายทั้งปวง (ตามที่เป็นอย่างจริง) ด้วยใจที่ไม่มีอะไรห่อหุ้มพัวพัน เมื่อเราใช้มัน มันแทรกเข้าไปได้ในทุกสิ่งแต่ไม่ติดแจอยู่ในสิ่งใดเลย สิ่งที่เราจะต้องทำนั้นมีเพียงการขำระจิตให้ใสกระจ่าง เพื่อวิญญานทั้งหกเมื่อเล่นไปตาม

อาดะห์ทั้งหก^๑ จะไม่ถูกทำให้เศร้าหมองโดยอารมณ์ทั้งหก เมื่อใด
ใจของเราทำหน้าที่ของมันได้โดยอิสระ ปราศจากอุปสรรค และอยู่ใน
สถานะที่จะ "มา" หรือ "ไป" ได้โดยอิสระ เมื่อนั้นชื่อว่าเราได้บรรลุ
สมาธิฝ่ายปรัชญา หรือ อิสรภาพ สถานะเช่นนี้มีนามว่า การทำหน้าที่
ของ "ความไม่ต้องคิด" แต่ว่า การหักห้ามความคิดถึงสิ่งใดๆ ให้ความคิด
ทั้งหมดถูกกดเอาไว้ ย่อมเป็นการกดธรรมชาติไว้ (ไม่ให้ปรากฏหรือเป็นไป
ตามสมควรจะเป็นไป) และข้อนี้ย่อมเป็นความเห็นผิด

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย บรรดาบุคคลผู้เข้าใจในวิถีทางแห่ง "ความ
ไม่ต้องคิด" เหล่านั้น จะรู้แจ้งสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทุกอย่าง จะได้ตีمرتที่
พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้เคยตีมาแล้ว และย่อมบรรลุถึงความ เป็น
พระพุทธเจ้า ในกาลข้างหน้าต่อไป ถ้าหากผู้ที่ได้รับคำสอนจากสำนัก
ของอาดมาคนใด จะให้สั่งจปฏิบัติในท่ามกลางหมู่เพื่อนศิษย์ด้วยกัน
ว่าจะอุทิศชีวิตของตนทั้งหมดเพื่อปฏิบัติตามคำสอนแห่ง "สำนักฉับพลัน"
นี้ โดยไม่ย่อท้อดอยหลัง ตั้งใจขนาดเดียวกันกับความตั้งใจที่จะปรนนิบัติ
รับใช้พระพุทธเจ้าแล้วไซ้ เขาก็จักถึงวิสุทธิมรรคา โดยไม่มีการล้มเหลว
เป็นแน่แท้ เขาจักถ่ายทอดคำสอนที่พระสังฆปริณายกองค์ที่หนึ่ง ได้
มอบหมายลงมายังพระสังฆปริณายกองค์ต่อๆ มา ออกจากดวงใจของเขา
แล้วส่งลงไปยังดวงใจของบุคคลอื่น ซึ่งสมควรแก่การนี้เป็นช่วงๆ กันไป
และพยายามที่จะไม่ปิดบังซ่อนเร้นคำสอนที่ถูกต้องไว้แม้แต่น้อย สำหรับ
บุคคลพวกที่อยู่ในสำนักอื่นในภิกษุอื่น ซึ่งความเห็นและจุดมุ่งหมาย
ของเขาผิดไปจากของพวกเรานั้น ไม่ควรจะถ่ายทอดหลักธรรมะอันนี้

๑. วิญญาณทั้งหกคือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ มานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ
มโนวิญญาณ ได้แก่จิตส่วนที่ไปทำหน้าที่รู้สึกตามทวารต่างๆ คือ ตา หู เป็นต้น
อายตนะหก หมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย มโน ที่ยังมีประสิทธิภาพ คือให้วิญญาณทำหน้าที่ได้
เป็นสื่อระหว่างวิญญาณกับอารมณ์ อารมณ์หกคือ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูรัพพะ ธรรมารมณ์
ได้แก่ของข้างนอก ที่จะเข้าไปพบของข้างใน คือวิญญาณ โดยอาศัยอายตนะเป็นสนาม -ผู้แปล
เป็นไทย

ไปให้เลย เพราะจะมีแต่ผลร้ายโดยประการต่างๆ ไม่มีผลดี การที่มี
ข้อยกเว้นไว้ดังนี้ ก็โดยเกรงว่า พวกคนเขลาซึ่งไม่สามารถเข้าใจหลัก
คำสอนอย่างของเรา จะมีคำกล่าวดูป้ายร้ายให้แก่คำสอนระบอบนี้ และ
ข้อนั้นเองจะเป็นการทำลายเมล็ดพืชแห่งความเป็นพุทธะ ซึ่งมีอยู่ใน
คนพวกนั้นให้เหือดแห้งเป็นหมันไป ตลอดเวลาหลายร้อยกัลป์พันชาติ

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อาตมามีโศลกอันกล่าวถึง "นิรรูป"^๑
อยู่หมวดหนึ่ง สำหรับท่านทั้งหลายท่องบ่นกัน ทั้งคุณุทธิ์และบรรพชิต
ควรปฏิบัติตามคำสอนซึ่งมีอยู่ในโศลกนั้น ซึ่งถ้าปราศจากการปฏิบัติ
เสียแล้วมันก็ไม่มียประโยชน์อะไร ในการที่จะจำเอาด้วยคำของอาตมาไป
เปล่าๆ ท่านทั้งหลายจงคอยฟังโศลกนี้ ดังต่อไปนี้

*"อาจารย์ผู้บัญญัติพุทธธรรม รวมทั้งคำสอนในสำนักนิกาย
อุทยานนี้ด้วย*

*อาจเปรียบกันได้กับดวงอาทิตย์ ซึ่งกำลังแผดแสงจ้า อยู่ ณ ที่กลาง
นภาภาค*

*บุคคลเช่นนี้จักไม่สอนอะไร นอกจากธรรมะเพื่อให้เห็นแจ้ง จิต
เดิมแท้อย่างเดียว*

*และความมุ่งหมายในการที่ท่านมาสู่โลกนี้ ก็เพื่อขจัดพหรรคมัจฉา-
ทิวริยา*

*เราจะแบ่งแยกธรรมปฏิบัติ ออกเป็นชนิด "ฉับพลัน" และชนิด
"เชื่องช้า" ได้โดยยากก็จริง*

๑. คำว่า "นิรรูป" แปลว่า ไม่มีรูป โดยศัพท์ตรงกับคำว่า อรูป แต่คำว่าอรูป นั้น ได้ใช้กัน
มาก่อนแล้ว หมายถึงอรูปสมบัติโดยเฉพาะ ถ้าไปใช้คำว่าอรูปเข้าในที่นี้อีก จะทำให้ผู้อ่าน
พินเฉื่อ จึงแปลเสียว่า นิรรูป ซึ่งความหมายคล้ายกัน คำว่าไม่มีรูปตามความหมายของนิกายนี้
หมายถึงว่าเขาไม่เห็นว่ารูปรธรรมเป็นของสำคัญ หรือกล่าวให้ถูกต้องยิ่งขึ้นไปอีก ก็กล่าวรูป
ไม่มี เพราะอะไร ก็คือ จิตเดิมแท้ ไปทุกสิ่งทุกอย่าง จึงมีแต่ใจเท่านั้น สนใจแต่เรื่องใจ
อย่างเดียวก็พอแล้ว -ผู้แปลเป็นไทย

แต่ก็ยังมีคนบางพวก ที่จะรู้แจ้งได้เร็วกว่าคนพวกอื่นมาก ๆ
ตัวอย่างเช่นธรรมปฏิบัติระบอบนี้ ที่สอนมุ่งให้เห็นแจ้งจิตเดิมแท้
เป็นระบอบที่คนโง่เขลา จะเข้าใจไม่ได้
เราอาจจะอธิบายหลักธรรมะระบอบนี้ได้โดยวิธีต่างๆตั้ง ๑๐,๐๐๐ วิธี
แต่ว่าคำอธิบายทั้งหมดนั้น อาจจะสากให้ทวนกลับมาสู่หลักคัจ
ฉะเดียวกันได้

การที่จะจุดไฟให้สว่างขึ้น ในดวงหทัยอันมืดมัว เพราะเกราะกักรัง
ไปด้วยกิเลสนั้น

เราจักต้องดำรงแสงสว่างแห่งปรัชญา ไว้เนื่องนิจา
มิจนาคติปฏิญญา ย่อมทำให้ติดจมอยู่ในห้วงกิเลสฯ
ส่วนสัมมาทิฏฐิ ย่อมเปลื้องเราออกจากกองกิเลส นั้น ๆ
แต่เมื่อใด เราอยู่ในฐานะที่เหนือไปกว่าทิฏฐิทั้งสองอย่างนี้
เมื่อนั้น เราย่อมบริสุทธิ์ โดยเด็ดขาดฯ
โพธิ เป็นสิ่งมีประจำอยู่แล้วภายใน จิตเดิมแท้ ของเรา
การพยายามมองหาโพธิจากที่อื่นนั้น เป็นความเขลาฯ
จิตที่บริสุทธิ์นั้น จะหาพบได้ภายในจิตอันไม่บริสุทธิ์ของเรา นั่นเอง
ในทันใดที่เราดำรงจิตถูกต้อง เราย่อมเป็นอิสระจากสิ่งบดบัง ๓
ประการ (คือ กิเลส บาปกรรม และการต้องทนใช้บาปอยู่ในนรก)ฯ
ถ้าเราเดินอยู่ในมรรคาแห่งการตรัสรู้
เราก็เดินไกลออกไปนอกหนทางที่ถูกไม่ได้ฯ
เพราะเหตุที่ชีวิตทุกๆแบบ ย่อมมีวิถีทางแห่งความรอดพ้นเฉพาะ
ของมันเอง ทุกแบบ
ฉะนั้น ชีวิตทั้งหลายจะไม่ก้าวถอย หรือกระทบกระทั่งซึ่งกัน
และกันฯ

แต่ถ้าเราละไปจากทางชนิดที่เป็นของเรา ไปแสวงหาทางอื่นเพื่อ
จะรอดพ้น

เราจะไม่พบความรอดพ้นได้เลย

แม้ว่าเราจะทาเรื่อยไป จนกระทั่งความตายมาถึงเราก็คดี

ในที่สุด เราจะพบแต่ความรู้สึกเสียใจภายหลังว่า เราทำพลาดไป

แล้วฯ

ถ้าท่านปรารถนาจะค้นหาทางที่ถูกต้อง

การทำให้ถูกวิธีจริงๆเท่านั้น ที่จะนำท่านดังไปถึงได้

แต่ถ้าท่านไม่มีการดิ้นรนเพื่อลุดึงพุทธภูมิ

ท่านก็จะมัวคล่ำว่าอยู่ในที่มืด และไม่มีโอกาสพบเลยฯ

ผู้ที่ดวงเดินมุ่งแนวไปตามทางที่ถูกต้องนั้น

ย่อมไม่มองเห็นความผิดต่างๆในโลกนี้

ถ้าเราพบความผิดในบุคคลอื่น

เราเองก็ตกอยู่ในความผิดนั้นด้วยเหมือนกันฯ

เมื่อผู้อื่นทำผิด เราไม่จำเป็นต้องเอาใจใส่

เพราะมันจะเกิดความผิดขึ้นแก่เราเอง ในการที่จะไปรื้อหาความ

ผิดฯ

โดยการสลัดนิสัยที่ชอบค้นหาความผิดของคนอื่น ออกไปเสีย

จากสันดาน

เราย่อมตัดวิถีทางการมาของกิเลส ได้เป็นอย่างดีฯ

เมื่อใดความชัง (คนเกลียด) และความรัก (คนรัก) ไม่กล้ากราย

ใจของเรา

เราหลับสบายฯ

บุคคลใด ตั้งใจจะเป็นครูสอนคนอื่น

เขาเองควรจะมี ความคล่องแคล่วในวิธีที่เหมาะสมนาประการ

ที่จะนำผู้อื่นเข้าถึงความสว่างฯ

เมื่อศิษย์พ้นจากความสงสัยสนเท่ห์ โดยประการทั้งปวง
มันย่อมแสดงว่า เขาได้พบ จิตเดิมแท้ ของเขาแล้ว

จักรวรรดิของพระพุทธเจ้า^๑ อยู่ในโลกนี้

ซึ่งเราจะพบความสว่างไสว ในที่อื่นจากโลกนี้

การเสาะแสวงหาความสว่างไสว ในที่อื่นจากโลกนี้

เป็นของฟิสิกก็กือ เหมือนการเที่ยวหาเขากระต่าย

สัมมาทิฐิ เป็นสิ่งที่ถูกขนานนามว่า "เลิศเหนือโลก"

มิจฉาทิฐิ เป็นสิ่งที่ถูกขนานนามว่า "ข้องอยู่ในโลก"

เมื่อใดทิฐิทั้งสองอย่าง ไม่ว่าจะสัมมาหรือมิจฉา ถูกสลัดพ้นออกไป

เมื่อนั้น โปธิแท้ ย่อมปรากฏ

โศลกนี้ ยังถูกขนานนามว่า "มหาธรรมนาวา" (เพื่อแล่นข้าม

ฝั่งสังสารวัฏ)។

กลับแล้วก็กลับเล่า คงตกอยู่ภายใต้ความมืดบอด

แต่ครั้นถึงคราวตรัสรู้ มันกินเวลาแหวบเดียวเท่านั้น เขาก็เข้าถึง

พุทธภูมิ

๑. จักรวรรดิของพระพุทธเจ้า หรือ Kingdom of the Buddha หมายถึง พุทธเกษตร หรือ เขตที่อยู่ในอำนาจพระพุทธเจ้า ในการที่สิ่งทั้งหลายจะได้เป็นไปตามกฎแห่งธรรมะ เช่น ปฏิบัติเช่นนี้ ได้ผลเช่นนี้ ปฏิบัติถึงนิพพาน ได้ผลถึงนิพพานเป็นต้น ซึ่งเป็นเครื่องรับประกันให้หายห่วงในการที่จะเกิดกลัวไปว่ากรรมจะไม่ให้ผลเป็นต้น หรือคำสอนของพระองค์ใช้ไม่ได้ในที่นี้ (ทำนองกฎหมายในเมืองไทย ใช้บังคับที่เมืองจีนไม่ได้เป็นต้น) แม้ว่าจะมีคำกล่าวในที่อื่น ว่าพุทธเกษตรมีหลายเกษตรเพราะพระพุทธเจ้ามีหลายองค์ แต่ในที่นี้พิจารณากันแต่ในแง่ว่า พระพุทธเจ้าทุกองค์มีปัญญาอย่างเดียวกัน ตรัสรู้และสอนอย่างเดียวกัน หรือเป็นองค์เดียวกัน นั่นเอง การแบ่งเป็นองค์ๆ เป็นความเข้าใจผิด หรือมิฉะนั้นก็เป็นกรกล่าวอย่างสามัญตามสมมติ - ผู้แปลเป็นไทย

ก่อนจบเทศนา พระสังฆปริณายกได้กล่าวเพิ่มเติมว่า "บัดนี้ ในวิหารแห่งไทพินนี้
อาตมาได้แสดงธรรมให้ท่านฟัง ถึงคำสอนแห่ง `นิกายฉับพลัน' แล้ว
ขอให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงซึ่งล้วนแต่มีธรรมชาติอันนั้นประจำอยู่ในตัว
ทุกคนแล้ว จงเข้าใจธรรมะนี้ และลุดึงความเป็นพุทธะเถิด"

เมื่อได้ฟังธรรมกถาที่พระสังฆปริณายกกล่าวจบลงแล้ว ข้าหลวงไว้แห่งซีเวจา พวก
ข้าราชการ นักศึกษาฝ่ายเต่า และชาวบ้านเหล่านั้นได้เข้าถึงความสว่างไสว ท่วมถึงกัน เขาเหล่านั้น
พร้อมกันทำความเคารพและออกอุทานเป็นเสียงเดียวกันว่า "สาธุ! สาธุ! ใครจะนึกไปถึงว่า
พระพุทธเจ้าได้มาอุบัติขึ้นในนครกวางตุ้ง"

หมวดที่ ๓

ว่าด้วยข้อปุจฉา-แลวิสัชนา

วันหนึ่ง ท่านข้าหลวงไว ได้จัดให้มีการประชุมกันถวายภัตตาหารแด่พระสังฆปริณายก และขอร้องให้ท่านแสดงธรรมแก่ประชุมชนที่กำลังประชุมกันคับคั่ง เมื่อเสร็จจากการฉันแล้ว ท่านข้าหลวงไวได้อาราธนาให้ท่านขึ้นธรรมาสน์ (ซึ่งท่านได้ตกลงรับ) เมื่อได้ไต่ถามด้วยคำถาม ๒ ครั้ง ๒ ครา พร้อมๆ กับบรรดาข้าราชการ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่ได้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นั้นแล้ว ข้าหลวงไวได้กล่าวขึ้นว่า กระผมได้ฟังบทธรรมที่พระคุณเจ้าแสดงแล้ว รู้สึกว่าเป็นของลึกซึ้งเกินกว่ากำลังความคิดและถ้อยคำของกระผมจะบรรยายได้ และกระผมมีปัญหาอยู่บางประการ ซึ่งหวังว่าพระคุณเจ้าคงจะกรุณาชี้แจงให้เห็นกระจ่าง

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ถ้าท่านมีความสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใด อยู่ก็ขอให้ท่านถามมา อาตมาจะได้ชี้แจง

ข้าหลวงไวได้ถามขึ้นว่า หลักธรรมะต่างๆ ที่พระคุณเจ้าได้แสดงไปแล้วนี้เป็นหลักที่พระสังฆปริณายกชื่อโพธิธรรม ได้วางไว้บัญญัติไว้มิใช่หรือ

พระสังฆปริณายก ตอบ "ใช่"

กระผมได้สดับตรับฟังมาว่า เมื่อพระโพธิธรรมได้พบปะและสั่งสอนท่านกันเป็นครั้งแรกกับ พระจักรพรรดิผู้แห่งราชวงศ์เหลียง นั้น ท่านสาธุคุณองค์นั้นได้ถูกพระจักรพรรดิถามถึงข้อที่ว่า พระองค์จะได้รับกุศล(Merit)อะไรบ้าง ในการที่พระองค์ได้กระทำการก่อสร้างพระวิหาร การอนุญาตให้คนบวช (ซึ่งสมัยนั้นพระบรมราชาอนุญาตเป็นของจำเป็นมาก) การโปรยทาน และการถวายภัตตาหารเจ แต่พระภิกษุสงฆ์ในรัชกาลของพระองค์ และท่านสาธุคุณองค์นั้น ได้ถวายพระพรว่า การกระทำเช่นนั้น ไม่เป็นทางนำมาซึ่งกุศลแต่อย่างใดเลย ในเรื่องนี้ กระผมไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมพระสังฆปริณายกโพธิธรรม จึงได้ถวายพระพร เช่นนั้น ขอพระคุณเจ้าโปรดชี้แจงด้วยเถิด

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ถูกแล้ว การกระทำเช่นนั้น ไม่เป็นทาง

นำมาซึ่งกุศลแต่อย่างใด ท่านอย่าได้มีความสงสัยในถ้อยคำของพระมุนีองค์นั้นเลย พระจักรพรรดิเองต่างหาก มีความเข้าพระทัยผิด และพระองค์ไม่ได้ทรงทราบถึงคำสอนอันถูกต้อง ตามแบบแผน ก็การกระทำ เช่นสร้างวิหาร การอนุญาตให้คนบวช การโปรยทาน การถวายภัตตาหารเจ เช่นกล่าวนี้จะนำมาให้ได้ก็แต่เพียงความปีติอิมใจต่างๆ เท่านั้น ซึ่งไม่สมควรจะถือว่าเป็นกุศล กุศลจะมีได้ก็แต่ในธรรมกาย ไม่มีส่วนใดเกี่ยวข้องกันกับการทำเพื่อความปีติอิมใจ ดังกล่าวมานั้นเลย^๑

พระสังฆปริณายกได้กล่าวต่อไปว่า การเห็นแจ้งชัดในจิตเดิมแท้ นั้นเรียกว่า กุญ (กุศลวิบาก) และความคงที่สม่าเสมอ นั้น เรียกว่า เด็ก (กุศลสมบัติ) และเมื่อใด ความเป็นไปทางฝ่ายจิตของเรา มีการเคลื่อนไหวคล่องแคล่วไม่มีติดขัด จนทำให้เราทราบไม่ขาดสาย ถึงภาวะที่แท้จริง พร้อมทั้งการทำหน้าที่อย่างประหลาดลึกลับของใจของเราเอง เมื่อนั้นเรียกว่าเราเข้าถึงแล้วซึ่ง กุญเด็ก (กุศล)

ที่เป็นภายใน การระวางจิตของตนไว้ ให้คงอยู่ในภาวะที่ปราศจากความผยองของพองตัวเรียกว่า กุญ ที่เป็นภายนอก การวางตัวไว้ในสภาพที่เหมาะสมทุกวิถีทาง เรียกว่า เด็ก รู้ว่าทุกๆ สิ่ง คือการแสดงออกของจิตเดิมแท้ นี้เรียกว่า กุญ และรู้ว่าส่วนที่เป็นประธานของจิต เป็นอิสระแล้วจากความคิดอันเป็นเครื่องดงทั้งหลาย นี้เรียกว่า เด็ก

๑. เราจะเห็นได้ว่า แม้ในสมัยโบราณ นิภายเช่นแห่งประเทศไทย ก็ยังคงมีการถือคำว่ากุศลกันอย่างถูกต้องตามความหมายเดิมของคำว่ากุศล (กุศล-ตัดความชั่วสิ่งห่อหุ้มสันดานเหมือนหญาารก) ซึ่งในที่นี้ หมายความว่าถึงสิ่งที่จะช่วยขจัดเครื่องกางกั้น มิให้ลุถึงความรอดพ้นจากอำนาจกิเลส หรือกล่าวโดยตรง กุศล ก็ได้แก่เครื่องช่วยให้จิตหลุดรอดไปจากสิ่งครอบคลุมห่อหุ้ม จนไม่เห็นโพธิ์นั่นเอง ฉะนั้น จึงไม่หมายความว่าไปถึงวัตถุประสงค์ภายนอก เช่น การให้ทาน หรือการสร้างวิหารเป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ ควรจะเรียกว่า "บุญ" มากกว่าที่จะเรียกว่า "กุศล" (บุญ-เครื่องให้ฟูใจ) ครั้นตมมาถึงสมัยพวกเรานี้ คำว่ากุศล ใช้ปนเปไปกับคำว่าบุญ จนอ่านข้อความตอนนี้เข้าใจได้โดยยาก - ผู้แปลเป็นไทย

การไม่เล่นเพร็ดเตลิดไปจากจิตเดิมแท้ เรียกว่า กุญ และการที่เมื่อใช้จิตนั้นทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ผล่อทำจิตนั้นให้มีดมัวเสียรูปไปนี้เรียกว่า เด็ก ถ้าท่านแสวงหากุศลภายในธรรมกาย และทำตามที่อาตมาได้กล่าวนี้จริงๆ แล้ว กุศลที่ท่านได้รับ จะต้องเป็นกุศลจริง ผู้ปฏิบัติเพื่อกุศล จะไม่หมิ่นผู้อื่น และในโอกาสเขาปฏิบัติต่อทุกๆ คนด้วยความยำเกรงนับถือ ผู้ซึ่งมีการดูหมิ่นผู้อื่นเป็นปรกตินิสัย ย่อมไม่สามารถขจัดมานะอหังการออกไปเสียได้ ซึ่งส่อว่าเขา *ยังขาดกุญ* เพราะความถือตัว และความดูหมิ่นผู้อื่นเป็นปรกตินิสัย เขาย่อมไม่เห็นแจ้งต่อจิตเดิมแท้ และนี่ส่อว่าเขา *ยังขาดเด็ก*

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อใดความเป็นไปทางฝ่ายจิตทำหน้าที่ของมันได้โดยไม่มีที่ติดขัด เมื่อนั้นเรียกว่า มี กุญ เมื่อใดใจของเราทำหน้าที่ของมันในลักษณะที่ตรงแนว เมื่อนั้นเรียกว่า มี เด็ก การฝึกทางจิต จัดเป็น กุญ การฝึกทางที่เกี่ยวกับกาย จัดเป็น เด็ก

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย กุศลนั้นเป็นสิ่งที่ต้องแสวงหาภายในจิตเดิมแท้ และเป็นสิ่งที่หาไม่ได้จากการไปรยทาน การถวายภัตตาหาร ฯลฯ และอื่นๆ เหตุฉะนั้น เราต้องรู้จักแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างความปิติอิ่มใจกับตัวกุศลแท้ คำที่พระสังฆปริณายกของเรากล่าวไปนั้น ไม่มีอะไรผิด พระจักรพรรดิพระองค์ต่างหาก ที่ไม่เข้าใจหนทางอันแท้จริง

* * * *

ข้าหลวงไว้ ได้เรียนถามปัญหาข้อต่อไปอีกว่า กระผมได้สังเกตเห็นเขาทำกันทั่วไปไม่ว่าคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ในการออกนามพระอมิตาภะ และตั้งอธิษฐานขอให้ไปบังเกิดในดินแดนอันบริสุทธิ์ ทางทิศตะวันตก (Pure Land in the West) เพื่อขจัดความสงสัยของกระผม ขอพระคุณเจ้าจงกรุณาตอบให้แจ้งชัด ว่ามันจะเป็นไปได้หรือไม่ ที่เขาเหล่านั้นจะพากันไปเกิดที่นั่น

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ท่านทั้งหลายจงฟังอาตมาอย่างระมัดระวังสักหน่อย แล้วอาตมาจะได้อธิบาย เมื่อกล่าวตามสูตรที่สมเด็จพระภควันต์ได้ตรัสไว้ที่นครสาวัตถี เพื่อนำประชาสัตว์ไปสู่แดนบริสุทธิ์ทางทิศตะวันตกนั้น มันก็เป็นทีที่กระจ่างชัดแล้วว่า แดนบริสุทธิ์นั้นอยู่ไม่ไกลไปจากที่นี่เลย เพราะตามระยะทางคิดเป็นไมล์ ก็ได้ ๑๐๘,๐๐๐ ไมล์เท่านั้น ซึ่งโดยแท้จริงแล้วระยะทางนี้ หมายถึงอุกุศล ๑๐ และมีจันตตะ ๘ ภายในตัวเรานั้นเอง^๑ สำหรับคนพวกที่ยังมีใจต่ำ มันก็ต้องอยู่ไกลอย่างแน่นอน แต่สำหรับพวกที่มีใจสูงแล้ว เราอาจกล่าวได้ว่า มันอยู่ใกล้ชนิดเดียว

แม้พระธรรมจะเป็นของคงเส้นคงวารูปเดียวกันทั้งนั้น แต่คนนั้นๆ ย่อมแตกต่างกันโดยจิตใจ เพราะขนาดแห่งความฉลาดและความเขลาของมนุษย์มีอยู่แตกต่างกันนี้เอง จึงมีคนบางคนเข้าใจในพระธรรมได้ก่อนคนเหล่านี้ เมื่อพวกเขาไ้ปัญญากำลังพากันท่องนามของพระอมิตาภะ และอ้อนวอนขอให้ได้เกิดในแดนบริสุทธิ์อยู่นั้น คนฉลาดก็พากันชำระใจของเขาให้สะอาดแทน เพราะเหตุว่า ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่ามีอยู่ว่า "เมื่อใจบริสุทธิ์แดนแห่ง พระพุทธเจ้า ก็บริสุทธิ์พร้อมกัน"

แม้ว่าพวกท่านทั้งหลายจะเป็นชาวตะวันตก ถ้าใจของท่านบริสุทธิ์ ท่านก็เป็นคนไม่มีบาป อีกทางหนึ่งตรงกันข้าม ต่อให้ท่านเป็นชาวตะวันตกเสียเอง ใจที่โสมมของท่าน หากอาจช่วยให้ท่านเป็นคนหมดบาปได้ไม่เมื่อคนชาวตะวันตกทำบาปเข้าแล้ว เขาออกนามอมิตาภะ แล้วอ้อนวอนเพื่อให้เกิดทางทิศตะวันตก ที่นี้ถ้าในกรณีที่คุณบาปนั้นเป็นชาวตะวันตกเสียเองแล้ว เขาจะอ้อนวอนให้ไปเกิดที่ไหนเล่า? คนสามัญและคนเขลาไม่เข้าใจในจิตเดิมแท้และไม่รู้จักแดนบริสุทธิ์อันมีอยู่พร้อมแล้วในตัวของตัวเอง ดังนั้นเขาจึงปรารถนาที่จะไปเกิดทางทิศตะวันออกบ้าง ทางทิศตะวันตกบ้าง แต่สำหรับคนที่มีปัญญาแล้วที่ไหนๆ ก็เหมือนกัน

๑. อุกุศล ๑๐ อย่าง(ซึ่งหมายถึงอกุศลกรรม?) คงกำหนดให้อย่างละหมื่นไมล์ ส่วนมีจันตตะ ๘ อย่างนั้น คงกำหนดให้อย่างละพันไมล์ จึงได้แสนแปดพันไมล์ มีจันตตะ นั้น คือความผิดตรงกันข้ามกับมรรคมืองค์แปด - ผู้แปลเป็นไทย

ทั้งนั้น ตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ นั้น มีอยู่ว่า "เขาจะเกิดที่ไหนไม่สำคัญ เขาคงเป็นสุข และบันเทิงรื่นอยู่เสมอ"

ท่านทั้งหลาย เมื่อใจของท่านบริสุทธิ์จากบาปแล้ว ทิศตะวันตกก็อยู่ไม่ไกลจากที่ตรงนี้ มันลำบากนักก็อยู่ตรงที่ว่า คนใจโสมมต้องการจะไปเกิดที่นั่น ด้วยการตะโกนร้องเรียกหาพระอมิตาภะเท่านั้น!

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ในเรื่องนี้ สิ่งที่จะต้องทำเป็นข้อแรกก็คือ จัดการกับบอญส ๑๐ ประการเสียให้หมดสิ้นไป เมื่อนั้นก็เป็นอันว่าเราได้เดินทางเข้าไปแล้ว ๑๐๐,๐๐๐ ไมล์ ขึ้นต่อไป เราจัดการกับ มิจฉัตตะ ๘ เสียให้สิ้นสุด ก็เป็นอันว่าหนทางอีก ๘,๐๐๐ ไมล์นั้น เราเดินผ่านทะลุไปแล้ว (เมื่อเป็นดังนี้ แดนบริสุทธิ์จะหนีไปข้างไหน) ก็ถ้าเราสามารถเห็นแจ้งชัดในจิตเดิมแท้ที่อยู่เสมอ และดำเนินตนตรงแน่วอยู่ทุกขณะแล้ว พริบตาเดียวเท่านั้นเราก็ไปถึงแดนบริสุทธิ์ได้และพบพระอมิตาภะอยู่ที่นั่น (นะโมอมิตาพุทธ)

ถ้าท่านทั้งหลายเพียงแต่ประพุดกุศล ๑๐ ประการเท่านั้น ท่านก็หมดความจำเป็นที่จะต้องไปเกิดที่นั่น ในฝ่ายตรงกันข้าม ถ้าท่านไม่จัดการกับบอญส ๑๐ ประการให้เสร็จสิ้นไปแล้ว พระพุทธเจ้าองค์ไหนเล่าที่จะพาท่านไปยังที่นั่น? ถ้าท่านเข้าใจในหลักธรรม อันกล่าวถึงธรรมชาติที่ไม่มีกำเนิด (ซึ่งหักเสียซึ่งวงกลมแห่งการเกิดและการตาย) ของนิกาย "ฉับพลัน" แล้ว มันจะพาท่านไปให้เห็นทิศตะวันตกได้ในอดีตใจเดียว แต่ถ้าท่านไม่เข้าใจ ท่านจะไปถึงที่นั่นด้วยลำพังการออกนามอมิตาภะได้อย่างไรกันหนอ เพราะหนทาง ๑๐๘,๐๐๐ ไมล์นั้น มันไกลไม่ใช่เล่น เอาละท่านทั้งหลายจะพอใจไหม ถ้าอาดมาจะยกเอาแดนบริสุทธิ์มาวางไว้ตรงหน้าท่านในเดี๋ยวนี้?

ที่ประชุมได้ทำความเคารพ แล้วตอบพระสังฆปริณายกว่า ถ้าเราทั้งหลายอาจเห็นแดนบริสุทธิ์ได้ ณ ที่ตรงนี้แล้ว เราก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรารถนาไปเกิดที่โน่น ขอพระคุณเจ้าจงได้กรุณาให้เราทั้งหลายได้เห็นแดนบริสุทธิ์นั้น โดยยกมาวางที่นี่เถิด

พระสังฆปริณายกได้กล่าวตอบว่า ท่านทั้งหลาย เนื้อกายของเราเป็น
นครแห่งหนึ่ง ตา หู จมูก ลิ้น ของเราเป็นประตูเมือง ประตูนอกมี
๔ ประตู ประตูในมี ๑ ประตู ได้แก่อำนาจปรุงแต่งสำหรับคิดนึก
ใจนั้นเป็นแผ่นดิน จิตเดิมแท้เป็นเจ้าแผ่นดิน ซึ่งอาศัยอยู่ในมณฑล
แห่งใจ ถ้าจิตเดิมแท้อยู่ข้างโน้ ก็แปลว่าเจ้าแผ่นดินยังอยู่ แล้วกายและ
ใจของเราที่ยังมีอยู่ เมื่อจิตเดิมแท้ออกไปเสียแล้ว ก็ชื่อว่าเจ้าแผ่นดิน
ไม่อยู่ กายและใจของเราที่ยังมีอยู่ เราต้องปฏิบัติเพื่อความ
เป็นพุทธะในภายในจิตเดิมแท้ และต้องไม่เสาะแสวงหาจิตเดิมแท้ใน
ที่อื่นนอกจากตัวเราเอง ผู้ที่ถูกความเขลาครอบงำมองไม่เห็นจิตเดิม
แท้ นั้น จัดเป็นคนสามัญ ผู้ที่มีความสว่างมองเห็นจิตเดิมแท้ของตนเอง
จัดเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ความเป็นคนมีเมตตากรุณา เป็นพระ-
อวโลกิตศวรร (คือพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งในจำนวนโพธิสัตว์สององค์ใน
แดนบริสุทธิต่างทิศตะวันตก) การเพียรในการไพบรุษทานคือพระมหา
สถามะ (พระโพธิสัตว์อีกองค์หนึ่ง ซึ่งคู่กัน) ความสามารถทำให้ชีวิต
บริสุทธฺ์ คือ องค์พระศากยมุนี (พระนามอีกพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า
พระองค์นี้) ความสม่ำเสมอคงที่และความตรงแนว คือพระอมิตาภะ
ความคิดเรื่องตัวตนหรือเรื่องความมีความเป็น คือเขาพระสุเมรุ ใจที่
สามานย์ ได้แก่ มหาสมุทร กิเลส คือระลอกคลื่น ความชั่ว คือมังกร
ร้าย ความเท็จ คือผีทำ อารมณ์ภายนอกอันน่าเวียนหัว คือสัตว์น้ำ
ต่างๆ ความโลภและความโกรธ คือโลกันตนรก อวิชชาและความมัวเมา
คือสัตว์เดรัจฉานทั่วไป

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ถ้าท่านประพฤติในกุศล ๑๐ ประการ
อย่างมั่นคง แคนสุขชาติก็จะปรากฏแก่ท่านในทันที เมื่อใดท่านขจัด
ความเห็นที่ตัวตนและความเห็นว่าเป็นนั่นเป็นนี่ออกไปเสียได้ เขา
พระสุเมรุก็จะหักคะมำพังทลายลงมา เมื่อใดจิตไม่ข้อมด้วยความชั่วอีก
ต่อไป เมื่อนั้นน้ำในมหาสมุทร (แห่งสังสาระ) ก็เหือดแห้งไปสิ้น เมื่อ

ท่านเป็นอิสระอยู่เหนือกิเลส เมื่อนั้นลูกคลื่นและระลอกทั้งหลายก็สงบเงียบลง เมื่อใดความชั่วร้ายไม่กล้าเผชิญหน้าท่าน เมื่อนั้นปลาร้ายและมังกรร้ายก็ตายสิ้น

ภายในมณฑลแห่งจิตนั้น มีองค์ตาคตแห่งความตรัสรู้ ซึ่งส่องแสงอันแรงกล้าออกมาทำความสว่างที่ประดุจภายนอกทั้งหกประตู และควบคุมมันให้บริสุทธิ์ แสงนี้แรงมากพอที่จะทะลุผ่านสวรรค์ชั้นกามาจรรทั้งหก และเมื่อมันย้อนกลับเข้าภายในไปยังจิตเดิมแท้ มันจะขับธาตุอันเป็นพิษทั้ง ๓ อย่างให้หมดไป และชำระล้างบาปชนิดที่จะทำให้เราตกนรกหรืออบายอย่างอื่น แล้วจะทำให้ความสว่างไสวให้เกิดแก่เราทั้งภายในและภายนอก จนกระทั่งเราไม่มีอะไรแตกต่างจากพวกที่เกิดในแดนบริสุทธิ์ ทางทิศตะวันตก ทีนี้ถ้าหากว่าเราไม่ฝึกตัวเองให้สูงถึงขนาดนี้แล้ว เราจะบรรลุถึงแดนบริสุทธิ์นั้นได้อย่างไรกัน?

เมื่อที่ประชุมได้ฟังเทศนาของพระสังฆปริณายกจบลงแล้ว ต่างพากันทราบถึงจิตเดิมแท้ของตนๆ อย่างแจ่มชัด ทุกคนพากันทำความเคารพ และอุทานออกมาเป็นเสียงเดียวกันว่า "สาธุ" เขายังได้พากันสวดมนต์ภาวนา ขอสรรพสัตว์ในสากลจักรวาลนี้ เมื่อได้ยินธรรมเทศนานี้แล้ว จงเข้าใจได้อย่างซึ้งซาบในทันทีทันใดเถิด

พระสังฆปริณายกได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ผู้ใฝ่อยากทำการปฏิบัติ (ทางจิต) จะทำที่บ้านก็ได้ ไม่มีความจำเป็นสำหรับคนเหล่านั้น ที่จะต้องอยู่ในสังฆาราม พวกที่ปฏิบัติตนอยู่กับบ้านนั้น อาจเปรียบกันได้กับชาวบ้านทางทิศตะวันออกที่ใจบุญ พวกที่อยู่ในสังฆาราม แต่ละเลยต่อการปฏิบัตินั้น ไม่แตกต่างอะไรกันกับชาวบ้านที่อยู่ทางทิศตะวันตก แต่ใจบาป จิตบริสุทธิ์ได้เพียงใด มันก็เป็น "แดนบริสุทธิ์ทางทิศตะวันตก กล่าวคือ จิตเดิมแท้ของบุคคลนั่นเอง" เพียงนั้น

ข้าหลวงไว้ได้เรียนถามขึ้นว่า เราทั้งหลายควรฝึกตัวอย่างไรเมื่ออยู่ที่บ้าน ขอพระคุณเจ้าโปรดสั่งสอนเถิด

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า อาตมาจะสอนโศลกว่าด้วยนิรूपให้สักหมวด

หนึ่ง ถ้าท่านทั้งหลายเก็บเอาข้อความออกมาปฏิบัติตามแล้ว ท่านก็จะ
อยู่ในสภาพเช่นเดียวกันกับพวกที่อาศัยอยู่กับอาดมาเนียงนิจเหมือนกัน
ในทางตรงข้าม ถ้าท่านทั้งหลายไม่ปฏิบัติตามมัน ท่านก็จะหาความเจริญใน
ทางจิตไม่ได้ แม้ว่าท่านจะโกนหัว และสละบ้านเรือนออกแสวงบุญ
(คือบวชเป็นพระ) โสลกนั้น มีดังต่อไปนี้ :

ผู้มีใจเที่ยงธรรม การรักษาศีลไม่เป็นของจำเป็น

ผู้มีความประพฤติตรงแนว การปฏิบัติในทางฉนวนมันจะมีมาเอง
(แม้จะไม่ตั้งใจทำ)

สำหรับหลักแห่งการกตัญญูกตเวทินั้น เราอุปัฏฐากบิดามารดา
รับใช้ท่านอย่างฐานลูก

สำหรับหลักแห่งความเป็นธรรมนั้น ผู้ยิ่งใหญ่กับผู้ต่ำด้อยยืน
เคียงข้างอาศัยกันและกัน (ในคราวคับขัน)

สำหรับหลักแห่งความปรารถนาดีต่อกันนั้น ผู้อาวุโสกับผู้อ่อน
อาวุโสต้องสมัคสมานกัน

สำหรับหลักแห่งขันดินั้น เราไม่ให้มีการทะเลาะเบาะแว้ง แม้จะ
ตกอยู่ในท่ามกลางของหมู่มิตรอันกักขฬะ

ถ้าเรามีความเพียร รอคอยจนได้ไฟอันเกิดจากการเอาไม้มาสีกัน
เมื่อนั้น บัวสีแดง (พุทธภาวะ) ก็จะไผ่ส่อออกมาเองจากตมสีดำ
(ความมืดมนก่อนตรัสรู้)

สิ่งที่มีรสขม ย่อมถูกใช้เป็นยาดี

สิ่งที่ฟังแล้วไม่ไพเราะหู นั่นคือคำตักเตือนอันจริงใจของผู้เตือน
ที่แท้จริง จากการแก้ไขความผิดให้กลับเป็นของถูก เราย่อมได้รับสติ
ปัญญา โดยการต่อสู้เพื่อรักษาความผิดของตัวไว้ เราแสดงนิมิตแห่งความ
มีจิตผิดปรกต้ออกมา

ในวันหนึ่งๆ ที่ชีวิตล่วงไปเราควรปฏิบัติความไม่เห็นแก่ตัวอยู่
ตลอดเวลา แต่ว่าพุทธภาวะนั้น ไม่มีหวังที่จะได้มาจากการให้เงินเป็นทาน

โพธิปัญญา นั้น ทาพบได้เฉพาะจากภายในใจของเราเอง
และไม่มี ความจำเป็นที่จะเสาะหาความจริง อันเด็ดขาดของพระ

ศาสนาจากภายนอก

ผู้ซึ่งได้ฟังโศลกนี้แล้ว นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง
จะประสบแดนสุขาวดีอยู่ตรงเบื้องหน้าเขา นั้นแล

พระสังฆปริณายกได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ท่านทุกคนจงปฏิบัติตามคำสอนที่กล่าวไว้ในโศลกนี้เถิด เพื่อว่าท่านจะได้เห็นแจ้งจิตเดิมแท้ และอุถึงพุทธภาวะได้โดยตรงๆ พระธรรมไม่คอยใครอาตมาก็กำลังจะกลับไปโซกายเดี๋ยวนี ท่านทั้งหลายจงเลิกประชุมเถิด ถ้าท่านยังมีปัญหาใดๆ ท่านจงไปตามที่นั่นเถิด

ในการได้สมาคมกันคราวนี้ ท่านข้าหลวงไว้ ข้าราชการ คนใจบุญ และสุภาพสตรีผู้อุทิศเคร่งครัดทั้งหลาย ผู้ได้มาร่วมประชุม ณ ที่นั้น ได้เกิดความสุขสว่างไสวทุกคน เขารับคำสอนไปปฏิบัติด้วยความซื่อตรงแน่วแน่

* * * *

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยสมาธิและปรัชญา^๑

ในสมัยอื่นอีก พระสังฆปริณายกได้แสดงธรรมแก่ผู้มาชุมนุมฟัง ด้วยข้อความดังต่อไปนี้:

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ในระบบคำสอนของอาตมานั้น สมาธิและปรัชญา นับว่าเป็นหลักสำคัญ แต่ท่านทั้งหลายอย่าได้เข้าใจผิดไปว่า ธรรมะสองข้อนี้แยกจากกันได้เป็นอิสระ เพราะเหตุว่ามันเป็นของรวมอยู่ด้วยกันอย่างที่จะแยกกันไม่ได้ และมีใช่เป็นของสองอย่าง ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีความเป็นของตัวเอง สมาธินั้นแหละคือตัวจริงของปรัชญา ในเมื่อปรัชญาเป็นแต่เพียงอาการไหวตัวของสมาธิ ในขณะที่เราได้ปรัชญาสมาธิก็มีพร้อมอยู่ในนั้นแล้ว หรือจะกล่าวกลับกันว่า เมื่อมีสมาธิ เมื่อนั้นก็มีปรัชญา ดังนี้ก็ได้อีก ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจหลักอันนี้ ก็แปลว่าท่านเข้าใจความสัมพันธ์อันมีส่วนเสมอกันระหว่างสมาธิกับปรัชญา ผู้ศึกษาไม่ควรจะไปคิดว่า มันมีอะไรแตกต่างกันในระหว่างคำว่า "สมาธิให้เกิดปรัชญา" กับคำว่า "ปรัชญาให้เกิดสมาธิ" การถือความเห็นว่ายกกันได้นั้น ย่อมถือว่ามันมีอะไรที่เด่นๆอยู่ถึงสองฝักสองฝ่าย ในธรรมะนี้

สำหรับบุคคลที่ลึนของเขาพูดได้เพราะ แต่ใจของเขาไม่สะอาดนั้น สมาธิและปรัชญาไม่มีประโยชน์อะไรแก่เขา เพราะสมาธิและปรัชญาของเขาไม่มีทางจะสมส่วนสัมพันธ์กันได้เลย อีกทางหนึ่งซึ่งตรงกันข้ามคือถ้าดีทั้งใจและดีทั้งถ้อยคำที่พูด ทั้งกิริยาอาการภายนอกกับความรู้อีกในใจก็ประสานกลมกลืนกันแล้ว นั่นแหละคือกรณีสมาธิและปรัชญาได้สัมพันธ์กันอย่างสมส่วน

๑. คำว่า ปรัชญา ทางฝ่ายมหายานนั้น ตรงกับคำว่า ปัญญา ในฝ่ายเถรวาท แต่คำว่าปรัชญาในที่นี้มีได้เป็นคำเดียวกันกับคำว่าปรัชญาในภาษาไทย ซึ่งใช้เป็นคำแปลของคำว่า Philosophy ในมหายานใช้รูปศัพท์สันสกฤตเช่นนั้นเอง - ผู้แปลเป็นไทย

การโต้แย้งกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดแก่นักศึกษา ที่มีความสว่าง
ไสวแล้ว การโต้แย้งกันว่าปรัชญาเกิดก่อน หรือสมาธิเกิดก่อนนั้น
แหละ จะทำให้ผู้นั้นตกอยู่ในภาวะเช่นเดียวกับคนที่ถูกอวิชชาครอบงำ
ทั้งหลาย การโต้แย้งกันย่อมหมายถึงความดีนั้นจะเป็นฝ่ายชนะ ย่อม
เสริมกำลังให้แก่ความยึดมั่น ถือมั่นว่าตัวตน และย่อมจะผูกพันเรา
ไว้กับความยึดถือ ด้วยความสำคัญว่าตัวตน ว่าสัตว์ ว่าชีวะ ว่าบุคคล

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย สมาธิและปรัชญานั้น ควรจะเปรียบ
กับอะไรเล่า? ธรรมชาติสองข้อนี้ ควรจะเปรียบกันกับตะเกียง และแสง
ของมันเอง มีตะเกียง ก็มีแสง ไม่มีตะเกียง มันก็มืด ตะเกียงนั้น
แหละคือตัวการแท้ของแสงสว่าง และแสงสว่างเป็นแต่สิ่งซึ่งแสดงออก
ของตะเกียง โดยชื่อฟังดูเป็นสองอย่าง แต่โดยเนื้อแท้แล้ว มันเป็น
ของอย่างเดียว และเป็นทั้งของอย่างเดียวกัน กันด้วย กรณีเช่นนี้แหละ
ได้กับสมาธิและปรัชญา

* * * *

ในสมัยอื่นอีก พระสังฆปริณายกได้แสดงธรรมแก่ผู้มาชุมนุมฟัง ด้วยข้อความ
ดังต่อไปนี้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย การบำเพ็ญ "สมาธิที่ถูกต้อง" นั้น ได้
แก่ การทำให้เป็นระเบียบตายตัว เพื่อให้เราเป็นคนตรงแนวในทุกโอกาส
ไม่ว่าคราวเดิน ยืน นั่ง หรือนอน วิมลกิริยาคือสมาธิ มีข้อความว่า
"ความเป็นผู้ตรงแนวนั้นแหละคือเมืองอริยะ "แดนบริสุทธิ์" ท่านทั้ง
หลายจงอย่าปล่อยใจใคร่ไปมา และอย่าประพฤติกว้างขวาง
เพียงสักว่าที่ริมฝีปาก เราต้องบำเพ็ญให้ตรงแนวจริงๆและไม่ผูกพัน
ตัวเองไว้กับสิ่งใดๆ คนพวกที่มกมายอยู่ภายใต้อวิชชา ย่อมเชื่ออย่าง

คือดึงไปตามตัวหนังสือ^๑ ฉะนั้น เขาจึงรั้นที่จะแปล เอาตามชอบใจ
ของตัวเอง ในการแปลคำว่า "สมาธิที่ถูกต้อง" ซึ่งเขาเหล่านั้นพากันแปล
ว่า "นั่งอย่างเงียบติดต่อกันไป โดยไม่ยอมให้ความคิดอันใดอันหนึ่ง
เกิดขึ้นในจิต" การแปลความหมายเช่นนี้ เป็นการจำกัดตัวเองให้ลงไป
อยู่ในชั้นเดียวกับวัตถุที่ไร้ชีวิตวิญญาณทั้งหลาย และยังจะกลายเป็น
สิ่งสะดุดเกะกะกีดขวางหนทางตรง อันเราพึงทำให้เปิดโล่งอยู่เสมอ ถ้า
ทำใจของเราให้พ้นจากการข้องแวะในสิ่งทั้งหลายทุกสิ่งได้แล้ว ทางนั้น
ก็จะเดินโล่ง ถ้าไม่อย่างนั้น ชื่อว่าขัง^๒ ตัวเราเอง ถ้าหากว่าคำแปลที่ว่า
"นั่งอย่างเงียบติดต่อกันไป ฯลฯ" เป็นคำแปลที่ถูกต้อง แล้วทำไมใน
คราวหนึ่งท่านสารีบุตรจึงถูกท่านวิมลกীরติขนาบเอาเนื่องจากนั่งเงียบๆ

๑. คำนี้ไม่สามารถแปลไปตามต้นฉบับซึ่งมีอยู่ว่า "...ยอมเชื่ออย่างตึงตึงในธรรมลักษณะ..."
เพราะจะไม่ทำให้ผู้อ่านจับใจความอย่างไรได้เลย จึงถอดใจความมาอย่างง่ายเสียทีเดียว และ
แปลว่าเชื่อตามตัวหนังสือ คำว่า "ธรรมลักษณะ" นี้ หากคำแปลยากที่สุด แม้ นายว่อง มู ล่ำ
เองก็ถึงกับแปลแตกต่างทุกแห่ง ทั้งสามแห่ง แต่ข้าพเจ้าได้พยายามทบทวนดูแล้ว จึงแปล
อย่างนี้โดยอาศัยหลักคู่แรกของ ธรรมลักษณะ คือคำพูด กับตัวธรรมจริง นายว่อง มู ล่ำ
ไม่แปล ใช้ทับศัพท์เอาแล้ววงเล็บไว้ว่า (Thing and Form) ซึ่งไม่ทำความเข้าใจให้แก่ผู้อ่าน
ทั่วไปได้เลย - ผู้แปลเป็นไทย

๒. ภิกษุรูปหนึ่ง ได้เรียนถามพระอาจารย์ในนิทายุยานะ ชื่อ เข็กดาว ผู้สืบต่อมาจากศิษย์
องค์หนึ่งของพระสังฆปริณายกองค์ที่หก ว่า "อะไร เป็นความหลุดรอด?" พระอาจารย์รูปนั้น
ได้ย้อนถามว่า "ใครเล่าที่จับท่านใส่กรงขัง?" ความเหมาะสมของคำตอบนี้เป็นอย่างเดียวกัน
แท้กับข้อความในดวัททข่างบนนี้ อีกอย่างหนึ่ง เมื่อพระสังฆปริณายกองค์ที่หกเล่าว่า พระ
สังฆปริณายกองค์ที่ห้าไม่ยอมอดกด้วยเรื่อง อุยานะ และ วิมุติ จะยอมอดเฉพาะเรื่องจิตเดิม
แท้เท่านั้น (หมวดที่ ๑) นั่นก็คือ ท่านได้แสดงแง่คิดอย่างเดียวกันกับอุททาทรณ์ข้างบน - ดิ ปิง เช่

โนป้านเอง^๑

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อาจารย์สอนกัมมัฏฐานบางคน สอนศิษย์ของตัวให้เฝ้าระวังจิตของตนให้นิ่งเงียบ ดังกับว่าหมดความเคลื่อนไหว เป็นไปของจิตเอาเสียทีเดียว เมื่อเป็นดังนั้น พวกศิษย์ก็พากันเลิกถอนการระดมกำลังจิตเสียสิ้นเชิง คนหลงผิดเหล่านี้พากันพ้นเพื่อน เนื่องจากมีความเชื่อถือในคำแนะนำนั้นเกินไป กรณีเช่นว่านี้มีอยู่ทั่วไป ใช่ว่าจะมีนาน ครั้นก็หาไม่ได้ และนับว่าเป็นความผิดอย่างใหญ่หลวงที่สอนผู้อื่นให้ทำเช่นนั้น

* * * *

ในสมัยอื่นอีก พระสังฆปริณายกได้แสดงธรรมแก่ผู้มาชุมนุมฟัง ด้วยข้อความดังต่อไปนี้ ในพุทธศาสนาชนิดที่เป็นไปตามคัมภีร์นั้น ความแตกต่างระหว่างนิกาย "ฉับพลัน" กับนิกาย "เชื่องช้า" มิได้มีอยู่อย่างชัดเจน ความแตกต่างเท่าที่เห็นกันอยู่ก็มีแต่เพียงว่า ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นมา คนบางพวกรู้อะไรได้เร็ว ในเมื่อคนอื่นบางพวกที่เทียบต่อการที่จะเข้าใจสิ่ง

๑. ท่านวิมลกิริติ กล่าวแก่ท่านสารีบุตรว่า เมื่อกล่าวถึงการนั่งเงียบๆ แล้ว มันควรจะหมายถึงถึงว่า เขาไม่เกิดในโลกทั้งสามอีกต่อไป (คือความรู้สึกของเขามีระดับอยู่เหนือกามโลก รูปโลก และอรุโลก) มันควรจะหมายถึงถึงว่า ขณะที่อยู่ในนิโรธสมาบัติ (ฌานขั้นที่ดับสัมปยุตได้) นั้น เขาก็สามารถทำการเคลื่อนไหวต่างๆ ทางกายได้ เช่น การเดิน การยืน การนั่ง การนอน ฯลฯ มันควรจะหมายถึงถึงว่า โดยไม่ต้องหันเหออกจากทางแห่งบัญญัติ เขาสามารถทำกิจการต่างๆ ทางวิสัยโลกได้ มันควรจะหมายถึงถึงว่า เขาคอยอยู่ข้างในก็หาไม่ได้ ข้างนอกก็หาไม่ได้ มันควรจะหมายถึงถึงว่า เขาบำเพ็ญโพธิปักขิยธรรมสามสิบเจ็ดประการอยู่ โดยปราศจากความหวั่นไหวด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ มันควรจะหมายถึงถึงว่า โดยไม่ต้องมีการทำลายล้างกิเลสอีกต่อไป เขาก็สามารถเข้าถึงนิพพาน ผู้ที่สามารถนั่งได้เช่นนี้แหละจะได้รับความรับรองจากพระพุทธเจ้า

วิมลกิริตินิเทศสูตร

หนังสือเล่มนี้มีจำหน่ายที่โรงพิมพ์มหาบุญ ก.ท. เล่มละ ๓๐ ชื่อ "วิมลเกียรตินิเทศ" แปลโดย เสถียร โพธิ์นันทะ

ต่างๆ พวกที่สว่างไสว ก็สามารรถเห็นแจ้งสังขธรรม ได้ทันที ในเมื่อ พวกที่อยู่ภายใต้วิชาจะต้องค่อยๆ ฝึกตัวเองต่อไป แต่ความแตกต่าง เช่นกล่าวนี้ จะไม่ปรากฏเลย ถ้าหากว่าเรารู้จักใจของตัวเอง และรู้แจ้ง ต่อสภาพแท้ของเราเอง เพราะฉะนั้น คำว่า "เชื้องช้า" กับคำว่า "ฉับพลัน" สองคำนี้ เป็นเพียงภาพเลือนๆมากกว่าที่จะเป็นของจริง

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย มันเป็นจารีตในนิกายของเรา ในการที่จะถือเอา "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" ว่าเป็นผลที่เราจำนงหวัง และถือเอา "ความไม่ข้องติด" ว่าเป็นหลักหรือต้นตอ อันเป็นประธาน สำคัญ "ความไม่ตกอยู่ภายใต้วิสัยของอารมณ์" นั้น หมายถึงความไม่ถูกอารมณ์ดึงดูดเอาไปในเมื่อได้สัมผัสกันเข้ากับอารมณ์ "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" นั้น หมายถึงความไม่ถูกลากเอาไปโดยความคิด อันแตกแยกแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่กำลังบำเพ็ญภาวนาทางจิต "ความไม่ข้องติด" นั้น หมายถึงลักษณะเฉพาะแห่ง จิตเดิมแท้ ของเรานั้นเอง

สิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะดีหรือเลว สวยงามหรือน่าเกลียด ควรจัดเป็นของว่างอย่างเดียวกัน แม้ในขณะที่ได้เคียงและทะเลาะวิวาท เราควรประพฤติ ต่อเพื่อนและต่อศัตรูของเรา อย่างเดียวกัน และไม่มีการนึกถึงการแก้เผ็ด ในการฝึกความนึกคิดของตนเอง จงปล่อยให้ออดีตเป็นอดีต ถ้าเราปล่อยให้ความคิดของเรา ที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มาจับติดต่อกัน เป็นห่วงโซ่แล้ว ก็หมายความว่าเราจับตัวเองใส่กรงขัง ในฝ่ายตรงกันข้าม ถ้าเราไม่ยอมให้ใจของเราข้องติดอยู่ในสิ่งใดๆ เราจะหลุดถึงความหลุดพ้น เพื่อผลอันนี้ เราจึงถือเอา "ความไม่ข้องติด" ว่าเป็นหลักหรือต้นตอ อันเป็นประธานสำคัญ

การทำตัวเราเอง ให้เป็นอิสระ จากการถูกควบคุมไปตามอารมณ์ ภายนอกนี้เรียกว่า "ความไม่ตกอยู่ภายใต้วิสัยของอารมณ์" เมื่ออยู่ในฐานะที่จะทำได้ดังนั้น สภาพธรรม (ที่มีในเรา) ก็จะบริสุทธิ์ เพื่อผลอันนี้ เราจึงถือเอา "ความไม่ตกอยู่ภายใต้วิสัยของอารมณ์" ว่าเป็นมูลรากอันสำคัญ

การดำรงใจไว้ให้เป็นอิสระจากอำนาจของกิเลส ในทุกๆลักษณะ ของสิ่งที่แวดล้อมรอบตัวเรา นี้เรียกว่า "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" ใจของเราลอยอยู่สูงเหนือสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมเรา และในทุกกรณี เราไม่ยอมให้สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลครอบงำ ในการที่ใจของเรา จะทำหน้าที่ของมัน แต่ว่ามันเป็นความผิดอย่างใหญ่หลวง ในการบีบบังคับใจไม่ให้คิดอะไรเสียหมด เพราะแม้เราจะทำได้สำเร็จในการบังคับ เช่นนั้น และเราดับจิตลงไปในขณะที่นั้น เราก็คงต้องเกิดใหม่ ในภพใดภพหนึ่งอยู่ดี จึงกำหนดความข้อนีไว้เด็ด บรรดาท่านผู้เดินทางทั้งหลาย มันเป็นความชั่วอย่างพอตัวทีเดียว สำหรับคนที่ทำอย่างผิดพลาด เนื่องจากไม่เข้าใจความหมายของธรรมบัญญัติข้อนั้น แล้วมันจะเป็นความชั่วมากขึ้นไปเพียงใดอีก ในการเร้าใจให้ผู้อื่นพากันทำตามเป็นบริวาร ของตน? เมื่อหลงเสียแล้ว เขาก็มองไม่เห็นอะไร และยิ่งกว่านั้น เขายัง แดมเป็นผู้กล่าวต่อพระพุทธรวณะ อยู่ตลอดเวลาเป็นนิจด้วย เหตุฉะนั้นแหละ เราจึงถือเอา "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" ว่าเป็นผลที่จําหนวังของเรา

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อาตมาจะอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก ว่าทำไมเราจึงถือเอา "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" มาเป็นผลที่จําหนวังของเรา เพราะเหตุว่ามีคนเขลาบางประเภท ได้โอ้อวดว่าเห็นแจ้ง จิตเดิมแท้ แต่ก็กำลังถูกอารมณ์ที่แวดล้อมลากเอาตัวไป วิตกต่างๆ เกิดขึ้นในใจของเขา ถูกแวดล้อมอยู่ด้วยมิจฉาทิฏฐิ อันเป็น

กระแสแห่งความหลงและกิเลสต่างๆ ชนิด ก็ใน จิตเดิมแท้ (ซึ่งเป็น
ตัวสำแดงแห่งความว่าง) นั้น ไม่มีอะไรสำหรับให้ใครลุดึงเสียเลย ฉะนั้น
การที่มาเอ่ยอ้างว่ามีการลุดึง และกล่าวพล่อยๆ ถึงความดีหรือความชั่ว
เหล่านั้นล้วนแต่เป็นมิจจาทิฏฐิและกิเลส เพื่อผลอันนี้เอง เราจึงได้ถือ
เอา "ความไม่เป็นไปตามอำนาจของวิตก" ว่าเป็นผลที่จำนงหวังในนิกาย
ของเรา

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย (ก็ในเรื่องความไม่เป็นไปตามอำนาจ
ของวิตกนั้น) อะไรเล่าเป็นสิ่งที่เราควรสลัดเสียให้สิ้นเชิง และอะไรเล่า
ที่เราควรปักใจของเราลงไป? เราควรสลัด "ของที่เป็นคู่ ๆ อย่างตรง
กันข้ามกัน"^๑ เสียให้สิ้นเชิง พร้อมทั้งอกุศลเจตสิกทุก ๆ อย่าง และ
เราควรปักใจของเราลงไปที่ภาวะแท้จริงของ ดตตา นั้นแหละ
เป็นตัวการแท้ของวิตก และวิตกเป็นผลแห่งการไหวตัวของ ดตตา

ตัวแท้ของดตตา ซึ่งแบ่งบานขึ้นถึงระดับเด่นชัดนั้นต่างหาก ที่
ทำให้วิตกนั้นเกิดขึ้น หาใช่เพราะอวัยวะสำหรับรู้สึกอารมณ์นั้น ๆ ไม่
ดตตา ย่อมทรงไว้ซึ่งคุณลักษณะของตัวมันเอง ฉะนั้น มันจึงสามารถ
ให้กำเนิดแก่วิตก ปราศจากดตตา เสียแล้ว อวัยวะสำหรับรู้สึกอารมณ์
และอารมณ์นั้น^๒ ย่อมสลายลงทันที ผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เพราะ
เหตุที่คุณลักษณะของ ดตตา ต่างหากที่ทำให้เกิดแก่วิตก ฉะนั้นอวัยวะ
สำหรับรู้สึกอารมณ์ต่าง ๆ ของเราไม่จำเป็นจะต้องพลอยต่างพร้อมหรือ

๑. ของคู่ในที่นี้ คือของที่เป็นสุดโต่งฝ่ายข้างหนึ่ง กับสุดโต่งฝ่ายอีกข้างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น บวก-
ลบ, โง่-ฉลาด, ร้อน-เย็น, นรก-สวรรค์, ฯลฯ - ผู้แปลเป็นไทย

๒. อวัยวะสำหรับรู้สึกอารมณ์ หรือ Sense Organs ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย ใจ
อารมณ์ หรือ Sense objects ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ คำเหล่านี้
เป็นคำบัญญัติเฉพาะในพุทธศาสนา อาจไม่ตรงกับที่บัญญัติเฉพาะวิชาแขนงอื่นก็ได้ - ผู้แปล
เป็นไทย

เศร้าหมองไปด้วย ในทุก ๆ เหตุการณ์ แม้ว่ามันจะเป็นผู้ทำหน้าที่ใน การดู การฟัง การสัมผัส การรู้ ฯลฯ ก็ตาม และตัวภาวะแท้ของเรา ก็อาจยัง "แสดงตัวเองให้ปรากฏได้" ทุกเวลา เพราะเหตุฉะนั้น พระ- สุตรนั้นจึงกล่าวว่า ผู้ที่คล่องแคล่วในการแยกแยะธรรมลักษณะนานา ประการ เพื่อความเข้าใจอันถูกต้องได้ จักเป็นผู้ตั้งอยู่อย่างไม่ง่อนแง่น คลอนแคลนใน "ธรรมอันเอก" (กล่าวคือฉันทันสงบเย็นของพระอริยะ หรือนิพพาน)

* * * *

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยอุทยานะ

วันหนึ่ง พระสังฆปริณายกได้แสดงธรรมแก่ผู้มาชุมนุมฟัง ด้วยข้อความดังต่อไปนี้

ในระบบการเจริญกรรมฐานภาวนาของเรา นั้น เราได้กำหนดลงไป
ไปที่จิต (จิตปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างอย่างตรงกันข้าม กับจิตเดิมแท้) หรือ
กำหนดลงไปที่ความบริสุทธิ์ หรือว่าเราจะไปจับเอาตัวความหยุดนิ่ง
ปราศจากความเคลื่อนไหวทุกประการ ก็หาไม่ได้ สำหรับการกำหนด
จดจ่อลงไปที่จิตนั้นไม่ควรทำ เพราะจิตเป็นของมีคมมาเสียก่อนแล้ว
และเมื่อเรามองเห็นชัดว่า มันเป็นเพียงตัวมายาตัวหนึ่งเท่านั้นแล้ว ก็
ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะไปจดจ่อกับมัน สำหรับการกำหนดลงไป
ที่ตัวความบริสุทธิ์นั้นแล้ว ตัวธรรมชาติแท้ของเราก็บริสุทธิ์อย่างแท้จริง
อยู่แล้ว และตลอดเวลาที่เราขับไล่อกุศลวิตกออกไปเสียให้สิ้นเชิง มัน
ก็ไม่มีอะไรเหลืออยู่ในตัวเรา นอกจากความบริสุทธิ์อย่างเดียว เพราะ
ว่ามันเป็นตัวยอกุศลวิตก นี่แหละ ที่ทำให้ *ตถตา* ต้องเศร้าหมองไป
ถ้าเราเพ่งจิตของเรา กำหนดลงไปที่ความบริสุทธิ์ เราก็มีแต่จะสร้าง
อวิชชาอันใหม่ขึ้นมาอีกอันหนึ่ง เท่านั้น คืออวิชชาแห่งความบริสุทธิ์
เพราะเหตุที่อวิชชา เป็นสิ่งที่ไม่มีที่ตั้งอาศัย จึงเป็นความเขลาที่เราจะ
ไปอิงอาศัยมัน ตัวความบริสุทธิ์นั้นไม่มีสัณฐาน ไม่มีรูปร่าง แต่มีคน
บางคนที่อุตรดิग्กับประดิษฐ์ "*รูปร่างของความบริสุทธิ์*" ขึ้นมา แล้วก็

กุ้กูกูอยู่กับมันในฐานะเป็นปัญหาสำคัญของความหลุดพ้น เมื่อถือ
หลักความคิดเช่นนี้ คนเหล่านั้นก็กลายเป็น *ผู้ขับไล่ไสส่งความบริสุทธิ์*
เสียเองแล้ว จิตเดิมแท้ของเขา ก็ถูกทำให้เศร้าหมองไปเพราะเหตุนี้
ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย พวกที่ฝึกตัวอยู่ใน "*ความแน่วไม่หวั่น*"

โหว" นั้น แม้จะได้เผชิญกับคนทุกชนิด เขาก็ยังไม่รู้ไม่เห็นความผิด
ของผู้อื่นอยู่เสมอ เขาไม่มีอะไรวิปริตผิดแปลกไปจากเดิม เมื่อประสบ
บุญหรือบาป ความดีหรือความชั่ว ของผู้อื่น เพราะลักษณะเช่นนี้ ย่อม
อนุโลมต่อ "ความแน่วไม่หวั่นโหว" ของจิตเดิมแท้ ท่านผู้คงแก่เรียน
ทั้งหลาย คนที่มีจิตยังมีดั้น อาจสงบเฉพาะทางร่างกายภายนอก แต่
พอเมื่อยริมฝีปากเท่านั้น เขาก็ติชมวิพากษ์วิจารณ์คนอื่นด้วยเรื่องบุญ
บาป ความสามารถ ความอ่อนแอ ความดี หรือความชั่ว ของคนเหล่านั้น
นั้น ๆ นี่แหละ เขาเจอออกไปนอกทางแห่งสัมมาปฏิบัติอย่างนี้เอง อีก
ฝ่ายหนึ่ง การที่จดจ่อจ่วนอยู่ ที่จิตของตนเอง หรือที่ความบริสุทธิ์ ก็
กลายเป็นสิ่งสะดุดกีดขวางในหนทาง ด้วยเหมือนกัน

* * * *

ในสมัยอื่นอีก พระสังฆปริณายกได้แสดงธรรมแก่ผู้มาชุมนุมฟัง ด้วยข้อความดังต่อไปนี้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อย่างไรก็ตามเรียกว่า การนั่ง เพื่อการกัม-
มัฏฐานภาวนา? ในนิกายของเรา *การนั่ง* หมายถึงการได้รับอิสรภาพ
อันเด็ดขาด และมีจิตสงบได้ในทุก ๆ กรณีที่แวดล้อมเข้ามาจากภายใน
นอก ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายข้างดี หรือเป็นอย่างใดมา *การกัมมัฏฐานภาวนา*
นั้น หมายถึงการเห็นชัดแจ้งในภายใน ต่อ "ความแน่วไม่หวั่นโหว"
ของจิตเดิมแท้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อะไรเรียกว่า ฐยานะ (ฌาน) และ
สมาธิ? *ฐยานะ* หมายถึงการหลุดจากความฟุ้งพันด้วยอารมณ์ภายนอก^๐
ทุกประการ และ *สมาธิ* หมายถึงการได้รับสามัคคีในภายใน ถ้าเราฟุ้งพัน

๐. อารมณ์ภายนอก หมายถึงสิ่งทุกอย่างนอกจากจิต ฉะนั้นแม้แต่ความคิดในจิต หรือของจิตก็
เรียกว่าอารมณ์ภายนอกในที่นี้เหมือนกัน ไม่ต้องกล่าวถึง รูป เสียง กลิ่น ฯลฯ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็น
ของภายนอกชัด ๆ - ผู้แปลเป็นไทย

อยู่กับอารมณ์ภายนอก จิตภายในก็จะปั่นป่วน เมื่อเราหลุดจากการ
พัวพันด้วยอารมณ์ภายนอกทุกอย่างแล้ว จิตก็จะตั้งอยู่ในสภาวะ จิต
เดิมแท้ของเราเป็นของบริสุทธิ์อยู่แล้วอย่างแท้จริง แล้วเหตุผลที่ว่า
ทำไมเราจึงปั่นป่วนนั้น ก็เพราะเรายอมตัวให้อารมณ์ซึ่งแวดล้อมเราอยู่
ลากเอาตัวเราไป ผู้ที่สามารถรักษาจิตของตนไว้ไม่ให้ปั่นป่วนได้ ไม่ว่าจะ
จะอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมชนิดไหนหมด นั่นแหละชื่อว่าได้บรรลุถึง
สมาธิ

การเป็นอิสระไม่พัวพันด้วยอารมณ์ภายนอกทุกอย่าง ชื่อว่า
ธยานะ การเข้าถึงสภาวะในภายใน ชื่อว่า สมาธิ เมื่อใดเราอยู่ในฐานะที่
จะเล่นงาน และดำรงจิตในภายในให้ตั้งอยู่ในสมาธิ เมื่อนั้น จึงชื่อว่า
เราได้เข้าถึง ธยานะและสมาธิ ข้อความในโพธิสัตว์สี่สูตร มีอยู่ว่า "จิต
เดิมแท้ของเรานั้นเป็นของบริสุทธิ์แท้จริง" ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย
เราจึงเห็นชัดความช้อนี่เพื่อตนเอง ทุกเมื่อเกิด เราจึงฝึกตัวเอง ฝึกฝน
มันด้วยตนเอง และเข้าถึงพุทธภาวะ ด้วยความพยายามของตนเองเกิด

* * * *

หมวดที่ ๖

ว่าด้วยบาปสำนึก (การสำนึกบาป)

ครั้งหนึ่ง พวกที่ใฝ่ใจในการศึกษา และพวกชาวบ้าน จากกวางเจา ชิวเจา และที่อื่น ๆ ได้มาประชุมกันอย่างคับคั่งเพื่อฟังคำเทศนาของพระสังฆปริณายก เมื่อพระสังฆปริณายกเห็นดั่งนั้น ก็ได้ขึ้นธรรมาสน์ และแสดงธรรมเป็นข้อความดังต่อไปนี้ :

การปฏิบัติในพระพุทธศาสนานั้น เราควรตั้งต้นที่ จิตเดิมแท้ของเรา ตลอดเวลา เราต้องชำระจิตของเราติดต่อกันทุกขณะจิต ไปได้ไปตามมรรคปฏิปทาด้วยน้ำพักน้ำแรง ของเราเอง ให้เป็นประจักษ์ชัดแจ้งในธรรมกายของเรา ให้เห็นประจักษ์ชัดแจ้งต่อองค์พระพุทธเจ้าในใจของเรา รื้อขนตัวเองด้วยต่างคนต่างสมาทานศีล แล้วการมาสู่วินัยของพวกท่านทั้งหลาย ก็จะมีเป็นการมาเปล่า เนื่องจากท่านทั้งหลายมาจากที่ไกล ด้วยกันทุกคน ข้อที่เราได้มาพบกันที่นี่ ย่อมแสดงว่าเป็นการได้มีการสมาคมกันอย่างประเสริฐ ฉะนั้นพวกเราทั้งหมดจงนั่งลงตามทำนองของชาวอินเดีย อาตมาจะได้แสดงเรื่องวิธีการ สำนึกบาป^๑ (อันเป็นทางใจล้วน) ไม่เกี่ยวกับรูปธรรม (เช่นกิริยาทำทางเป็นต้น) แก่ท่านทั้งหลาย

๑. คำว่า "Formless" Repentance ในที่นี้แปลว่า วิธีการสำนึกบาป (อันเป็นทางใจล้วน) ไม่เกี่ยวกับรูปธรรม (เช่นกิริยาทำทางเป็นต้น) นี้หมายถึงการซักล้างหรือเปลี่ยนกลับที่เกี่ยวกับใจภายในใจล้วน ๆ ด้วยอำนาจของปัญญาเป็นต้น ไม่เกี่ยวกับกิริยา เช่น ประกอบพิธี ขอบขมา ไนโบสถ์หรือเกี่ยวกับวัตถุ เช่น ไม้ไผ่ด้วยของทำบุญเป็นต้น หรือเกี่ยวกับบุคคล เช่น การอ้อนวอนผู้มีอำนาจเบื้องบนเป็นต้น ท่านเรียกของท่านว่า "Formless" ซึ่งตามตัวว่า "ไม่มีรูป" นับว่าเป็นคำที่แปลยากที่สุดในหนังสือเล่มนี้ และมีอยู่ทั่วไปแทบทุกบท ต่อไปนี้จะแปลเพียงสั้น ๆ ว่า "ไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" มีอธิบายดังที่กล่าวมาแล้ว ให้ผู้อ่านถือเป็นหลักใหญ่ ๆ ไว้อย่างหนึ่งว่าสังฆปริณายกเว่ยหล่างที่กล่าวถึงองค์นี้ ท่านมุ่งจะสอนทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นธรรมาธิษฐานคือเรื่องจิต หรือตัวจริงไปหมด ไม่ให้เป็นรูปบุคคลาธิษฐาน ซึ่งสมมติขึ้นเป็นบุคคล หรืออิงอยู่กับวัตถุ - ผู้แปลเป็นไทย

เมื่อทุกคนนั่งเรียบร้อยแล้ว พระสังฆปริณายกได้กล่าวต่อไปว่า :

คันธสาระ^๑ *ข้อคั้นนั้นคือ คีล* ซึ่งหมายถึงการที่จิตของเรา ปราศ
จากรอยต่างของทุจริต ความขี้ ความริษยา ความตระหนี่ ความโกรธ
การใช้กำลังข่มขู่ และการผูกเวร *คันธสาระ ข้อที่สองนั้นคือ สมာธิ*
ซึ่งหมายถึงการที่จิตของเรา ไม่มีอาการหวั่นไหวในทุกเหตุการณ์ ที่เข้า
มาแวดล้อมเรา ไม่ว่ามาดีหรือมาร้าย *คันธสาระ ข้อที่สามนั้นคือ ปัญญา*
ซึ่งหมายถึงการที่จิตของเราเป็นอิสระจากเครื่องหุ้มห่อรังรัด หมายถึง
การที่เราส่องปัญญาของเราอยู่เนืองนิจ ลงที่จิตเดิมแท้ของเรา หมายถึง
ความที่เราเป็นผู้พ้นเด็ดขาดจากการที่จะทำความชั่วทุกประเภท หมายถึง
ความที่แม้ว่าเราจะทำความดีทุกอย่างทุกอย่าง ถึงกระนั้นเราก็ไม่ปล่อยให้
ใจของเราเกี่ยวเกาะอยู่ที่ผลของความดีนั้น ๆ และหมายถึงว่าเรายอม
เคารพนับถือผู้ที่สูงกว่าเรา อ่อนน้อมต่อผู้ที่ต่ำต้อยกว่าเรา เห็นอกเห็น
ใจคนที่หมดความศานาและคนยากจน *คันธสาระ ข้อที่สี่คือ ความหลุด
พ้น (วิมุตติ)* ซึ่งหมายถึงความที่ใจของเราขึ้นถึงขั้นเป็นอิสระเด็ดขาด
ไม่เกี่ยวเกาะอยู่กับสิ่งใด ไม่ผูกพันตัวเองอยู่ กับความดีและความชั่ว
คันธสาระ ข้อที่ห้านั้นคือ ความรู้ อันเราได้รับในขณะที่ลุดถึงความหลุดพ้น
เมื่อจิตของเราไม่เกี่ยวเกาะกับความดีและความชั่วแล้ว เรายังจะต้อง
ระวังไม่ปล่อยให้จิตนั้นอิงอยู่กับความว่างเปล่า หรือตกลงไปสู่ความเฉื่อย
ยิ่งกว่านั้นเรายังจะต้องเพิ่มพูนการศึกษา และขยายความรู้ของเราให้
กว้างออกไปจนกระทั่งเราสามารถรู้จักจิตของเราเอง สามารถเข้าใจโดย
ทั่วถึงในหลักแห่งพุทธธรรม ทำตนเป็นฉันญาติมิตรกับสิ่งที่มีชีวิตทั้ง
หลายที่เราเกี่ยวข้องด้วย บำบัดความรู้สึกรู้ว่า "ตัวตน" และความรู้สึกรู้

๑. คันธสาระ ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่มึกลิ่นหอมทั่ว ๆ ไป ใช้จุดเพื่อให้อากาศหอม ผู้อ่านที่สังเกต
จะเห็นได้ว่า คันธสาระห้าอย่างนี้ โดยชื่อ ก็คือที่เรียกกันในฝ่ายเถรวาทว่า ธรรมสาระห้าอันเอง
ได้แก่ คีล สมာธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสะ แต่คำอธิบายเดินคนละขั้นคนละแนว
- ผู้แปลเป็นไทย

ว่ามีว่าเป็นเสียให้หมดสิ้น และเห็นแจ้งชัดว่า จำเดิมแต่ต้นมาจนกระทั่งถึงเวลาที่เรานี้ได้บรรลุโพธิ์นั้น "ธรรมชาติที่แท้จริง" (หรือจิตเดิมแท้) ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนี้ ชื่อว่าคัมภีร์สาระแห่ง "ความรู้อันเราได้รับในขณะที่ถึงความหลุดพ้น" คัมภีร์สาระอันประกอบไปด้วยองค์ห้าประการนี้ ย่อมอบกลิ่นออกมาจากภายใน และเราไม่ควรแสวงหามันจากภายนอก

* * * *

ที่นี้อาตมาจะได้แสดงแก่ท่านทั้งหลาย ถึงเรื่อง "บาปสำนึก^๑ อันไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" อันเป็นวิธีที่จะไถ่ถอนเสียได้ซึ่งปวงบาป อันเราทั้งหลายได้กระทำกันในชาติเป็นปัจจุบัน ชาติอดีต และอนาคต และจะชำระมโนกรรม วจีกรรม กายกรรม ของเราให้หมดจด

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย จงทำตามอาตมา และว่าดัง ๆ พร้อมกันทุกคน เหมือนที่อาตมาจะว่านำ

ขอให้เราทั้งหลาย บรรดาสาวกที่ไม่ได้ระบุนามเหล่านี้ จงเป็นผู้เป็นอิสระตลอดกาล จากรอยต่างของความไม่รู้และรู้ผิด เราได้สำนึกแล้วในบาปและกรรมชั่วทั้งหลายของเรา อันเราได้ประกอบแล้วเพราะอำนาจแห่งความรู้ผิด หรือความไม่รู้ ขอให้บาปทั้งปวงนั้น จงเป็นสิ่งไถ่ถอนหมดสิ้นแล้วในทันที และขออย่าให้กลับเกิดมีมาอีกเลย

ขอให้เราทั้งหลาย จงเป็นผู้เป็นอิสระตลอดกาล จากรอยต่างของความเย่อหยิ่งและความอวดดี เราสำนึกได้แล้วในจิตอันเย่อหยิ่งและโอ้อวด อันเราทั้งหลายได้ประพุดติมาแล้วในอดีต ขอให้บาปทั้งมวลนั้น

๑. คำว่า บาปสำนึก หรือการสำนึกบาปนี้ หมายถึงความสลัดสังเวชในบาปที่ทำมาแล้ว ถึงขนาดที่จะทำใจให้เปลี่ยนกลับตัวเป็นคน ๆ ใหม่ แต่ท่านหมายความว่าสูงถึงการทำให้พ้นจากการถือโทษในบุญเอาเสียทีเดียว จงพยายามชี้ให้เห็นว่า ใจต้องข้ามพ้นจากบาปและบุญ จึงจะสามารถทำใจ ให้เกลี้ยงเกลามากจากบาปได้ ซึ่งในที่อื่นข้างหน้า ท่านชี้ให้เห็นว่า บุญกับบาปนั้น เป็นของอย่างเดียวกัน คือเป็นเพียงสังขาร และออกมาจากอวิชชาด้วยกันทั้งสองอย่าง - ผู้แปลเป็นไทย

จงเป็นสิ่งที่ได้ถอนหมดสิ้นแล้วในทันทีนี้ และขออย่าให้กลับเกิดมีมาอีกเลย

ขอให้เราทั้งหลาย จงเป็นผู้เป็นอิสระตลอดกาล จากรอยต่างของความริษยา และความเคียดแค้น เราสำนึกได้แล้วในบาป และกรรมชั่วทั้งหลายของเรา อันเราได้ประกอบขึ้นแล้วด้วยใจอันเต็มไปด้วยความริษยาและความเคียดแค้น ขอให้บาปทั้งหมดนั้น จงเป็นสิ่งที่ได้ถอนหมดสิ้นแล้วในทันทีนี้ และขออย่าให้กลับเกิดมีมาอีกเลย

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย นี่แหละที่เราเรียกว่า "เซ็น-ผู้" อันไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" อะไรเล่าเป็นความหมายของ เซ็น และ ผู้ (กษมฺยติ) ในที่นี้? เซ็น นั้นถึงถึงความสำนึกบาปอันเป็นอดีต การสำนึกถึงความรู้ผิด ความไม่รู้ ความเย่อหยิ่ง ความอวดดี ความเคียดแค้น หรือความริษยาและอื่น ๆ ได้ ฯลฯ จนถึงกับทำความสิ้นสุดให้แก่บาปเหล่านี้ได้เรียกว่า เซ็น ผู้ นั้นถึงถึงการสำนึกบาปส่วนที่จะเกิดขึ้นด้วยการกระทำในอนาคตของเรา เมื่อเห็นแจ้งชัดถึงธรรมชาติอันเราอาจล่วงละเมิดได้ (ในอนาคต) เราย่อมตั้งปฏิญาณว่าแต่ต่อไป เราขอทำความสุดสิ้นแก่กรรมชั่วทุกประเภท อันเกิดขึ้นมาจากความรู้ผิด ความไม่รู้ ความเย่อหยิ่ง ความอวดดี ความเคียดแค้น หรือความริษยา และว่าเราจะไม่ก่อบาปขึ้นอีกต่อไปนี้เรียกว่า ผู้

เนื่องจากความไม่รู้และรู้ผิดเป็นเหตุ คนทั้งหลายย่อมไม่เห็นชัดแจ้งว่าในการทำความสำนึกบาปนั้น เขาไม่ควรจะเพียงแต่รู้สึกเสียใจเพราะบาปกรรมที่ทำมาแล้วอย่างเดียว แต่เขาควรจะละเว้นเด็ดขาดจากการทำบาปใหม่ในอนาคตด้วย เนื่องจากเขาไม่ใส่ใจสำรวจถึงการกระทำในอนาคตนั่นเอง เขาประกอบบาปขึ้นใหม่ก่อนแต่ที่จะได้ถอนบาปให้สิ้นไป เราจะเรียกการกระทำเช่นนั้นว่า "การสำนึกบาป" ได้อย่างไรกันเล่า?

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อได้มีการสำนึกบาปชำระตัวแล้ว เรา
ควรจะตั้งไว้ซึ่ง ฎีกา ๔ ประการดังต่อไปนี้

เราขอฎีกาที่จะปลดปล่อยสัตว์มีวิญญาณ มีปริมาณไม่จำกัด
อันเป็นของแห่งใจของเราเอง

เราขอฎีกาที่จะเพิกเสียซึ่งกิเลสที่มีปริมาณคณนาไม่ได้ ในใจ
ของเราเอง

เราขอฎีกาที่จะศึกษาระบอบธรรม อันนับไม่ถ้วนแห่งจิตเดิม
แท้ของเรา

เราขอฎีกาที่จะเข้าให้ถึงพุทธภาวะ อันสูงสุดแห่งจิตเดิมแท้
ของเรา

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย บัดนี้เราทั้งหมดได้ประกาศออกไปแล้ว
ว่าเราฎีกาในอันที่จะปลดปล่อยสัตว์มีวิญญาณ อันมีปริมาณไม่
จำกัด แต่นั่นหมายความว่าอย่างไรเล่า? มันมิได้หมายความว่า อาตมา
เว่ยหล่าง กำลังจะปลดปล่อยสัตว์นั้น และอะไรเล่าคือสัตว์มีวิญญาณ
เหล่านั้น อันมีอยู่ในใจของเรา? สัตว์เหล่านั้น ใจที่หลงผิด ใจที่เป็น
มายา ใจชั่วร้ายและใจอื่น ๆ ทำนองนั้น เหล่านี้ทั้งหมด เรียกว่าสัตว์
ที่มีวิญญาณ^๒ สัตว์เหล่านี้แต่ละตัว จำจะต้องปลดปล่อยตัวมันเองโดย
อาศัยอำนาจแห่งจิตเดิมแท้ของมัน แล้วการปลดปล่อยนั้น ก็จะเป็น
การปลดปล่อยอันเลิศแท้

๑. ฎีกา ๔ ประการ คือ Four all-embracing vows นั้น คำว่า รวบยอดหมาย
ความว่า กินความหมดถึงหลักทุก ๆ หลักในการปฏิบัติ หรือตัวศาสนาก็ตาม - ผู้แปลเป็นไทย

๒. การที่เรียกใจที่ชั่วร้ายนานาชนิด ว่าสัตว์มีวิญญาณในที่นี้ เป็นสำนวนศาสนานิกหนึ่งซึ่งถือ
ว่าสิ่งหึงพวงสำคัญอยู่ที่ใจ สำเร็จอยู่ที่ใจ หรือออกไปจากใจ และเป็นสิ่งที่สงสารที่สุดสำหรับ
ผู้ที่ไม่มีปัญญา พิจารณาเห็น - ผู้แปลเป็นไทย

ในเรื่องนี้ การปลดปล่อยตัวเองโดยอาศัยจิตเดิมแท้ของตัวเองนั้น หมายความว่าอย่างไรเล่า? มันหมายถึงการหลุดรอดของสัตว์ที่โง่เขลา ที่หลงผิด ที่หลงทรมาน อันมีอยู่ในใจเรา ออกไปได้โดยอาศัยสัมมา-ทัญญู โดยได้อาศัยสัมมาทัญญูและปัญญา สิ่งต่างกันต่าง ๆ ที่สัตว์ผู้ไร้ความรู้ และผู้ผิดเหล่านั้นแต่ละตัว จะอยู่ในฐานะที่ปลดปล่อยตัวเอง ออกไปได้ ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตัวเอง ผู้ผิดจงปลดปล่อยตัวเองได้ ด้วยอาศัยความถูกต้อง ผู้รู้ผิดจงปลดปล่อยตัวเองได้ ด้วยอาศัยความรู้แจ้ง ผู้ไม่รู้ ด้วยอาศัยปัญญา และผู้เต็มอยู่ด้วยโทษ ด้วยการอาศัยคุณ นี้ คือการปลดปล่อยอันเลิศแท้

สำหรับข้อปัญหาที่ว่า "เราขอปฏิญาณที่จะเพิกเสียซึ่งกิเลสอันชั่วร้ายภายในใจ อันมีปริมาณคณนาไม่ได้" นั้น ย่อมถึงถึงการปลดออกเสียซึ่งกลุ่มของความคิดอันเชื่อถือไม่ได้ และเป็นมายาหลอกลวง โดยนำเอาปัญญาแห่งจิตเดิมแท้เขามาใส่แทนที่

สำหรับข้อปัญหาที่ว่า "เราขอปฏิญาณที่จะศึกษาระบบธรรมอันนับไม่ถ้วน" นั้น ควรจะวางหลักลงไปว่า การศึกษาที่แท้จริงจะยังมีไม่ได้ จนกว่าเราจะได้เผชิญหน้ากับจิตเดิมแท้ของเราเสียก่อน และจนกว่าเราจะมีความเป็นไปของเรากลมเกลียวกันได้กับธรรมะอันถูกต้องในทุกโอกาสเสียก่อน

สำหรับข้อปัญหาที่ว่า "เราขอปฏิญาณที่จะเข้าให้ถึงพุทธภาวะอันสูงสุด" นั้น อาตมาปรารถนาที่จะชี้ ให้ท่านทั้งหลายเห็นชัดว่า เมื่อเราสามารถน้อมจิตของเราไปตามทางแห่งธรรมะอันแท้ และถูกต้องในทุกโอกาส และเมื่อปัญญาแจ่มแจ้งอยู่ในใจของเราไม่ขาดสาย จนกระทั่งเราสามารถตีตัวออกห่างเสียได้ทั้งจากความรู้แจ้งและความไม่รู้ ไม่ข้องแวะด้วยกับทั้งความจริงและความเท็จ เมื่อนั้นแหละ เราอาจจะถือว่า

ตัวเราได้รู้แจ้งชัดแล้วในธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ^๑ หรืออีกนัยหนึ่ง
ได้รู้แจ้งแล้วซึ่งพุทธภาวะ

* * * *

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เราควรจะสำเหนียกอยู่ในใจให้ได้เสมอไป
ว่า เรากำลังได้ไปเรื่อย ๆ ตามทางแห่งมรรคปฏิบัติ เพราะว่าการทำใน
ใจเช่นนั้น ย่อมเพิ่มกำลังให้แก่คำปฏิญาณของเรา บัดนี้ เนื่องจากเรา
ได้ตั้งไว้ ซึ่งปฏิญาณรวบยอด ๔ ประการ เหล่านี้แล้ว อาตมาจะได้
แสดงแก่ท่านทั้งหลาย ถึง "เครื่องส่องทาง"^๒ มืดมัวสามประการอันไม่
เกี่ยวกับรูปธรรม"^๓ สืบต่อไป

*เราถือเอา "การรู้แจ้ง (ตรัสรู้)" ว่าเป็นเครื่องนำทางของเรา เพราะ
ว่านั่นแหละ คือยอดสุดทั้งของบุญและปัญญา*

*เราถือเอา "ความถูกต้องตามธรรมแท้" ว่าเป็นเครื่องนำทางของ
เรา เพราะว่ามันแหละ คือหนทางที่ดีที่สุดแล้ว ของการรื้อถอนตัณหา*

๑. ธรรมชาติแห่งความเป็นพุทธะ (Buddha-nature) หรือพุทธภาวะ (Buddha-hood) ซึ่งมี
ประจำอยู่ที่จิตเดิมแท้ สองคำนี้ เป็นคำที่อธิบายยาก ท่านจึงต้องชี้ไว้ด้วยลักษณะอาการ
ทำนองการอนุมานว่า เมื่อใดจิตสะอาดและฉลาดและสงบถึงขนาดที่มองเป็นว่า ความจริงกับความ
เท็จก็เป็นของไม่น่ายึดถือ เท่ากัน ความตรัสรู้ กับความโง่เขลา ก็เป็นของไม่น่ายึดถือ
เท่ากัน เมื่อนั้น ใจนั้นเชื่อว่า อยู่ในมาตรฐานที่รู้จักพุทธภาวะ อันมีอยู่เองแล้ว ในจิตเดิมแท้
ของคนทุกคน

๒. เครื่องส่องทาง หรือ Guidance ในที่นี้ โดยความหมายก็ตรงกับคำว่า สรณะ เพราะสรณะ
ก็คือเรื่องสำหรับให้ใจหน่วงไป หรือดึงดูใจไปหา แต่ข้าพเจ้าคงแปลว่า "เครื่องส่องทาง"
อนุโลมตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษ ทั้ง ๆ ที่เชื่อว่าต้นฉบับเดิมในภาษาจีนใช้คำที่ตรงกับคำว่า
สรณะ

๓. "ไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" ในตอนนี้มีอธิบายชัดเจนในตัวแล้ว คือคำว่าพระพุทธเจ้า ก็ไม่หมาย
เอาองค์หรือร่างกายพระพุทธเจ้า แต่หมายเอาตัวความรู้ พระธรรมก็ไม่หมายเอาคัมภีร์ หรือ
เสียง หรือภาพ แต่หมายเอาตัวความถูกต้อง พระสงฆ์ก็ไม่หมายเอาผ้าเหลืองหรือตัวคน แต่
หมายเอาตัวความบริสุทธิ์ เช่นนี้ทำให้เราเข้าใจความหมายของคำว่า "Formless" หรือ "ไม่เกี่ยว
กับรูปธรรม" ตามความหมายของพระสังฆปริณายกนั้นได้ง่ายขึ้น - ผู้แปลเป็นไทย

เราถือเอา "ความบริสุทธิ์" ว่าเป็นเครื่องหมายทางของเรา เพราะว่า
นั่นแหละ คือคุณชาติอันประเสริฐที่สุดของการได้เกิดเป็นมนุษย์

ต่อไปนี้จึงถือเอาท่านที่ตรัสรู้แล้ว เป็นครูของเรา ในทุกกรณี เรา
ไม่ควรรับเอาพญามาร (บุคคลาธิษฐานแห่งความชั่ว) หรือมิจจากฎิ
บุคคลอื่นใดว่าเป็นผู้นำของเรา ข้อนี้เราอาจน้อมนำเข้ามาสู่ใจเราได้โดย
การน้อมระลึกถึงอยู่เนื่องนิจใน "รัตนะทั้งสาม" แต่จิตเดิมแท้ของเรา
ซึ่งในรัตนะเหล่านี้เอง ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย อาตมาขอแนะนำให้
ท่านทั้งหลายถือเอาเป็นที่พึ่ง รัตนะเหล่านั้นคือ :

พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นตัวแทนของ "ความรู้แจ้ง (ตรัสรู้)"

พระธรรม ซึ่งเป็นตัวแทนของ "ความถูกต้องตามธรรมชาติแท้"

พระสงฆ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของ "ความบริสุทธิ์"

การน้อมใจของเราให้ถือเอา "ความรู้แจ้ง" เป็นที่พึ่งได้ จนถึงกับ
ความรู้สึกที่ชั่วร้าย และผิดธรรม ไม่อาจเกิดขึ้นได้ ค้นหาห่างจากไป
ความตึงเครียดไม่ปรากฏ ราคะและโลภะไม่รังรัดอีกต่อไป นั่นแหละ
คือยอดสุด ทั้งของบุญและปัญญา

การน้อมใจของเราให้ถือเอา "ความถูกต้องตามธรรมชาติแท้" เป็นที่
พึ่งได้ จนถึงกับเราเป็นอิสระอยู่เสมอ จากความเห็นผิด (ซึ่งถ้าปราศ-
จากความเห็นผิดแล้ว ก็ไม่อาจจะเกิดความยึดถือตัวตน ความเย่อหยิ่ง
หรือความทะเยอทะยานขึ้นมาได้) นั่นแหละ คือหนทางอันประเสริฐที่
จะถอนเสียได้ซึ่งค้นหา

การน้อมใจของเรา ให้ถือเอา "ความบริสุทธิ์" เป็นที่พึ่งได้ จนถึง
กับไม่ว่าสถานการณ์อันใดจะเข้ามาแวดล้อมใจ ก็ไม่ถูกทำให้เป็น
ด้วยวัตถุกามารมณ์ อันน่าขยะแหยง ด้วยความทะเยอทะยานและ
ค้นหา นั่นแหละ คือคุณชาติอันประเสริฐสุดของการได้เกิดมาเป็นคน

การปฏิบัติใน "เครื่องส่องทางมีองค์สาม" ตามวิธีที่กล่าวมาแล้วนี้

ย่อมหมายถึงการทำที่พึงในตัวของตัวเอง (คือในจิตเดิมแท้ของตัวเอง)^๑
พวกคนเขลาพากันถือสวด "เครื่องสองทางมีองค์สาม" ทั้งกลางวัน
และกลางคืน แต่เขาหาเข้าใจในสิ่งนี้ไม่ ถ้าเขากล่าวว่า เขาถือที่พึงใน
พระพุทธรูปได้ เขาทราบหรือว่าพระพุทธรูปอยู่ที่ไหน? ถ้าเขาไม่สามารถ
เห็นพระพุทธรูปได้ แล้วเขาจะสามารถถือที่พึงในพระองค์ได้อย่างไร?
การที่เขายืนยันเช่นนั้นมันกลายเป็นเท็จไปหรือ?

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ท่านทั้งหลายแต่ละคนควรจะพิจารณา
และสอบสวนข้อเท็จจริงในแง่นี้ให้แจ้งชัด เพื่อตัวท่านเอง และอย่า
ปล่อยให้กำลังกายและกำลังความคิดของท่าน ถูกใช้ไปผิดทาง พระสูตร
ได้กล่าวไว้ชัดแล้วว่า^๒ เราควรจะถือที่พึงในพระพุทธรูปในตัวเราเอง
ไม่ได้กล่าวสอนไว้เลยว่าเป็นที่พึงพระพุทธรูปอื่น ๆ นอกจากนี้เป็นที่พึง
ยิ่งกว่านั้น ถ้าหากว่าเราไม่ถือที่พึงในพระพุทธรูปภายในตัวเราเองแล้ว
ก็ไม่มีที่อื่นใดอีก ที่จะถือเป็นที่พึงที่ด้านแก่เราได้

เมื่อได้พิจารณาเห็นความจริงในข้อนี้โดยกระจ่างแล้ว เราทั้งหลาย
แต่ละคนจงถือเอาที่พึงใน "รัตนทั้งสาม" ภายในตัวเราเองเกิด ใน
ภายใน เราบังคับใจของเราเอง ภายนอก เรานอบน้อมต่อผู้อื่น นี่แหละ
คือวิถีทางแห่งการถือที่พึงภายในตัวเราเอง

* * * *

๑. พระสังฆปริณายกต้องการจะชี้ให้เห็นว่า พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ชนิดที่เป็นรูปธรรม
นั้น คนละอย่างต่างจากตัวพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ที่เป็นลักษณะของจิตเดิมแท้ และ
ท่านสอนสาวกของท่านให้ถือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ อย่างนัยหลัง จึงขัดกัน อย่างที่
จะเข้ากันไม่ได้ หรือฟังกันไม่ถูกกับพวกที่ถือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ชนิดที่เป็น
รูปธรรม และด้วยเหตุนี้เอง ท่านจึงต้องใช้คำว่า "Formless" กำกับอยู่เสมอทุกแห่งในหัวข้อคำ
สอนของท่าน - ผู้แปลไทย

๒. พระสูตรในที่นี้หมายถึงสูตรฝ่ายมหายาน และโดยเฉพาะหมายถึงวัชรเขตทิคาสูตรข้าพเจ้า
จะได้หาโอกาสสอบดูต่อ ๆ ไป พระสูตรเล่มจีนเรียก "กิมก้งเก็งฯ"

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย เมื่อท่านทุกคนได้อือเอาว่า "เครื่อง
ส่องทางมืองค์สาม"นี้แล้ว อาตมาก็จะได้กล่าวแก่ท่านทั้งหลาย ถึงเรื่อง
ตรีกาย (กายสามอย่าง) ของพระพุทธเจ้าแห่งจิตเดิมแท้ สืบไป เพื่อว่า
ท่านทั้งหลายจะสามารถเห็นกายทั้งสามนี้ แล้วจะเห็นแจ้งในจิตเดิมแท้
อย่างชัดเจนด้วย จงตั้งใจฟังให้ดี และว่าตามดั่ง ๆ พร้อมกันทุกคน
เหมือนที่อาตมาจะว่านำ :

ด้วยกายเนื้อของเรานี้ เราขออือที่ฟังในธรรมกายอันบริสุทธิ์ (คือ
กายแก่น) ของพระพุทธเจ้า

ด้วยกายเนื้อของเรานี้ เราขออือที่ฟังในสัมโภคกายอันสมบูรณ์
(คือกายแสดงออก) ของพระพุทธเจ้า

ด้วยกายเนื้อของเรานี้ เราขออือที่ฟังในนิรมานกายอันมากมาย
ดั่งหมื่นแสน (กายเปลี่ยนรูปต่าง ๆ) ของพระพุทธเจ้า

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย กายเนื้อของเรานี้ อาจเปรียบกันได้กับ
โรงพักแรม (คือที่อาศัยชั่วคราว) ดั่งนั้นเราจึงไม่สามารถยึดเอาเป็นที่
ฟัง ในภายใน จิตเดิมแท้ของเรา เราอาจหาพบกายทั้งสามนี้ และเป็น
ของสาธารณะทั่วไปสำหรับทุกคน แต่เนื่องจากใจ (ของคนธรรมดา
สามัญ) ทำกิจอยู่ด้วยความรู้ผิดเขาจึงไม่ทราบถึงธรรมชาติแท้ในภายใน
กายของเขา ผลจึงเกิดมีว่าเขาไม่รู้จักตรีกายภายในตัวของเขาเอง
(มีหน้าซำยังเชื่อผิด ๆ อีก) ว่าตรีกายนั้นเป็นสิ่งที่ต้องแสวงหาจากภายใน
นอก ท่านจงตั้งใจฟังเถิด อาตมาจะแสดงให้ท่านเห็นว่าในตัวของท่านเอง
ท่านจะหาพบตรีกายเป็นปรากฏการณ์ อันแสดงออกของจิตเดิมแท้ อัน
เป็นสิ่งที่ไม่อาจหาพบได้จากภายนอก

ในที่นี้ อะไรเล่าชื่อว่าธรรมกายอันบริสุทธิ์? จิตเดิมแท้ของเราเป็น
ของบริสุทธิ์จริงแท้ ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นเพียงอาการแสดงออกของจิตนี้
กรรมดีกรรมชั่ว เป็นเพียงผลของความคิดดีและคิดชั่วตามลำดับ ฉะนั้น
ภายในจิตเดิมแท้ สิ่งทุกสิ่ง (ย่อมบริสุทธิ์จริงแท้) เหมือนกับสีของ

ท้องฟ้ากับดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ ซึ่งเมื่อเมฆผ่านมาบังความแจ่ม
นั้นดูประหนึ่งว่าถูกทำให้มืดไป แต่เมื่อเมฆผ่านไปแล้ว ความแจ่มกลับ
ปรากฏอีก และสิ่งต่าง ๆ ก็ได้รับแสงที่ส่องมาเต็มทืออย่างเดิม ท่านผู้
คงแก่เรียนทั้งหลาย จิตชั่วของเราเปรียบเหมือนกับเมฆ ความรู้แจ้ง
แทงตลอด และปัญญาของเราเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์และดวงจันทร์
ตามลำดับ เมื่อเราพัวพันอยู่กับอารมณ์ภายนอก จิตเดิมแท้ของเรา ก็
ถูกบดบังไว้ด้วยความรู้สึกที่ติตรสของอารมณ์ ซึ่งย่อมจะปิดกั้นความ
รู้แจ้งแทงตลอด และปัญญาของเราเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์และดวง
จันทร์ตามลำดับ เมื่อเราพัวพันอยู่กับอารมณ์ภายนอก จิตเดิมแท้ของ
เรา ก็ถูกบดบังไว้ด้วยความรู้สึกที่ติตรสของอารมณ์ ซึ่งย่อมจะปิดกั้น
ความรู้แจ้งแทงตลอด และปัญญาของเราไว้ มีให้ส่องแสงออกมาภาย
นอกได้ แต่เมื่อเป็นโทษดีแก่เราอย่างเพียงพอ ที่ได้พบกันกับครูผู้
รอบรู้และอารี ที่ได้นำธรรมะอันถูกต้องตามธรรมมาให้เราทราบ เราจึง
สามารถกำจัดอวิชชาและความรู้ผิดเสียได้ ด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา จน
ถึงกับเราเป็นผู้รู้แจ้งสว่างไสว ทั้งภายในและภายนอก และธรรมชาติ
แท้ของสิ่งทั้งปวง ปรากฏตัวมันเองอยู่ภายในจิตเดิมแท้ของเรา นี่แหละ
คือสิ่งซึ่งบังเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ได้เผชิญหน้ากันกับจิตเดิมแท้ และนี่
แหละ คือสิ่งซึ่งเรียกว่า ธรรมกายอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย การถือที่พึ่งในพระพุทธเจ้าที่จริงแท้
นั้น ก็คือการถือที่พึ่งในจิตเดิมแท้ ของเราเอง ผู้ที่ถือที่พึ่งเช่นนี้ ย่อม
จะพรากรสิ่งต่อไปนี้ออกเสียจากจิตเดิมแท้ ของตน คือจิตชั่วต่ำ จิต
ริษยา จิตสอพลอ คดๆงอๆความยึดถือตัว ความคดโกงและมดเท็จ
ความดุกดुकุแกลน ความโอหัง ความเห็นผิด ความเย่อหยิ่ง จองทอง
และความต่ำทรามอื่นๆอันจะมีเกิดขึ้นในจิตไม่ว่าในเวลาใดๆ การถือ
ที่พึ่งในตัวเราเองนั้น คือการระวางระไวอยู่ตลอดเวลาในการที่จะไม่ทำชั่ว

ทำผิด และงัดขานจากการวิพากษ์วิจารณ์ความดีหรือความคิดของบุคคลอื่น ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตัวอยู่เสมอทุกโอกาส มีอัธยาศัยสุภาพต่อคนทุกคน ย่อมเป็นผู้ที่ได้เห็นจิตเดิมแท้ของเขาอย่างทั่วถึงแล้ว ทว่าถึงจริงๆจนถึงกับหนทางข้างหน้าของเขาจะปราศจากอุปสรรคทุกประการนี้แหละคือวิถีทางที่จะทำให้พึง ในตนเอง

อะไรเล่า ชื่อว่าสมโภาคกายอันสมบูรณ์? ในที่นี้ขอให้เรานึกถึงตะเกียงเป็นภาพเปรียบเทียบ แม้แต่แสงตะเกียงเพียงดวงเดียว ก็ยังสามารถทำลายความมืด ที่มีดมนับเป็นพันๆปีได้ ฉะนั้นประกายแห่งปัญญา ย่อมสามารถทำลายอวิชชาที่มีดมนแล้วเป็นยุค ๆ ได้เช่นกัน เราไม่ต้องวิตกกังวลถึงอดีต เพราะอดีตเป็นสิ่งที่ล่วงพ้นมาแล้ว และไม่สามารถเอากลับคืนมาได้ สิ่งที่ต้องการความสนใจจากเราคืออนาคต ฉะนั้นจงให้ความคิดของเราเป็นสิ่งที่กระจ่าง และกลมกล่อมอยู่ทุกขณะจิต เกิด และให้เห็นอย่างเผชิญหน้าอยู่กับจิตเดิมแท้ทุกเมื่อเกิด ความดีกับความชั่วเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามต่อกันและกันอยู่ก็จริง แต่ว่าตัวเนื้อแท้ส่วนลึกของมันนั้น ไม่สามารถจะแยกออกเป็นสองฝ่าย^๐ ธรรมชาติ

๐. ข้อความวรรคนี้ คงจะเข้าใจยากยิ่งสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับธรรมประเภทนี้ ว่ามีความดีกับความชั่ว เป็นของที่เห็นชัดว่าผิดตรงกันข้าม แต่ส่วนเนื้อแท้ส่วนลึกของมันเป็นอันเดียวกัน ไม่สามารถแบ่งแยกเป็นสองฝ่ายนั้น คือว่า ปรากฏการณ์ข้างนอกของความดีความชั่ว หรือผลอันจะเกิดจากความดีความชั่วแก่เรา หรือลักษณะอื่น ๆ ก็ตาม ล้วนแต่ตรงกันข้าม จนคนทั่วไปเรียกว่าเป็นของคู่ คือคนละอย่างตรงกันข้าม แต่เมื่อปัญญาแทงตลอดลงไปถึงตัวจริงส่วนลึก (Quintessence) ของมันแล้ว การกลับปรากฏไปเสียว่ามาจากค้นหาด้วยกัน เป็นสังขารด้วยกัน อวิชชาปรุงแต่งขึ้นด้วยกัน ไม่อาจแบ่งแยกเป็นสองฝ่ายในขั้นนี้ซึ่งเป็นชั้นรากเง่าของมัน ใครเห็นชัดความจริงในส่วนนี้ ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้าจิตเดิมแท้ ในส่วนสมโภาคกายของพระองค์ คำว่า Quintessence นั้น ตามตัวอักษรแปลว่า आयตนะที่ห้า หรือมูลธาตุที่ห้า ดิน น้ำ ลม ไฟ คือธาตุสี่ ธาตุที่ห้า คือ จิต เมื่อใช้กับวัตถุ หมายถึงส่วนที่เป็นตัวแท้ของมันที่ไม่ใช่ปรากฏการณ์ข้างนอก ในที่นี้ใช้กับความดี ความชั่ว คำนี้จึงหมายถึง "ตัวแท้ชั้นในหรือชั้นลึก" ของสิ่งนี้ - ผู้แปลเป็นไทย

ชั้นที่เราไม่สามารถแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายนี้เอง คือตัวธรรมชาติแท้ (กล่าวคือความจริงแท้อันเด็ดขาด) ซึ่งไม่สามารถถูกทำให้เบือนด้วยความชั่ว หรือวิปริตไปอย่างไรอย่างหนึ่ง ด้วยอำนาจของความคิด นี่แหละคือสิ่งซึ่งเรียกว่า สัมโภคกายของพระพุทธเจ้า

ความคิดชั่วร้ายเพียงดวงเดียว จากจิตเดิมแท้ของเรา อาจจะทำลายความดีที่เราสร้างสม อบรมมานาน นับเป็นสมัย ๆ ให้เสื่อมเสียไปหมดได้ ทำนองเดียวกันกับที่ความคิดอันดีงามจากจิตเดิมแท้นั้นอีกเหมือนกัน อาจจะทำให้บารมีบาปอกุศลของเรา ซึ่งแม้จะมากมายเหมือนเมล็ดทรายในแม่น้ำคงคา ได้คุดกัน การเห็นประจักษ์ชัดต่อจิตเดิมแท้ของเราเองอยู่ทุกขณะจิต ปราศจากการแทรกแซงจนกระทั่งลุดถึงการตรัสรู้ชั้นสูงสุด ถึงกับอยู่ในภาวะแห่งความเต็มเปี่ยมด้วยความรู้อันถูกต้อง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นั่นแหละ คือสัมโภคกาย

ที่นี้ อะไรเล่า ชื่อว่า นิรมานกายอันมากมายนับด้วยหมื่นแสน? เมื่อใด เราทำตัวเรา ให้เข้ามาอยู่ในฝักฝ่ายของความรู้จักแบ่งแยกว่า อะไรเป็นฝ่ายไหน และรู้จักระบุออกไปว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควรต้องการได้แม้แต่เพียงชนิดเดียวเท่านั้น เมื่อนั้น ความเปลี่ยนแปลงร่างก็จะเกิดขึ้น (แก่ตัวเราเอง^๐) ถ้าผิดไปจากนี้ สิ่งทุกอย่างจะยังคงว่างเปล่า เหมือนกับบอวกาศ ดังเช่นที่มันเป็นอยู่ในตัวมันเองมาแต่เดิม โดยการเอนอิงจิตของเราลงไปบนสิ่งชั่ว นรกก็เกิดขึ้น โดยการเอนอิงจิตของ

๑. ข้อความนี้ คงฟังยากสำหรับบางคน จึงขออธิบายเสียด้วยว่า พอปัญญาแท้จริงเกิดขึ้นแม้ชนิดเดียว ในขณะที่นั้นก็เกิดการเปลี่ยนรูปขึ้นภายในจิต เช่นเปลี่ยนจากความมืด มาถึงความสว่าง จากความเปื้อน มาเป็นความสะอาด จากความร้อน มาเป็นความเย็น เป็นต้น เป็นของใหม่ขึ้นมา มากน้อยตามสมควรแก่ความรู้จักแยก (discrimination) และความรู้จักระบุของที่ควรต้องการ (particularization) ของตนเอง หมายความว่า ความสั้น ๆ ว่า พอปัญญาเกิด ก็ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในภายในด้วยเสมอไป ถ้าผิดไปจากนี้ ก็คือยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น

- ผู้แปลเป็นไทย

เราลงไปบนการกระทำกรรมดี สวรรค์ก็ปรากฏ มังกรและงูร้าย คือ การแปลงร่างมาเกิดของเวรภัยอันมีพิษ เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์ก็คือ ตัวตน ของความเมตตากรุณา จับกลุ่มกันมาเกิด ชักบนคือปัญญาซึ่ง จับตัวกันเป็นผลึก ส่องแสงจ้าอยู่ ในขณะที่โลกซีกล่างเป็นเพียงอีกรูป หนึ่งของสิ่งที่ก่อรูปมาจากอวิชชา และความมัวเมา การเปลี่ยนรูปร่างแปลง ร่างของจิตเดิมแท้ข้างมีมากมายเสียจริง ๆ ! พวกที่ตกอยู่ภายใต้ความ หลงก็ไม่มีความตื่น และไม่มีความเข้าใจ เขาจึงโน้มใจลงสู่ความชั่วเสมอ และประพฤติกว้างขวางนั้นเป็นปรกตินิสัย แต่ถ้าเขาจะโน้มจิตเลี้ยวจาก ความชั่ว มาถึงความดีงาม แม้แต่เพียงสักขณะจิตเดียวเท่านั้น ปัญญา ก็เกิดขึ้นทันที นั่นแหละ คือสิ่งซึ่งเรียกว่านิรมานกายของพระพุทธเจ้า แห่งจิตเดิมแท้

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย *ธรรมกาย* คือ สิ่งซึ่งมีความเต็มเปี่ยม อยู่ในตัวเอง อย่างแท้จริง การเห็นกันอยู่อย่างเฉยชิวหน้ากับจิตเดิมแท้ ของตนทุก ๆ ขณะจิต นั่นคือ *สัมโมคคกาย* ของพระพุทธเจ้า การเอน อิงจิตของเราลงที่สัมโมคคกายนั้น (จนถึงกับเกิดความสุขหรือปัญญา) นั่นคือ *นิรมานกาย* การปฏิบัติให้ถึงการตรัสรู้ ด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราเอง และการที่ตนเองปฏิบัติความดีงาม ตามที่มีอยู่ในจิตเดิมแท้ ของตนเอง นั่นแหละ คือกรณียะชั้นเลิศของ "*การถือที่พึง*" ภายเนื้อ ของเราประกอบอยู่ด้วยเนื้อและหนัง ฯลฯ มันไม่มากอะไรยิ่งไปกว่า เป็นที่พักแรม (สำหรับอาศัยเพียงชั่วคราว) ดังนั้นเราจึงไม่ถือที่พึงใน ภายเนื้อนั้น แต่เราจงพยายามให้เห็นแจ้งในตรีกายแห่งจิตเดิมแท้ของเรา เกิด และเราจะรู้จักพระพุทธเจ้าแห่งจิตเดิมแท้ของเราเอง

* * * *

อาตมามี โสลกโคลง^๑ "อันไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" อยู่บทหนึ่ง ซึ่ง การท่องและการปฏิบัติตามโสลกโคลงนี้ จะสามารถเพิกอวิชชาให้สูญไป และชำระชะล้างบาป อันได้สะสมอบรมมานานนับด้วยกัลป์ได้ โดยสิ้นเชิง โสลกโคลงนั้นมีดังนี้

พวกที่จมอยู่ในความเขลา ย่อมมัวแต่สะสมบุญอันแปรเปลี่ยน
(ด้วยการสูกล้าของตันทาและทิวฐิ)^๒ ไม่ได้ไปตามมรรคปฏิปทา
พวกนี้ตกอยู่ภายใต้ความรู้สึก ว่าการสะสมบุญ กับการได้ไปตาม
มรรคปฏิปทานั้น เป็นของสิ่งเดียวกันและอย่างเดียวกัน
แม้ว่าบุญของคนพวกนี้ อันเกิดจากการให้ทานและการบูชา จะมี
มากหาประมาณมิได้
เขาก็ไม่เห็นแจ้งว่า วิถีทางมาอันเฉียบขาดของบาปนั้น เนื่องอยู่
กับมูลธาตุ อันมีพิษร้ายสามประการ (คือ โลภ โกรธ หลง) อันมีอยู่
ในใจของตนเอง
เขาคิดว่าเขาจะเปลื้องบาปของเขาได้ ด้วยการสะสมบุญ

-
๑. โสลกโคลง ในที่นี้คือคำที่ผูกเข้าเป็นคำประพันธ์ชนิดกาพย์ หรือโคลง ในภาษาบาลีเรียกคำ ชนิดนี้ว่า "คาถา" หรือคำสำหรับขับ "ไม่เกี่ยวกับรูปธรรม" ในที่นี้ ก็เช่นเดียวกับที่อื่นนั่นเอง คือสอนวิธีปฏิบัติไม่เกี่ยวกับรูปธรรม หรือฟังพาอาศัยรูปธรรม - ผู้แปลเป็นไทย
๒. บุญ ก็เป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนหรือมีราศี เพราะบุญทุกอย่างต้องอาศัยตันทาและทิวฐิ หรืออย่าง ใดอย่างหนึ่ง จึงเกิดขึ้นได้ ที่เป็นขั้นสูง เช่นทิวฐิที่ยังสำคัญว่าตัวตนบังคับให้ทำต้อย่างนั้น อย่างนี้เพื่อตัวเช่นนี้ บุญนี้ ชื่อว่ายังถูกทิวฐิ หรืออุปทานสูกล้าอยู่ ถ้าสูงพ้นนี้ไป คือมีความ รู้สึกในความไม่มีตัวตน ทำอะไรก็พ้นจากความเป็นบุญเสียแล้ว จึงมีหลักตายตัวว่า บุญทุก ชนิดต้องแปรเปลี่ยนแต่เป็นความแปรเปลี่ยนชนิดที่ดีเกินกว่าสวย เช่นการ เขียนปาก เขียนคิ้ว ของคนในสมัยนี้ เป็นตัวอย่าง บุญย่อมนำหรือส่งเสริมให้เกิดโนภพใดภพหนึ่งเสมอไป ซึ่ง ทำให้มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทางพุทธศาสนาจึงถือว่า แม้บุญก็มีพิษร้ายเท่ากับบาป แต่ว่า ลึกซึ้งเกินกว่าที่คนธรรมดาจะมองเห็น และเมื่อเขายังไม่สามารถทำอะไรให้สูงไปกว่านั้นได้ จึงให้ทำบุญกันไปก่อนดีกว่าทำบาป แต่เมื่อใดเห็นความจริง เมื่อนั้น จะเบื่อบุญเท่ากับเบื่อบาป และหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ - ผู้แปลเป็นไทย

โดยทราบดีว่าความสุขที่เราจะได้รับในชาติข้างหน้านั้น ไม่มีอะไร
เกี่ยวกับการเปลื้องบาปนั้นเลย

ทำไมจึงไม่เปลื้องบาป (ด้วยวิธีที่ทำกัน) ภายในใจของตนเอง
เพราะนั่นแหละเป็นการชำระบาป(ภายในจิตเดิมแท้ของเรา) อย่าง
แท้จริง

คนบาปที่ได้มีความเห็นแจ้งขึ้นในทันทีทันใด ว่าอะไรจะนำมาซึ่ง
การสำนึกบาป อย่างแท้จริง ตามวิธีของนิกายมหายาน

และได้เลิกละเด็ดขาดจากการทำบาป ทำแต่ความดีงาม นี่แหละ
คือ ผู้หมดบาป

ผู้ที่ได้ไปตามมรรคปฏิบัติ ซึ่งกำหนดในจิตเดิมแท้อยู่นั้น
ควรถูกจัดเข้าในระดับชั้นเดียวกับ พุทธบุคคล อันมีประเภท
ต่าง ๆ

พระสังฆปริณายกของเราที่แล้วๆมาไม่ค่อยสอนระบบธรรม
อย่างอื่นเลย นอกจากระบบ "นั้บพลัน"^๑ นี้เท่านั้น

ขอให้ผู้ปฏิบัติตามระบบนี้ทุกคน จงเห็นอย่างเฉฉิฎุหน้าต่อจิต
เดิมแท้ของตน และอยู่กับพระพุทเจ้าเหล่านั้นได้ในทันที

ถ้าท่านกำลังแสวงหาธรรมกาย

ก็จงมองให้สูง เทนือขึ้นไปจากลักษณะธรรมดา^๒ (ปรากฏการณ์
ต่าง ๆ) แล้วจิตเดิมแท้ของท่านก็จะบริสุทธิ์

จงตั้งตัวมั่น ในความมุ่งหมายที่เห็นจิตเดิมแท้อย่างเฉฉิฎุหน้า
อย่าดอยหลัง

๑. ระบบ "นั้บพลัน" หมายถึงระบบลัดตามวิธีนี้ เพื่อตัดขาดจากการมัวข้องแวงกับรูปธรรม
นับตั้งแต่ตำราไปจนถึงบุญกุศลหรือสวรรค์ อันเป็นหลักสำคัญของท่านผู้นี้ - ผู้แปลเป็นไทย
๒. คำนี้ ของเดิมว่า "ธรรมลักษณะ" หมายถึงลักษณะธรรมดาของสิ่งทั้งปวงทั่วไป ข้าพเจ้า
ไม่ทับศัพท์เพราะอาจเกิดความสับสนแก่ท่านผู้อ่านได้ - ผู้แปลเป็นไทย

เพราะความตายอาจมาถึงโดยปัจจุบัน และใช้ชีวิตในโลกนี้ของท่าน ให้สิ้นสุดลงโดยทันที

ผู้ที่เข้าใจคำสอนตามหลักแห่งมหายาน และอยู่ในฐานะที่จะมองเห็นจิตเดิมแท้เช่นนี้

ควรจะกระพุ่มมือทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างนอบน้อม (ด้วยอาการแห่งความเคารพ) แล้วแสวงหาธรรมกาย ด้วยความกระตือรือร้นเกิด

พระสังฆปริณายกได้กล่าวเสริมอีกว่า :

ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย ควรสาธยายโศลกนี้ และปฏิบัติตาม ถ้าท่านมองเห็นจิตเดิมแท้ของท่านหลังจากที่สาธยายแล้ว ท่านก็จะเห็นได้เองว่า ท่านได้อยู่ในที่เฉพาะหน้าของอาตมาตลอดไป แม้ว่าตามที่ท่านอยู่ห่างออกไปตั้งพัน ๆ ไมล์ แต่ถ้าท่านไม่สามารถทำได้ แม้เราจะอยู่จ่อหน้ากันอย่างนี้โดยที่แท้ก็คือเราอยู่ห่างกันตั้งพัน ๆ ไมล์นั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น จะมีประโยชน์อะไรในการที่ท่านทบทวนเดินทางจนมาถึงที่นี่ จากที่อันไกลแสนไกล? จงระวังตัวของท่านให้ดี อาตมาลาก่อน

บรรดาผู้มาประชุมกันนั้น เมื่อได้ฟังพระสังฆปริณายกกล่าวจบแล้ว ได้พากันรู้แจ้งเห็นจริง ด้วยอาการอันปลื้มปิติ เขาพากันรับเอาคำสอน และนำไปปฏิบัติ

หมวดที่ ๗

ว่าด้วยคำสอนอันเหมาะสมแก่อุปนิสัย และสิ่งแวดล้อม

แม้ว่าพระสังฆปริณายก จะได้กลับมายังตำบลโซฮัวแห่งเมืองชีวจา จากวงมูย อันเป็นที่ซึ่งท่านได้รับมอบหมายพระธรรม (แห่งนัยอุทยานะ จากพระสังฆปริณายกองค์ก่อน) อีกทั้งตามท่านก็ยังเป็นคนแปลกหน้า ที่ไม่มีใครรู้จักในหมู่คนทั้งหลายอยู่นั่นเอง และผู้ที่ให้การต้อนรับเลี้ยงดูอย่างครบครันแก่ท่านนั้น ได้แก่นักศึกษาแห่งลัทธิขงจื้อผู้หนึ่ง ซึ่งมีนามว่า หลิวซีล็ก เณรผูหลิวซีล็กผู้นี้ มีหน้าผู้หญิงอยู่คนหนึ่ง ชื่อ วูจุงจง ได้บวชเป็นบรรพชิตในพุทธศาสนา และมีปรกตีสวดสาธยายมหาปริณิพานสูตรอยู่เป็นนิจ เมื่อพระสังฆปริณายกได้ฟังการสาธยายของสตรีผู้นี้เพียงช่วงเวลาหน้อยเดียวเท่านั้น ก็สามารถจับจวบเอาใจความอันลึกซึ้งของพระสูตรนั้นได้ และได้เริ่มอธิบายแก่เธอ เมื่อเป็นดังนั้น สตรีผู้นี้ได้หิบบคัมภีร์ขึ้นมาถามถึงความหมายของข้อความตอนหนึ่งแก่ท่าน

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า อาตมาไม่รู้หนังสือ แต่ถ้าท่านประสงค์จะทราบใจความ แห่งพระคัมภีร์เรื่องนี้ ก็จงถามเถิด นักบวชสตรีผู้นั้นจึงถามต่อไปว่า เมื่อท่านไม่รู้จักแม้แต่จะอ่านถ้อยคำเหล่านั้นแล้ว ท่านจะสามารถทราบถึงความหมายแห่งตัวสูตรได้อย่างไรเล่า พระสังฆปริณายกได้ตอบคำถามนี้ว่า *ความลึกซึ้งแห่งคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับแลยกกับภาษาที่เขียนด้วยตัวหนังสือ*

คำตอบนี้ ได้ทำให้สตรีผู้นั้นรู้สึกประหลาดใจเป็นอันมาก และเมื่อได้เล็งเห็นว่า ท่านผู้นี้มิได้เป็นพระภิกษุอย่างธรรมดาสามัญแล้ว ก็ได้บอกกล่าวให้เป็นที่ทราบกันทั่วไป ในบรรดาผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือในหมู่บ้านนั้น เธอได้บอกกล่าวไว้ว่า ท่านผู้นี้เป็นอริยบุคคล เราทั้งหลายควรขอร้องท่านให้พักอยู่ที่นี้ และขออนุญาตจากท่านเพื่อถวายอาหารและที่พักอาศัย

ต่อมา มีเชื้อสายแห่งท่านขุนนางชั้นสูง คือ ท่านหวู่ แห่งราชวงศ์อัยยผู้หนึ่ง มีนามว่า โชชุกเหลียง พร้อมด้วยชาวบ้านจำนวนมาก ได้พากันมาในเวลาบ่ายวันหนึ่ง เพื่อถวายความ

เคารพแต่พระสังฆปริณายก วัดเปาหล่มอันเป็นวันเก่าแก่ในประวัติศาสตร์ ซึ่งร้างไปเพราะภัยสงครามในปลายราชวงศ์ซิว ในบัดนี้หักพังลงเหลือแต่เศษสิ่งของเป็นกอง ๆ นั้น มหาชนได้พากันบูรณะขึ้นใหม่ตรงที่เดิมนั่นเอง และได้ขอร้องให้พระสังฆปริณายกอยู่อาศัยประจำที่นั่น ไม่นานนักก็กลายเป็นวัดที่มีชื่อเสียงมาก

เมื่อได้อยู่ที่นั่นมาประมาณเก้าเดือนเศษ ศัตรูผู้ปองร้ายของท่าน ก็ได้ติดตามมา และคอยพยายามจ้องล้างจอบผลาญท่านอีก เนื่องด้วยเหตุนี้ ท่านได้ไปหลบซ่อนยังภูเขาใกล้ๆ กัน คนโหดร้ายเหล่านั้นได้จุดไฟเผาป่าซึ่งท่านเข้าไปหลบซ่อนอยู่ แต่ท่านหนีรอดไปได้ด้วยหลบไปอยู่บนชะง่อนผา ชะง่อนผาแห่งนี้ ซึ่งต่อมาเรียกว่า "ภูเขาแห่งความปลอดภัย" นั้น ยังมีรอยคุกเข่าของพระสังฆปริณายกปรากฏอยู่ และยังมีรอยเป็นลายเนื้อผ้าแห่งเครื่องนุ่งห่มของท่าน ปรากฏติดอยู่บนแผ่นหินนั้นด้วย

เมื่อท่านระลึกได้ถึงคำเตือน ของพระสังฆปริณายกองค์ที่ห้า ผู้เป็นครูของท่าน ที่ได้เคยสั่งไว้ว่า "จงหยุดที่ตำบลเวย แล้วซ่อนอยู่ผู้เดียวที่ตำบลลุย" *ดังนี้* ท่านจึงได้เอาตำบลทั้งสองนี้ เป็นที่หนีร้อน และเวียนไปเวียนมา

* * * *

ภิกษุฟัดท้อย ชาวบ้านสุกกองแห่งชีวจา เมื่อทำการสนทนากับพระสังฆปริณายกเป็นครั้งแรก ได้ถามถึงความหมายของกระทู้ธรรมที่คนทุกคนสนใจบทหนึ่ง ที่ว่า "ใจคือสิ่งใด พุทระคือสิ่งนั้น" พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า การไม่ปล่อยให้ความคิดที่ผ่านไปแล้วกลับเกิดขึ้นมาอีกนี่คือ "ใจ" การไม่ปล่อยให้ความคิดที่กำลังจะเกิด ถูกทำลายไปเสีย นี่คือ "พุทระ" การแสดงออกซึ่งปรากฏการณ์ทุกชนิด นี่คือ "ใจ" การเป็นอิสระจากรูปธรรมทั้งปวง (คือความรู้เท่าถึงความลวงตาของปรากฏการณ์ทั้งหลาย) นี่คือ "พุทระ" แต่ถ้าข้าพเจ้าจะต้องอธิบายแก่ท่านให้ครบถ้วนทุกกระบวนการ ความเรื่องที่จะต้องนำมาพูดก็จะไม่จบสิ้นลงไปได้ แม้ว่าข้าพเจ้าจะใช้เวลาอธิบายสักกับปีหนึ่ง ดังนั้น จงฟังโศลกของข้าพเจ้าจะดีกว่า :

ปรัชญา (ปัญญา) คือ "สิ่งที่ใจเป็น"

สมาธิ คือ "สิ่งที่พุทธะเป็น"

ในการบำเพ็ญปรัชญาและสมาธิ ต้องให้แต่ละอย่างลงจังหวะต่อกันและกัน

แล้วความคิดของเราก็จะบริสุทธิ์

คำสอนข้อนี้ จะเข้าใจได้

ก็แต่โดยการ "ประพาศิคุจนข้าของ"

ที่ว่าสมาธิตั้งมั่นนั้น ที่จริงมิใช่สมาธิอะไรเลย

คำสอนที่ถูกตองนั้นคือ ให้บำเพ็ญปัญญา คู่กันไปกับสมาธิ โดย

ไม่แยกกัน

เมื่อได้ฟังดังนั้น ภิกษุฟัดท่อยมีความสว่างไสวในธรรมในขณะนั้นเอง เธอได้กล่าวสรรเสริญคุณพระสังฆปริณายกด้วยโศลกดังต่อไปนี้ :

"ใจคือสิ่งใด พุทธะคือสิ่งนั้น" นี่เป็นความจริงเสียจริง ๆ แต่ข้าพเจ้ามักไปปราบพยศของตัวเอง ทั้งที่ไม่เข้าใจในมัน บัดนี้ข้าพเจ้ารู้จักเหตุอันเป็นประธานของปรัชญาและสมาธิ

ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ ข้าพเจ้าจักบำเพ็ญเพื่อเปลื้องตัวเสียจากอุปธรรมทั้งหลาย

* * * *

ภิกษุฟัดตัด ชาวเมืองสูงจา ผู้เข้ามาบรรพชาในพระศาสนา ตั้งแต่อายุเพิ่งได้ ๗ ปี มีปรกติสหายยาสัตถธรรมบุณทริกสูตรอยู่เป็นนิจ เมื่อท่านผู้นี้มาแสดงความเคารพต่อพระสังฆปริณายก ท่านไม่ได้กราบให้ศีรษะจรดพื้น เพราะท่านทำการเคารพอย่างขอไปทีเช่นนี้ พระสังฆปริณายกได้ดำนิว่า ถ้าท่านรังเกียจในการที่จะก้มศีรษะให้จรดพื้นแล้ว การไม่ทำความเคารพเสียเลย จะมีดีกว่าหรือ? ต้องมีอะไรอยู่ในใจของท่านสักอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ท่านมีความทะนงเช่นนั้น ขอถามว่า ท่านทำอะไรเป็นประจำวัน?

ภิกษุฟัดตัดได้ตอบว่า กระผมสาธยายสัทธรรมปุณฑริกสูตร กระผมท่องตลอดทั้งๆ
สูตร สามพันครั้งมาแล้ว

พระสังฆปริณายก ได้เตือนว่า ถ้าท่านจับใจความของสูตรนี้ได้ ท่านจะไม่
มีการถือตัวเช่นนี้เลย แม้ท่านจะถึงกับเคยท่องสูตรนี้มาถึงสามพันครั้ง
แล้ว ถ้าท่านจับความหมายของพระสูตรนี้ได้จริง ๆ ท่านก็จะต้องได้
เดินอยู่ในทาง ๆ เดียวกันกับข้าพเจ้า สิ่งที่ท่านเรียนสำเร็จ ได้ทำให้
ท่านกลายเป็นคนหยิ่งไปเสียแล้ว และยิ่งกว่านั้น ดูเหมือนท่านไม่รู้สึกรู้
ตัวด้วยซ้ำไป ว่าการที่เป็นเช่นนี้เป็นของผิด ท่านจงฟังโศลกของข้าพเจ้าเถิด

ก็เมื่อความมุ่งหมายของระเบียบวินัยต่างๆเป็นไปเพื่อปราบปราม
ความทะลึ่งแล้ว

ทำไมท่านไม่กราบให้ศิระจรดพื้น?

"การยึดถือในตัวตน" เป็นทางมาแห่งบาป

แต่ "การถือว่าการได้บรรลุธรรมหรือผลใด ๆ ก็ตาม เป็นเพียง
ของลมๆ แล้ง" นี้เป็นทางมาแห่งกุศลอันใหญ่หลวง

จบแล้ว พระสังฆปริณายกได้ไต่ถามถึงชื่อของท่านผู้นี้ เมื่อได้ฟังว่า ชื่อฟัดตัด (ซึ่ง
แปลว่าผู้เข้าใจในธรรม) พระสังฆปริณายกจึงได้กล่าวต่อไปว่า ท่านชื่อฟัดตัดก็จริง แต่ท่านยัง
ไม่เข้าใจในธรรมเลย แล้วท่านได้สรุปความด้วยโศลกต่อไปอีกว่า

ชื่อของท่านว่า ฟัดตัด

ท่านสาธยายพระสูตรอย่างพากเพียรไม่ทอดย

การท่องพระสูตรด้วยปาก เป็นแต่การออกเสียงล้วนๆ

สัตว์ผู้มีใจสว่างไสวเพราะจับใจความได้ นั่นคือโพธิสัตว์แท้

เพราะเป็นเรื่องของปัจจัยการ อันอาจสืบสาวไปถึงภพก่อนๆ

ข้าพเจ้าจะอธิบายความข้อนี้แก่ท่าน

ถ้าท่านเพียงแต่เชื่อว่า พระพุทธเจ้าไม่ตรัสอะไร แม้แต่คำเดียว

เมื่อนั้น ดอกบัวจะบานขึ้นในปากของท่านเอง

เมื่อได้ฟังโศลกนี้ ภิกษุฟัดตัดรู้สึกสลดใจ และขอร้องต่อพระสังฆปริณายก เธอได้กล่าวต่อไปว่า แต่นี้ต่อไป ธรรมดาจะเป็นคนสุภาพและถ่อมตัวในทุกโอกาส เนื่องจากธรรมดาไม่มีความเข้าใจในความหมายของพระสูตรที่ท่องนั้นอย่างถูกต้อง ธรรมดาถึงจนในการตีความหมายอันแท้จริงของพระสูตรนั้น ได้ทำให้มีความรู้และปัญญาอันลึกซึ้งที่สุด ขอได้โปรดอธิบายโดยสรุปแก่ธรรมดา

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ฟัดตัดเอ๋ย พระธรรมเป็นของกระจ่างเต็มที่ อยู่เสมอ ใจของท่านต่างหากซึ่งไม่กระจ่าง พระสูตรนั้นไม่มีข้อความที่น่าจนเลย แต่ใจของท่านต่างหาก ที่ทำให้พระสูตรนั้น เป็นของจนจนไป ในการสาธยายพระสูตรนั้น ท่านทราบถึงความมุ่งหมายอันสำคัญของพระสูตรนั้นหรือเปล่า?

ภิกษุฟัดตัดได้ตอบว่า ธรรมดาจะทราบได้อย่างไร ในเมื่อธรรมดาแต่ความมืดมัวที่บ่อยู่เช่นนี้ เท่าที่ธรรมดาทราบก็คือท่องอย่างไรจึงจะปากเปล่าต่อกันไปได้เท่านั้น

พระสังฆปริณายกได้กล่าวต่อไปว่า ท่านจงสาธยายพระสูตรออกมาเถิด ฉันอ่านเองไม่ได้ แล้วฉันจะอธิบายความหมายให้ท่านฟัง

ภิกษุฟัดตัดได้สาธยายพระสูตรนั้นขึ้น ครั้นมาถึงบทอันมีชื่อ ว่า "นิยายเป็นเครื่องอุปมา"^๑ พระสังฆปริณายกได้บอกให้หยุด แล้วกล่าวว่า ความหมายของพระสูตรๆ นี้ ก็คือเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏถึงความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ ของการที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาบังเกิดขึ้นในโลกนี้นั่นเอง แม้ว่านิยายและภาพความหมายจะมีมาก ในข้อความแห่งพระสูตรนี้ ก็ไม่มีเรื่องใดหรือภาพใดที่มุ่งจะแสดงอะไรอื่น นอกไปจากจุดประสงค์อันสำคัญนี้ ทีนี้อะไรเล่าคือวัตถุประสงค์ อะไรเล่า คือความมุ่งหมาย ดังที่กล่าวมานั้น ข้อความในพระสูตรกล่าวว่า "เพื่อวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว เพื่อความมุ่งหมายเพียงอย่างเดียว เป็นวัตถุประสงค์อัน

๑. คือบทที่ ๓ ของพระสูตร ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๒๗ บท นิยายนั้นนิยามว่าพ่อเอาตุ๊กตาเครื่องเล่น ล่อลูกเล็ก ๆ ให้วิ่งออกมาเสียจากเรือนที่กำลังถูกไฟไหม้ จนปลอดภัย เปรียบกับพระพุทธองค์ ในข้อที่พระพุทธองค์มียานต่างชนิดต่างขนาด สำหรับชนสัตว์ข้ามสังสารวัฏ - ผู้แปลเป็นไทย

สูงสุดจริง ๆ เป็นความมุ่งหมายอันสูงสุดจริง ๆ ที่พระพุทธเจ้าเสด็จ
มาบังเกิดขึ้นในโลกนี้" ในเรื่องนี้ วัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว ความ
มุ่งหมายเพียงอย่างเดียว อันเป็นวัตถุประสงค์อันสูงสุด เป็นความมุ่ง
หมายที่สูงที่สุด ที่กล่าวถึงในพระสูตรนั้น ก็คือ "การเห็น" ซึ่งพุทธธรรม^๐

คนธรรมดาสามัญทั่วไป ทำตัวให้ติดพันอยู่กับวัตถุในภายนอก
ส่วนภายในก็จมอยู่ในความเห็นผิดเรื่อง "ความว่างเปล่า" เมื่อใดเขา
สามารถเปลื้องตนเองออกมาเสีย จากความผูกพันอยู่กับวัตถุต่างๆที่
เขาได้ประสบ และเปลื้องตัวเองออกมาเสียจากความเห็นผิด เรื่องความ
ขาดสูญ อันเกี่ยวกับคำสอนเรื่อง "สูญญตา" เมื่อนั้น เขาจะเป็นคน
อิสระจากอวิชชาความหลงผิดในภายใน และจากสิ่งอันเป็นมายาในภาย
นอก บุคคลที่เข้าใจแจ่มแจ้งในความจริงอันนี้ และใจของเขาสว่างไสว
ออกไปในทันที นี้แหละควรเรียกว่า ผู้ที่ได้เปิดตาของเขาแล้ว เพื่อการ
เห็นแจ้งซึ่งพุทธธรรม

คำว่า "พุทธะ" นี้ มีความหมายเท่ากับคำว่า "การตรัสรู้" ซึ่งควร
จะถูกกำหนดไว้ภายใต้หัวข้อ (ดังที่กำหนดไว้ในสูตร) ๔ หัวข้อ ดัง
ต่อไปนี้ :

เปิดตาขึ้น เพื่อการเห็นแจ้ง "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้"
แสดงความเห็นแจ้งใน "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้" นั้น ให้ปรากฏ
ตื่นขึ้นเพื่อการเห็นแจ้งใน "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้"
เป็นผู้ตั้งมั่นใน "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้"

๐. เอาใจความว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกนี้ ก็เพื่อทำให้เกิดมี "การเห็นธรรมชนิดที่ทำให้ผู้
เห็นให้เป็นพุทธะ" ขึ้นได้ในโลกนั่นเอง คือช่วยทำให้เกิดโอกาสแก่ "พุทธภาวะ" ที่อยู่ในทุกๆ
คน แสดงตัวปรากฏออกมา - ผู้แปลเป็นไทย

เมื่อได้รับการสั่งสอนแล้ว ถ้าเราสามารถจับฉวย และเข้าใจโดย
ทั่วถึง ในคำสอนอันว่าด้วย "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้" เมื่อนั้นแหละ
คุณสมบัตินั้นประจำอยู่ภายใน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมชาติอัน
แท้จริง อันได้แก่ "ธรรมอันเป็นเหตุให้ตรัสรู้" นั้นก็จะมีโอกาสแสดง
ตัวออกมาให้ปรากฏ ท่านไม่ควรตีความหมายในตัวพระสูตรอย่างผิดๆ
แล้วลงมติเสียในที่สุดว่า พุทธธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มิได้สำหรับพระพุทธเจ้า
โดยเฉพาะ ไม่เป็นของทั่วไปสำหรับเราทั้งหลายด้วย โดยที่เผชิญไปพบ
ข้อความในสูตรที่กล่าวไว้ว่า "เปิดตาขึ้นเพื่อการเห็นแจ้งในพุทธธรรม
แสดงความเห็นแจ้งในพุทธธรรมให้ปรากฏ ฯลฯ" ดังนี้ การตีความ
หมายผิดเช่นนี้ จะถึงกับเป็นการป้ายร้ายให้แก่พระพุทธเจ้า และเป็น
การแข่งด่าพระสูตรนั่นเอง ทุก ๆ คำที่ตนพูด เพราะเขาก็เป็นพุทธะ
ด้วยคนหนึ่ง เขาจึงมีโพธิธรรมอันนี้มาด้วยพร้อมแล้ว แต่ไม่มีโอกาส
สำหรับเขาเอง ที่จะเปิดตาออกดูสิ่งอันนั้น เพราะฉะนั้น ท่านควรจะ
รับเอาการตีความหมายที่ว่า พุทธธรรม (ธรรมที่ทำให้เป็นพุทธะ) นั้น
คือ พุทธธรรมของใจเราเอง หาใช่ของพระพุทธเจ้าอื่นใดที่โชนไม่

เมื่อถูกทำให้หลงรักโดยอารมณ์อันยั่วยวน และปิดกั้นตัวเองเสีย
จากแสงสว่างของตัวเอง ด้วยเหตุอันนั้น สัตว์ทั้งปวงซึ่งระทมทุกข์อยู่
เพราะอารมณ์ภายนอก และความเร่าร้อนภายในจึงได้ตกเป็นเหมือน
ทาสแห่งตัณหาของตนเองโดยหมดสิ้น เมื่อทรงเห็นเหตุการณอันนี้
พระพุทธองค์ของเรา จึงได้ทรงลุกออกจากสมาธิ เพื่อเร้าใจสัตว์เหล่า
นั้นด้วยพระโอวาทอันเป็นเครื่องกระตุ้นมีประการต่าง ๆ ให้อำยิตัณหา
ของตนเอง และเว้นขาดเสียจากการแสวงสุขจากอารมณ์ภายนอก เพื่อ
ว่าเขาจะได้เป็นผู้เสมอกันกับพระพุทธเจ้า เพราะเหตุอันนี้เอง ข้อความ
ในตัวสูตรจึงมีว่า "เปิดตาขึ้น เพื่อเห็นแจ้งพุทธธรรม ฯลฯ"

ข้าพเจ้าได้ตกเดือนคนทั่วไปอยู่เสมอ ให้เปิดตาของตนเอง เพื่อ

เห็นแจ้งพุทธธรรมในภายในใจของตนเอง แต่ด้วยอำนาจความผิดปรกติ
ของคนเหล่านั้น เขาพากันทำบาปภายใต้โอวชชาและความโง่เขลา ปาก
ของเขาว่ากรรณ แต่ใจของเขาโหดร้าย เขาเป็นคนตะกละ มุ่งร้าย ริษยา
คดโกง สอพลอ เข้าข้างตัว รุกรานคนอื่น เป็นผู้ทำลายกระทั่งสิ่งที่ไม่มี
ชีวิต ดังนั้น จึงชื่อว่าเขาเปิดตาของเขาขึ้นเพื่อ "ปุถุชนธรรม" ถ้าเขา
กลับใจของเขาเสีย ในลักษณะที่ปัญญาปรากฏตัวอยู่ตลอดเวลา ใจก็จะ
มีความเห็นแจ้งในภายในอยู่เป็นปรกติ การทำชั่วย่อมจะมีการทำดีเข้ามา
แทนที่ แล้วเขาก็จะลากตัวเองเข้ามาในทางแห่งพุทธธรรมได้ด้วยเหตุนี้

เพราะฉะนั้น ท่านควรจะเปิดตาของท่านอยู่ทุก ๆ ขณะ มีใช้
เพื่อปุถุชนธรรม แต่เพื่อพุทธธรรม ซึ่งเป็นสิ่งอยู่เหนือวิสัยโลก ในเมื่อ
ปุถุชนธรรมเป็นของอย่างโลก ๆ อีกอย่างหนึ่ง ถ้าหากท่านติดแน่นอยู่
แต่ในความคิดเห็นของตัวเอง ว่าเพียงแต่สาธยายพระสูตรเป็นประจำ
วันอย่างเดียว ก็เป็นการดีเพียงพอเสียแล้วดังนี้ ท่านจะหลงรักมันเหมือน
จามรีหลงรักพวงหางของมันเอง (จามรีนั้น เป็นสัตว์ที่รู้จักกันอยู่แล้วว่า
มีความทวงแค้นอย่างแรงกล้าในทางของมัน)

ในขณะนั้น ภิกษุพัตตได้ถามขึ้นว่า ถ้าเป็นดังนั้น เราเพียงแต่รู้ความหมายของพระสูตร
ก็พอแล้ว ไม่มีความจำเป็นที่เราจะต้องสาธยายข้อความนั้น ๆ ถูกลมขอบรับ !

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ไม่มีอะไรเป็นของผิดอยู่ในพระสูตร จนถึงกับท่านจะ
ต้องเลิกการสาธยายเสียเลย การสาธยายพระสูตร จะช่วยให้ท่านตรัสรู้ธรรมได้หรือไม่ จะ
เป็นคุณประโยชน์แก่ท่านหรือไม่ ข้อนี้ทั้งหมดมันเนื่องอยู่ที่ตัวท่านเอง ผู้ที่ท่องพระสูตร
อยู่ด้วยปาก และเอาข้อความไปปฏิบัติอยู่เสมอด้วยใจ คนนั้นชื่อว่า "พลิก" พระสูตร ส่วน
ผู้ที่ท่องพระสูตรแต่ปาก ปราศจากการปฏิบัติแต่อย่างใด ผู้นั้นชื่อว่า "ถูกพลิกเสียแล้ว" โดย
พระสูตรที่เขาท่องนั่นเอง ท่านจงฟังโศลกโคลงของข้าพเจ้าดังต่อไปนี้ :

เมื่อใจของเราตกอยู่ภายใต้โอวชชา สัทธรรมปุณฑริกสูตร "พลิก

เมื่อมีใจสว่างไสวในธรรม เมื่อนั้นเรากลับ "พลิก" สัทธรรมปุณฑริกสูตร

การสาธยายสูตรนับไม่ถ้วนครั้ง โดยไม่ทราบความหมาย นั้น ย่อมแสดงว่า ท่านเป็นแขกแปลกหน้าต่อใจความของพระสูตร

วิธีที่ถูกต้องสำหรับการสาธยายสูตรก็คือ อย่ายึดถือตามความเห็นของตัวเอง

มีฉะนั้นแล้ว มันจะต้องพลาด

ผู้ที่อยู่เหนือ "การรับ" และ "การปฏิเสธ"

ย่อมนั่งอยู่เบื้องหน้า บนเกวียนวัวขาว (กล่าวคือพุทธยาน)

เมื่อได้ฟังโคลงนี้จบลงแล้ว ภิกษุฟัดตต เกิดความสว่างไสวในธรรมและมีหน้าตาไหล ได้ร้องขึ้นว่า เป็นความจริง ที่ก่อนหน้านี้ ข้าพเจ้าไม่สามารถจะ "พลิก"

พระสูตร แต่เป็นข้าพระพุทธระเองมากกว่า ที่ "พลิก" ข้าพเจ้า

ลำดับนั้น ภิกษุฟัดตต ได้ยกเรื่องอื่นขึ้นมาถามต่อไปว่า พระสูตรได้กล่าวว่า

"นับตั้งแต่พระสาวกขึ้นไปจนถึงพระโพธิสัตว์ แม้ท่านเหล่านั้นจะได้

พยายามจนสุดกำลัง ก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจทั่วถึงในพุทธธรรม" ดังนี้

แต่ได้ทำให้ผมเข้าใจว่า แม้คนธรรมดาเราถ้าเข้าใจแจ่มแจ้งถึง

ใจของตนเอง เขาก็ได้ชื่อว่าคุณถึงพุทธธรรมแล้ว ดังนี้ กระผมเกรงไปว่า

ยกเว้นพวกที่เฉียบแหลมอย่างยิ่งเสียแล้ว คนนอกนั้นจะสงสัยไม่เชื่อ

คำสอนของได้เท่า ยิ่งกว่านั้น ในสูตรมีกล่าวถึงยาน ๓ ชนิด คือ

เกวียนเทียมด้วยแพะ (สาวกยาน) เกวียนเทียมด้วยควาญ (ปัจเจก

พุทธยาน) และเกวียนเทียมด้วยวัว(โพธิสัตว์ยาน) แล้วก็ยานทั้งสามนี้

ผิดแปลกแตกต่างไปจากเกวียนวัวขาวได้อย่างไรเล่า?

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ในข้อนี้ พระสูตรได้แสดงไว้ชัดเจนแล้ว

ท่านเองต่างหากที่เข้าใจผิด เหตุผลที่ว่า ทำไมพระสาวก พระปัจเจก

พุทธะและพระโพธิสัตว์ ไม่สามารถเข้าใจในพุทธธรรมได้ ก็เพราะท่าน

เหล่าแห่งจ้องต่อพุทธธรรม ท่านเหล่านั้นสามารถประมวลกำลัง

ความเพียรทั้งหมดเพื่อเพ่งก็จริง แต่เขายังเพ่งหนักเข้าเท่าไร เขาก็ยิ่ง
ห่างออกไปจากธรรมนั้นมากขึ้นเพียงนั้น พระโคตมะพุทธะได้ตรัส
พระสูตรนี้ แก่คนธรรมดาทั่วไป มีใช้ตรัสแก่พระพุทธเจ้าองค์อื่นๆ
ด้วยกัน แต่สำหรับผู้ที่ไม่สามารถรับเอาคำสอนที่พระองค์ทรงแนะให้
พระองค์ก็ปล่อยให้เขาหลุดไปจากหมู่ ดูเหมือนท่านจะยังไม่ทราบว่า
เพราะเราได้นั่งอยู่บนเกวียนวัวขาวเรียบร้อยแล้ว เราก็ดูไม่มีความจำเป็น
ที่จะออกเที่ยวแสวงหาเกวียนอื่นอีกสามชนิดเหล่านั้น ยิ่งกว่านั้น พระ-
สูตรก็ได้บอกแก่ท่านอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า มีแต่พุทธยานเท่านั้น ไม่มี
ยานอื่นที่ไหนอีก ในฐานะเป็นยานที่สองที่สาม เพราะเหตุที่จะให้เรา
เข้าใจในยานอันเอกอันนี้เองพระพุทธองค์จึงได้ทรงสั่งสอนเรา ด้วยวิธี
ที่พระองค์ทรงซ้ำซอกมาแล้ว มีปริยายต่าง ๆ ทรงใช้เหตุผลและข้อ
ถกเถียง มีปริยายต่าง ๆ พร้อมทั้งนิทานเปรียบเทียบและภาพเปรียบเทียบ และ
อื่น ๆ ทำไมท่านจึงไม่อาจเข้าใจได้ว่า ยานทั้งสามเหล่านั้น เป็นของชั้น
สมมุติให้เด็กเล่น สำหรับใช้กับเรื่องทีล่องไปแล้ว ๆ ส่วนยานอันเอก
คือพุทธยานนั้น เป็นของชั้นยอดเยี่ยม และเพื่อใช้กับเรื่องในปัจจุบัน ๆ

พระสูตรได้สอนให้ท่านตั้งหน้าบ่าเพ็ญไป โดยไม่ต้องเป็นห่วงถึง
ของสมมุติให้เด็กเล่นเหล่านั้น แลให้เพ่งตรงไปยังของชั้นสูงสุดอย่าง
เดียว เมื่อถึงขั้นสูงสุดแล้ว ท่านก็จะพบว่า สิ่งที่เราเรียกกันว่า "ขั้นสูงสุด-
นี้" ก็มีได้มีอยู่เลย ท่านจะรู้สึกเห็นด้วยในข้อที่ว่า ท่านเองผู้เดียว เป็น
เจ้าของสิ่งอันสูงค่าเหล่านี้ และสิ่งเหล่านี้ มันขึ้นอยู่กับการจัดการทำ
ของท่านเองล้วน ๆ เมื่อใดที่ท่านเปลื้องตัวออกมาเสียได้จากการนึกเดา
เอาเองว่า สิ่งเหล่านี้เป็นของพ่อหรือเป็นของลูกๆ หรือว่ามันอยู่ที่การ
จัดการทำของคนนั้นคนนี้ เมื่อนั้นแหละท่านจะได้ชื่อว่าดำเนินการ

๑. การที่อ้างถึงบท "นิยายอุปมา" ในพระสูตร เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นในข้อที่ว่าพุทธธรรม
มีอยู่ในคนทุกคนแล้ว - ว่อง มู๋ ถ้ำ

สาธยายพระสูตรไปโดยถูกต้องทาง เมื่อทำได้ดังนี้ พระสูตรก็จะชื่อว่า อยู่ในกำมือของท่านทุกกับปีทุกกลับ และท่านก็จะชื่อว่าสาธยายพระสูตรทุกเข้าเย็น ตลอดทุกเวลาที่เดียว

เมื่อภิกษุฟัดตัดได้รับคำสั่งสอนจนเห็นแจ้งเช่นนั้น ได้กล่าวสรรเสริญพระสังฆปริณายกด้วยความปลื้มใจเป็นล้นพ้น ด้วยโคลกเหล่านี้ว่า

ความสำคัญผิดที่เราได้รับกุศลเป็นอันมากในการสาธยายพระสูตรมากกว่าสามพันครั้ง

ได้ถูกขับไล่อไปหมดด้วยคำพูดคำเดียว ของ ท่านอาจารย์แห่งสำนักชอกาย^๐

ผู้ที่ไม่เข้าใจในความมุ่งหมายของการที่ พระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นในโลกนี้

ย่อมเป็นผู้ไม่สามารถข่มขี้กิเลสร้าย อันตนได้สะสมมา เป็นชาติยาวนานสามชนิด ซึ่งเทียมด้วยแพะ กวาง และวัว ตามลำดับนั้น จะเป็นเพียงของเด็กเล่นไปเอง

ในเมื่อระดับทั้งสาม คือ ชั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสุด อันเป็นของที่อธิบายกันอยู่ในขั้นที่เรียนธรรมะไปตามแบบแผน ได้ถูกจัดถูกทำไปจนถึงที่สุดแล้ว จริง ๆ

น้อยคนเหลือเกิน ที่จะยอมเห็นด้วย ว่า ในเรือนที่ไฟกำลังไหม้ นั่นเอง มีพระธรรมราชา ซึ่งเราจะหาพบได้

พระสังฆปริณายก ได้กล่าวแก่ภิกษุฟัดตัดต่อไปว่า ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป ภิกษุฟัดตัดควร จะเรียกตัวเองว่า "ภิกษุผู้สาธยายพระสูตร" ได้แล้ว หลังจากการสนทนากันครั้งนี้ ภิกษุฟัดตัด ก็สามารถจับจวบใจความอันลึกซึ้งของพระพุทธศาสนาได้ และเธอยังคงสาธยายพระสูตรไปดังเช่นก่อน

* * * *

๐. อาจารย์แห่งสำนักชอกาย ก็คือ ท่านสังฆปริณายกนั่นเอง - ผู้แปลเป็นไทย

ภิกษุชิตทอง เป็นชาวบ้านชุกาแห่งอำเภอฟุ่่ง ได้อ่านลัทธิกาวดารสูตร มาเกือบพันครั้ง แต่ก็ไม่สามารถเข้าใจความหมายของตรีกาย และปรัชญาทั้งสี่ เหตุนั้น จึงได้ไปหาพระสังฆปริณายก ให้ช่วยอธิบายความ

พระสังฆปริณายกได้ให้คำอธิบาย ว่า ในกายทั้งสามนั้น ธรรมกายอันบริสุทธิ์ ก็คือตัวธรรมชาติตัวของท่าน นั่นเอง สัมโภคกายอันสมบูรณ์ ก็คือตัวปรีชาญาณของท่าน ส่วนนิรมานกายนั้นด้วยหมื่นแสน ก็คือการทำกรรมต่าง ๆ ของท่าน ถ้าท่านจะให้กายทั้งสามนี้ เป็นของต่างหากจากจิตเดิมแท้ มันก็เกิดมี "กายซึ่งปราศจากปัญญา" ขึ้นมาเท่านั้นเอง ถ้าท่านเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า กายทั้งสามนี้ ไม่มีตัวตนแท้จริงของมันเองอะไรที่ไหนอีก (เพราะมันเป็นแต่เพียงสมบัติของจิตเดิมแท้) ดังนี้แล้ว ท่านก็จะลุดถึงโพธิของปรัชญาสี่ประการโดยแน่นอน จงฟังโศลกของฉัน ดังต่อไปนี้

กายทั้งสาม มีอยู่แล้ว ในจิตเดิมแท้ของเรา

ซึ่งโดยการรอกงามของจิตเดิมแท้ นั่นเอง ปรัชญาทั้งสี่ก็ปรากฏตัว

เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านไม่ต้องหลบตาหรืออดหูของท่าน เพื่อหลีกเลี่ยง

อารมณ์ภายนอก

ท่านก็สามารถเข้าถึงพุทธภาวะได้โดยง่าย ๆ หน้ากับอารมณ์ เมื่อ

ข้าพเจ้าได้อธิบายแก่ท่านอย่างเปิดเผย (จนเห็นเอง) เช่นนี้แล้ว

จงเชื่ออย่างแน่วแน่เถิด ท่านจะหลุดพ้น จาก ความหลงตลอดไป

อย่าไปตามคน พวกที่แสวงหา "การตรัสรู้" จากภายนอกกาย

คนพวกนี้ พุดถึงโพธิ อย่างพรั่าเพรื่อ(แต่ตัวยังไม่เคยรู้เห็นเสียเลย)

ภิกษุชิตทอง ได้ขอร้องต่อไปว่า "ขอได้เท่าใดกรุณาให้กระผมทราบข้อความ อันเกี่ยวกับปรัชญาทั้งสี่นั้นบ้างเถิด" พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ถ้าท่านเข้าใจในเรื่องกายสามนี้แล้ว ท่านก็จะเข้าใจในเรื่องปรัชญาทั้งสี่ได้เอง ฉะนั้น คำถามของท่านเป็นของไม่จำเป็น ถ้าท่านทำให้ปรัชญาทั้งสี่อยู่ต่างหากจากกายทั้งสามเสียแล้ว ก็จะเกิดมี ปรัชญาซึ่งปราศจากกายขึ้นโดยแน่นอน ซึ่งเมื่อ

เป็นดังนี้ มันหาใช่เป็นปรัชญาไม

พระสังฆปริณายก ได้กล่าวโคลงอื่นต่อไปอีกว่า

"ปัญญาอันเปรียบด้วยกระจกส่อง" นั้น บริสุทธิ์อยู่เองโดยธรรมชาติ

"ปัญญาเห็นความเสมอภาค" นั้น ย่อมเปลื้องจิต เสียจากเครื่อง
กั้นทั้งปวง

"ปัญญาเครื่องเห็นสิ่งทั้งปวง" นั้น เห็นสิ่งทั้งปวงแจ่มแจ้ง โดย
ไม่ต้องอาศัยแนวแห่งเหตุผล

"ปัญญาเครื่องกระทำสิ่งทั้งปวง" นั้น มีลักษณะอย่างเดียวกันกับ
"ปัญญาอันเปรียบด้วยการกระจกส่อง"

วิญญานทั้งห้าข้างต้น^๑ และอาลัยวิญญาน^๒ ย่อม "แปรรูป" เป็น
ปรัชญาในขั้นที่ตรัสรู้เป็นพุทธะ อย่างเดียวกับที่ กลิขตมโนวิญญาน^๓
และมโนวิญญาน^๔ แปรรูปเป็นปรัชญาในขั้นที่เป็นเพียงโพธิสัตว์^๕

คำที่เรียกว่า "การแปรรูปของวิญญาน" ดังที่กล่าวมานี้ เป็นเพียง
การเปลี่ยนชื่อที่ใช้เรียกเท่านั้น ส่วนตัวจริงหาอะไรเปลี่ยนไม่^๖

๑. วิญญานห้า คือ จักขุวิญญาน โสตวิญญาน มานวิญญาน ฯลฯ

๒. วิญญานคลังใหญ่ หรือวิญญานโลก

๓. วิญญานเฉพาะตน

๔. วิญญานคิดนึก

๕. ในระยะที่หนึ่ง คือระยะ "มุทิตา" อันเป็นระยะที่โพธิสัตว์พิจารณาเห็นความว่างเปล่าของ
ตัวตน และของสิ่งทั้งปวงอย่างแจ่มแจ้ง นั่นเองที่ท่าน "แปรรูป" กลิขตมโนวิญญาน ไปเป็น
"ปัญญาเครื่องรู้สิ่งทั้งปวง" เมื่อมีการบรรลุพุทธภาวะ วิญญานห้าข้างต้น จะถูก "แปรรูป"
ไปเป็น ปัญญาเครื่องกระทำสิ่งทั้งปวง" และอาลัยวิญญาน เป็น "ปัญญาเปรียบด้วยกระจก
ส่อง" - ว่อง มู ล่ำ

๖. ในจิตเดิมแท้ ไม่อาจมีสิ่งที่เรียกกันว่า "การแปรรูป" เมื่อคนตรัสรู้ธรรม ก็ใช้คำว่า "ปัญญา"
เมื่อยังไม่ตรัสรู้ใช้คำว่า "วิญญาน" หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คำว่า "การแปรรูป" คำนี้ ใช้เป็น
เครื่องเปรียบ หรือ ภาพพจน์ เท่านั้น - ว่อง มู ล่ำ

เมื่อใดที่ท่านสามารถเปลื้องตัวเองให้หมดจด จากความผูกพันของ โลกียารมณในขณะที่มี "การแปรรูปของวิญญาณ" ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อนั้นท่านเชื่อว่าตั้งอยู่ใน นาคสมาธิ อันทยอยกันเกิดขึ้นติดต่อกันไป ตลอดกาลเนืองนิจ

ภิกษุชิต้อง ได้ฟังคำอธิบายนี้ ได้มีความเห็นแจ้งในปรัชญาแห่งจิตเดิมแท้ในขณะนั้นเอง และได้กล่าวโคลกแก่พระสังฆปริณายกดังต่อไปนี้

แน่นอนเหลือเกิน ภายทั้งสามมีอยู่ในจิตเดิมแท้

เมื่อใจเรารู้ธรรมสว่างไสว ปรัชญาทั้งสี่ ก็ปรากฏเด่นอยู่ในนั้น

เมื่อใดกายและปัญญาเหล่านั้น เกิดความรู้แจ้งซึ่งกันและกันว่า

เป็นของอันเดียวกันแล้ว

เมื่อนั้นเราก็สามารถตอบสนองคำขอร้องของสัตว์ทั้งปวง (โดยเหมาะสมแก่อุปนิสัยและอารมมณของสัตว์นั้น) ไม่ว่าสัตว์นั้น ๆ จะอยู่ในรูปร่างชนิดใด

การเริ่มต้นปฏิบัติ ด้วยการแสวงหากายสามและปรัชญาทั้งสี่ นั้น เป็นการถือเอาทางผิด โดยสิ้นเชิง (เพราะเมื่อสิ่งเหล่านี้มีอยู่ในเราเองแล้ว เรื่องของมันก็คือทำให้เห็นแจ้งออกมา ไม่ใช่เที่ยววิ่งแสวงหา)

การพยายามจะ "จับฉวย" หรือ "กุมตัว" สิ่งเหล่านี้ เป็นการกระทำที่ขัดขวางต่อธรรมชาติแท้ของมันอย่างตรงกันข้าม

เพราะได้อาศัยได้เท่าแหละชอบ บัดนี้กระผมจึงสามารถจับใจ ความอันลึกซึ้งของมันได้

และตั้งแต่นั้นต่อไป กระผมสามารถสลัดทั้งความเท็จเทียมและชื่อต่างๆ ที่หลงตั้งขึ้นเรียกตามโมหะของตนๆ ตลอดนิจกาล^๐

* * * *

๐. บันทึก : เมื่อจับใจความของคำสอนได้แล้ว ผู้ปฏิบัติก็ตั้งหน้าบ่าเพียรไปได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงชื่อที่ใช้เรียกสิ่งนั้น ๆ เพราะว่าชื่อทั้งหมดเป็นเพียงของสมมุติให้เด็กเล่นเท่านั้นเอง (แม้ที่สุดแต่ชื่อว่า มรรค ผล นิพพาน ฯลฯ) - ว่อง มู ล่า

ภิกษุ ชีชีวง เป็นชาวบ้านตำบลไถวกายแห่งขุนเจา เข้ามาบวชตั้งแต่ยังเป็นเด็ก และแข็งข้อในการพากเพียรเพื่อการเห็นแจ้งจิตเดิมแท้ วันหนึ่งภิกษุรูปนี้ได้มานมัสการพระสังฆปริณายก และถูกพระสังฆปริณายก ถามว่า มาแต่ไหน และมาทำไม

ภิกษุ ชีชีวง ได้ตอบขึ้นว่า "เมื่อไม่นานมานี้ กระทบได้ไปที่ภูเขาผาขาวในเขตสูงเจา เพื่อสนทนากับพระอาจารย์ต้าตุง ผู้ที่สามารถพอจะสอนกระผมได้เห็นแจ้งจิตเดิมแท้ และลุดึงพุทธภาวะด้วยเหตุนั้น แต่เพราะเหตุที่กระผมยังคงมีความสงสัยอยู่หลายประการ จึงอุตสาหะเดินทางมาไกลถึงที่นี่ เพื่อนมัสการท่านอาจารย์ ขอได้โปรดอธิบายข้อสงสัยเหล่านั้น แก่กระผมด้วยเถิด"

พระสังฆปริณายกได้ถามขึ้นว่า เขาได้แนะนำท่านว่าอย่างไรบ้างเล่า?

ภิกษุ ชีชีวง เล่าให้ฟังว่า หลังจากที่ได้พักอยู่ที่นั่นจนถึงสามเดือนแล้ว โดยมีได้รับคำแนะนำอย่างใดเลย และมีความกระหายในธรรมแรงกล้า ขึ้นทุกที คืนวันหนึ่งกระผมล่ำฟังกผู้เดียว ได้เข้าไปในห้องของท่านอาจารย์ต้าตุงนั้น และถามท่านว่าจิตเดิมแท้ของผมนั้นคืออะไร ท่านถามว่า "เธอมองเห็นความว่างอันไม่มีขอบเขตจำกัดไหม?" กระผมตอบท่านว่า "มองเห็น" ท่านถามต่อไปว่า ความว่างที่ว่านั้น มีรูปร่างเฉพาะของมันเองหรือไม่? ครั้นกระผมตอบว่า ความว่างย่อมไม่มีรูปร่าง ฉะนั้น จึงไม่มีรูปร่างโดยเฉพาะของมันเอง ดังนี้แล้ว ท่านกล่าวต่อไปว่า "จิตเดิมแท้ของเธอ" เป็นเหมือนกับความว่างอย่างตรงเผงที่เดียวละ การเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า ไม่มีสิ่งใดเลย ที่เราอาจมองพบตัวมัน นี่คือ "ทิวฐิอันถูกต้อง" การเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า ไม่มีสิ่งใดเลยที่เราอาจรู้จักมัน (ให้ถูกต้อง)ได้ นี่แหละคือ "ความรู้ันถูกต้อง" การเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า มันไม่ใช่เขียว มันไม่ใช่เหลือง มันไม่ใช่ส้ม มันไม่ใช่ขาว ว่ามันเป็นของบริสุทธิ์อยู่โดยธรรมชาติ และว่าเนื้อแท้ของมันนั้น สมบูรณ์และสดใส นี่แหละคือการเห็นแจ้งจิตเดิมแท้ และลุดึงพุทธภาวะได้ด้วยเหตุนี้ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ธรรมะที่ทำให้คนเป็นพระพุทธะ" แต่กระผมไม่เข้าใจคำสอนของท่านอาจารย์ต้าตุงเสียเลย ขอได้ทำาง

กรุณาทำความแจ่มแจ้งให้แก่กระผมด้วยเถิดขอรับ

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า คำสอนของท่านผู้นั้นชี้ชัดอยู่แล้วว่าเขายังมีความรู้สึกที่นึกเอาเองในเรื่องอันเกี่ยวกับ "ทิฏฐิ" และ "ความรู้" เหลืออยู่ และอันนี้เอง ที่ส่อให้เห็นว่า ทำไมเขาจึงไม่สามารถทำความกระจ่างให้แก่ท่านได้ จงฟังโศลกของฉันทงต่อไปนี้

การเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า ไม่มีสิ่งใดเลย ที่เราอาจมองพบตัวมัน แต่แล้วก็ยังคงเก็บเอาความรู้สึกว่า "ความไม่อาจมองเห็นได้" ไว้อีก
ข้อนี้ เปรียบเหมือนกับดวงอาทิตย์ ที่ถูกบังอยู่ด้วยเมฆที่ลอยมาขวางหน้า

การเห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า ไม่มีสิ่งใดเลย ที่เราอาจจะรู้จักมันได้ แต่แล้วก็เก็บเอาความรู้สึกว่า "ความที่ไม่อาจรู้ได้" ไว้อีก

ข้อนี้ อาจเปรียบกันได้กับห้องฟ้าแจ่มกระจ่าง แต่เสียรูปไปเพราะสายฟ้าแลบ

การปล่อยให้ความรู้สึก นึกเอาเองเช่นนี้ เกิดขึ้นตามสบายในใจของท่าน

ย่อมแสดงว่า ท่านไม่รู้จักจิตเดิมแท้อย่างถูกต้องด้วย ทั้งไม่มีเครื่องมืออะไร ที่มีประสิทธิภาพพอที่จะทำให้ท่านรู้ได้ด้วย

ถ้าท่านรู้อย่างแจ่มจាន แม้เพียงขณะเดียวเท่านั้นว่า ความรู้สึกที่นึกเอาเองเช่นนี้ เป็นของผิดใช้ไม่ได้แล้ว

แสงสว่างภายในจิตของท่านเอง จะถูกโพลงออกมาอย่างถาวร

เมื่อได้ฟังดังนั้น ภิกษุ ชีชีวง รู้สึกว่า ใจของตนได้สว่างไสวในขณะนั้นเอง เพราะเหตุนั้น เธอจึงกล่าวโศลกแก่พระสังฆปริณายก ดังต่อไปนี้

การยอมให้ความรู้สึกที่ "ความไม่อาจมองเห็นได้" และ "ความไม่อาจรู้ได้" เกิดขึ้นในใจ ตามความพอใจของตัวนั้น

เป็นการแสวงหาโพธิ์ โดยไม่ต้องเปลืองตัวเองให้อิสระจากความ

คิดต่าง ๆ ที่ตนเดาเอาเอง ในเรื่องอันเกี่ยวกับสิ่งทั้งปวง

ผู้ที่ผยองพองตัว ด้วยความรู้สึกอันเบาเต็งว่า "บัดนี้เรารู้แจ้งแล้ว"

นั้น ก็ยังไม่ดีไปกว่าเมื่อเขายังไม่รู้สักอะไรเลย

ถ้าหากข้าพเจ้าไม่ได้มาหมอบอยู่แทบเท้าของพระสังฆปริณายก

ข้าพเจ้าก็ยังคงงงงัน ไม่รู้จะเดินทางไหนถูกต้องอยู่นั่นเอง

ในวันหนึ่ง ภิกษุ ชิชีวง ได้ถามพระสังฆปริณายกว่า พระพุทธองค์ได้ประกาศคำสอนเรื่อง "ยานสามชนิด" และเรื่อง "ยานชั้นสูงสุด" ไว้ด้วย แต่กระผมไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้ ขอให้ได้จงกรุณาอธิบายเถิด

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ในการพยายามเพื่อเข้าใจเรื่องเหล่านี้ ท่านควรจะส่องดูที่ใจของท่านเอง และทำตัวต่อสิ่งทั้งปวงในภายนอกอย่างมีอิสระ ความแตกต่างระหว่างยานทั้งสี่ชนิด มิได้อยู่ที่ตัวธรรมะ แต่อยู่ที่ความแตกต่างของใจคนที่จะปฏิบัติธรรมะ การดู การฟัง การท่องพระสูตร เป็นยานขนาดเล็ก การรู้ธรรมและเข้าถึงความหมาย เป็นยานขนาดกลาง การเอาธรรมะที่รู้นั้น มาปฏิบัติจนเป็นปรกตินิสัย นี้คือยานขนาดใหญ่ การเข้าใจธรรมทั้งปวงอย่างปรุโปร่ง ได้ดีมีธรรมะนั้นอย่างสมบูรณ์ เป็นอิสระจากเครื่องร้อยรัดทั้งปวง มีใจอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง และไม่ถืออะไรไว้โดยความเป็นของตน นี้แหละคือยานอันสูงสุด

เนื่องจากคำว่า "ยาน"(พาหนะ) คำนี้ หมายถึง "เครื่องเคลื่อน"
(กล่าวคือ การน้อมนำมาปฏิบัติ) ดังนั้น ข้อโต้แย้งในเรื่องนี้ ไม่มีความจำเป็นเสียเลย ทั้งหมดทั้งสิ้น มันขึ้นอยู่กับการศึกษาฝึกฝนตัวเอง ดังนั้นท่านไม่จำเป็นจะต้องถามปัญหาใดๆ อีกเลย แต่ฉันขอเตือนท่านให้ระลึกไว้ว่า ตลอดทุกกาลเวลา จิตเดิมแท้นั้นคงดำรงอยู่ในภาวะแห่ง "ความเป็นเช่นนั้น" อยู่เสมอ

ภิกษุ ชีชีวง แสดงความเคารพและขอบคุณพระสังฆปริณายก จำเดิมแต่นั้นมา ท่านได้ทำตนเป็นผู้ปรนนิบัติพระสังฆปริณายก จนตลอดชีวิตของพระสังฆปริณายก

* * * *

ภิกษุ ฉิตาว เป็นชาวเมืองนำทอยแห่งกวางตุ้ง ได้มาหาพระสังฆปริณายก เพื่อขอคำแนะนำตักเตือน ได้กล่าวแก่พระสังฆปริณายกว่า "นับแต่กระผมได้บวชมานี้ กระผมได้อ่านมหาปรีนิรวาณสูตรมากกว่า ๑๐ ปีแล้ว แต่กระผมก็ยังไม่สามารถจับจวบใจความสำคัญของสูตรนั้นได้ ขอได้เท่าได้โปรดสอนแก่กระผมด้วยเถิด

พระสังฆปริณายกได้ถามว่า พระสูตรตอนไหนเล่า ที่ท่านยังไม่เข้าใจ?

ภิกษุ ฉิตาว จึงกล่าวตอบว่า "ข้อความในพระสูตรตอนที่กระผมไม่เข้าใจนั้นชื่อว่า "สิ่งทุกอย่างไม่คงตัวอยู่อย่างถาวร ดังนั้น สิ่งทั้งปวงจึงตกอยู่ใต้อำนาจของธรรมที่เป็นความเกิดขึ้นและความแตกดับ (กล่าวคือสังขตธรรม) เมื่อความเกิดขึ้นและความแตกดับมาสิ้นสุดลงด้วยกัน ศานติสุขแห่งความหยุดได้โดยสมบูรณ์^๑ และความสิ้นสุด ของการเปลี่ยนแปลง (กล่าวคือนิพพาน) ย่อมปรากฏขึ้น

พระสังฆปริณายกได้ถามว่า อะไรเล่าที่ทำให้ท่านสงสัย?

ภิกษุ ฉิตาว ได้ตอบว่า สิ่งที่มีชีวิตทั้งปวงย่อมมีกาย ๒ กาย กล่าวคือ กายเนื้อและกายธรรม กายเนื้อไม่คงตัวอยู่อย่างถาวร มันมีอยู่ และตายไป ส่วนกายธรรมนั้น ตั้งอยู่อย่างถาวร ไม่รู้อะไร ไม่มีความรู้สึกอะไร ทีนี้ในพระสูตรกล่าวไว้ว่า "เมื่อความเกิดขึ้น และความแตกดับมาสิ้นสุดลงด้วยกัน ศานติสุขแห่งความหยุดได้โดยสมบูรณ์ และความสิ้นสุดของการเปลี่ยนแปลง (กล่าวคือนิพพาน ย่อมปรากฏขึ้นมา" ดังนี้ กระผมไม่เข้าใจได้เลยว่า กายไหนสิ้นสุดลง และกายไหนยังอยู่เพื่อตีผัสแห่งศานตินั้น มันเป็นไปได้ที่กายเนื้อจะตีผัสแห่งศานติ เพราะเมื่อมันตาย มหาภูตะทั้งสี่ (วัตถุธาตุ กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ) จะกระจัดกระจายจากกัน และการกระจัดกระจายจากกันนั้น เป็น

๑. ความหยุดได้โดยสมบูรณ์ หมายถึงความที่หลุดพ้นจากเครื่องปรุงแต่ง คือ พ้นจากอำนาจของอวิชชา ตัณหา นั่นเอง และหมายถึงนิพพาน -ผู้แปลเป็นไทย

ความทุกข์ล้วนๆ และตรงกันข้ามจากสภาวะสุขโดยสิ้นเชิง ถ้าหากว่าเป็นธรรมกายที่สิ้นสุดลงไป แล้วมันก็จะตกอยู่ในลักษณะเช่นเดียวกับกับสิ่งที่ "มิใช่สัตว์" ซึ่งได้แก่ ผักหญ้า ต้นไม้ ก้อนหิน และอื่นๆ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ตีมารสแห่งสภาวะนั้น

ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ สภาวะธรรมดา ย่อมเป็นหัวใจหรือตัวการของความเกิดขึ้น และความแตกดับ อันแสดงตัวออกมาในรูปของขันธอย่างง่าย ๆ ก็คือว่า มีตัวการแต่ตัวเดียว แต่อาการของมันมีถึงห้าอย่างนั่นเอง กระแสแห่งการเกิดขึ้นและการแตกดับนั้น เป็นสิ่งที่ไม่มีที่สิ้นสุดเมื่ออาการหรือการทำตามหน้าที่ยัง "มีออกมา" จากตัวการนั้นแล้ว กระแสนั้นมีไหลไปเรื่อย เมื่อการปฏิบัติงานหรืออาการนั้น ถูก "ดู" กลับคืนไปยังตัวการ กระแสก็หยุดไหล เมื่อการถือกำเนิดใหม่ยังมีได้อยู่เพียงใด ก็ย่อมไม่มี "การสิ้นสุดแห่งความเปลี่ยนแปลง" อยู่เพียงนั้น ดังจะเห็นได้ในกรณีของสัตว์มีชีวิตทั่วไป ถ้าการถือกำเนิดใหม่ไม่เข้ามาแทรกแซงแล้ว สิ่งต่าง ๆ ก็จะอยู่ในสภาพของสิ่งที่ไร้ชีวิต ดังเช่นวัตถุต่าง ๆ ที่ไม่มีชีวิตทั้งหลาย เมื่อเป็นดังนี้แล้ว ภายในขอบเขตอันจำกัดเฉียบขาดของนิพพานนั้น ย่อมไม่ได้แม้แต่ความมีอยู่ของสัตว์ เช่นนี้แล้ว จะมีความแปรปรวน (ในการตีมารสของนิพพาน) อะไรกันได้เลย

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า ท่านก็เป็นบุตรคนหนึ่งของพระชินะพุทธ (คือเป็นภิกษุ) ทำไมจึงมารับเอาความเห็นผิดแห่งสัตตทิวริ และอุจเฉททิวริของพวกเห็นผิดนอกพุทธศาสนา และตั้งกล้าดำหั้นคำสอนของลัทธิอุตตรยาน?

ข้อแย้งของท่านยืนยันว่า มีกายธรรมอยู่ต่างหากจากกายเนื้อ และว่า "ความหยุดได้โดยสมบูรณ์" และ "ความสิ้นสุดของความเปลี่ยนแปลง" นั้น ต้องแสวงหาจากที่อื่นนอกไปจาก "ความเกิดขึ้นและความ

แตกดับ" ยิ่งกว่านั้น จากข้อที่กล่าวไว้ว่า "นิพพานเป็นความแปรปรวน ไม่มีที่สิ้นสุด" นั่นเอง ท่านเชื่อโดยการพิสูจน์เอาไว้ว่า ต้องมีใครคนใดคนหนึ่ง ที่ทำหน้าที่เป็นผู้แปรปรวน

ความเห็นผิดเหล่านี้เอง มิใช่อื่น ที่ทำให้คนทั้งปวงทะเยอทะยานอยากเกิดเป็นสัตว์ชนิดที่มีอวัยวะรูปร่างของอารมณ์ และปรนเปรอตัวเองด้วยความเพลินอย่างวิสัยโลก และเพื่อคนเหล่านี้ ซึ่งเป็นเหยื่อของอวิชชา ซึ่งถือว่าการประชุมของขันธทั้งห้า เป็นตัวตน และถือสิ่งนอกนั้นว่ามีใช้ตัวตน ซึ่งหลงรักการเกิดของตัว และเกลียดชังความตายอย่างสุดจิตสุดใจ ซึ่งลอยไปมาอยู่ในวังวนของความเกิด และความตาย โดยไม่มีการสำนึกถึงความว่างกลวงไร้แก่นสารของโลกียภพ ซึ่งเป็นแต่เพียงความฝันหรือมายา ซึ่งทำความทุกข์ขึ้นใส่ตัวเองโดยไม่จำเป็น ด้วยการพ่วงตัวเองเข้ากับสังสารวัฏแห่งการเวียนเกิด ซึ่งเข้าใจผิดต่อภาวะแห่งความแปรปรวน ไม่มีที่สิ้นสุดของนิพพาน ในฐานะเป็นความทุกข์อีกแบบหนึ่ง และซึ่งแล่นตามหาความเพลิดเพลินจากอารมณ์อยู่เนืองนิจ เหล่านี้เองแท้ ๆ ที่พระพุทธองค์ผู้ทรงพระมหากรุณา ได้ทรงแสดงศานตดิอันแท้จริงของนิพพานไว้ให้เขาโดยจำเพาะเจาะจง

ไม่ว่าในขณะใดหมด นิพพานย่อมไม่มีปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลง หรือแห่งการแตกดับ ไม่มีแม้กระทั่งความสิ้นสุดของการทำหน้าที่ของความเกิดขึ้น และความแตกดับ นิพพานเป็นการแสดงออกของ "ความหยุดได้โดยสมบูรณ์ และความสิ้นสุดของความเปลี่ยนแปลง" แต่แม้ในขณะแห่งการแสดงออกนั้น ก็ไม่มี "ความเห็น" ว่าเป็นการแสดงออก ดังนั้นจึงถูกเรียกว่า "ความแปรปรวนอันไม่รู้จักหมดสิ้น" ซึ่งไม่ต้องมีตัวผู้แปรปรวนหรือผู้ไม่แปรปรวน แต่อย่างใด

ไม่มีสิ่งใดที่จะกล่าวได้ว่า "มีตัวการอยู่ตัวหนึ่ง แล้วมีอาการของมันทำอย่าง" เหมือนที่ท่านยืนยัน ท่านกำลังกล่าวป้ายร้ายพระพุทธองค์ และกำลังใส่ร้ายพระธรรม โดยที่ท่านไปไกลจนถึงกล่าวว่า ภายใต้

ขอบเขตอันจำกัดเฉียบขาดของนิพพาน ย่อมมีไม่ได้ แม้แต่ความมีอยู่
ของสัตว์ทุกชนิด จงฟังโศลกของฉันทังต่อไปนี้

มหาปรินิพพานอันสูงสุดนั้น

เป็นสิ่งที่เต็มเปี่ยม ถาวร สงบ และรุ่งเรืองสว่างไสว

คนสามัญและคนเขลา หลงเรียกนิพพานนั้นว่าความตาย

ฝ่ายพวกมิชฌาทิฏฐิกก็ถือเอาตามชอบใจว่า นิพพานนั้นเป็นความ
ขาดสูญ

พวกที่เป็นฝ่ายสาวกยาน และปัจเจกพุทธยาน

เห็นพระนิพพานว่าเป็นสิ่งที่ "ไม่มีการกระทำ"

ทั้งหมดนี้ เป็นเพียงการคำนวณเอาด้วยสติปัญญาของคนสามัญ

และย่อมจะสร้างรากฐาน แห่งมิชฌาทิฏฐิ ๖๒ ประการขึ้นมา

ทั้งหมดนี้ เป็นเพียงชื่อต่าง ที่คิดเดาเอาเอง ประดิษฐ์ขึ้นมาเอง

ในขณะที่เขาไม่รู้จะทำอะไรต่อสังขธรรมอันสูงสุดนั้น

เฉพาะพวกที่มีใจสูงเหนือสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

ที่อาจจะเข้าใจได้ถูกต้องว่า นิพพานนั้นคืออะไรกันแน่ และวาง

ตนไว้ ในลักษณะที่เข้าพัวพันด้วยก็ไม่ใช่ เจยเมยก็มีใช้ทั้งสองอย่าง^๑

ท่านเหล่านั้น ย่อมรู้ว่า ชั้นนี้ทั้งห้า

และสิ่งที่เรียกกันว่า "ตัวตน" อันเกิดขึ้นจากการประชุมพร้อม

๑. ข้อนี้ ท่านติ ปิง เช่ ไห้อรรดาธิบายไว้ว่า เมื่อคนสามัญหลงอยู่ในวัฏวนของการเวียนเกิด
เวียนตาย พวกสาวกและพวกปัจเจกพุทธะ แสดงที่ทำเกลียดชัง อากาธอันนี้ ทำเช่นนี้ไม่
ถูกทั้งสองพวก ผู้ดำเนินไปในมรรคปฏิบัตินั้น ย่อมไม่ตั้งใจ ในการเกิดเป็นสัตว์เพื่อเสวยอารมณ์
แต่ก็ไม่จำเป็นต้องมีการจงเกลียดจงชังอะไรแก่สิ่งนี้ เพราะความดีที่ว่า "ตัวตน" หรือว่า
"สัตว์บุคคล" ย่อมไม่มีแก่ผู้นี้ และเพราะว่า ท่านผู้นี้เสียสละได้ทั้งทำที่แห่งการอยากได้ และ
ทำที่แห่งการเจยเมยต่อสิ่งทั้งปวง วิตุติ จึงอยู่ในกำมือของท่านตลอดเวลา และท่านอยู่เป็น
ผาสุกได้ในทุกๆสถานการณ์ที่แวดล้อม ท่านอาจผ่านไปในการะแสบของการเกิดตาย แต่กระแสบ
นั้น ไม่อาจพัวพันท่าน และสำหรับท่าน ปัญหาเรื่องเกิดตายไม่เป็นปัญหาอะไรเลย คนชนิดนี้
แหละ ที่ควรเรียกว่ามีใจสูงเหนือสิ่งทั้งปวง (ได้พบพระนิพพานแล้ว) - ติ ปิง เช่

ของขันธทั้งห้านั้น

รวมทั้งวัตถุและรูปธรรมภายนอกทุกชนิด

และทั้งปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของศัพท์และสำเนียง

ล้วนแต่เป็นของเทียม ดังเช่นความฝันและภาพมายา เสมอกันหมด

ท่านเหล่านั้นไม่เห็นว่ามีอะไรแตกต่างกัน ระหว่างพระมุนีกับคนธรรมดา

หรือจะมีความคิดเอาเอง ในเรื่องนิพพาน ก็หาไม่

ท่านเหล่านี้ ย่อมอยู่เหนือ "การรับ" และ "การปฏิเสธ" และ

ท่านเหล่านี้ ทำลายเครื่องกีดขวาง ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ท่านเหล่านี้ ย่อมใช้อวัยวะเครื่องทำความรู้สึก ของท่าน ในเมื่อมี
เรื่องต้องใช้

แต่ว่าความรู้สึกยึดถือใน "การใช้" นั้น มิได้เกิดขึ้นเลย

ท่านเหล่านั้น อาจระบุเจาะจงสิ่งต่าง ๆ ได้ทุกชนิด

แต่ความรู้สึกยึดถือใน "การระบุเจาะจง" นั้น มิได้เกิดขึ้นเลย

แม้ขณะที่ไปประลัยกัลป์ล้างโลก ในที่สุดของกัลป์ เมื่อท่อง

มหาสมุทรแห่งไป

หรือขณะที่ลมมหาประลัยพัดทำลายโลก จนภูเขาล้มชนกันระเกะ

ระกะ

सानติสุขอันแท้จริงและยั่งยืน ของ "ความหยุดได้โดยสมบูรณ์"

และ "ความสุดสิ้นของความเปลี่ยนแปลง" แห่งนิพพาน ย่อมยังคงอยู่

ในสภาพเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย

นี่ฉันได้พยายามอธิบายแก่ท่าน ถึงสิ่งบางสิ่ง ที่เหลือที่จะพูดออก
มาได้

เพื่อให้ท่านสามารถกำจัดความเห็นผิดของท่านเสีย

แต่ถ้าท่านไม่ตีความแห่งคำพูดของฉันให้ตรง ตามความหมายแล้ว

ท่านอาจเรียนรู้ความหมายของนิพพาน แต่เพียงกะจิริตนิคหนึ่ง
เท่านั้น

เมื่อได้ฟังโศลกนี้แล้ว ภิกษุ ฉิตาว ได้มีความสว่างไสวในธรรมอย่างสูง เธอรับฟัง
คำสอนด้วยใจอันปราโมทย์ และลาจากไป

* * * *

ภิกษุ ชังฉิ อาจารย์องค์หนึ่งในนิกายอุยานะนี้ เกิดที่อันเชิงแห่งกัตเจา ในตระกูล
หลิว เมื่อได้ยินข่าวเล่าลือว่า คำสอนของพระสังฆปริณายก ได้ทำให้คนจำนวนมากมีความสว่าง
ไสวในธรรม ท่านจึงได้ตรงมายังตำบลชอกายทันที่ เพื่อทำความเคารพ และได้ตั้งคำถามขึ้นว่า
"ผู้ปฏิบัติควรส่งจิตของตนพุ่งไปยังสิ่งใด อันจะทำให้การบรรลุธรรมของเขาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถ
วัดได้ด้วย "เครื่องวัดคุณวิเศษ"ตามที่คนทั่วไปเขารู้กัน?"

พระสังฆปริณายกถามว่า ก็ท่านกำลังปฏิบัติอยู่อย่างไรเล่า?

ภิกษุ ชังฉิ ตอบว่า แม้ธรรมคืออริยสัจทั้งหลาย ที่พระพุทธรเจ้าทุกๆ
องค์สอนไว้ ข้าพเจ้าก็ไม่มีศรัทธาเป็นอะไร ที่จะต้องเข้าไปและต้องด้วย

พระสังฆปริณายกถามต่อไปว่า แล้วก็เดี๋ยวนี้ท่านอยู่ใน "ชั้นแห่งคุณวิเศษ"
ชั้นไหนเล่า?

ภิกษุชังฉิ ย้อนว่า จะมี ชั้นแห่งคุณวิเศษ" อะไรที่ไหนเล่า ในเมื่อ
ข้าพเจ้าปฏิเสธไม่เข้าเกี่ยวข้องกับ แม้กับอริยสัจที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลาย
ได้สอนไว้?

การตอบได้อย่างทันควันของภิกษุชังฉิ ได้ทำให้พระสังฆปริณายกเกิดความนับถือ ถึง
กับยกเธอขึ้นเป็นหัวหน้าคณะ

วันหนึ่ง พระสังฆปริณายกได้กล่าวแก่ท่านผู้นี้ ว่าท่านควรจะไปประกาศธรรมในท้องถิ่น
ของท่านเอง เพื่อว่าคำสอนจะไม่ลับหายสิ้นสุดไป เพราะเหตุนั้น ภิกษุชังฉิ ได้กลับไปภูเข
ชิงอัน อันเป็นภูมิลำเนาของท่าน พระธรรม (แห่งนิกายนี้) ถูกมอบหมายทอดช่วงไปยังท่าน
ท่านได้เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง และเป็นการทำให้อาจารย์ของท่านลงรากอย่าง
มั่นคง เพราะเหตุนั้น เมื่อท่านมรณภาพแล้ว เขาพากันยกสมัญญาให้แก่ท่านว่า "สูงไซ้ ผู้
เป็นอาจารย์แห่งนิกายอุยานะ"

ภิกษุ เว่ยยาง อาจารย์ในนิกายธยานะอีกองค์หนึ่ง เกิดในตระกูลเต่า ในกิมเจา เมื่อไปเยี่ยมท่านเว่ยออนแห่งภูเขาซุงซาน ซึ่งเป็น "อาจารย์ประจำเมือง" ได้ถูกท่านผู้นี้บังคับให้มายังตำบลโซกาย เพื่อสนทนากับพระสังฆปริณายก

ครั้นมาถึง และได้ทำความเคารพตามธรรมเนียมแล้ว ก็ถูกพระสังฆปริณายกถามว่า มาจากไหน

ตอบว่า มาจากซุงซาน

ถามว่า สิ่งที่มาั้นเป็นอะไร? มาได้อย่างไร?

ตอบว่า จะว่ามันเหมือนกับอะไร ก็เป็นการผิดทั้งนั้น

ถามว่า เป็นสิ่งที่ลู่ถึงได้ด้วยการฝึกฝนปฏิบัติตนหรือ?

ตอบว่า มิใช่เป็นการสุดวิสัยที่จะลู่ถึงได้ด้วยการฝึกฝนปฏิบัติตน แต่ว่าเป็นการสุดวิสัยจริง ๆ ที่จะทำสิ่งนี้ให้เศรษฐีหมองมืมลทิน

เมื่อได้ฟังดังนั้น พระสังฆปริณายกได้เปล่งเสียงขึ้นดัง ๆ ว่า มันได้แก่สิ่งที่ไม่รู้จักเศรษฐีหมองมืจริง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เอาพระทัยใส่ ถึงท่านก็ต้องเป็นอย่างเดียวกัน ถึงแม้ข้าพเจ้าก็ต้องเป็นอย่างเดียวกัน พระสังฆปริณายกชื่อ ปรัชญาตาระ แห่งประเทศอินเดีย ได้ทำนายไว้ว่าลูกม้า^๑ ตัวหนึ่งจะออกมาทางใต้ฝ่าเท้าของท่าน และจะกระโจนเหยียบขำมหาชนไปทั่วโลก ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องพยากรณ์ ความข้อนี้เร็วเกินไป เพราะว่าคำพยากรณ์นั้น ท่านหาดูได้ในใจของท่าน

ภิกษุ เว่ยยาง มีความเข้าใจปรุโปร่งในคำพูดของพระสังฆปริณายก ได้เข้าใจซึ้งทราบแจ่มแจ้งว่าพระสังฆปริณายกพูดหมายถึงอะไร ตั้งแต่วันนั้นมา ได้เป็นศิษย์ติดสอยห้อยตามพระสังฆปริณายกอยู่เป็นเวลา ๑๕ ปี มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนาลึกซึ้งยิ่งขึ้นๆทุกวันๆ

เมื่อถึงมรณภาพแล้ว ทางราชการสำนักของพระจักรพรรดิ ได้ถวายสมัญญาแก่ท่านว่า "ไถ่ไหว่ ผู้เป็นอาจารย์แห่งนิกายธยานะ"

* * * *

๑. ข้อนี้หมายถึงศิษย์อันมีชื่อเสียงของภิกษุเว่ยยาง ที่ชื่อว่า "ม้า โซ" อันเป็นผู้ที่ได้แปลคำสอนของนิกายธยานะไปจนทั่วประเทศจีน - ว่อง มู ล่ำ

อาจารย์นิภายุธยานะ ชื่อ หยวนกว็อก แห่งวงกา เกิดในตระกูลได้
โนเว้นเงา เมื่อยังหนุ่มได้ศึกษาในสูตรและศาสตร์เป็นอันมาก เป็นผู้แตกฉานในหลักสมณะ
และวิปัสสนาแห่งนิภายุทธินายก โดยที่ได้อ่านวิมลกีรตินิเทศสูตร ท่านได้ทราบถึงข้อลึกลับ
แห่งใจของท่านเองอย่างปฐุโปร่ง

มีภิกษุรูปหนึ่ง มีนามว่า *อันแซ็ก* เป็นศิษย์ของพระสังฆปริณายก
เผชิญได้ไปเยี่ยมมณัสการท่านอาจารย์ผู้นั้น เมื่อได้มีธรรมสากัจจกัน
เป็นเวลานานแล้ว ภิกษุอันแซ็กได้สังเกตเห็นว่า ด้อยคำของคู่สนทนา
นั้นลงกันได้ดีกับคำสอนต่าง ๆ ของพระสังฆปริณายก จึงถามขึ้นว่า
"ผมใครจะทราบนามอาจารย์ของท่าน ซึ่งได้สั่งสอนธรรมให้แก่ท่าน"

หยวนกว็อกได้ตอบว่า ผมมีอาจารย์มากมายที่สอนผม ในขณะที่ผม
ศึกษาสูตรและศาสตร์ต่าง ๆ แห่งสำนักๆ ปล่อยให้ แต่หลังจากนั้นมา
เป็นเพราะได้อ่านวิมลกีรตินิเทศสูตร* ผมจึงมองเห็นแจ่มแจ้งถึงความ
สำคัญของนิภายุทธจิตตะ (คือนิภายุธยานะ) แล้วในตอนนี้ ผมยัง
ไม่มีอาจารย์คนใดที่จะพิสูจน์และยืนยันความรู้ของผม

ภิกษุอันแซ็กกล่าวขึ้นว่า ถ้าในยุคก่อนหน้าพระภิกษุสมครรชิตศวร พระ-
พุทธเจ้าองค์แรก ก็พอจะเป็นไปได้ ที่ใคร ๆ จะรู้ธรรมได้โดยไม่ต้อง
เกี่ยวข้องกับอาจารย์ แต่หลังจากนั้นมาแล้ว ผู้ที่บรรลุธรรมโดยไม่อาศัย
ความช่วยเหลือ และยืนยันของอาจารย์คนใดคนหนึ่งแล้ว (ดูเหมือน
จะ) ใช้ไม่ได้เป็นธรรมดา

หยวนกว็อกได้ถามว่า ถ้าดังนั้นท่านช่วยเป็นผู้พิสูจน์การรู้ธรรมของผม
ได้ไหมเล่า?

ภิกษุอันแซ็กตอบว่า คำพูดของผมไม่มีน้ำหนัก ที่ตำบลโซกาย มี
พระสังฆปริณายกองค์ที่หก อยู่ที่นั่น คนจำนวนมากมาหาท่านจากทิศ

*วิมลเกียรตินิเทศสูตร พระคัมภีร์เล่มนี้ อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ เห็นว่าสำคัญที่สุดจึง
ได้แปลเป็นภาษาไทยแล้ว มีจำหน่ายที่มหามกุฏฯ บางลำภู กรุงเทพฯ เล่มละ ๓๐ บาท ติดต่อ
ทาง จม. เองไม่มีแจกทาน

ต่าง ๆ ด้วยความประสงค์อย่างเดียวกัน คือเพื่อรับเอาธรรม ถ้าท่าน
ใครจะไปที่นั่น ผมยินดีที่จะไปเป็นเพื่อน

ในเวลาอันสมควร ภิกษุทั้งสององค์ก็ได้ไปถึงโศภกาย และพบปะกับพระสังฆปริณายก
สำหรับท่านหยวนกว็อกนั้น เมื่อได้เดินเวียนรอบ ๆ พระสังฆปริณายกสามครั้งแล้ว ก็หยุด
ยืนถือไม้เท้าหนึ่งอยู่ (ปราศจากการแสดงความเคารพแต่อย่างใด)

พระสังฆปริณายกเห็นเช่นนั้น จึงกล่าวขึ้นว่า ก็ภิกษุยอมเป็นที่เกาะอาศัย
ของศีลสิกขาบทสามพันข้อ และสิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกแปดพัน
ข้อ ผมสงสัยเหลือเกินว่าท่านมาจากสำนักไหน และมีอะไรที่ทำให้ท่าน
ถือตัวถึงเพียงนี้

ท่านหยวนกว็อกได้ตอบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการเวียนเกิดไม่รู้สิ้นสุด เป็น
ปัญหาค่อนข้าง และความตายอาจจู่มาถึงขณะใดก็ได้ (ผมจึงไม่มีเวลา
พอที่จะเสียไปในการทำพิธีรีตองเช่นนั้น)

พระสังฆปริณายกถามไปว่า แล้วทำไมท่านไม่ทำความแจ่มแจ้งในหลัก
ธรรมเรื่อง "ความไม่เกิด" และแก้ไขความยุ่งยากแห่งความไม่เที่ยงแท้
ของชีวิตให้หมดไปด้วยธรรมนั้นเล่า?

ท่านหยวนกว็อกเสนอว่า การเห็นแจ้งจิตเดิมแท้เป็นการทำตนให้เป็น
อิสระจากการเวียนเกิด จัดการกับปัญหาข้อนี้ให้ลุล่วงไปเพียงข้อเดียว
ปัญหาเรื่องความไม่เที่ยง ก็จะไม่เหลืออีกต่อไป

พระสังฆปริณายกได้ตอบรับว่า ถูกแล้ว ถูกแล้ว

ในตอนนี้ หยวนกว็อกได้ยอมทำความเคารพอย่างเต็มที่ตามธรรมเนียม ไม่ก็อดใจ
ก็กล่าวคำอำลาพระสังฆปริณายก

พระสังฆปริณายกถามว่า ท่านกำลังจะกลับเร็วเกินไปเสียแล้ว ไซ้ไหมล่ะ?

หยวนกว็อกย้อนว่า "ความเร็ว" จะมีได้อย่างไรกันเมื่อความเคลื่อนไหว
ไหวเอง ก็มีได้มีเสียแล้ว

ย้อนกลับไปว่า ใครเล่า ที่จะรู้ว่าการเคลื่อนไหวก็มีได้มี?

สวนมาว่า ท่านขอรับ กระผมหวังว่าท่านจะไม่ชี้ระบุตัวตนอะไร
ที่ไหน

พระสังฆปริณายกได้กล่าวสรรเสริญท่านหยวนกวีอ็อก ว่า สามารถมีความเข้าใจในเรื่อง
"ความไม่เกิด" (คือพระนิพพาน) ได้อย่างกว้างขวางประูโปร่ง แต่ท่านหยวนกวีอ็อกได้ตั้งข้อสังเกต
ขึ้นมาอีกว่า ก็ใน "ความไม่เกิด" นั้น มี "ความเข้าใจ" อยู่ด้วยหรือ?

พระสังฆปริณายกย้อนตอบไปว่า ไม่มี "ความเข้าใจ" แล้ว ใครเล่าที่
สามารถชี้ระบุตัวตน?

ท่านหยวนกวีอ็อกตอบว่า สิ่งชี้ระบุตัวตนนั้น หาใช่ "ความเข้าใจ" ไม่

พระสังฆปริณายกร้องขึ้นว่า สาธุ! แล้วได้ขอร้องให้ท่านหยวนกวีอ็อกยับยั้งการกลับ
ไว้อีกก่อน และค้างคินด้วยกันสักคินหนึ่ง เพราะเหตุนี้เอง ท่านหยวนกวีอ็อกจึงเป็นผู้ที่พวก
เพื่อนในสมัยเดียวกันขนานนามว่า "ผู้รู้ ซึ่งเคยค้างคินกับพระสังฆปริณายก"

ต่อมาภายหลัง ท่านหยวนกวีอ็อกได้ประพันธ์วรรณกรรมอันมีชื่อเสียง "บทขับเกี่ยวกับการ
บรรลุทางฝ่ายใจ" ซึ่งแพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง เมื่อมรณภาพแล้ว ท่านได้รับสมัญญา
ว่า "ปรมาจารย์ วูเซ็ง" (ซึ่งแปลว่า ผู้อยู่เหนือสิ่งต่าง ๆ ในโลก) พวกเพื่อนๆ สมัย
เดียวกันกับท่าน พวกเขารเรียกท่านอีกนามหนึ่งว่า "อุทยานาจารย์ ชุนกวีอ็อก" (ซึ่งแปลว่า
ท่านที่รัฐจริง)

* * * *

ภิกษุ จีหว่าง เป็นนักศึกษาผู้หนึ่งในนิกายอุยานะ หลังจากได้สอบถามพระสังฆ-
ปริณายกองค์ที่ห้า (เกี่ยวกับการก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมของตน) แล้วก็เข้าใจเอาเองว่าตน
ได้บรรลุสมาธิ ดังนั้น ท่านผู้นี้จึงเก็บตัวอยู่ในวิหารเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เป็นเวลาถึงยี่สิบปี
และเฝ้าแต่นั่งขัดสมาธิอยู่ตลอดเวลา

มีศิษย์ของพระสังฆปริณายกองค์ที่หกผู้หนึ่งคือ ภิกษุ อันแซ็ก จาริกไปทางฝั่ง
เหนือของแม่น้ำสวงโท ได้ยินเรื่องราวของท่านผู้นี้ จึงเข้าไปเยี่ยมถึงที่วัดนั้น

ภิกษุอันแซ็กได้ถามว่า "ท่านทำอะไรอยู่ที่นี้?"

ภิกษุจีหว่างได้ตอบว่า "ข้าพเจ้ากำลังเข้าสมาธิอยู่"

ภิกษุอันแซ็กกล่าวขึ้นว่า "ท่านว่าท่านกำลังเข้าสมาธิอยู่อย่างนั้นหรือ?"

ข้าพเจ้าอยากทราบว่า ท่านทำสมาธิอยู่ด้วยความรู้สึก หรือว่าปราศจากความรู้สึก เพราะว่าถ้าท่านทำสมาธิอยู่ โดยไม่มีความรู้สึก มันหมายความว่า สิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งปวง เช่นเครื่องกระเบื้อง ก้อนหิน ดินไม้ และผักหญ้าทั้งหลาย ก็ลุดึงสมาธิได้เหมือนกัน หรือไม่อย่างนั้น ถ้าท่านทำสมาธิอยู่โดยมีความรู้สึก และตัวสัตว์ที่มีชีวิตหรือมนุษย์ก็ตาม ทั้งหมดนั้น ก็จะพลอยเป็นผู้อยู่ในสมาธิไปด้วยทั้งสิ้น"

ภิกษุจิหวางได้กล่าวขึ้นว่า "เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในสมาธินั้น ข้าพเจ้าไม่รู้สึกเลยว่า มีความรู้สึกหรือไม่มีความรู้สึก"

ภิกษุอันแน็กจึงพูดว่า "ถ้าเอาอย่างที่ท่านว่า มันต้องเป็นความสงบตลอดกาล ซึ่งในภาวะเช่นนั้นไม่มีทั้งการเข้าอยู่และการออกมา อาการที่ท่านยังเข้า ๆ ออก ๆ ได้อยู่ นั้น ยังไม่ใช่สมาธิขั้นเยี่ยม"

ภิกษุจิหวางรู้สึกงง หลังจากที่นิ่งอึ้งไปขณะหนึ่ง แล้วท่านจึงได้ถามขึ้นว่า "ข้าพเจ้าขอทราบว่าใครเป็นอาจารย์ของท่าน?"

ภิกษุอันแน็กตอบว่า "อาจารย์ของข้าพเจ้า คือพระสังฆปริณายกองค์ที่หกแห่งโซกาย"

ภิกษุจิหวางถามต่อไปว่า "อาจารย์ของท่าน ได้กล่าวสรุปความเรื่องธยานะ และ สมาธิ ไว้อย่างเล่า?"

ภิกษุอันแน็กกล่าวตอบว่า "คำสอนของอาจารย์มีว่า ธรรมกายเป็นสิ่งที่เต็มเปี่ยมและสงบ ตัวแท้และการทำหน้าที่ของธรรมกาย ย่อมอยู่ในภาวะแห่ง `ความคงที่เสมอ' ชั้นนี้ทั้งห้า เป็นของว่างโดยแท้จริง และอายตนะภายนอกทั้งหก เป็นของไม่มีอยู่ ในสมาธิไม่มีทั้งการเข้า และไม่มีทั้งการออก ไม่มีทั้งความเจ็บ และไม่มีทั้งความวุ่นวาย ธรรมชาติของธยานะไม่ใช่เป็นความเข้าอยู่ ดังนั้น เราควรจะขึ้นไปให้เห็นภาวะแห่ง "การเข้าอยู่ในความสงบแห่งธยานะ" ธรรมชาติของธยานะนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ใครจะสร้างขึ้นได้ ดังนั้น เราควรจะขึ้นไปให้เห็นความคิดแห่ง `การสร้างภาวะของธยานะ' ภาวะของจิตนั้นอาจเปรียบได้กับ

อวกาศ แต่มันเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้น จิตจึงมีอยู่โดย

ปราศจากการจำกัดเขตของอวกาศ

เมื่อได้ฟังดังนั้น ภิกษุจีหว่างจึงออกเดินทางไปยังโขกกาย เพื่อไปตามพระสังฆมปริณายก เมื่อพระสังฆมปริณายกถามว่า มาแต่ไหนแล้ว ภิกษุจีหว่าง ก็ได้เล่าเรื่องราวที่ตนได้สนทนากับภิกษุอันแน็ช ให้พระสังฆมปริณายกฟังโดยละเอียด

พระสังฆมปริณายกได้กล่าวว่ "ข้อความที่อันแน็ชพูดนั้น ถูกต้องทีเดียว จงทำใจของท่าน ให้อยู่ในสภาพเหมือนกับความว่างอันหาขอบเขตไม่ได้ แต่อย่าให้มันเข้าไปคิดในทฎฎฎว่า 'ดับสูญ' จงให้ใจทำหน้าที่ของมันอย่างอิสระ ไม่ว่าจะกำลังทำงานหรือหยุดพัก จงอย่าให้ใจของท่านเกาะเกี่ยวในสิ่งใด จงอย่าไปรู้สึกว่ มีความแตกต่างระหว่างอริยบุคคล กับบุคคลธรรมดา อย่าไปคิดว่มีความแตกต่างระหว่างตัวผู้กระทำ กับสิ่งที่ถูกกระทำ จงปล่อยจิตเดิมแท้และสิ่งทั้งปวง ไว้ในสภาพแห่งความเป็นเช่นนั้น^๑ แล้วท่านก็จะอยู่ในสมาธิตลอดเวลา

เมื่อได้ฟังดังนั้น จิหว่างก็มีความสว่างไสวในใจถึงที่สุด ความคิดที่ว่ ตนได้บรรลุสมาธิมาแล้วตั้งยี่สิบปีแล้วนั้น บัดนี้ ได้สูญสิ้นไป ในคืนวันนั้นเอง พวกเขาชาวบ้านโฮเปย (ทางฝั่งเหนือของแม่น้ำเหลือง) ได้ยินเสียงอศจรรรयीในท้องฟ้า ซึ่งแสดงว่ท่านอาจารย์จีหว่างแห่งนิกายอุทยานะ ได้รู้ธรรมในวันนั้น

ต่อมาอีกไม่นาน ภิกษุจีหว่างได้อำลาพระสังฆมปริณายกกลับไปโฮเปย อันเป็นที่ซึ่งท่านได้สั่งสอนมหาชนหญิงชาย เป็นจำนวนมาก ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์สืบมา

* * * *

๑. "ความเป็นเช่นนั้น" หรือ "ตตตา" นั้น คือความที่ถ้าเป็นสังขาร ก็ปรุงแต่งหรือเกิดดับกันไป ถ้าเป็นวิสังขาร ก็ไม่มีการปรุงแต่ง ไม่มีการเกิดดับ - ผู้แปลเป็นไทย

ครั้งหนึ่ง มี ภิกษุองค์หนึ่ง ถามพระสังฆปริณายกว่า บุคคลประเภทไหนที่สามารถ
รับเอาใจความสำคัญของคำสอน แห่งวอยมุ่ย คือ พระสังฆปริณายกองค์ที่ทำได้

พระสังฆปริณายกได้ตอบว่า "ผู้ที่สามารถเข้าใจธรรมะของพระพุทธเจ้า
นั่นแหละ คือผู้ที่สามารถรับเอาได้"

ภิกษุองค์นั้นถามอีกว่า "ก็ได้เท่าเล่า ได้รับแล้วหรือเปล่า?"

ท่านได้ตอบว่า "ฉันไม่รู้ (สักว่ามี) ธรรมะของพระพุทธเจ้าเลย"

* * * *

วันหนึ่ง พระสังฆปริณายกต้องการจะซักจิวร ที่ได้รับมอบเป็นมรดกตกทอดมานั้น
แต่ท่านไม่สามารถหาลำธารที่เหมาะสม ใดในทีนั้น ดังนั้นท่านจึงได้เดินไปยังที่แห่งหนึ่ง ทาง
หลังวัดประมาณห้าไมล์ ทีนั้น ท่านได้สังเกตเห็นว่า ผักหญ้า และต้นไม้จอกงามหนาแน่น
และสิ่งแวดล้อมได้ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นที่อันเหมาะสม ท่านได้สั่นไม้เท้าประจำตัวของ
ท่าน (ซึ่งทำให้เกิดเสียงดัง กริ่ง-กริ่ง เพราะมีลูกพรวนจำนวนหนึ่งผูกอยู่ที่ด้ามไม้เท้านั้น) แล้ว
ปิกมันลงที่แผ่นดิน ทันใดนั้น ก็มีน้ำพุ่งขึ้นมา ไม่นานก็กลายเป็นสระน้ำ

ขณะที่ท่านคุกเข่าลงบนก้อนหิน เพื่อจะซักจิวร ในทันใดนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมาปรากฏ
ขึ้นตรงหน้าของท่าน และทำความเคารพท่าน

ภิกษุองค์นั้นได้กล่าวว่า กระผมชื่อ ฟองบิน เป็นชาวเสฉวน เมื่อครั้ง
กระผมอยู่ที่ประเทศอินเดียตอนใต้ กระผมได้พบ พระสังฆปริณายก
โพธิธรรม ท่านได้แนะนำให้กระผมกลับมายังประเทศจีน ท่านได้บอก
แก่กระผมว่า `ธรรมเหตุอันถูกต้อง พร้อมทั้งจิวร บาดร (อันเป็น
เครื่องหมายแห่งนิกายอุยานะ) อันเราได้รับมอบต่อ ๆ ลงมาจากพระ-
มหากัสสะปะเถระนั้น บัดนี้ ได้ตกทอดไปถึงพระสังฆปริณายกองค์ที่
หก^๐ ซึ่งบัดนี้อยู่ที่ตำบลโซกาย แห่งชีวจา ท่านจงไปที่นั่นเพื่อจะได้ดู
สิ่งเหล่านั้น และได้ถวายความเคารพแก่พระสังฆปริณายกองค์นั้น'
กระผมเดินทางเป็นเวลานานจนมาถึงที่นี่ ขอให้กระผมได้เห็นจิวรและ
บาดรที่ได้เท่าได้รับมอบเป็นทอด ๆ ลงมานั้นเถิด?"

๑. ถิ่นจากอินเดีย เป็นอันดับองค์ที่ ๓๓ -"ธีรทาส"

เมื่อได้ดูเจดีย์วัตถุทั้งสองอย่างนั้นแล้ว พระสังฆปริณายกได้ถามภิกษุฟองบินว่า เขามีความเชี่ยวชาญในงานชนิดไหนบ้าง ภิกษุฟองบินได้ตอบว่า "กระผมถนัดมือในทางงานแกะสลัก ขอรับ" พระสังฆปริณายกได้ระบุความต้องการของท่านออกไปว่า "ถ้าอย่างนั้นจงทำอะไรให้ฉันดูสักอย่างหนึ่ง"

ภิกษุฟองบินรู้สึกหัวหมุนในขณะนั้น แต่ต่อมา ๒-๓ วัน ท่านก็สามารถแกะสลักรูปพระสังฆปริณายกอย่างประณีต เหมือนกับมีชีวิตอยู่จริง ๆ ขึ้นได้สำเร็จรูปหนึ่ง สูงประมาณเจ็ดนิ้ว เป็นงานชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของการแกะสลัก

เมื่อได้เห็นรูปหลักรูปนั้น พระสังฆปริณายกได้หัวเราะ และกล่าวแก่ฟองบินว่า "เธอมีความรู้เชี่ยวชาญในด้านหนึ่งของวิชาการแกะสลักจริง ๆ แต่ดูเหมือนว่า เธอไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวอันลึกซึ้งของพระพุทธเจ้าเสียเลย" แล้วพระสังฆปริณายกได้เอื้อมมือไปลูบศีรษะของภิกษุฟองบิน (เป็นวิธีให้พรตามแบบของพุทธบริษัท) และได้ประกาศขึ้นว่า "เธอจงเป็นเนืองนาบุญของมนุษย์ และเทวดาทั้งหลาย ตลอดกาลนานเป็นนิจเกิด"

นอกจากนั้น พระสังฆปริณายกได้ตอบแทนชิ้นงานของภิกษุฟองบินนั้น ด้วยการมอบจีวรผืนนั้นให้เป็นรางวัล ซึ่งภิกษุฟองบินได้ตัดแบ่งออกสามส่วน ส่วนหนึ่งได้ตกแต่งรูปสลักนั้น ส่วนหนึ่งสำหรับใช้เอง และอีกส่วนหนึ่งท่านได้ห่อมันด้วยใบลาน แล้วฝังลงในดิน ขณะที่ทำการฝังลงไป ท่านได้ประกาศคำอธิษฐานออกมาว่า เมื่อใดผ้านี้ถูกขุดขึ้น เมื่อนั้นขอให้ท่านได้เกิดใหม่ มาเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และให้ได้รับภาระซ่อมแซมพระเจดีย์ และโบสถ์วิหารทั้งปวง

* * * *

ภิกษุรูปหนึ่งนำโศลกซึ่งแต่งขึ้น โดยธยานาจารย์รูปหนึ่ง ชื่อ *ออทลุน* มาท่องบ่นอยู่ว่า

ออทลุน มีวิถีและเครื่องมือ

ที่จะกั้นจิตเสียจาก ความนึกคิดทั้งปวง

เมื่ออารมณ์ต่าง ๆ มิได้กั้มุมจิต

ตันโพธิ(เครื่องหมายแห่งปัญญา) ก็จะงอกงามอย่างเป็นลำต้น

พระสังฆปริณายก ได้ยินโศลกนี้ จึงพูดว่า "โศลกนี้ ย่อมแสดงว่า ผู้แต่งยังไม่เห็นจิต
เดิมแท้อย่างเต็มที่ ถ้าใครรับเอาข้อความมาตีอปฏิบัติ ก็จะไม่ได้รับความหลุดพ้น แต่จักกลับ
ผูกมัดตัวเองแน่นหนายิ่งขึ้น แล้วพระสังฆปริณายก ได้บอกโศลกบทหนึ่งให้แก่ภิกษุรูปนั้นไว้
ท่องบ่น ว่าดังนี้ :

เว่ยหล่าง ไม่มีวิธี และเครื่องมือ

ที่จะกั้นจิตเสียจากความนึกคิดทั้งปวง

อารมณ์ต่าง ๆ ย่อมกลุ้มรมุขจิตของข้าพเจ้าอยู่เสมอ

และข้าพเจ้าสงสัยว่าตันโพธิจะงอกงามได้อย่างไรกัน?

* * * *

๑. บันทึก-ในบรรทัดสุดท้ายนี้ พระสังฆปริณายกได้แจ้งข้อความที่ว่า 'ตันโพธิจะงอกงาม'
เพราะว่า "โพธิ" ย่อมไม่งอกขึ้น และทั้งไม่ตกลง -ว่าง มู ล่ำ

บันทึกของผู้แปลสูตรเวทย์กลาง

(หมวด ๘ ถึงหมวด ๑๐)

ข้าพเจ้าได้แปลสูตรเวทย์กลาง ฉบับของนายว่อง มู่ ล่ำ ต่อจากท่านพุทธทาสจนจบ เนื่องจากคำขอร้องของเพื่อนศึกษาธรรมคนหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ในคำปรารภในการจัดพิมพ์ *รัตนมณีแห่งโลกุตระปัญญา* แล้ว ต่อมาเพื่อนคนนี้ ก็แสดงความจำนงอยากจะทำพิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวกับฉบับแปลของท่านพุทธทาสอีก แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะนอกจากจะเป็นการแสดงถึงความไม่เคารพต่อท่านพุทธทาสแล้ว สำนวนและลีลาแห่งการแปลที่แตกต่างกัน อาจทำให้หนังสือเดิมที่ดีอยู่แล้วเสียรสไปได้ บัดนี้ คุณชานฉวน ลือประเสริฐ ผู้เชี่ยวชาญและสนใจในการจัดพิมพ์สูตรเวทย์กลาง ได้มาติดต่อกับข้าพเจ้า พร้อมกับแจ้งว่าได้รับความเห็นชอบด้วย จากท่านพุทธทาสแล้ว ข้าพเจ้าก็เต็มใจและยินดี ที่ความปรารถนาของเพื่อนคนนั้นจะได้สำเร็จลุล่วงได้ อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าใคร่เรียนถึงความรู้สึกของข้าพเจ้าเรื่องสูตรเวทย์กลาง ต่อท่านผู้อ่านสักเล็กน้อย *หลักธรรมตลอดทั้งเล่มของสูตรเวทย์กลาง ตรงกับพระไตรปิฎกของหินยานทั้งสิ้น หากจะรู้สึกว่าจะแตกต่างกัน ก็คงเนื่องมาจากท่านผู้นั้นแปลความหมายแห่งคำพูดในหนังสือแตกต่างออกไปนั่นเอง* ข้าพเจ้าเชื่อว่า การศึกษาพระธรรมให้รู้แจ้งแทงตลอดจริงๆ เพียงบทเดียวก็จะทำให้สามารถเข้าใจแตกฉานได้ทุกบทตลอดทั้งพระไตรปิฎก

ตรงกันข้ามถ้าเราศึกษาให้เข้าใจแต่เพียงผิวเผินจนจบพระไตรปิฎก ผลสุดท้ายก็มีค่าเท่ากับไม่รู้อะไรเลย นอกจากประวัติศาสตร์และวรรณคดีไว้คุยกันเล่น ครั้งหนึ่ง มีท่านผู้หนึ่งถามข้าพเจ้าว่า การกระทำอย่างหนึ่งที่เขาได้ทำไปนั้น จัดว่าเป็นบุญได้หรือไม่ ข้าพเจ้าได้ถามไปว่า เขาต้องการจะทราบถึงบุญในทัศนะไหน ถ้าจะพูดถึงบุญในทัศนะทางพุทธศาสนาแล้ว การทำบุญที่ให้เกิดความไม่มีบุญ นั้นแหละคือบุญ นี่เป็นตัวอย่างอันหนึ่งถึงขอบเขตแห่งความหมายของคำพูด ที่ข้าพเจ้าใคร่เรียนไว้เป็นข้อคิดของท่านผู้อ่านต่อไป

ประวิทย์ รัตนเรืองศรี

๓๐ กรกฎาคม ๒๕๐๔

หมวดที่ ๘

สำนักจับปล้น และสำนักเชื่องช้า

ขณะที่พระสังฆปริณายกพำนักอยู่ที่วัดโปลัมนั้น อาจารย์ชินเซาก็สั่งสอนธรรมอยู่ที่วัดยุกชวอน ในเมืองกิ่งหนา ขณะนั้นสำนักทั้งสอง คือสำนักของท่านเว่ยหล่างซึ่งอยู่ทางใต้ และสำนักของท่านชินเซาซึ่งอยู่ทางเหนือ ต่างก็รุ่งโรจน์ทัดเทียมกัน เนื่องจากสำนักทั้งสองนี้มีชื่อต่างกันคือ "จับปล้น" (ฝ่ายใต้) และ "เชื่องช้า" (ฝ่ายเหนือ) จึงเกิดปัญหาขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนสมัยนั้นว่า ตนจะเป็นสาธุศิษย์สำนักไหนดี

เมื่อเห็นเช่นนั้น พระสังฆปริณายกจึงกล่าวในที่ประชุมว่า

ในส่วนของเกี่ยวกับธรรม ย่อมมีเพียงสำนักเดียว ถ้าจะมีต่างสำนักกันขึ้นก็ตรงที่ ผู้สถาปนาสำนักหนึ่งเป็นชาวเมืองเหนือ และผู้สถาปนาอีกสำนักหนึ่งเป็นชาวเมืองใต้ แม้มีหลักธรรมอยู่เพียงอย่างเดียว แต่สาธุศิษย์บางท่านก็เข้าใจธรรมได้ดีกว่าผู้อื่น เหตุที่มีคำว่า "จับปล้น" และ "เชื่องช้า" ก็เพราะสาธุศิษย์บางคนมีสติปัญญาเฉียบแหลมกว่ากันเท่านั้น สำหรับธรรมแล้ว ความแตกต่างกันระหว่าง "จับปล้น" กับ "เชื่องช้า" ย่อมไม่มี

ทั้งๆที่พระสังฆปริณายกได้กล่าวไปเช่นนั้น สาธุศิษย์ของชินเซาก็ยังตำหนิพระสังฆปริณายกอยู่เสมอ พวกนี้กล่าวดูหมิ่นท่านว่า เป็นคนไร้การศึกษา ไม่อาจดำรงตนให้คู่ควรแก่การเคารพใดๆได้

ตรงกันข้าม สำหรับชินเซาเองนั้น ท่านยอมรับว่า ท่านมีภูมิปัญญาต่ำกว่าพระสังฆปริณายกยอมรับว่าพระสังฆปริณายกได้บรรลุปัญญา โดยไม่ต้องมีอาจารย์แนะนำช่วยเหลือ และยังเข้าใจถึงคำสอนของสำนักมหายานอย่างประจักษ์แจ้ง ท่านชินเซายังได้กล่าวเสริมต่อไปว่า "อาจารย์ของเรา พระสังฆปริณายกองค์ที่ห้า คงไม่มอบจีวรและบาตรแก่ท่านผู้นี้ อย่างปราศจากเหตุผลอันควร เราเสียใจที่เราเองไม่คู่ควรแก่พระบรมราชูปถัมภ์ของพระจักรพรรดิ และเราก็ไม่สามารถเดินทางได้ไกล

เพื่อไปรับคำสอนจากท่านผู้นี้ด้วยตนเอง พวกท่านทั้งหลายควรไป เพื่อ
ได้ตามธรรมจากท่านที่โชกาย"

วันหนึ่ง ชินเซา กล่าวแก่ศิษย์คนหนึ่ง ชื่อ ซีซิง ว่า "เธอเป็นคนรอบรู้และ
ปัญญาเฉียบแหลม ฉันขอให้เธอไปโชกายเพื่อฟังคำสอนที่นั่น เมื่อได้
เรียนอะไรแล้ว ขอให้พยายามจำไว้ให้มากที่สุด และกลับมาเล่าให้ฉันฟัง"

ซีซิงไปยังโชกายตามคำสั่งของอาจารย์ตน เขาปะปนเข้าไปกับฝูงชนเพื่อฟังธรรม โดย
ไม่ได้บอกกล่าวว่าเขามาจากไหน

พระสังฆปริณายกกล่าวขึ้นในที่ประชุมว่า "มีคนซ่อนตัวเข้าในนี้เพื่อเลียน
แบบคำสอนของเรา" ทันใดนั้นซีซิงก็ก้าวออกมาข้างนอก ทำความเคารพพระสังฆปริณายก
และบอกกับท่านว่า เขามาจากสำนักไหน

พระสังฆปริณายกถามว่า "ท่านมาจากวัดยุคขวนไซ้ไหม? ถ้าอย่างนั้น ท่าน
ต้องเป็นคนสอดแนม"

ซีซิงตอบว่า "เปล่าครับ ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นคนสอดแนม"

พระสังฆปริณายกถามว่า "ทำไมไม่ใช่"

ซีซิงตอบว่า "ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้บอกอะไรกับท่าน นั่นสิ ข้าพเจ้าจึงจะ
เป็นคนสอดแนม แต่นี่ข้าพเจ้าก็ได้บอกกับท่านหมด จึงไม่ใช่"

พระสังฆปริณายกถามว่า "อาจารย์ของท่าน สอนลูกศิษย์ว่าอย่างไรบ้าง?"

ซีซิงตอบว่า "ท่านอาจารย์สอนให้พวกข้าพเจ้าทำสมาธิในความบริสุทธิ์
ให้นั่งขัดสมาธิอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้นอน"

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า การทำสมาธิ ในความบริสุทธิ์นั้น ไม่แน่นอน
และไม่ใช่สมาธิ การกักตัวเองให้นั่งขัดสมาธิอยู่ตลอดเวลานั้น ตาม
หลักแห่งเหตุและผลแล้วไม่เกิดผลคืออะไรขึ้นมา จงฟังโศลกของฉัน

คนเป็นย่อมจะนั่ง และไม่นอนอยู่ตลอดเวลา

ส่วนคนตายนั้นนอน และไม่นั่ง

สำหรับร่างกายอันเป็นเนื้อหนังของเรานี้

ทำไมเราจะต้องคอยนั่งขัดสมาธิ

เมื่อได้ทำความเคารพพระสังฆปริณายกอีกเป็นครั้งที่สอง ซีซิงจึงกล่าวว่า "แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้ศึกษาพระพุทธานุศาสนาจกท่านอาจารย์ซินเซา มาเป็นเวลา ๙ ปีแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยบรรลุนิยามเลย แต่พอได้ฟังคำพูดของท่านเท่านั้น ดวงจิตของข้าพเจ้าก็สว่างไสว และเนื่องจากปัญหาแห่งการเวียนเกิดโดยไม่จบสิ้น เป็นปัญหาเฉพาะหน้า ฉะนั้นขอท่านได้โปรดเมตตาข้าพเจ้า โดยสั่งสอนข้าพเจ้าต่อไปด้วย"

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "ฉันรู้ว่าอาจารย์ของท่าน สอนพวกลูกศิษย์ทางศีล สมาธิ และปรัชญา ลองบอกทีซิว่า เขาอธิบายความหมายของคำเหล่านี้ไว้ว่าอย่างไร"

ซีซิงตอบว่า "ตามคำสอนของท่านอาจารย์นั้น การละเว้นจากการกระทำชั่วทั้งปวง เรียกว่า ศีล การปฏิบัติแต่ความดี เรียกว่า ปรัชญา และการชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ เรียกว่า สมาธิ ท่านอาจารย์สอนพวกข้าพเจ้าในแนวนี้แหละครับ ขอท่านได้โปรดให้ข้าพเจ้าได้ทราบหลักการของท่านบ้าง"

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "ถ้าฉันบอกท่านว่าฉันมีหลักการในเรื่องธรรมสำหรับ สอนผู้อื่นแล้ว ก็เท่ากับว่าฉันหลอกลวงท่าน *วิธีที่ฉันสอนลูกศิษย์ของฉัน ก็ปลดปล่อยเขาให้พ้นจากความเป็นทาสของตัวเอง ด้วยวิธีต่างๆแล้วแต่จะเห็นควร การเรียกชื่อเป็นอย่างนี้ อย่างนั้นไม่เกิดอะไรดีขึ้นมา นอกจากเป็นเพียงเครื่องมือที่นำมาใช้แทนเพียงชั่วคราวเท่านั้น* ภาวะแห่งการหลุดพ้นนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นสมาธิ วิธีที่อาจารย์ของท่านสอนถึงศีล สมาธิ และปรัชญา เป็นวิธีที่ตีวิเศษ แต่วิธีของฉันเป็นคนละอย่าง"

ซีซิงถามว่า "มันจะต่างกันไปได้อย่างไรครับ พระคุณท่าน ในเมื่อศีล สมาธิ และปรัชญา ต่างก็มีอยู่แบบเดียวเท่านั้น?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า คำสอนของอาจารย์ท่าน ใช้สำหรับสั่งสอนแนะนำสานุศิษย์แห่งสำนักมหายาน ส่วนคำสอนของฉันใช้สำหรับสอน

สาธุศิษย์แห่งสำนักสูงเลิศ ความจริงนั้นก็อยู่ที่ว่า บางคนรู้แจ้งพระธรรม
ได้รวดเร็วและลึกซึ้งกว่าผู้อื่น ทั้งนี้ก็เนื่องจากเราตีความหมายในพระ
ธรรมนั้นต่างกัน ท่านคงเคยได้ยินและเคยทราบแล้วว่า คำสอนของ
ฉันเหมือนกับของอาจารย์ท่านหรือไม่ ในการอธิบายธรรม ฉันไม่เคย
เหวี่ยงไปจากภาวะที่แท้แห่งจิต (Essence of Mind) ฉันพูดในสิ่งที่
ฉันตระหนักรู้ได้ด้วยปัญญาญาณ หากพูดเป็นอย่างอื่นไปแล้ว ก็แสดง
ว่า ภาวะที่แท้แห่งจิตของผู้อธิบายยังมีดมัว และแสดงว่า เขาสามารถ
แตะต้องได้เพียงเปลือกนอกของธรรมเท่านั้น คำสอนที่แท้สำหรับศีล
สมาธิ และปรัชยานั้น ควรจะยึดหลักที่ว่า อาการของสิ่งทั้งหลายได้
แรงกระตุ้นมาจากภาวะที่แท้แห่งจิต จงฟังโศลกของฉันดังนี้

การทำจิตให้เป็นอิสระจากมลทินทั้งปวง คือ ศีลของภาวะที่แท้
แห่งจิต

การทำจิตให้เป็นอิสระจากความกระวนกระวายทั้งหลาย คือสมาธิ
ของภาวะที่แท้แห่งจิต

สิ่งที่ไม่เพิ่มขึ้นหรือไม่ลดลง นั้นแหละคือ วัชร (วัชร หมายถึง
ภาวะที่แท้แห่งจิต)

การมา และ การไป เป็นสมาธิในขั้นต่างๆ

เมื่อได้ฟังเช่นนี้ ซีซิงจิงกล่าวขอร้องที่ได้ตามปัญหาต่างๆออกไป และกล่าวขอบคุณใน
คำสอนของพระสังฆปริณายก พร้อมกับกล่าวโศลกต่อไปว่า

ความเป็นตัวตนนั้นไม่ใช่อะไร นอกจากเป็นภาพลวงอันเกิดจาก
การประชุมของขันธ์ห้า

และภาพลวงนี้ก็ไม่มีอะไรที่จะเกี่ยวข้องกับความจริงแท้

การยึดมั่นว่า มีตัวตนสำหรับเราที่จะยึดหมาย หรือมุ่งไปสู่ ย่อม
เป็นธรรมที่ไม่บริสุทธิ์อย่างหนึ่ง

เมื่อได้กล่าวรับรองโศลกของซีซิงแล้ว พระสังฆปริณายกจึงกล่าวต่อไปว่า "คำสอนของ
อาจารย์ท่านในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นใช้กับคนฉลาดในประเภท

ด้วย ส่วนของฉันนั้นใช้สำหรับคนฉลาดในประเภทเด่น ใครที่ตระหนัก
ชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิต ก็อาจเลิกใช้ลัทธิเหล่านี้ได้ เช่น โภธิ นิพพาน
และวิชาแห่งความหลุดพ้น ผู้ที่ไม่ได้รับมอบหลักธรรมหรือไม่มีหลัก
ธรรมสักอย่างเดียวเท่านั้น ที่สามารถวางหลักเกณฑ์ในธรรมทั้งปวงได้
และผู้ที่เกี่ยวข้องความหมายของคำที่ขัดกันเองเหล่านี้เท่านั้น จึงอาจใช้คำ
เหล่านี้ได้ ผู้ที่ได้ตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิตแล้ว ย่อมไม่มีอะไร
ที่เห็นว่าแตกต่างกัน ไม่ว่าเขาจะวางหลักเกณฑ์ในธรรมทั้งปวงหรือไม่
ก็ตาม เขาย่อมเป็นอิสระที่จะมาหรือไป (เขาอาจอยู่ในโลกนี้หรือจาก
โลกนี้ไปได้ตามประสงค์) และเป็นอิสระจากอุปสรรคหรือเครื่องข้อง
ทั้งหมด เขาจะปฏิบัติการตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่ควรเป็น เขา
จะตอบคำถามตามอัธยาศัยของผู้ถาม เพียงแต่ขำเลียงดูเท่านั้น เขาก็
จะเข้าใจดีว่า นิรมาณกายทั้งหมดเป็นส่วนเดียวกับภาวะที่แท้แห่งจิต
เขาบรรลุความเป็นอิสระ อภิญญา และสมาธิ ซึ่งทำให้เขาสามารถช่วยเหลือ
มนุษยชาติอันเป็นงานแสนลำบากได้อย่างง่ายดาย เสมือนกับว่า
เป็นการเล่นสนุกของเขา บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นคนที่ได้ตระหนักชัดถึง
ภาวะที่แท้แห่งจิตมาทั้งนั้น"

ซีซิงถามต่อไปว่า "พวกข้าพเจ้าจะใช้หลักการอะไร สำหรับยกเลิกหลัก
ธรรมทั้งปวง"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "เมื่อภาวะที่แท้แห่งจิตของเราปราศจากมลทิน
ปราศจากความงี่ และปราศจากความกระวนกระวาย เมื่อเราตรวจตรา
ภายในจิตของเราด้วยปรัชญาอยู่ทุกขณะโดยไม่ว่างเว้น เมื่อเราไม่ยึดติด
อยู่กับสิ่งทั้งหลาย และไม่ยึดติดอยู่กับวัตถุที่ปรากฏ เราก็คืออิสระ
และเสรี เราจะวางหลักเกณฑ์ในธรรมไปทำไม เมื่อเราอาจบรรลุจุด
ประสงค์ได้โดยไม่มีปัญหา ไม่ว่าเราจะเหลียวซ้ายหรือแลขวา ทั้งนี้
เนื่องจากความพยายามของเราเองที่เราตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิต
และเนื่องจากการตระหนักชัดกับการปฏิบัติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ต้อง

ปฏิบัติพร้อมกันไป ไม่ใช่ค่อยทำค่อยไปที่ละชั้น การวางหลักเกณฑ์ใน
ธรรมจึงไม่จำเป็น เพราะธรรมทั้งหลาย ย่อมมีลักษณะเป็นนิพพาน
อยู่แล้วในเนื้อหา เราจะสามารถไปกำหนดเป็นขีดชั้นได้อย่างไร?"

ซีซิงได้ทำความเคารพ และขอฝากตัวเป็นศิษย์ของพระสังฆปริณายก ในหน้าที่นั้น เขาได้
ปรนนิบัติท่านทั้งกลางวันและกลางคืน

* * * *

ภิกษุซีไซ เมื่อยังเป็นมรราวาส มีนามว่า จางฮางจง เป็นชาวเมืองเกียงสี ในวัยหนุ่ม
เขาชอบการผจญภัย

เนื่องจาก สำนักปฏิบัติธรรมสองสำนักนี้ ต่างรุ่งโรจน์ทัดเทียมกัน คือท่านเว่ยหล่าง
แห่งสำนักฝายใต้ และชินเฮาสำนักฝายเหนือ พวกสานุศิษย์บางคนมีหัวรุนแรงในทางดีพวก
ดีอคะ ทั้งๆที่ อาจารย์ทั้งสองเอง ต่างก็มีใจโอนอ่อนผ่อนตามกัน ไม่ได้ยึดถือเป็นเขาเป็น
เรา แต่พวกสานุศิษย์เหล่านี้ กลับเรียกอาจารย์ของตน คือท่านชินเฮาว่า เป็นพระสังฆปริณายก
ที่หก ทั้งๆที่อาจารย์ตนนั้น ไม่มีสิทธิ์อะไรมากไปกว่าพวกเขาเอง พวกสานุศิษย์สำนักฝาย
เหนือ ปกติชอบอิจฉาพระสังฆปริณายก ซึ่งท่านเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ในตำแหน่งนั้น
อันใครจะปฏิเสธไม่ได้ เพราะท่านเป็นผู้ได้รับมอบบาตรและจีวร ดังนั้นเพื่อที่จะกำจัดพระ
สังฆปริณายกเสีย พวกนี้จึงจ้างจางฮางจง ซึ่งในครั้งนั้นยังเป็นมรราวาส ให้มาฆ่าพระสังฆปริณายกเสีย

ด้วยอำนาจปัญญา ที่สามารถอ่านกระแสจิตของผู้อื่นได้ พระสังฆปริณายกจึงทราบแผน
การต่างๆล่วงหน้า เมื่อท่านเตรียมตัวไว้พร้อม ที่จะรับการมาตกรรมครั้งนี้แล้ว ท่านก็นำเงิน
สิบตำลึงมาเก็บไว้ข้างๆอาสนะ จางฮางจง เมื่อมาถึงวัดตามเวลาอันควร เย็นวันหนึ่ง ก็ย่องเข้า
ไปในห้องของพระสังฆปริณายก เพื่อทำการมาตกรรม พระสังฆปริณายกจึงยื่นออกไปให้ฟันถึง
สามครั้งแต่ฟันไม่เข้า ท่านจึงกล่าวว่า

ดาบที่ตรง ย่อมไม่คด

แต่ดาบคด ย่อมไม่ตรง

ฉันเป็นหนี้ท่าน ก็เพียงเงินเท่านั้น

แต่ชีวิต ฉันไม่ได้เป็นหนี้ท่านเลย

จางฮางจง ตกใจอย่างสุดขีด เขาเป็นลมสลบไปเป็นเวลานานจึงฟื้น เขาเสียใจมากและสำนึกผิด จึงอ้อนวอนขอความเมตตาต่อพระสังฆปริณายก และขอบวชทันที พระสังฆปริณายกมอบเงินสิบตำลึงให้เขา และกล่าวว่า "ท่านอย่าอยู่ที่นี้เลย เพราะลูกศิษย์ของฉันคงจะทำร้ายท่าน ไปเสียก่อน แล้วเวลาอื่นค่อยปลอมตัวมาหาฉันใหม่ ฉันจะดูแลความปลอดภัยให้ท่าน"

เมื่อได้รับคำสั่งเช่นนั้น เขาก็หนีไปในคืนวันนั้น ภายหลังต่อมา ได้บวชเป็นพระภิกษุ ครั้นได้รับการอุปสมบทโดยสมบูรณ์แล้ว เขาก็ปฏิบัติตนเป็นพระที่มีความเพียรยิ่ง

วันหนึ่งเมื่อระลึกถึงคำกล่าวของพระสังฆปริณายกได้ เขาจึงเดินทางรอนแรมมาเป็นระยะทางไกล เมื่อเข้าพบและนมัสการพระสังฆปริณายก พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "ทำไมจึงได้มาจนล่าช้าเช่นนี้? ฉันคิดถึงท่านตลอดเวลา"

จางกล่าวว่า "เนื่องจากวันนั้น ท่านได้อภัยความผิดของข้าพเจ้าด้วยความเมตตาอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงได้บวชเป็นภิกษุและศึกษาพระพุทธศาสนาเรื่อยมาด้วยความพากเพียร แม้กระนั้น ก็ยังรู้สึกว่ายากที่จะตอบแทนพระคุณท่านได้เพียงพอ นอกจากข้าพเจ้าจะสามารถแสดงความกตัญญูได้ด้วยการเผยแพร่ธรรมเพื่อความหลุดพ้นแก่สามัญสัตว์ทั้งหลายเท่านั้น ในการศึกษามหาปริณิพพานสูตรนั้น ข้าพเจ้าพยายามอ่านอยู่เสมอ แต่ก็ไม่เข้าใจถึงความหมายของคำว่า *ถาวร* และ *ไม่ถาวร* ขอพระคุณท่าน ได้โปรดกรุณาอธิบายย่อๆให้ข้าพเจ้าด้วย"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "สิ่งที่ไม่ถาวรก็คือธรรมชาติแห่งพุทธะ สิ่งที่ถาวรก็คือจิตใจที่มีลักษณะต่างๆไป ตลอดจนธรรมที่เป็นกุศล และธรรมที่เป็นอกุศลด้วย"

จางกล่าวว่า "ท่านครับ พระคุณท่านอธิบายค้ำกับพระสูตรเสียแล้ว"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ฉันไม่กล้าทำเช่นนั้นดอก เพราะฉันได้รับมอบ

หัวใจแห่งธรรมของสมเด็จพระพุทธองค์"

จากกล่าวว่ "ตามความในพระสูตรนั้น ธรรมชาติแห่งพุทธะย่อม
ถาวร ส่วนธรรมที่เป็นกุศลทั้งหมดรวมทั้งโพธิจิต (จิตแห่งปัญญา) ไม่
ถาวร แต่ท่านกล่าวเป็นอย่างอื่นเช่นนี้ จะไม่เป็นการค้านหรือ? คำ
อธิบายของท่านยิ่งสร้างความสงสัยและความสับสนให้แก่ข้าพเจ้ายิ่งขึ้น"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ครั้งหนึ่ง ฉันได้ให้ภิกษุณีชื่อวรุจจอง อ่าน
มหาปริณิพพานสูตรให้ฉันฟังตลอดทั้งเล่ม เพื่อฉันจะได้อธิบายให้เธอ
ฟังได้ ทุกๆคำพูดและทุกๆความหมายที่ฉันได้อธิบายไปในครั้งนั้น
ก็ตรงกับคัมภีร์ทั้งสิ้น และที่ฉันกำลังอธิบายให้ท่านฟังขณะนี้ ก็อย่าง
เดียวกัน ไม่มีอะไรแตกต่างกันไปจากคัมภีร์เลย"

จากกล่าวว่ "เนื่องจากปัญญาของข้าพเจ้าที่บ ท่านกรุณาอธิบายอย่าง
ละเอียดและพิสดาร ใ้ข้าพเจ้าฟังด้วย"

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "ท่านไม่เข้าใจดอกหรือว่า ถ้าธรรมชาติแห่ง
พุทธะเป็นสิ่งที่ถาวร ก็ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะมาพูดถึงธรรมที่เป็นกุศล
และธรรมที่เป็นอกุศล และตราบจนกระทั่งสิ้นกาลปี ก็ยังไม่มีใครจะ
ปลุกโพธิจิตได้ เพราะฉะนั้น เมื่อฉันพูดว่า ไม่ถาวร ก็ตรงกับสิ่งที่
สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสว่า ถาวรโดยแท้จริง เช่นเดียวกัน ถ้าธรรม
ทั้งหมดเป็นสิ่งไม่ถาวร สิ่งต่างๆหรือวัตถุต่างๆก็ย่อมมีธรรมชาติของ
มันเองที่จะเกิดและดับ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ย่อมหมายความว่า ภาวะที่แท้
แห่งจิตอันเป็นสิ่งที่ถาวรโดยแท้จริง ย่อมไม่แผ่ซ่านไปทั่วทุกแห่ง เพราะ
ฉะนั้น เมื่อฉันพูดว่า ถาวร ก็ตรงกับสิ่งที่สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสว่า
ไม่ถาวร โดยแท้จริง"

เพราะว่า สามัญชนและพวกมิจฉาทิฎฐิ เชื่อในความถาวรที่ผิด
คือเชื่อในความเที่ยงแท้ของวิญญาณและโลก ส่วนพวกสาวกก็เข้าใจผิด
ว่า ความเที่ยงแท้ของนิพพานเป็นสิ่งที่ไม่ถาวร จึงเกิดความเห็นที่กลับ

กันอยู่แปดประการ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นผิดของการมองด้านเดียวเช่นนี้ สมเด็จพระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้เข้าใจง่าย ๆ ในมหาปริณีพพานสูตร ซึ่งอธิบายถึงหลักธรรมอันสูงสุดของคำสอนพระพุทธศาสนา คือ ความถาวรที่แท้จริง ความสุขที่แท้จริง อดตะที่แท้จริง และความบริสุทธิ์ที่แท้จริง

การอ่านไปตามตัวหนังสือในพระสูตรโดยไม่รู้เรื่องอะไร ท่านจึงไม่เข้าใจถึงหัวใจแห่งพระสูตร ในการถือเอาว่า สิ่งใดที่แตกทำลายสิ่งนั้นไม่ถาวร และสิ่งใดที่คงทนไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งนั้นถาวร ท่านจึงแปลความหมายในคำสอนครั้งสุดท้ายของสมเด็จพระพุทธองค์ผิด คำสอนนี้เป็นคำสอนที่สมบูรณ์ลึกซึ้งและครบถ้วน ท่านอาจอ่านพระสูตรนี้สักพันครั้ง แต่ท่านจะไม่ได้ประโยชน์อะไรจากพระสูตรเลย

ทันใดนั้น จางก็บรรลุธรรมโดยสมบูรณ์ และกล่าวโศลกแก่พระสังฆปริณายกว่า

เพื่อที่จะชี้ข้อผิดแก่ผู้ยึดมั่นใน "ความไม่ถาวร"

สมเด็จพระพุทธองค์ตรัสสอน "ธรรมชาติที่ถาวร"

ผู้ไม่เข้าใจว่า คำสอนนี้เป็นเพียง วิธีการอันชาญฉลาด

ก็เหมือนกับเด็กที่หีบก้อนกรวด แล้วบอกว่าเป็นเพชร

โดยไม่ดื้อใช้ความพยายามใดๆในตัวข้าพเจ้าเลย

ธรรมชาติแห่งพุทธะก็ปรากฏอยู่แล้ว

สิ่งนี้ไม่ใช่เนื่องจากคำสอนของท่านอาจารย์

และก็ไม่ใช่เนื่องมาจากการบรรลุของข้าพเจ้า

พระสังฆปริณายกชมเชยว่า *เดี๋ยวนี้ท่านได้ตระหนักรู้ชัดโดยตลอดแล้ว จากนี้ไปท่านควรได้ชื่อว่า ซีไซ (ผู้ตระหนักรู้ชัดโดยตลอด)" ซีไซกล่าวขอบคุณพระสังฆปริณายก และนมัสการจากไป*

* * * *

ชินวู อายุสามสิบปี เกิดในตระกูลโก แห่งเมืองเซียงยาง เดินทางมาจากวัดยุคชวน เพื่อนมัสการพระสังฆปริณายก

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "สหายผู้คงแก่เรียน ท่านคงต้องลำบากมาก ที่เดินทางมาไกลเช่นนี้ แต่ท่านบอกฉันได้ใหม่ ว่า อะไรเป็นหลักเบื้องต้น? ถ้าท่านบอกได้ ท่านก็รู้จักเจ้าของ ลองพูดมาซิ"

"ความไม่ยึดติด เป็นหลักเบื้องต้น การรู้จักเจ้าของ ก็คือความตระหนักชัด" ชินวูตอบ

พระสังฆปริณายกตำหนิว่า "สามเณรนี้พูดเปล่าเปลือย ไม่มีคุณค่าอะไรเลย"

ทันใดนั้น ชินวูได้ถามพระสังฆปริณายกว่า "ในการทำสมาธิ พระคุณท่านรู้หรือไม่?"

พระสังฆปริณายกเอาไม้ที่ถือดีชินวูสามที แล้วถามชินวูว่า "รู้สึกรู้ใจหรือไม่" ชินวูตอบว่า "เจ็บและไม่เจ็บ"

พระสังฆปริณายกก็ตอบว่า "ฉันรู้และไม่รู้"

ชินวูถามว่า "เป็นไปได้อย่างไร ที่ท่านรู้และไม่รู้"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "สิ่งที่ฉันรู้และรู้อยู่เสมอ ก็คือความผิดของฉันเอง สิ่งที่ไม่รู้ ก็คือความดี ความชั่ว ความเป็นกุศล และความเป็นอกุศลของผู้อื่น นี่แหละ ฉันจึงรู้และไม่รู้ เขาจะลองบอกที่ชื่อว่า เจ็บและไม่เจ็บ นั้นท่านหมายถึงอะไร ถ้าท่านไม่เจ็บ ท่านก็ไม่มีความรู้สึกเหมือนท่อนไม้หรือก้อนหิน อีกประการหนึ่ง ถ้าท่านรู้สึกเจ็บและเกิดความโกรธหรือความเกลียด ท่านก็อยู่ในฐานะสามัญชน

คำว่า *รู้และไม่รู้* ที่ท่านอ้าง เป็นคำคู่ประเภทตรงข้าม ส่วนคำว่า *เจ็บและไม่เจ็บ* นั้น เป็นประเภทธรรมซึ่งเกิดขึ้นและดับไป ท่านกลัวหลอกลวงผู้อื่น โดยที่ท่านไม่เคยตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิตของท่านเอง"

ชินวุกกล่าวขอขมา และกราบนมัสการขอบคุณในคำสอนของพระสังฆปริณายก พระสังฆปริณายกได้กล่าวต่อไปว่า "ถ้าท่านมีความหลงผิด และไม่สามารถตระหนักชัดภาวะที่แท้แห่งจิตได้ ท่านควรขอคำแนะนำจากสหายผู้คงแก่เรียนและใจบุญ เมื่อจิตของท่านสว่างไสวแล้ว ท่านย่อมรู้จักภาวะที่แท้แห่งจิต เมื่อนั้นท่านจะเดินอยู่ในทางที่ถูกต้อง ขณะนี้ ท่านยังหลงผิด ไม่รู้จักภาวะที่แท้แห่งจิต แต่ท่านยังกล้าถามฉันว่า รู้จักภาวะที่แท้แห่งจิตหรือไม่ ถ้าฉันรู้ ฉันก็ตระหนักของฉัน และความจริงที่ฉันรู้จักก็ไม้อาจช่วยท่านให้พ้นจากความหลงผิดได้ โดยทำนองเดียวกัน ถ้าท่านรู้ ความรู้ของท่านก็ไม่ใช่ประโยชน์แก่ฉัน แทนที่จะถามผู้อื่น ทำไมจึงไม่หาด้วยตนเอง ให้รู้ด้วยตนเองเล่า?"

ชินวุกได้กราบนมัสการพระสังฆปริณายกอีกครั้ง กล่าวคำแสดงความเสียใจและขอภัยพระสังฆปริณายก จากนั้นมา ชินวุกกลายเป็นผู้ปรนนิบัติพระสังฆปริณายกอย่างขยันขันแข็ง วันหนึ่ง พระสังฆปริณายกกล่าวในที่ประชุมว่า "ฉันมีของอย่างหนึ่ง ไม่มีหัว ไม่มีมือ ไม่มีขา ไม่มีข้างหน้า และไม่มีข้างหลัง ใครรู้จักบ้าง?"

ชินวุกก้าวออกมาข้างนอก และตอบว่า "สิ่งนั้นคือ ที่มาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และคือ ที่มาของธรรมชาติแห่งพุทธะของชินวุก"

พระสังฆปริณายกดำนิว่า "ฉันได้บอกท่านแล้วว่า ไม่มีมือ ไม่มีขา ท่านก็ยังเรียกว่าที่มาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และที่มาของธรรมชาติแห่งพุทธะ แม้ว่าท่านจะเฝ้าเรียนอยู่แต่ในโรงธรรมต่อไป ท่านก็คงเป็นนักศึกษาประเภทจำเอาความรู้ของผู้อื่นมาทั้งสิ้น (ความรู้จากตำรา และคำสอน ไม่ใช่ความรู้ที่ได้จากปัญญาญาณ)"

หลังจากที่พระสังฆปริณายกได้เข้าปริณิพพานแล้ว ชินวุกได้เดินทางไปเมืองโลยาง เผยแพร่คำสอนของสำนักฉัณพลันออกไปอย่างแพร่หลาย ท่านผู้นี้ได้เขียนหนังสือชื่อ *ตำราอย่างง่ายเกี่ยวกับคำสอนทางอุทยานะ* เป็นหนังสือที่แพร่หลายมาก ท่านชินวุกนี้ คนทั่วไปเรียกกันว่า ท่านอาจารย์โฮเช็ก (เป็นชื่อวัด)

เมื่อเห็นว่า บรรดาสาธุศิษย์จากสำนักต่างๆพากันมารุ้มล้อมถามปัญหาอย่างมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นเจตนาอันไม่สุจริตทั้งนั้น พระสังฆปริณายกจึงกล่าวแก่พวกนั้น ด้วยความสงสารว่า

"ผู้เดินทาง ควรกำจัดความคิดทั้งมวลเสีย ความดีก็เช่นเดียวกับ ความชั่ว สิ่งนี้ย่อมเป็นเพียงหนทางที่เรียกกันว่า "ภาวะที่แท้แห่งจิต" เท่านั้น โดยแท้จริงแล้ว ย่อมไม่อาจเรียกเป็นชื่อใดๆได้ "ธรรมชาติ อันไม่เป็นของคู่"นี้ คือ "ธรรมชาติที่แท้จริง"และหลักคำสอนทั้งหลาย ก็อาศัยมูลฐานจากสิ่งนี้ คนเราควรจะตระหนักถึงภาวะที่แท้แห่งจิตในทันทีที่เขามาถึง"

เมื่อได้ฟังเช่นนั้น ทุกๆคนที่มารุ้มล้อมถาม ก็ทำความเคารพและขอฝากตัวเป็นสาธุศิษย์ ของพระสังฆปริณายก

* * * *

หมวดที่ ๙

พระบรมราชูปถัมภ์

พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์พระพันปีหลวงเชิดทิน และพระมหากษัตริย์จุงจุง ประกาศเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนอ้าย ปีที่ ๑ แห่งรัชกาลซินลุน ดังนี้:

"เนื่องจากข้าพเจ้าทั้งสอง ได้เชิญท่านพระอาจารย์เว่ยฮอนและท่านพระอาจารย์ซินเซา ให้พำนักอยู่ในพระราชวังเพื่อรับของถวาย ข้าพเจ้าได้ศึกษาทางพุทธยานจากท่านพระอาจารย์ทั้งสองนี้ ทุกโอกาสที่ว่างจากพระราชกรณียกิจ แต่ด้วยความด้อมदनอย่างบริสุทธิ์ใจ ท่านพระอาจารย์ทั้งสองนี้ได้แนะนำให้ข้าพเจ้าขอคำแนะนำจากท่านพระอาจารย์เว่ยหล่าง แห่งสำนักใต้ ซึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกสำหรับรับมอบพระธรรมและบาตร จีวร จากพระสังฆปริณายกที่ห้า เช่นเดียวกับได้รับหัวใจแห่งธรรมของสมเด็จพระพุทธองค์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าทั้งสองได้ส่งขันที ชิดกัน เป็นผู้ถือพระบรมราชโองการ มานิมนต์พระคุณท่านไปเมืองหลวง และมั่นใจว่า พระคุณท่านคงเมตตาอนุเคราะห์ข้าพเจ้าทั้งสอง ด้วยการไปเยี่ยมเมืองหลวงโดยด่วน... ฯลฯ"

เนื่องจากสุขภาพไม่สมบูรณ์ พระสังฆปริณายกได้ตอบปฏิเสธการนิมนต์ของพระมหากษัตริย์ และขอพระบรมราชานุญาตที่จะใช้ชีวิตอยู่ในป่า

เมื่อเข้าไปนมัสการสนทนากับพระสังฆปริณายก ชิดกัน ได้กล่าวว่า "บรรดาผู้เชื่อชาวอุ ทางอุทยานในเมืองหลวง ต่างได้แนะนำประชาชนเป็นอย่างเดียวกัน ให้นำขันธสมาธิเข้าสมาธิ ท่านเหล่านั้นบอกว่า เป็นทางเดียวเท่านั้น ที่จะตระหนักถึงหลักธรรมได้ ขอให้ข้าพเจ้าได้

ทราบถึงแนวคำสอนของพระคุณท่านบ้างได้ไหมครับ?"

"หลักธรรมนั้น จะตระหนักชัดได้ด้วยจิต" พระสังฆปริณายกตอบ "และไม่ได้ขึ้นอยู่กับการนั่งขัดสมาธิ ในวัชรกเชติกสูตรก็กล่าวว่า เป็นการผิดที่ใครจะยืนยันว่า ตถาคตมาหรือไปและนั่งหรือนอน เพราะเหตุใดหรือ? เพราะว่า สมาธิแห่งความบริสุทธิ์ ของตถาคต ไม่ได้หมายความว่า มาจากแห่งใดหรือไปที่แห่งใด ไม่ได้หมายความว่ามีการเกิดหรือการดับ ธรรมทั้งหลายย่อมสงบและว่างเปล่า โดยทำนองเดียวกัน บัลลังก์แห่งความบริสุทธิ์ของตถาคตก็เป็นเช่นนั้น พุคอย่างตรงๆแล้ว *ไม่มี* แม้แต่สิ่งเหล่านี้ที่จะบรรลุได้ ด้วยเหตุนี้ทำไมเราจะต้องทรมานตัวเองด้วยการนั่งขัดสมาธิ?"

ชิตกันกล่าวว่า "เมื่อเดินทางกลับ พระมหาจักรพรรดิทั้งสองต้องให้ข้าพเจ้ากราบทูลรายงานเป็นแน่ พระคุณท่านจะโปรดกรุณาให้คำเตือนที่เป็นหลักสำคัญในการสอนของพระคุณท่านแก่ข้าพเจ้าบ้างได้ไหมครับ? เพื่อข้าพเจ้าจะได้สามารถกราบทูลให้พระมหาจักรพรรดิทรงทราบ และยังสามารถชี้แจงแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปในเมืองหลวงอีกด้วย เสมือนกับว่าแสงเพลิงจากประทีปดวงหนึ่งที่อาจจุดต่อให้แก่ประทีปอื่นๆอีกหลายร้อยหลายพันดวง บรรดาคนโง่ทั้งหลายจะได้เกิดปัญญา และแสงสว่างย่อมก่อให้เกิดแสงสว่าง ต่อไปโดยไม่สิ้นสุด"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "หลักธรรมนั้นไม่ได้หมายถึงแสงสว่างหรือความมืด แสงสว่างและความมืดนั้น หมายถึงความคิดที่อาจสลับเปลี่ยนกันได้ ฉะนั้นการกล่าวว่า แสงสว่างก่อให้เกิดแสงสว่างต่อไปโดยไม่สิ้นสุด จึงผิด เพราะว่ามันมีความจบสิ้น เนื่องจากความสว่างและความมืดเป็นคำคู่ประเภทตรงข้าม ในวิมลกัรตินิเทศสูตรกล่าวว่า *หลักธรรมนั้นไม่มี* *ข้ออุปมา* เพราะว่ามันไม่ใช่เป็นคำที่อาจเทียบเคียงกันได้"

ชิตกันแย้งว่า "แสงสว่างหมายถึงปัญญา และความมืดก็หมายถึง

กิเลส ถ้าผู้เดินทางไม่ได้ทำลายกิเลส ด้วยอำนาจแห่งปัญญาแล้ว เขาจะพาตัวให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏอันไม่มีเบื้องต้นได้อย่างไร?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "กิเลสคือโศธิ สองอย่างนี้เหมือนกันไม่ต่างกัน การทำลายกิเลสด้วยปัญญา เป็นคำสอนของสำนักสาวกภูมิและสำนักปัจเจกพุทธภูมิ ซึ่งสานุศิษย์ของสำนักเหล่านั้น ใช้ยานเทียมด้วยแพะ และใช้ยานเทียมด้วยควาง สำหรับผู้มีความเฉียบแหลมและปัญญาสูง คำสอนดังกล่าวคงจะไร้ประโยชน์ทั้งสิ้น"

ชิตกันถามว่า "ถ้ากระนั้น คำสอนของสำนักมหายานได้แก่อะไร?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ในทัศนะของสามัญชน ปัญญาและอวิชชาเป็นของสองสิ่งแยกจากกัน ส่วนคนฉลาด ผู้ได้ตระหนักรู้ถึง *ภาวะที่แท้แห่งจิต* โดยตลอดแล้ว ย่อมรู้ว่าสิ่งเหล่านี้มีธรรมชาติเป็นอย่างเดียวกัน ธรรมชาติอันเป็นอย่างเดียวกัน หรือธรรมชาติอันไม่เป็นของคู่นี้ ไม่ได้มีน้อยลง และในกรณีของปราชญ์ผู้บรรลุความรู้แจ้งแล้วก็ไม่ได้มีมากขึ้น เป็นสิ่งที่ไม่ได้ไหวสะเทือนในสภาพที่มีความวุ่นวาย และก็ไม่ได้สงบนิ่งในสภาพที่สมาธิ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ถาวร และก็ไม่อาจพบได้จากภายใน หรือไม่อาจพบได้ในอวกาศ ซึ่งอยู่ในระหว่างสิ่งทั้งสองนี้ เป็นสิ่งที่อยู่เหนือความมีอยู่และความไม่มีอยู่ เป็นสิ่งที่มีธรรมชาติและปรากฏการณ์อยู่ในสภาพ *ความเป็นเช่นนั้น* ตลอดไป เป็นสิ่งที่ถาวรและไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งนี้แหละคือหลักธรรม"

ชิตกันถามว่า "ท่านกล่าวว่า เป็นสิ่งที่อยู่เหนือความมีอยู่ และความไม่มีอยู่ ถ้าเช่นนั้นท่านจะอ้างว่า ต่างกับคำสอนของพวกมิจฉาทิฏฐิ ซึ่งสอนอย่างเดียวกันนี้ได้อย่างไร?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ในคำสอนของพวกมิจฉาทิฏฐิ คำว่า 'ไม่มีอยู่'

หมายถึงการสิ้นสุดของคำว่า 'มีอยู่' ก็ใช้เปรียบเทียบ

ในทางตรงกันข้ามกับคำว่า 'ไม่มีอยู่' สิ่งที่เขาหมายถึงความไม่มีอยู่ ไม่ใช่หมายถึงการทำลายล้างโดยแท้จริง และสิ่งที่เขาเรียกว่า 'มีอยู่' ก็ได้หมายถึงความมีอยู่อย่างแท้จริง *สิ่งที่ฉันหมายถึงเหนือความมีอยู่และความไม่มีอยู่ ก็คือโดยเนื้อแท้แล้วย่อมไม่มีอยู่ แต่ในขณะปัจจุบันก็ไม่ได้อีกทำลายล้างไป* นี่แหละเป็นความต่างกัน ระหว่างคำสอนของฉัน กับคำสอนของพวกมิจนาคัทฉิ

ถ้าท่านปรารถนาจะทราบถึงประเด็นสำคัญในคำสอนของฉัน ท่านควรสลัดตัวของท่าน ให้ปลอดจากความคิดทั้งปวง ไม่ว่าดีหรือเลว เมื่อนั้น จิตของท่านจะอยู่ในภาวะอันบริสุทธิ์ สงบ และสันติตลอดเวลา ทั้งคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการนี้ ก็มีมากมายหลายเท่าคุณเมล็ดทรายในแม่น้ำคงคา"

คำสอนของพระสังฆปริณายก ทำให้ขัดกันบรรลุธรรมโดยสมบูรณ์ในทันใด เขากราบ นมัสการและอำลาพระสังฆปริณายกกลับเมืองหลวง เมื่อถึงพระราชวังแล้วก็กราบทูลรายงานต่อ พระมหาจักรพรรดิ ตามที่พระสังฆปริณายกได้กล่าว

ครั้นถึงวันขึ้นสามค่ำ เดือนเก้า ปีเดียวกันนั้น พระมหาจักรพรรดิมีพระบรมราชโองการ ประกาศชมเชยพระสังฆปริณายกตามความดังนี้

ด้วยเหตุชราภาพและสุขภาพไม่สมบูรณ์ พระสังฆปริณายกได้ปฏิเสธ การนิมนต์มาเมืองหลวง ท่านขอสละชีวิตปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อคุณประโยชน์ของพวกเรา ท่านเป็นเพื่อนาบุญแห่งชาติโดยแท้จริง ท่านได้ปฏิบัติตามอย่างท่านวิมลกิริติ ซึ่งพักพินอยู่ในเมืองไวสาดี ทำ การเผยแพร่คำสอนของมหายานให้ไพศาล ด้วยการถ่ายทอดหลักธรรม ของสำนักอุทยานะ และด้วยการอธิบายหลักธรรมแห่งการไม่เป็นของคู่

จากการถ่ายทอดธรรมของชิตกัน ผู้ซึ่งได้รับส่วนแบ่งในความรู้ ทางพุทธะจากพระสังฆปริณายก ข้าพเจ้าทั้งสองจึงได้มีโอกาสเข้าใจถึงคำ สอนชั้นสูงของพระพุทธศาสนา นี่จะต้องเนื่องมาจากกุศลและรากเงา แห่งความดี ที่ข้าพเจ้าได้สร้างสมมาแต่ชาติปางก่อน มิฉะนั้นแล้ว

ข้าพเจ้าก็คงไม่ได้เกิดมาทันพระคุณท่าน

ในการน้อมสักการะต่อพระคุณของพระสังฆปริณายก ข้าพเจ้าสุดวิสัยที่จะกล่าวคำใดๆให้ทัดเทียมได้ ฉะนั้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความคารวะอันสูงที่มีต่อพระคุณท่าน ข้าพเจ้าทั้งสอง ขอถวายจิวโรมาและบาตรผลึกมาพร้อมนี้ และโดยคำสั่งนี้ ให้เป็นหน้าที่ของข้าหลวงชีวเภาที่จะปฏิสังขรณ์พระอารามของพระคุณท่าน และตัดแปลงบ้านเดิมของพระคุณท่าน ให้เป็นวิหาร ทั้งให้ชื่อว่า กว๊อกเยน (นาบุญแห่งรัฐ) ในพระปรมาภิไธย... ฯลฯ

* * * *

หมวดที่ ๑๐

คำสอนครั้งสุดท้าย

วันหนึ่งพระสังฆปริณายกสั่งให้ตามตัวสาวกศิษย์ของท่าน คือ พัดห้อย ชีชิ่ง พัดตัด ชินวูย ชิววง ชิดง ชีโซ ชิต่าว พัดจุน พัดจู่ ฯลฯ และกล่าวกับท่านเหล่านั้นว่า:

ท่านทั้งหลาย ผิดกับคนอื่นๆที่เหลือ เมื่อฉันเข้าปรินิพพานไปแล้ว พวกท่านแต่ละคนจะได้เป็นอาจารย์ธยานะคนละเมือง ฉะนั้นฉันจะให้คำเตือนแก่พวกท่านในเรื่องการสั่งสอน เพื่อท่านจะได้รักษาธรรมเนียมแห่งสำนักของเรา

ครั้งแรก จงกล่าวถึงธรรมสามประเภท ต่อไปก็กล่าวถึงสิ่งที่เป็นของคู่ประเภทตรงกันข้าม ๓๖ คู่ อันเป็นอาการไหวตัวของภาวะที่แท้แห่งจิต จากนั้นก็สอนวิธีหลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองข้าง ในการเข้ามา หรือการออกไป กรสอนทุกราว อย่าเบนออกไปจากภาวะที่แท้แห่งจิต เมื่อใครถามปัญหาท่านจงตอบเขาไปในลักษณะคำตรงข้าม เพื่อให้เกิดเป็นคำคู่ประเภทตรงกันข้าม เช่น การมาและการไป ก็เป็นเหตุเป็นผลต่อกันและกัน เมื่อเพิกถอนการอ้างอิงต่อกันและกันของคำคู่นี้โดยสิ้นเชิงแล้ว ก็จะเหลือเป็นความหมายอันเฉียบขาด คือไม่ใช่การมา และไม่ใช่การไป

ธรรมสามประเภท นั้นคือ

ขันธ (กองหรือหมวดหมู่)

อาตนะ (ที่ประชุมกันหรือที่พบกัน)

ธาตุ (ตัวประกอบของวิญญาณ)

ขันธห้า ได้แก่

รูป (สสารหรือวัตถุ)

เวทนา (การรับอารมณ์หรือการเสวยอารมณ์)

สัญญา (ความจำได้หรือความสำเนียงรู้ในอารมณ์)

สังขาร (ความเจตนาของจิต)

และวิญญาณ (ความรู้ในอารมณ์)

อายตนะสิบสอง ได้แก่

อายตนะภายนอก (วัตถุแห่งอารมณ์) หกประการ คือ

วัตถุทางรูป	(รูปอายตนะ)
" เสียง	(สัททอายตนะ)
" กลิ่น	(คันธอายตนะ)
" รส	(รสอายตนะ)
" สัมผัส	(โผฏฐัพพอายตนะ)
" ความคิด	(อัมมายตนะ)

อายตนะภายใน (อวัยวะรับอารมณ์) หกประการ คือ

อวัยวะทางตา	(จักขวยตนะ)
" หู	(โสตตยตนะ)
" จมูก	(ฆานายตนะ)
" ลิ้น	(ชีวกายตนะ)
" กาย	(กายายตนะ)
" ใจ	(มโนายตนะ)

ธาตุสิบแปด ได้แก่:

วัตถุแห่งอารมณ์หก อวัยวะรับอารมณ์หก และวิญญาณซึ่งรู้ในอารมณ์หก

เนื่องจาก ภาวะที่แท้แห่งจิต เป็นสิ่งก่อกำเนิดธรรมทั้งหลาย จึงเรียกว่าวิญญาณคลัง (อาละยะ) ในทันทีที่เริ่มวิถีแห่งความคิดนึก หรือวิถีแห่งการหาเหตุผล ภาวะที่แท้แห่งจิตก็กลายเป็นวิญญาณประเภทต่างๆเมื่อวิญญาณซึ่งรับรู้ในอารมณ์ทั้งหกเกิดขึ้น ก็จะสำเนียงรู้ใน

วัตถุแห่งอารมณ์ทั้งหกนั้นจากทวารทั้งหกดังนั้น กิจของธาตุสลับแปด จึงเนื่องมาจากแรงกระตุ้นของภาวะที่แท้แห่งจิต ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะ ปฏิบัติกิจในทางชั่ว หรือปฏิบัติกิจในทางดี ก็แล้วแต่ว่าภาวะที่แท้แห่งจิต จะอยู่ในอารมณ์เช่นใด-อารมณ์ชั่วหรืออารมณ์ดี-กิจอันชั่วก็เป็น ลักษณะของสามัญชน กิจอันดีก็เป็นลักษณะของพุทฺธะ เพราะว่ามี ความรู้สึกที่เป็นของกลุ่มประเภทตรงกันข้าม ผังคิดเป็นนิสัยอยู่ในภาวะ ที่แท้แห่งจิต

สิ่งที่เป็นของกลุ่มประเภทตรงข้ามสามสืบทกประการ ได้แก่

วัตถุภายนอกห้าประการ คือ ฟ้าและดิน อาทิตยและจันทร์
แสงสว่างและความมืด ธาตุบวกและธาตลบ ไฟฟ้าและน้ำ

ธรรมลักษณะสืบทสองประการ คือ คำพูดและธรรม การรับและการปฏิเสธ สาระและไม่เป็นสาระ รูปและปราศจากรูป ความแปดเปื้อนและความไม่แปดเปื้อน ความมีอยู่และความว่างเปล่า ความเคลื่อนไหวและความสงบนิ่ง ความบริสุทธิ์และมลทิน สามัญชนและปราชญ์ พระสงฆ์และมราวาส คนแก่และคนหนุ่ม ความใหญ่และความเล็ก

กิจของภาวะที่แท้แห่งจิตสืบแก่ผู้ คือ ยาวและสั้น ดีและชั่ว อวิชชาและปัญญา โง่และฉลาด กระจวนกระวายและสงบนิ่ง กรุณาและชั่วช้า ฝืนและไม่มีฝืน ตรงและคด เต็มและว่าง ชันและระดับ กิเลสและโพธิ์ ดาวรและไม่ดาวร เมตตาและโทศร้าย สุขและโกรธ อ่อนโยนและหยาบช้ำ ไปข้างหน้าและถอยหลัง มีอยู่และไม่มีอยู่ ธรรมกายและกายเนื้อ สัมโภคกายและนิรมาณกาย

ผู้ที่รู้จักวิธีใช้สิ่งทั้ง ๓๖ คู่เหล่านี้ ย่อมตระหนักชัดถึง หลักการที่แผ่ข่านไปในทุกสิ่ง ซึ่งกล่าวไว้ทั่วไปในพระสูตรทั้งหลาย ไม่ว่าจะเขาจะเข้ามาหรือออกไป เขาย่อมสามารถหลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองข้างนี้ได้

ในการปฏิบัติกิจของภาวะที่แท้แห่งจิต และในการสนทนากับ

ผู้อื่นทางภายนอกเราควรเปลื้องตัวเสียจากการยึดติดอยู่กับวัตถุ เมื่อจะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุนี้ส่วนภายในตามคำสอนถึงความว่างเปล่า เราควรเปลื้องตนออกจากความคิดที่ว่าขาดสูญ การเชื่อว่า วัตถุทั้งหลาย มีความจริงแท้ หรือเชื่อว่าขาดสูญ ย่อมก่อให้เกิดมิจหาทิฏฐิอย่างฝังรากลึก หรือพอกพูนอวิชชาให้หนาแน่นยิ่งขึ้น

ผู้ที่เชื่ออย่างยึดมั่นในลัทธิขาดสูญ ย่อมดูหมิ่นพระสูตรทั้งหลาย ในแง่ที่ว่าภาษานั้นไม่จำเป็น ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว พวกเราก็ผิดในการที่พูด เพราะคำพูดย่อมก่อให้เกิดเนื้อหาทางภาษา และเขาก็อาจแย้งได้อีกว่า สำหรับวิธีตรงนั้นภาษาเป็นอันยกเลิกได้ แต่เขาจะพอใจกับคำว่ายกเลิก ซึ่งก็เป็นภาษาเช่นกันจะนั้นหรือ? เมื่อได้ยินผู้อื่นกล่าวถึงพระสูตร คนเช่นนี้จะตำหนิผู้พูดในทำนองว่า ติดอยู่กับตำรา มันเป็นความชั่วอย่างพอดียวทีเดียว ที่ยึดถือความคิดเห็นผิดๆเช่นนี้ไว้กับตน พวกเขาควรรู้ว่า การกล่าวร้ายต่อพระสูตรเป็นความผิดอย่างมหันต์ เพราะผลลัพธ์ที่จะได้นั้นหนักมากทีเดียว

ผู้ที่เชื่อในความจริงแท้ของวัตถุภายนอก ก็พยายามค้นหารูปนั้น ด้วยการปฏิบัติในลัทธิบางอย่าง เขาอาจจัดห้องบรรยายไว้อย่างกว้างขวาง เพื่ออดเถียงกันถึงลัทธิเที่ยงแท้และลัทธิขาดสูญ แต่คนเช่นนี้ แม้อีกมากมายหลายกัลป์ ก็ไม่อาจตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิตได้

เราควรเดินทางไปตามคำสอนของพระธรรม อย่าปล่อยใจให้เฉื่อยชาเพราะจะเกิดอุปสรรคแก่ความเข้าใจในหลักธรรมได้ การสอนหรือการฟังพระธรรมโดยไม่ได้ปฏิบัติตามย่อมเป็นการเปิดช่องให้เกิดมิจหาทิฏฐิ ฉะนั้น เราควรเดินทางไปตามคำสอนของพระธรรม และในการเผยแพร่ธรรม ก็ไม่ควรให้ความคิดเห็นถึงความจริงแท้แห่งวัตถุ มาชักนำเราไป

ถ้าท่านเข้าใจสิ่งที่ฉันพูด และนำไปใช้ในการสั่งสอน ในการปฏิบัติ และในชีวิตประจำวัน ท่านจะสามารถจับความสำคัญของสำนักเราได้

เมื่อมีปัญหาถามมา จงตอบไปในทำนองปฏิเสธ ถ้าเป็นปัญหา
กล่าวปฏิเสธ จงตอบในทำนองบอกรับ ถ้าถูกถามถึงสามัญชน จงตอบ
เรื่องของปราชญ์จากการเปรียบเทียบหรืออ้างอิงกันระหว่างสิ่งตรง
ข้ามทั้งคู่ จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจใน *ทางสายกลาง* ได้ ถ้าปัญหาต่างๆถาม
มาในทำนองนี้ ท่านจงอย่าตอบให้ผิดไปจากสัจจะ

สมมุติมีคนถามท่านว่า ความมืดคืออะไร ท่านก็ตอบเขาไปว่า
ความสว่างเป็นเหตุ ความมืดเป็นปัจจัย เมื่อความสว่างหายไป ความมืด
ก็ตามมา สองสิ่งนี้อยู่ในลักษณะเปรียบเทียบต่อกันและกัน จากการ
เปรียบเทียบหรืออ้างอิงกัน ระหว่างสิ่งที่ตรงข้ามทั้งคู่ ก็จะเกิด *ทาง
สายกลาง* ขึ้น

จงตอบปัญหาอื่นๆทั้งปวงในทำนองเดียวกันนี้ ในการถ่ายทอด
ธรรมให้สาธุศิษย์ของท่าน ท่านควรมอบคำสอนนี้ต่อๆ กันไป ตาม
อนุชนแต่ละชั้น เพื่อเป็นเครื่องประกันความถาวรแห่งเป้าหมายและจุด
ประสงค์ของสำนักเรา

ในเดือนเจ็ด แห่งปีเขนซี อันเป็นปีที่หนึ่ง แห่งรัชสมัยโตก๊กหรือเยนโว พระสังฆปริณายก
ได้สั่งให้ศิษย์บางท่านไปสร้างสถูปแห่งหนึ่ง ในวัดกวิ๊กเยน ที่ชุนแจ และกำชับให้แล้วเสร็จ
โดยด่วน พอจวนสิ้นฤดูร้อนในปีต่อมา สถูปนั้นก็เสร็จเรียบร้อย

ครั้นถึง วันขึ้นหนึ่งค่ำ เดือนเจ็ด พระสังฆปริณายกประชุมสาธุศิษย์ของท่าน และกล่าวว่า
"ฉันจะจากโลกนี้ไปในเดือนแปด หากใครยังมีข้อสงสัยอันใด
เกี่ยวกับหลักธรรมแล้ว จงถามเสียให้ทันเวลา เพื่อท่านจะได้เข้าใจให้
กระจ่าง เพราะท่านอาจไม่พบใครที่จะสอนท่านอีก เมื่อฉันจากไปแล้ว"

ข่าวร้าย ทำให้ท่านพิศห่อยและสาธุศิษย์อื่นๆน้ำตาไหล ส่วนท่านชินวูยนั้นตรงกันข้าม
คงสงบนิ่ง พระสังฆปริณายกกล่าวชมเชยท่านชินวูยว่า "อาจารย์หนุ่มชินวูยคนเดียว
เท่านั้นในที่นี้ ที่ได้บรรลุถึงฐานะของจิต ที่ไม่ยินดีหรือยินร้ายต่อความ
ดีหรือความชั่ว ไม่รู้จักความดีใจหรือเสียใจ และไม่ไหวสะเทือนต่อคำ
เยินยอหรือติฉิน แต่ท่านอบรมอยู่ในภูเขานี้ก็หลายปีแล้ว ท่านได้รับ

ความก้าวหน้าอะไรบ้าง? ขณะนี้ท่านร้องไห้ทำไม? ท่านกังวลต่อฉัน เพราะฉันไม่รู้ว่าฉันจะไปที่ไหนกระนั้นหรือ? แต่ฉันรู้ มิฉะนั้นแล้ว ฉันคงบอกท่านล่วงหน้าไม่ได้ว่า จะเกิดอะไรขึ้น เรื่องที่ทำให้ท่านร้องไห้ก็คือ ท่านไม่รู้ว่าฉันจะไปที่ไหน ถ้าท่านร้องไห้เพราะเหตุนั้น ก็ไม่น่าจะร้อง ในสภาพแห่งความเป็นเช่นนั้น โดยเนื้อแท้แล้ว ย่อมไม่มีการมา หรือการไป ไม่มีการเกิดหรือการดับ นั่งลงเถิดทุกๆท่าน ฉันจะกล่าวโคลกด้วยความจริงแท้และความลวง กับโคลกว่าด้วย ความเคลื่อนไหวและความสงบนิ่ง ให้ท่านฟัง จงนำไปศึกษา แล้วความเห็นของท่านก็จะอยู่ในแนวเดียวกับความเห็นของฉัน จงนำไปปฏิบัติ แล้วท่านจะทราบถึงเป้าหมายและจุดประสงค์แห่งสำนักของเรา"

ที่ประชุมต่างทำความเคารพและขอฟังโคลกนั้น:

ในสรรพสิ่งทั้งหลายย่อมไม่มีอะไรที่จริงแท้

ดังนั้นเราควรเปลื้องตน ออกจากความคิดเห็น ถึงความจริงแท้แห่งวัตถุเหล่านั้น

ใครที่เชื่อ ในความจริงแท้ของวัตถุ

ย่อมถูกพันธนาการอยู่ด้วยความคิดเห็นเช่นนั้นซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งลวง ใครที่ตระหนักชัดถึงความจริงแท้ในตัวเขาเอง

ย่อมรู้ว่า จิตที่แท้ต้องค้นหาต่างที่กับปรากฏการณ์ที่ผิด

ถ้าจิตของใครถูกพันธนาการไว้ด้วยปรากฏการณ์ที่เป็นความลวงแล้ว จะไปหาความจริงแท้ได้ที่ไหน ในเมื่อปรากฏการณ์ทั้งหลายไม่ใช่ความจริงแท้

สัตว์ทั้งหลายย่อมเคลื่อนไหว

วัตถุทั้งปวงย่อมหยุดนิ่ง

ใครฝึกตนให้เป็นผู้ไร้ความเคลื่อนไหว

ย่อมไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากทำตนให้แน่นิ่งอย่างวัตถุ

ถ้าท่านจะหาความสงบนิ่งที่ถูกแบบ

ก็ควรเป็นความสงบนิ่งภายในการเคลื่อนไหว
ความสงบนิ่ง (เหมือนอย่างวัตถุ) ก็เป็นเพียงความสงบนิ่ง (ไม่
ใช้ฐานะ)

ในสรรพวัตถุทั้งหลายนั้น ท่านจะไม่พบเมล็ดพืชแห่งความเป็น
พุทธะ ท่านผู้เชี่ยวชาญในการจำแนกธรรมลักษณะต่างๆ
ย่อมพำนักอยู่อย่างสงบนิ่งในหลักธรรมเบื้องต้นแรก
ด้วยเหตุนี้ท่านจึงสำเหนียกอยู่ในสิ่งทั้งหลาย
นี้แหละคือหน้าที่ของคณา
บรรดาผู้ที่ดำเนินไปตามมรรค
จงกระตุนเตือนตนเอง และคอยหมั่นระวัง
ในฐานะที่เป็นสานุศิษย์ของสำนักมหายาน
จงอย่ารวบรัดเอาความรู้ ประเภทที่จะผูกพันท่านไว้กับกัจจกรแห่ง
ความเกิดและความตาย

สำหรับบุคคลที่มีความรู้สึกสอดคล้องกัน
จงอภิปรายกันในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ส่วนบุคคลที่มีทัศนะต่างจากเรา
จงปฏิบัติต่อเขาอย่างสุภาพ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับเขา
เรื่องการโต้เถียงไม่ใช่วิธีการของสำนักเรา
เพราะเป็นการขัดแย้งกับหลักธรรม
การยึดมั่นหรือขัดแย้งกับสิ่งอื่น โดยไม่คำนึงถึงหลักข้อนี้
ย่อมเป็นการผลักไสให้ภาวะที่แท้แห่งจิตของตนตกไปสู่ความ
ขมขื่นแห่งโลกียภูมิ

เมื่อได้ฟังโศลกบทนี้ ที่ประชุมต่างกราบนมัสการพระสังฆปริณายกพร้อมกันทุกคนต่าง
สำรวมใจปฏิบัติตามโศลกอย่างจริงจัง และละเว้นการขัดแย้งกันในทางศาสนา

เมื่อเห็นว่าพระสังฆปริณายกจะจากไปในไม่ช้า ท่านพิศห่อย ผู้อาวุโส ได้หมอบกราบพระ

สังฆปริณายกสองครั้งแล้วถามว่า "เมื่อพระคุณท่านเข้าปรีณิพพานแล้วใครจะเป็นผู้ได้รับมอบบาตรจีวรและธรรมต่อไป?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "สำหรับคำสอนของฉันทั้งหมด นับแต่ได้กล่าวเทศนาในวัดโทพินทรราชจนบัดนี้ จงคัดลอกเป็นเล่มแล้วแจกจ่ายกันไปก็ได้ แต่ให้ชื่อว่า *สูตรอันประกาศบนมหาบัลลังก์แห่งธรรม* จงทะนุถนอมไว้ให้ดี แล้วมอบต่อกันไปตามอนุชนแต่ละรุ่น เพื่อช่วยเหลือสัตว์ทั้งปวง บุคคลที่สั่งสอนตามคำสอนนี้ เป็นผู้สั่งสอนตามธรรมแท้

พอแล้วสำหรับธรรม ส่วนการรับช่วงจีวรนั้น ถือว่าเป็นการสิ้นสุดกัน เพราะเหตุใดหรือ? เพราะว่าท่านทั้งหลายต่างก็ศรัทธาต่อคำสอนของฉันโดยพร้อมมูล ทั้งท่านก็ปราศจากความเคลือบแคลงสงสัยใดๆ แล้ว ท่านย่อมสามารถสืบต่อจุดประสงค์อันสูงยิ่งของสำนักเราให้ลุส่งไปได้ นอกจากนั้นตามความหมายในโศลกของท่านโพธิธรรม พระสังฆปริณายกองค์แรกผู้ถ่ายทอดพระธรรมและบาตรจีวรท่านก็ไม่ประสงค์จะให้มอบแก่ใครต่อไปอีก โศลกนั้นคือ

จุดประสงค์ในการมาดินแดนนี้

ก็เพื่อถ่ายทอดพระธรรม สำหรับปลดปล่อยสัตว์ที่ถูกครอบงำไว้

ด้วยความหลงผิด

เมื่อมีกลีบครบท้ากลีบ ดอกไม้นั้นก็สมบูรณ์

หลักจากนั้นไป ผลจะปรากฏขึ้นเองตามธรรมชาติ

พระสังฆปริณายกกล่าวเสริมต่อไปว่า "ท่านผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย จงชำระจิตของท่านให้บริสุทธิ์และฟังฉันพูด ใครที่ปรารถนาจะบรรลุปัญญาของพุทธะ ซึ่งรู้ไปในทุกๆ สิ่ง เขาก็ควรรู้จัก *สมาธิเฉพาะวัตถุประสงค์* และ *สมาธิเฉพาะแบบ* ในทุกๆ กรณี เราควรเปลื้องตนออกเสียจากความผูกพันในวัตถุทั้งหลาย และวางท่าทีต่อสิ่งเหล่านั้นให้เป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย อย่าปล่อยให้ชั้ยชนะหรือความปราชัย และการได้มาหรือการสูญเสียก่อความกังวลแก่เราได้ จงสงบและเยือกเย็น จงสุภาพ

และอารีอารอบ จงชื่อตรงและเที่ยงธรรม สิ่งเหล่านั้นคือ *สมาธิเฉพาะ*
วัตถุประสงค์ ในทุกๆ โอกาส ไม่ว่าเราจะยืนเดินนั่งหรือนอน จงเป็น
คนตรงแนว เราก็จะดำรงอยู่ในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ และไม่ต้องเคลื่อนไหว
แม้สักน้อย เราก็เสมือนกับอยู่ในอาณาจักรแห่งดินแดนอันบริสุทธิ์ สิ่ง
เหล่านี้คือ *สมาธิเฉพาะแบบ*

ผู้ที่ปฏิบัติตามสมาธิทั้งสองอย่างนี้ ได้ครบถ้วนแล้ว ก็เสมือนกับ
เนื้อหาที่ได้หว่านเมล็ดพืชลงไป แล้วกลบไว้ด้วยโคลน เมล็ดพืชจึง
ได้รับการบำรุงและเจริญเติบโต トラบจนกระทั่งผลิต

คำสอนของฉันขณะนี้ ไม่ผิดอะไรกับฝนตกตามฤดูกาล ซึ่งจะนำ
ความชุ่มชื้นมาสู่ผืนแผ่นดินอันกว้างใหญ่ ธรรมชาติแห่งพุทธะซึ่งมีอยู่
ภายใน เสมือนกับเมล็ดพืชที่ได้รับความชุ่มชื้นจากสายฝน ย่อมจะ
เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ใครที่ปฏิบัติตามคำสอนของฉัน ย่อมจะได้บรรลุ
ถึงโพธิ์อย่างแน่นอน ใครที่ดำเนินตามคำสอนของฉัน ย่อมจะได้รับผล
อันสูงเลิศเป็นแน่แท้ จงฟังโศลกดังนี้:

เมล็ดพืชแห่งพุทธะ แผงอยู่ในจิตของเรา

ย่อมงอกตามสายฝน ที่ซึมซาบไปในทุกสิ่ง

ดอกไม้แห่งหลักธรรม เมื่อได้ผลออกมาด้วยปัญญาญาณ

ผู้นั้นย่อมแน่แท้ ที่จะเก็บเกี่ยวผลแห่งการตรัสรู้

จากนั้นพระสังฆมปรีดาภยได้เสริมต่อไปว่า "ธรรมนั้นไม่เป็นของคู่ และจิตก็
ฉันนั้น มรรคนั้นบริสุทธิ์ และอยู่เหนือรูปทั้งหมด ฉันขอเตือนท่าน
อย่าปฏิบัติสมาธิในเรื่องความเจ็บสงบ หรืออย่าทำจิตให้ว่างเปล่า จิตนั้น
บริสุทธิ์อยู่แล้วโดยธรรมชาติ ดังนั้น จึงไม่มีอะไรที่เราจะต้องไปเฝ้าท่า
หรือยกเล็ก แต่ละท่านจงปฏิบัติให้ดีที่สุด และไปในที่ทุกแห่งตามแต่
เหตุการณ์จะนำไป"

จากนั้นสาธุศิษย์ทั้งหลายต่างกราบนมัสการและเลิกประชุม

ครั้นถึงวันขึ้นแปดค่ำ เดือนเจ็ด พระสังฆมปรีดาภยสั่งให้สาธุศิษย์ของท่านจัดเรือโดยด่วน

เพื่อท่านจะกลับไปขุนजा เมืองเกิดของท่าน บรรดาสาธุศิษย์ทั้งหลายโดยพร้อมกันวิงวอนท่านอย่างรื้อรนและน่าสังเวช ขอให้ท่านอยู่ต่อไป

พระสังฆปริณายกกล่าวว่า "เป็นธรรมดาเหลือเกิน ที่ฉันควรจะไป เพราะความตาย เป็นผลอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นของความเกิด แม้พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ซึ่งพระองค์เสด็จมาในโลกนี้ ก็ต้องผ่านการตายทางโลกีย์ ก่อนที่จะเสด็จเข้าสู่พระมหาปรินิพพาน เรื่องนี้ก็ไม่มียกเว้น สำหรับกายอันเป็นเนื้อหาของฉัน ซึ่งจะต้องเหยียดยาวลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง"

ที่ประชุมต่างวิงวอนว่า "เมื่อท่านได้เยือนขุนजाแล้ว จะเร็วหรือช้าก็ตาม ขอได้โปรดกลับมาที่นี่เถิด"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ใบไม้ที่หล่นจากต้นแล้ว ย่อมกลับคืนไปสู่ราก เมื่อฉันมาที่นี่ครั้งแรก ฉันก็ไม่ได้บอกใคร"

ที่ประชุมถามว่า "ใครครับ พระคุณท่าน ที่ท่านได้ถ่ายทอดขุมกำเนิดแห่งดวงตาของธรรมแท้?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "มนุษย์ในหลักธรรมย่อมได้รับ และบรรดาผู้ซึ่งหลุดพ้นแล้วจากความคิดเห็นอันเฉียบขาด ย่อมเข้าใจ"

ที่ประชุมถามต่อไปว่า "จะมีเหตุวิบัติเกิดขึ้นแก่ท่านบ้างหรือไม่ หลังจากนั้น?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ห้าหรือหกปีหลังจากที่ฉันได้จากไปแล้ว จะมีคนผู้หนึ่งมาตัดศีรษะฉัน ฉันได้กำหนดคำทำนายไว้แล้วดังนี้

สิ่งสักการะ ได้เทิดทูนไว้เหนือศีรษะของบิดามารดา

เพื่อเป็นการเลียงปากเลียงท้อง

เมื่อเหตุวิบัติได้บังเกิดขึ้นแก่ฉัน

ยังและหลิวจะได้เป็นขุนนาง"

จากนั้น ท่านกล่าวเสริมต่อไปว่า "เมื่อนั้นจากไปแล้วเจ็ดสิบปี จะมีพระโพธิสัตว์สององค์มาจากทางตะวันออก องค์หนึ่งเป็นมรวาสา อีกองค์หนึ่งเป็นพระภิกษุ มาสั่งสอนธรรมในเวลาเดียวกัน จะเผยแผ่พระธรรม

ออกไปอย่างกว้างขวาง จะเสริมสร้างสำนักของเราให้มีรากฐานมั่นคง ปฏิสังขรณ์วัดของเรา และถ่ายทอดหลักธรรมให้แก่ผู้สืบทอดที่มีชื่อเสียงอีกมากมาย"

สานุศิษย์ทั้งหลายถามว่า "ท่านจะให้พวกข้าพเจ้าทราบได้ไหมว่า ธรรมนี้ได้ถ่ายทอดกันมากี่ชั่วคนแล้ว นับจากพระพุทธเจ้าพระองค์แรกเป็นต้นมา?"

พระสังฆปริณายกตอบว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาในโลกนี้ มีจำนวนมากมายจนนับไม่ถ้วนพระองค์ ขอให้เรากล่าวนามของพระองค์ เพียงแต่เจ็ดพระองค์หลังเกิด คือ

พระพุทธเจ้าวิปัสสิณ °
พระพุทธเจ้า สีขิน *กัลป์ที่แล้ว (อาถัมภกัลป์)*
พระพุทธเจ้า เวสสภู

พระพุทธเจ้า กกุสันธ °
พระพุทธเจ้า โภจนาคมน
พระพุทธเจ้า กัสสป *กัลป์ปัจจุบัน (ภัทรกัลป์)*
พระพุทธเจ้า โคตม

จากพระพุทธเจ้าโคตม ครั้งแรกพระธรรมได้ถ่ายทอดมาสู่
พระสังฆปริณายกที่ ๑ พระอารยะ มหากัสสปะ

" ๒	" อานนท์
" ๓	" สันวส
" ๔	" อุปปคูปต
" ๕	" ฐริตถ
" ๖	" มิฉถ
" ๗	" สุมิตร
" ๘	" พุทธนนท
" ๙	" พุทธมิตร

"	๑๐	"	ปาสว
"	๑๑	"	ปูนยยสี่ส
พระสังฆปริณายกที่ ๑๒		พระโพธิสัตว์ อัสวโมส	
"	๑๓	พระอารยะ กปิมล	
"	๑๔	พระโพธิสัตว์ นคารชุน	
"	๑๕	พระอารยะ คนเทว	
"	๑๖	"	ราหุลต
"	๑๗	"	สังมหนักิ
"	๑๘	"	สังมยสี่ส
"	๑๙	"	กุมารต
"	๒๐	"	ชยต
"	๒๑	"	วสุพันธุ
"	๒๒	"	มนุร
"	๒๓	"	อักเลนยสี่ส
"	๒๔	"	สินท
"	๒๕	"	วสีอสิต
"	๒๖	"	ปูนยมิตร
"	๒๗	"	ปรัชญาตาระ
"	๒๘	"	โพธิธรรม (พระ- พระสังฆปริณายกที่ ๑ ของประเทศไทย)
"	๒๙	ท่านพระอาจารย์เว่ยโ	
"	๓๐	"	ซังชาน
"	๓๑	"	ดูชุน
"	๓๒	"	ฮวางยาน

และฉันเป็นพระสังฆปริณายกที่ ๓๓ จากการสืบต่อทางสาธุศิษย์ ที่
พระธรรมได้ถ่ายทอดจากพระสังฆปริณายกองค์หนึ่งไปยังอีกองค์หนึ่ง นับ
จากนี้ไป ท่านทั้งหลายควรถ่ายทอดไปให้คนรุ่นหลัง จากอนุชนรุ่น
หนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อเป็นการรักษาประเพณีเอาไว้

* * * *

ในวันขึ้นสามค่ำ เดือนแปด แห่งปีไถวเซา นับเป็นปีที่สองในรัชสมัยซินติน หลังจาก
ฉันอาหารที่วัดกว็อกเยนแล้ว พระสังฆปริณายกได้กล่าวแก่สาธุศิษย์ว่า

"โปรดนั่งลงตามลำดับอาวุโส เพราะฉันกำลังจะกล่าวลาท่าน"

ทันใดนั้น ท่านพิศท่อยได้กล่าวกับพระสังฆปริณายกว่า "พระคุณท่านได้โปรด
กรุณาให้คำสอนที่จำกัดความไว้อย่างแน่นอนแก่คนรุ่นหลังๆ เพื่อมหาชน
ผู้หลงผิด จะได้ตระหนักชัดถึงธรรมชาติแห่งพุทธะ"

พระสังฆปริณายกตอบว่า "ไม่ใช่ว่า จะเป็นการเหลือวิสัยสำหรับคนเหล่านี้
ที่จะตระหนักชัดถึงธรรมชาติแห่งพุทธะ ถ้าหากว่าเขาจะทำตนให้เคยชิน
กับธรรมชาติของสามัญสัตว์ แต่ว่าการค้นหาความเป็นพุทธะโดยปราศจาก
ความรู้ดังกล่าว ย่อมเป็นการไร้ผล แม้เขาจะใช้เวลาเป็นกัลป์ๆ เทียว
ค้นหาก็ตาม"

เอาละ ฉันจะบอกให้ท่านทราบ ถึงวิธีจะทำตนให้เคยชินกับ
ธรรมชาติของสัตว์ภายในจิตของท่านเอง และโดยวิธีนี้ ท่านจะตระหนัก
ชัดถึงธรรมชาติแห่งพุทธะซึ่งแฝงอยู่ในนั้น การรู้จักพุทธะ ไม่ได้หมายถึง
อะไรนอกไปจากรู้จักสัตว์ทั้งหลาย เพราะสัตว์ทั้งหลายไม่รู้ว่าตนเป็น
พุทธะโดยอานุภาพ ส่วนผู้ที่เป็พุทธะ ย่อมไม่เล็งเห็นความแตกต่าง
ระหว่างตนเองกับสัตว์ทั้งหลายอื่น เมื่อสัตว์ทั้งหลายตระหนักชัดถึง
ภาวะที่แท้แห่งจิต เขาก็เป็นพุทธะ ถ้าพุทธะถูกครอบงำด้วยความหลง
ผิดอยู่ในภาวะที่แท้แห่งจิต เขาก็เป็นสามัญสัตว์ ความบริสุทธิ์ในภาวะ
ที่แท้แห่งจิต ทำให้สามัญสัตว์เป็นพุทธะ ความไม่บริสุทธิ์ในภาวะที่แท้
แห่งจิต ย่อมเปลี่ยนพุทธะให้เป็นสามัญสัตว์ เมื่อจิตของท่านคิดหรือ

เศร้ามอง ท่านก็เป็นสามัญสัตว์ซึ่งมีธรรมชาติแห่งพุทธะแฝงอยู่ใน
ตรงกันข้าม ถ้าท่านทำจิตให้บริสุทธิ์และตรงแนว แม้เพียงชั่วขณะเดียว
ท่านก็เป็นพุทธะ

ภายในจิตของเรามีพุทธะ และพุทธะที่อยู่ภายในนั้น เป็นพุทธะ
อันแท้จริง ถ้าไม่หาพุทธะภายในจิตของเราแล้ว จะไปหาพุทธะที่แท้จริง
ได้จากไหน? อย่าสงสัยเลย เรื่องพุทธะภายในจิตของท่าน นอกจาก
ที่นั่นแล้วไม่มีอะไรจะปรากฏได้ เนื่องจากปรากฏการณ์หรือสรรพสิ่ง
ทั้งหลาย เป็นผลผลิตมาจากจิตของเรา ในพระสูตรจึงกล่าวว่า *เมื่ออาการ
ของจิตเริ่มขึ้น สิ่งต่างๆ ก็ปรากฏ เมื่ออาการของจิตดับลง สรรพสิ่ง
ทั้งหลายก็ดับ* ก่อนที่จะจากท่าน ฉันจะกล่าวโศลกให้ท่านฟัง ชื่อว่า
พุทธะอันแท้จริงของภาวะที่แท้แห่งจิต อนุชนรุ่นต่อไปในอนาคต ผู้เข้า
ใจในความหมายนี้ จะได้ตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิต และบรรลุ
ความเป็นพุทธตามนัยนี้:

ภาวะที่แท้แห่งจิต หรือตตตา เป็นพุทธะอันแท้จริง

ส่วนมิจชาติปฏิรูปและธาตุอันเป็นพิษร้าย ๓ ประการ เป็นพญามาร

การบรรลุดุธรรมด้วยสัมมาทิฏฐิ เรามุ่งไปสู่พุทธะภายในตัวเรา

เมื่อธรรมชาติของเราถูกรอบงำด้วยธาตุอันเป็นพิษร้าย

สามประการ อันเป็นผลมาจากมิจชาติปฏิรูป

เราก็มีชื่อว่า อยู่ภายใต้อำนาจพญามาร

เมื่อสัมมาทิฏฐิได้ขจัดธาตุอันเป็นพิษร้ายเหล่านี้ ไปจากจิตของเรา

พญามารก็กลายร่างเป็นพุทธะอันแท้จริง

ธรรมกาย สัมโภคกาย และนิรมาณกาย

กายทั้งสามนี้ย่อมกำเนิดมาจากสิ่งหนึ่ง คือภาวะที่แท้แห่งจิต ใคร

ที่สามารถตระหนักชัดถึงความจริงข้อนี้ได้ด้วยปัญญาญาณ

ย่อมทว่านเมล็ดพืช และจะเก็บเกี่ยวผลถึงการตรัสรู้

จากนิรมาณภพนี้แหละ ที่ธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของเราได้ถือกำเนิด
ภายในนิรมาณภพนั้นแหละ จะพบธรรมชาติอันบริสุทธิ์

และภายใต้การนำของธรรมชาติอันบริสุทธิ์นั่นเอง นิรมาณภพจะ
ดำเนินไปตามมรรคอันถูกต้อง

ซึ่งวันหนึ่งจะได้บรรลุถึงสัมโภาคกายอย่างสมบูรณ์และไพศาล
ธรรมชาติอันบริสุทธิ์ก็ถือกำเนิดมาจากสันดานในทางกามคุณ
เมื่อกำจัดความปรารถนาในทางกามคุณเสียได้ เราก็บรรลุธรรมกาย
อันบริสุทธิ์

เมื่ออารมณ์ของเราไม่เป็นทาสของวัตถุแห่งกามทั้งห้าอีกต่อไป
และเมื่อเราได้ตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิตแม้เพียงขณะเดียว
เมื่อนั้นเราก็แจ้งในสัจจะ

เมื่อเรามีโชคที่ได้มาเป็นสานุศิษย์ของสำนักหลับฝันในชาตินี้
เราย่อมพบพระภควาของภาวะที่แท้แห่งจิตได้ในทันใด
ใครที่ค้นหาพุทธะ ด้วยการปฏิบัติตามลัทธิอื่น
ย่อมไม่พบว่าจะพบพุทธะที่แท้จริงได้ที่ไหน
ใครที่สามารถตระหนักชัดถึงสัจจะ ภายในจิตเขาเอง
ย่อมเป็นผู้หว่านเมล็ดพืชแห่งพุทธะ
ใครที่ไม่ได้ตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิต และค้นหาพุทธะจาก

ภายนอก

ย่อมเป็นคนโง่ที่มีความปรารถนาผิดเป็นเครื่องกระตุ้น
โดยนัยนี้ ฉันได้มอบคำสอนของสำนักหลับฝัน ไว้ให้อนุชนรุ่น
หลังแล้ว

เพื่อเป็นการช่วยเหลือมวลสัตว์ ที่สนใจจะปฏิบัติธรรม
โปรดฟังฉัน บรรดาสานุศิษย์ในอนาคต
เวลาของท่านจะสิ้นไปอย่างเปลือยเปล่า ถ้าท่านเพิกเฉยไม่นำคำ
สอนนี้ไปปฏิบัติ

เมื่อโศลกจบลงแล้ว พระสังฆปริณายกกล่าวต่อไปว่า จงรักษาตัวให้ดี เมื่อฉัน
เข้าปรีณิพพานแล้ว จงอย่าเอาอย่างธรรมเนียมโลก อย่าร้องไห้หรือโศกเศร้า
ไม่ควรปล่อยให้เกิดความเสียใจหรือคร่ำครวญ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็น
เรื่องตรงข้ามกับคำสอนที่แท้ ใครที่ทำเช่นนั้น ย่อมไม่ใช่ศิษย์ของฉัน สิ่ง
ควรทำก็คือ จงรู้จักจิตของท่านเอง และตระหนักชัดถึงธรรมชาติแห่ง
พุทธะของท่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สงบนิ่งและไม่เคลื่อนไหว เป็นสิ่งที่ไม่
เกิดและไม่ดับ เป็นสิ่งที่ไม่มาและไม่ไป เป็นสิ่งที่ไม่รับและไม่ปฏิเสธ
เป็นสิ่งที่ไม่คงอยู่และไม่จากไป มิฉะนั้นแล้วจิตของท่านจะถูกครอบงำ
ด้วยความหลงผิด ทำให้ไม่อาจเข้าใจความหมายได้ ฉันทบทวนเรื่องนี้
กับท่าน เพื่อให้ท่านสามารถตระหนักชัดถึงภาวะที่แท้แห่งจิต เมื่อฉัน
จากไปแล้ว ถ้าท่านทำตามคำสอนของฉันและนำไปปฏิบัติ การที่ฉัน
จากท่านไปก็ไม่เป็นข้อประหลาดอย่างใด ตรงกันข้าม ถ้าท่านฝ่าฝืนคำสอน
ของฉัน แม้ฉันจะอยู่ต่อไปก็ไม่เกิดคุณประโยชน์อันใด

แล้วพระสังฆปริณายกก็กล่าวต่อไปว่า:

*ด้วยความเยือกเย็นและไม่กระวนกระวาย บุคคลชั้นเลิศไม่ต้อง
ปฏิบัติความดี*

ด้วยความเที่ยงธรรมและเป็นตัวของตัวเอง ท่านไม่ต้องกระทำบาป

*ด้วยความสงบและสงัด ท่านเพิกเฉยการดูและการฟัง ด้วยความ
เสมอภาคและเที่ยงตรง จิตของท่านไม่ได้พำนัก ณ ที่ใด*

เมื่อจบโศลกแล้ว พระสังฆปริณายกก็นั่งสงบนิ่งจนกระทั่งยามสามของคืนนั้น ทันใดนั้น
ท่านกล่าวแก่สานุศิษย์อย่างสั้นๆ ว่า "ฉันจะไปเดี๋ยวนี้" แล้วท่านก็เข้าปรีณิพพานไปใน
ขณะนั้น กลิ่นหอมอันประหลาดคลุ้งไปทั่วห้อง รู้จากแสงจันทร์ผุดขึ้นประจุกเชื่อมฟ้ากับดิน
พรรณไม้ในป่ากลายเป็นสีขาว นกและสัตว์จตุบาทส่งเสียงระงม

ครั้นถึงเดือนสิบเอ็ด ในปีเดียวกันนั้น ปัญหาว่า จะเก็บพระสรีราร่างของพระสังฆปริณายก
ไว้ที่ไหน กลายเป็นข้อพิพาทระหว่างข้าราชการแห่งเมืองกวางเจา ชิวเจา และซุนเจา ต่างฝ่าย

ต่างต้องการให้เก็บไว้ในเมืองของตน แม้สาธุศิษย์ของพระสังฆปริณายก รวมทั้งภิกษุและมรราวาสอื่นๆ ก็เข้าร่วมได้แย้งในการนี้ด้วย เมื่อไม่อาจปรองดองกันได้ จึงพร้อมใจกันจุดเครื่องหอมและอธิฐานขอให้พระสังฆปริณายกบอกทิศทาง โดยการถือเอาการลอยของคว้นเป็นเกณฑ์ คว้นนั้นลอยไปทางโซกาย ฉะนั้นในวันขึ้นสิบสามค่ำ เดือนสิบเอ็ด จึงได้อัญเชิญพระสรীর่างพร้อมด้วยบาตรและจีวรของท่านไปยังโซกาย

ในปีรุ่งขึ้น วันแรมสิบค่ำ เดือนเจ็ด มีการอัญเชิญพระศพของท่านออกจากสถูป ท่านฟองปิน สาธุศิษย์องค์หนึ่งของพระสังฆปริณายก ได้หุ้มร่างของท่านไว้ด้วยดินหอม เมื่อระลึกถึงคำทำนายของท่านว่า จะมีคนมานำพระเศียรของท่านไป บรรดาสาธุศิษย์จึงพร้อมใจกันเอาแผ่นเหล็กมาหุ้มคอกของท่านไว้ และพันร่างท่านด้วยผ้าอบน้ำยา ก่อนจะอัญเชิญเข้าไปในสถูปตามเดิม ทันใดนั้นเกิดเป็นแสงสว่างสีขาวพวยพุ่งขึ้นจากสถูปสู่ท้องฟ้า เป็นเวลาสามวันจึงหายไป บรรดาข้าราชการ แห่งเมืองชีวเจา จึงได้กราบทูลรายงานต่อพระมหาจักรพรรดิ พระมหาจักรพรรดิ มีพระบรมราชโองการ ให้สร้างแผ่นจารึกบันทึกชีวประวัติของพระสังฆปริณายก

พระสังฆปริณายกได้รับมอบจีวรและบาตรเมื่ออายุ ๒๔ ได้อุปสมบทเมื่ออายุ ๓๙ และเข้าปริณิพพานเมื่ออายุ ๗๖ ท่านได้เทศนาธรรม เพื่อประโยชน์แก่มวลสัตว์เป็นเวลา ๓๗ ปี สาธุศิษย์ของท่าน ๔๓ องค์ ได้รับมอบธรรมและได้เป็นผู้สืบทอดจากท่านด้วยกรรมวาจา ส่วนผู้ที่เห็นแจ้งในธรรม จนละมรราวาสวิสัยนั้นมากมายเหลือคณานับ

จีวรและบาตรอันเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งความเป็นพระสังฆปริณายก ซึ่งพระโพธิธรรมท่านได้มอบตกทอดมา ตลอดจนจีวรโลมาและบาตรผลิก ซึ่งพระมหาจักรพรรดิจุจุงได้ส่งมาถวาย ภาพสลักของพระสังฆปริณายกโดยท่านฟองปินและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ นั้น อยู่ในความพิทักษ์รักษาของผู้เฝ้าสถูป เป็นสิ่งซึ่งจะต้องรักษาไว้ในวัดโปลัมชั้วกาลนาน เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่วัด พระสูตรที่ท่านได้เทศนา ก็นำมาพิมพ์และแจกจ่ายทั่วกัน เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงหลักการและจุดประสงค์ของสำนักธรรม งานต่างๆ เหล่านี้ ได้จัดทำไป ก็เพื่อความรุ่งเรืองสถาพรของพระรัตนตรัย และเพื่อความสวัสดิมงคลทั่วไปแก่มวลสัตว์

จบพระสูตร